

UNIVERSITATEA PEDAGOGICĂ DE STAT "ION CREANGĂ,,

Cu titlu de manuscris
C.Z.U:37.018.1:33(043.3)

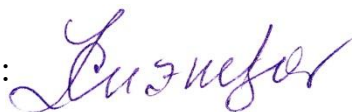
OLOIERU ANASTASIA

**FORMAREA CULTURII ECONOMICE ÎN CADRUL
EDUCAȚIEI FAMILIALE**

Specialitatea: 531.01. Teoria Generală a Educației

Teză de doctor în Științe ale educației

Conducător științific:

CUZNEȚOV LARISA,
*doctor habilitat în pedagogie,
profesor universitar*

Autorul:

OLOIERU ANASTASIA

CHIȘINĂU, 2020

© Oloieru Anastasia, 2020

CUPRINS

ADNOTARE (română, rusă, engleză).....	5
LISTA ABREVIERILOR.....	8
LISTA TABELELOR.....	9
LISTA FIGURILOR.....	10
INTRODUCERE.....	11
1. CADRUL CONCEPTUAL AL FORMĂRII CULTURII ECONOMICE ÎN EDUCAȚIA FAMILIALĂ	
1.1. Dezvăluirea esenței și delimitarea conceptelor de bază.....	20
1.2. Istoricul evoluției educației economice și a formării culturii economice.....	35
1.3. Specificul formării culturii economice a preadolescenților din perspectiva educației familiale.....	42
1.4. Concluzii la capitolul 1.....	52
2. FUNDAMENTE METODOLOGICE ALE FORMĂRII CULTURII ECONOMICE A ELEVILOR ȘI PĂRINȚILOR	
2.2. Politici și practici educaționale de formare a culturii economice la elevi.....	53
2.1. Nevoile și particularitățile de vârstă ale preadolescentului în contextul educației familiale și a formării culturii economice.....	68
2.3. Configurații metodologice în formarea culturii economice a familiei.....	79
2.4. Concluzii la capitolul 2.....	96
3. DIMENSIUNEA EXPERIMENTALĂ DE FORMARE A CULTURII ECONOMICE A FAMILIEI	
3.1. Cultura economică ca parte componentă a educației familiale	97
3.2. Modelul pedagogic de formare a culturii economice a familiei	108
3.3. Coordonata evaluativă a experimentului pedagogic privind formarea culturii economice a părinților și elevilor.....	121
3.4. Concluzii la capitolul 3.....	132
CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI.....	134
BIBLIOGRAFIE.....	137
ANEXE.....	152
Anexa 1. Lecturi economice recomandate pentru părinți și preadolescenți.....	157
Anexa 2. Activități practice și jocuri economice pentru preadolescenți în cadrul educației familiale.....	159
Anexa 3. Formarea reprezentărilor economice la copii.....	161

Anexa 4. Rezultatele experimentului preliminar.....	162
Anexa 5. Descrierea valorilor economice.....	166
Anexa 6. Descrierea lotului experimental.....	168
Anexa 7. Fișa de evaluare pentru părinți.....	169
Anexa 8. Fișa de evaluare pentru preadolescenți.....	171
Anexa 9. Curriculum de Inițiere în Economie pentru elevii claselor a V-a și a V-a.....	174
Anexa 10. Activități extracurriculare cu preadolescenții.....	182
Anexa 11. Proiecte de lecții.....	210
Anexa 12. Criptograme economice.....	213
Anexa 13. Conținutul ședințelor cu părinții.....	214
Anexa 14. Valorificarea paginii de Facebook Economia familiei.....	227
Anexa 15. Nivelul culturii economice la părinți și preadolescenți post experiment.....	228
Anexa 16. Lista experților implicați în cercetare.....	229
Anexa 17. Testul roata vieții.....	230
Anexa 18. Chestionar de evaluare a ședințelor cu părinții.....	231
GLOSAR.....	232
DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII.....	234
CV-ul AUTORULUI.....	235
CERTIFICAT DE IMPLEMENTARE.....	241

ADNOTARE

Oloieru Anastasia

Formarea culturii economice în cadrul educației familiale,
teză de doctor în științe ale educației, Chișinău, 2020.

Volumul și structura tezei: Teza conține: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, bibliografie (246 surse), 18 anexe. În total conține 136 pagini text de bază, 18 figuri și 11 tabele. Rezultatele cercetării sunt reflectate în 24 de lucrări științifice.

Cuvinte-cheie: familie, educație, educație familială, cultură, economie, educație economică, cultură economică.

Domeniul de studiu se referă la teoria generală a educației și abordează problema formării culturii economice în cadrul educației familiale.

Scopul cercetării constă în elaborarea și validarea experimentală a *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei*, care încorporează fundamentele teoretico-aplicative ale aceluia proces la vârsta preadolescenței.

Obiectivele cercetării: stabilirea cadrului conceptual al culturii economice prin studiul și dezvoltarea conceptelor de bază; examinarea istoricului evoluției și a specificului formării culturii economice în cadrul educației școlare și familiale; identificarea esenței, conținutului și a componentelor culturii economice în contextul abordării interdisciplinare; determinarea principiilor și condițiilor psihopedagogice de formare a culturii economice la preadolescenți în familie și în școală; elaborarea, experimentarea și validarea *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei și a Strategiei de valorificare a educației economice a elevilor și părinților*.

Noutatea și originalitatea științifică a cercetării este obiectivată de dezvoltarea esenței și precizarea conceptelor de bază: *familie, educație, educație familială, cultură, economie, educație economică, cultură economică*; abordarea istorică și sociopsihopedagogică a formării culturii economice în cadrul educației familiale; fundamentarea, argumentarea și validarea științifică a *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei și a Strategiei de valorificare a educației economice a elevilor și părinților*; identificarea esenței, conținutului și a componentelor culturii economice din perspectiva abordării interdisciplinare; fundamentarea și definirea principiilor și condițiilor psihopedagogice de formare a culturii economice la preadolescenți în contextul educației morale.

Rezultatele științifice obținute în cercetare rezidă în determinarea și validarea fundamentelor teoretico-aplicative, incorporate în *Modelul pedagogic de formare a culturii economice a familiei*, implementarea cărora a condus la formarea și consolidarea competențelor parentale privind eficientizarea educației economice în cadrul familiei și a contribuit la formarea comportamentului economic rațional al preadolescenților.

Semnificația teoretică a constă în abordarea holistică a problematicii educației economice și determinarea fundamentelor teoretico-aplicative ale formării culturii economice și valorificarea acestora în cadrul educației familiale; stabilirea reperelor conceptuale ale culturii economice; fundamentarea și argumentarea științifică a *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei*.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în elaborarea și validarea ansamblului de instrumente pedagogice și fundamente teoretico-aplicative, concentrate în componentele *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei*, care comportă caracter holist, dar rămâne deschis și admite diverse variante de concretizare și dezvoltare în practica educațională. Totodată, *Matricea corelării strategiilor educative cu nevoile preadolescentului; principiile și condițiile psihopedagogice de formare a culturii economice la preadolescenți; Manualul de Inițiere în Economie; ziarul Economics al IPLT "Petru Rareș"; Ghidul pentru părinți și cadre didactice, Curriculumul de Inițiere în Economie pentru elevii claselor a V-a și a VI-a; Curriculumul de Inițiere în Economie pentru părinți și profesori; Strategia de valorificare a educației economice a elevilor și părinților; pagina de Facebook Economia familiei*, pot fi eficient aplicate în formarea și promovarea culturii economice atât în cadrul educației familiale, cât și în activitățile de consiliere și inițiere a părinților privind educația economică a copiilor desfășurate în instituțiile de învățământ.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul experimentului pedagogic desfășurat în trei etape în cadrul Instituției Publice Liceul Teoretic „Petru Rareș”, pe un lot experimental alcătuit din elevi (preadolescenți) și adulți - cadre didactice și părinți, prin constatarea situației la tema investigată, dar și experimentarea și validarea *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei*, inclusiv prin intermediul publicațiilor științifice și a comunicărilor la seminarele metodologice, consiliile profesionale, conferințele științifice naționale și internaționale și activităților practice cu elevii și părinții acestora.

АННОТАЦИЯ

Олоеру Анаснасия

Формирование экономической культуры в рамках семейного воспитания

Диссертация на соискание ученой степени доктора педагогических наук, Кишинэу, 2020.

Структура диссертации: введение, три главы, общие выводы и рекомендации; библиография из 246 источников, 18 приложений, 136 страниц основного текста, 18 рисунка, 11 таблиц. Результаты исследования опубликованы в 24-и научных работах.

Ключевые слова: семья, воспитание, семейное воспитание или воспитание в семье, экономическое воспитание, экономическая культура.

Область исследования: относится к педагогике; к общей теории воспитания, в частности предусматривает формирование экономической культуры учащихся в рамках семейного воспитания.

Цель исследования: состоит в разработке и экспериментировании *Педагогической модели формирования экономической культуры семьи*, которая включает теоретические и практические основы данного процесса.

Задачи исследования: установление теоретических основ экономической культуры путем исследования и раскрытия основных понятий; изучение истории эволюции и специфики процесса формирования экономической культуры учащихся в школе и семейном воспитании; выявление сущности, содержания и компонентов экономической культуры в контексте междисциплинарного подхода; определение принципов и психолого-педагогических условий формирования экономической культуры учащихся в семье и в школе; разработка и внедрение *Педагогической модели формирования экономической культуры семьи* и *Стратегии валоризации экономического образования учащихся и родителей*.

Научная новизна и оригинальность исследования определена уточнением основных понятий в контексте формирования экономической культуры семьи; характеристика исторического и социально-психолого-педагогического подхода к формированию экономической культуры учеников в рамках семейного воспитания; обоснование, тестирование и валидация *Педагогической модели формирования экономической культуры семьи* и *Стратегии валоризации экономического образования учащихся и родителей*; выявление сущности, содержания и компонентов экономической культуры с позиций междисциплинарного подхода; определение принципов и психолого-педагогических условий формирования экономической культуры у подростков в контексте нравственного воспитания.

Научные результаты полученные в ходе исследования, заключаются в определении и подтверждении теоретико-прикладных основ, заложенных в *Педагогической модели формирования экономической культуры семьи*, что позволило сформировать компетенции экономического воспитания родителям и формирование рационального экономического поведения у подростков.

Теоретическая значимость исследования заключается в целостном подходе к проблеме экономического образования и воспитания учеников в рамках семейного воспитания и определение теоретических и прикладных основ формирования экономической культуры подростков в семье; установление концептуальных ориентиров экономической культуры; анализ исследования в контексте семейного воспитания; обоснование *Педагогической модели формирования экономической культуры семьи*.

Практическая значимость исследования состоит в валидации совокупности педагогических инструментов и теоретико-прикладных основ, сосредоточенных в компонентах Педагогической Модели формирования экономической культуры семьи. В то же время Матрица соотнесения образовательных стратегий с потребностями подросткового возраста; принципы и психолого-педагогические условия формирования экономической культуры у подростков, Экономическая школьная газета, Учебник (для учащихся 5-х и 6-х классов): Введение в экономику, Пособия для родителей и учителей, страница Facebook (Экономика семьи); учебная программа для учащихся 5-х и 6-х классов и учебная программа для родителей и учителей могут быть эффективно применены в формировании экономической культуры как в семейном воспитании, так и в инициации родителей по экономическому воспитанию детей в образовательных учреждениях.

Внедрение результатов исследования состоялось в рамках трехэтапного педагогического эксперимента, реализованного в Кишиневском Теоретическом Лицее им. Петру Рареш; на базе учащихся (5-х 6-х классов) и взрослых-(преподавателей и родителей), посредством экспериментального апробирования Педагогической модели формирования экономической культуры семьи, в тезисах научных публикаций в рамках национальных и международных научных конференций, в процессе практической деятельности с учениками и их родителями.

ANNOTATION

Oloieru Anastasia

Economic culture formation within the family education,

Doctoral thesis in pedagogical sciences, Chişinău, 2020.

Volume and structure of the thesis: Thesis contains: Introduction, 3 Chapters, General conclusions and Recommendations, Bibliography (246 sources), 18 annexes. Totally it contains 136 pages of basic text, 18 figures and 11 tables. The research results are reflected in 24 scientific papers.

Key words: family, education, culture, economy, economic education, economic culture.

The study's field refers to the general theory of education and addresses the issue of economic culture formation within the family education.

The research's purpose consists of the elaboration and experimental validation of the *Pedagogical Model for the Formation of the Economic Culture of the Family*, which incorporates the theoretical-applicative fundamentals of this process at the age of preadolescence.

The research's objectives: establishing the conceptual and theoretical framework of economic culture by studying and revealing basic concepts; examining the history of the evolution and specificity of the formation of economic culture in school and family education; identifying the essence, content, and components of economic culture in the context of the interdisciplinary approach; Determining the principles and psycho-pedagogical conditions for the formation of economic culture in preadolescents in the family and school; elaboration, experimentation, and validation of the *Pedagogical Model for the Formation of the Economic Culture of the Family* and of the *Strategy for Capitalizing on the Economic Education of Students and Parents*.

The research's scientific novelty and originality are objectified by revealing the essence and specifying the basic concepts in the context of forming and capitalizing on the economic culture of the family, by examining the genesis of the process; the historical and socio-psycho-pedagogical approach, of the formation of the economic culture within the family education; substantiation, argumentation and scientific validation of the *Pedagogical Model for the Formation of the Economic Culture of the Family* and of the *Strategy for Capitalizing on the Economic Education of Students and Parents*; identifying the essence, content, and components of economic culture from the perspective of the interdisciplinary approach; substantiating and defining the principles and psycho-pedagogical conditions for the formation of economic culture in preadolescents in the context of moral education.

The scientific results obtained in research, reside in the determining and validating the theoretical-applicative fundamentals, incorporated in the *the Pedagogical Model for the Formation of the Economic Culture of the Family*, the implementation of which led to the formation and consolidation of parental skills on economic education efficiency, contributing to the formation of rational preadolescent behavior.

The research's theoretical significance consists in the holistic approach of the issue of economic education and the determination of the theoretical-applicative fundamentals of the formation of economic culture and their capitalization in family education; establishing the conceptual landmarks of the economic culture; substantiation and scientific argumentation of the *Pedagogical Model for the Formation of the Economic Culture of the Family*.

The applicative value of the paper consists in the elaboration and validation of the set of pedagogical tools and theoretical-applicative fundamentals, concentrated in the components of *the Pedagogical Model for the Formation of the Economic Culture of the Family*, which has a holistic character but remains open and admits various variants of concretization and development in educational practice. At the same time, the *Matrix of Correlating the Educational Strategies with the Needs of the Preadolescent*; *Principles and Psychopedagogical Conditions*; *The Initiation Textbook in Economics „Manualul de Inițiere în Economie”*; *the School Newspaper – Economics*; *Guide for Parents and Teachers*; *Initiation Curriculum in Economics for 5th and 6th-grade Students and for Parents*; *The Strategy of Capitalizing on the Economic Education of Students and Parents*; *Facebook Page „Economia familiei”*, can be effectively applied in the formation and promotion of economic culture both in family education and in the activities of counseling and initiation of parents on the economic education of children, carried out in educational institutions.

The scientific results implementation was made within the pedagogical experiment, carried out in three stages in the Public Institution Theoretical High School "Petru Rareș" on an experimental group consisting of students (preadolescents) and parents, by constituting the situation under investigation, but also experimenting and validating *the Pedagogical Model for the Formation of the Economic Culture of the Family*, including through scientific publications and communications at methodological seminars, national and international scientific conferences, and hands-on activities with students and their parents.

LISTA ABREVIERILOR

APCEF – Agendă de promovare a culturii economice în cadrul familiei

CE – Cultură economică

EE – educație economică

IPLT – Instituția publică Liceul Teoretic

MPFCF – Model pedagogic de formare a culturii economice a familiei

s. – subiecți

UE – Uniunea Europeană

LISTA TABELELOR

Tabel 1.1 Teoriile dezvoltării funcționalității familiei.....	22
Tabel 1.2 Accepțiuni ale culturii economice.....	29
Tabel 2.1 Matricea corelării strategiilor educative cu nevoile preadolescentului.....	76
Tabel 2.2 Atitudinea părinților privind cultura economică a familiei.....	86
Tabel 2.3 Atitudinea preadolescenților privind cultura economică a familiei.....	86
Tabel 3.1 Indicatorii și descriptorii formării culturii economice pentru părinți.....	99
Tabel 3.2 Indicatorii și descriptorii formării culturii economice pentru preadolescenți.....	100
Tabel 3.3 Nivelul culturii economice al părinților și preadolescenților la etapa de constatare...	107
Tabel 3.4 Conținutul programului de formare al elevilor.....	112
Tabel 3.5 Ședințe tematice și de consiliere ale părinților.....	116
Tabel 3.6 Curriculum de inițiere în economie pentru părinți și cadre didactice.....	119

LISTA FIGURILOR

Figura 1.1 Traseul de formare al culturii economice.....	33
Figura 1.2 Structura consumului anual într-o familie din Republica Moldova.....	51
Figura 2.1 Schema corelării valorilor economice cu valorile morale.....	89
Figura 2.2 Condiții psihopedagogice de formare a culturii economice la preadolescenți.....	95
Figura 3.1 Competențele părinților la nivel de cunoaștere.....	102
Figura 3.2 Competențele preadolescenților la nivel de cunoaștere.....	102
Figura 3.3 Competențele părinților la nivel de aplicare.....	103
Figura 3.4 Competențele preadolescenților la nivel de aplicare.....	104
Figura 3.5 Competențele părinților la nivel de integrare.....	105
Figura 3.6 Competențele preadolescenților la nivel de integrare.....	105
Figura 3.7 Modelul pedagogic de formare a culturii economice a familiei.....	111
Figura 3.8 Strategia de valorificare a educației economice a elevilor și părinților.....	117
Figura 3.9 Competențele părinților la nivel de cunoaștere (post- experiment).....	123
Figura 3.10 Competențele preadolescenților la nivel de cunoaștere (post-experiment).....	124
Figura 3.11 Competențele preadolescenților la nivel de aplicare (post-experiment).....	125
Figura 3.12 Competențele părinților la nivel de aplicare (post- experiment).....	126
Figura 3.13 Competențele preadolescenților la nivel de integrare (post-experiment).....	128
Figura 3.14 Competențele părinților la nivel de integrare (post- experiment).....	128

INTRODUCERE

Actualitatea temei și importanța problemei abordate. Incontestabil că la baza unei societăți prospere se află tezaurul cultural și material creat de întreaga civilizație umană. Bineînțeles că tezaurul cultural al omenirii, inclusiv al oricărui stat aparte, conține valori moral-spirituale, dar conține și valori vitale, din care fac parte valorile economice. Acestea au o importanță decisivă în menținerea vieții omului și desigur că a familiei.

Stadiul actual de dezvoltare al societății, caracterizat prin multiple schimbări de ordin socio-economic și politic, este determinat de necesitatea dezvoltării economice a țării, dar în mod special, depinde de maturitatea morală și cultura economică a fiecărui cetățean. Aceasta permite fiecărui individ să-și valorifice cunoștințele, atitudinile și competențele, inclusiv cele economice la locul de muncă, în cadrul familiei și desigur că în educația familială a tinerei generații.

În ultimele decenii valorile economice au început să fie abordate atât în cadrul comunității, cercetărilor științifice cât și în viața cotidiană dintr-o perspectivă morală. Urmarea acestora ar asigura o educație economică echilibrată, axată pe respectarea drepturilor omului, preîntâmpinarea și combaterea consumului excesiv, ocrotirea mediului, valorificarea rațională a resurselor naturale, organizarea și gestionarea optimală a activității economice și a resurselor financiare.

Întrucât fenomenul de consumatorism, situația de poluare a valorilor morale și starea de subdezvoltare economică a societății se observă la nivelul mentalității, inteligenței, vieții, a comportamentului irațional al fiecărui cetățean, formarea culturii economice trebuie să devină o realitate incontestabilă a zilelor noastre, după cum demonstrează însăși existența umană.

Plecând de la cunoscutul postulat al adepților antropologiei culturale, conform căruia educația fundamentează cultura în individ, iar cultura, reglează, la rândul ei educația [Apud 149, p.36], vom direcționa cercetarea spre aceste doua fenomene umane interconexe. Așadar, cultura și educația se dezvoltă și se completează reciproc, iar familia reprezintă mediul inițial firesc și cel mai potrivit pentru plăsmuirea personalității omului. Evident că bazele culturii economice, ca parte integrantă a culturii generale și a concepției despre lume a omului, se pun încă în familie prin intermediul educației economice. În acest sens, educația economică trebuie să reprezinte un proces pedagogic continuu, organizat și orientat spre formarea cunoștințelor, conștiinței, gândirii, atitudinii și a comportamentului economic rațional, realizat într-un context moral. De aici, educația economică trebuie să devină un deziderat important al educației și formării personalității umane. Educația economică este multi-aspectuală. Ea include aspecte, componente și strategii multiple, așa ca: educația pentru ocrotirea mediului și a resurselor naturale, educația de organizare și dirijare a gospodăriei casnice, educația nutrițională, educația antreprenorială,

educația financiară, etc. Toate acestea necesită o valorificare activă nu numai în cadrul școlar, comunitar, dar și în cadrul educației familiale.

În *Codul Educației al Republicii Moldova* se menționează că educația are ca finalitate principală formarea unui caracter integru și dezvoltarea unui sistem de competențe care include cunoștințe, abilități, atitudini și valori ce permit participarea activă a individului la viața socială și economică a țării [30, Art.11(1)].

Bazându-ne pe documentele de politici educaționale, menționăm că dezvoltarea capitalului uman prin promovarea culturii economice și antreprenoriale este unul din principalele obiective ale Guvernului Republicii Moldova, inclus și promovat de *Strategia de Dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020* [151]. Tot mai frecvent calitatea educației și a pregătirii forței de muncă este formulată ca obiectiv prioritar în diverse documente și contexte. De aceea, politicile și practicile educaționale publice își au rolul lor în depășirea barierelor aflate în calea dezvoltării instruirii antreprenoriale continue și a proceselor de educație economică și formare a culturii economice atât a adulților, cât și a tinerei generații [30; 64]. Abordarea variatelor aspecte economice privind viața familiei sunt aplicabile la întregul comportament uman. În această ordine de idei, menționăm că astăzi economiștii încep să atribuie familiei și educației economice realizate în cadrul ei, același rol ca și educației economice a societății, pe care i-l atribuiau în mod tradițional, sociologii, antropologii, psihologii și pedagogii. Expansiunea celor două fenomene negative, a conduitelor economice imorale și a consumului excesiv, la nivel global, regional și local, ne-a impulsionat spre alegerea temei de cercetare, care ar viza formarea inițială a culturii economice. La ora actuală, societatea caută posibilități și modalități de formare a unei personalități integre, demne, creative, competitive din punct de vedere economic, centrată pe respectarea normelor și principiilor moral-etice.

Motivația alegerii temei de cercetare rezidă în faptul că formarea culturii economice, începând cu vârstele fragede în familie își lasă amprenta sa decisivă pe întreaga viață a omului, influențând în mod pozitiv dezvoltarea conștiinței, gândirii și a comportamentului economic al persoanei. Acest aspect important poate fi fortificat prin colaborarea școală-familie, centrată pe educația părinților și a elevilor, mai cu seamă în perioada de vârstă a copiilor când la aceștia s-a consolidat gândirea abstractă/formală (după 12 ani) și ei asimilează mult mai conștient conceptele științifice, folosesc productiv operațiile gândirii, interiorizează valorile socio-umane și le obiectivează în și prin conduita lor.

În viziunea expusă, cercetarea de față își propune să determine și să valideze fundamentele teoretico-aplicative ale formării culturii economice a familiei și valorificarea acestora în educația familială. Prin demersul teoretic și praxiologic urmează să demonstrăm că

acest lucru poate fi realizat cu succes doar în cazul când instituția de învățământ inițiază, formează și ghidează părinții în direcția vizată, colaborând cu familia pertinent și sistematic.

Descrierea situației în domeniul de cercetare și identificarea problemei de cercetare.

Abordarea economică a familiei și unele elemente ale educației economice (repartiția veniturilor, diviziunea rolurilor în cuplu, organizarea producției și a consumului, educația copiilor) sunt reflectate în lucrările cercetătorilor: Segalen M. [141], Iuț P. [75; 77], Becker G. [11], Moldovanu D. [95; 96], Stănculescu E. [149; 150], Иткин И. [192; 193], etc. Investigarea și formarea culturii economice a personalității, a funcțiilor și componentelor acesteia o atestăm în special în lucrările cercetătorilor ruși, precum: Пономарев Л., Попов В. [208; 209; 210], Кузьменко В. [197; 198], Джагаева Т. [186], Боровикова Т. [181], etc.

Țintele strategice ale educației economice și antreprenoriale, formarea și afirmarea competențelor economice și a comportamentului economic rațional sunt abordate în lucrările cercetătorilor: Ciobanu L. [23; 24], Ciobanu O. [27], Lupu M. [85; 86], Grigor I. [67], Didier M. [59], Амэнд А. [169; 170], Самохвалов М. [215; 216], Тербкова Т. [221], etc.

Unele aspecte ale educației morale, educației prin muncă, educației pentru ocrotirea mediului, educației financiare, educației de organizare și dirijare a gospodăriei casnice, reflectate în cultura economică a familiei o atestăm la: Aceleanu M. [1], Bălăsoiu T. [10], Grigor I. [67], Cuznețov Larisa [45; 48; 53], Cojocaru V. [32; 33], Cucuș C. [41; 42; 43], Smith A. [145], Макаренко А. [206; 207], Пономарев Л. [208], Леонтьева А. [203].

Plecând de la faptul că părinții îl învață pe copil să fie sensibil, cooperant, înțelept; să aprecieze, să însușească și să experimenteze valorile economice, iar familia este mediul economic real și propice în care copilul obține prima experiență a interrelaționării umane, inclusiv a celei economice, am decis să investigăm problema dată, care, în esență, este abordată fragmentar și destul de modest în literatura de specialitate.

Așadar, situația descrisă a generat **problema cercetării**, care constă în necesitatea determinării fundamentelor teoretico-aplicative ale formării culturii economice a familiei, ceea ce ar eficientiza educația familială din perspectiva vizată.

Obiectul cercetării reprezintă procesul de formare a culturii economice la preadolescenți în cadrul educației familiale, optimizate de instituția de învățământ, prin valorificarea fundamentelor teoretico-aplicative determinate.

Ipoteza cercetării: formarea culturii economice în cadrul educației familiale a preadolescenților va fi eficientă dacă vom:

- investiga și determina cadrul conceptual/abordările teoretice și practice ale procesului vizat;
- stabili istoricul evoluției educației economice a familiei și valorificării ei în cadrul educației familiale;

- identifica esența, conținutul, componentele culturii economice în contextul abordării interdisciplinare;
- elabora, experimenta și valida *Modelul pedagogic de formare a culturii economice a familiei și Strategia de valorificare a educației economice a elevilor și părinților* care încorporează fundamentele teoretico-aplicative ale procesului nominalizat.

Scopul cercetării constă în elaborarea și validarea experimentală a *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei*, care încorporează fundamentele teoretico-aplicative ale acestui proces la vârsta preadolescenței.

În concordanță cu scopul și ipoteza cercetării formulăm următoarele **obiective**:

1. Stabilirea cadrului conceptual și teoretic al culturii economice prin studiul și dezvăluirea conceptelor de bază.
2. Examinarea istoricului evoluției și a specificului formării culturii economice în cadrul educației școlare și familiale.
3. Identificarea esenței, conținutului și a componentelor culturii economice în contextul abordării interdisciplinare.
4. Determinarea principiilor și a condițiilor psihopedagogice de formare a culturii economice la preadolescenți în familie și în școală.
5. Elaborarea, experimentarea și validarea *Modelului pedagogic de formarea a culturii economice a familiei* și a *Strategiei de valorificare a educației economice a elevilor și părinților*.

Metodologia cercetării științifice. Cercetarea s-a realizat în baza teoriilor, ideilor, concepțiilor, legităților, principiilor din domeniul pedagogiei, sociologiei educației, economiei, antropologiei economice, psihologiei vârstelor, pedagogiei și psihologiei familiei.

Drept repere teoretice ale cercetării au servit: *conceptul de familie, educație familială, funcțiile familiei*, abordate în lucrările cercetătorilor Cuznețov Larisa [45; 46; 47; 48; 50; 51; 53]; Iluț P. [75; 76; 77]; Voinea M. [164; 165]; etc.; *particularitățile dezvoltării preadolescenților în contextul educației familiale*, reflectate în lucrările lui Șchiopu U. [155]; Verza E. [160; 161]; Calancea A. [18; 19; 20; 21]; *specificul educației economice, diviziunea rolurilor în cuplu, abordarea microeconomică a familiei*, investigate de: Segalen M. [141]; Stănciulescu E. [149; 150]; Iluț P. [75; 76; 77]; Moldovanu D. [95; 96; 97; 98]; *teoria sentimentelor morale* [145]; *principiile de umanizare și democratizare a relațiilor familiale* [53]; *principiile educației prin și pentru muncă* [205; 220] și *strategiile autoeficienței personale* [48].

La fel, cercetarea s-a bazat pe valorile epistemologice ale unor documente normative ca: *Codul Educației al RM* [30]; *Convenția cu privire la Drepturile Copilului* [35]; *Codul familiei al Republicii Moldova* [31]; *Curriculumul național opțional: Educația economică și*

antreprenorială [44]; *Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022* [152]; *Strategia de dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020* [151].

Metodele de cercetare. În cadrul cercetării au fost aplicate următoarele **metode**: documentarea științifică, analiza, sinteza, comparația, generalizarea, sistematizarea, clasificarea, proiectarea, experimentul pedagogic, testarea, chestionarea, convorbirea, analiza produselor activității subiecților, prelucrarea cantitativă și calitativă rezultatelor cercetării, metoda Expert, interpretarea, formularea de concluzii și recomandări.

Noutatea și originalitatea științifică este obiectivată de:

- dezvăluirea esenței și precizarea conceptelor de bază în contextul formării culturii economice a familiei: *familie, educație, educație familială, cultură, economie, educație economică, cultură economică*, prin examinarea istoricului evoluției procesului vizat;
- abordarea istorică și sociopsihopedagogică a formării culturii economice în cadrul educației familiale în contextul inițierii și pregătirii elevilor și părinților prin intermediul consilierii familiei;
- fundamentarea, argumentarea și validarea științifică a *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei* și a *Strategiei de valorificare a educației economice a elevilor și părinților*;
- identificarea esenței, conținutului și a componentelor culturii economice din perspectiva abordării interdisciplinare;
- fundamentarea și definirea principiilor și a condițiilor psihopedagogice de formare a culturii economice la preadolescenți în contextul educației morale.

Rezultatele științifice obținute în cercetare rezidă în determinarea și validarea fundamentelor teoretico-aplicative, incorporate în *Modelul pedagogic de formare a culturii economice a familiei*, implementarea căruia a condus la formarea și consolidarea competențelor parentale privind eficientizarea educației economice în cadrul familiei și a contribuit la formarea comportamentului economic rațional al preadolescenților.

Semnificația teoretică a cercetării constă în abordarea holistică a problematicii educației economice și determinarea fundamentelor teoretico-aplicative ale formării culturii economice și valorificarea acestora în cadrul educației familiale; stabilirea reperelor conceptuale ale culturii economice; fundamentarea și argumentarea științifică a *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei* și a *Strategiei de valorificare a educației economice a elevilor și părinților*.

Valoarea aplicativă a lucrării constă în elaborarea și validarea ansamblului de instrumente pedagogice și fundamente teoretico-aplicative, concentrate în componentele

Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei, care comportă un caracter holistic, dar rămâne deschis și admite diverse variante de concretizare și dezvoltare în practica educațională. Totodată, *Matricea corelării strategiilor educative cu nevoile preadolescentului; Principiile educației economice; Condițiile psihopedagogice de formare a culturii economice la preadolescenți; Manualul de Inițiere în Economice, pentru elevii claselor a V-a, și a VI-a; ziarul – Economics al IPLT "Petru Rareș"; Ghidul pentru părinți și cadre didactice privind formarea și consolidarea culturii economice personale; Curriculumul de inițiere în economie pentru elevii claselor a V-a și a VI-a; Curriculumul de inițiere în economie pentru părinți și cadre didactice; Strategia de valorificare a educației economice a elevilor și părinților; pagina de Facebook Economia familiei*, pot fi eficient aplicate în formarea și promovarea culturii economice atât în cadrul educației familiale, cât și în activitățile de consiliere și inițiere a părinților privind educația economică a copiilor, desfășurate în instituțiile de învățământ.

Implementarea rezultatelor științifice s-a realizat în cadrul experimentului pedagogic, desfășurat în trei etape în Instituția Publică Liceul Teoretic „Petru Rareș”, pe un lot experimental alcătuit din 213 elevi (preadolescenți) și 213 părinți, prin constatarea situației la tema investigată, dar și experimentarea și validarea *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei*, inclusiv prin intermediul publicațiilor științifice și a comunicărilor la seminarele metodologice, consiliile profesionale, conferințele științifice naționale și internaționale și a activităților practice cu elevii și părinții acestora.

Aprobarea rezultatelor cercetării. Rezultatele cercetării au fost discutate și aprobate în cadrul ședințelor catedrei *Științe ale Educației și Management*, a seminarelor metodologice: Consiliului profesoral organizat în cadrul Instituției Publice Liceul Teoretic ”Petru Rareș” din Chișinău; a întrunirilor metodice cu părinți și cadrele didactice, organizate în instituțiile de învățământ preuniversitar. Ideile de bază și rezultatele investigației teoretice și experimentale au fost promovate și discutate prin intermediul comunicărilor la conferințele internaționale și naționale, la fel, prin valorificarea manualului editat, al ghidului pentru părinți și cadrele didactice, a Ziarului IPLT „Petru Rareș”, și a paginii de Facebook - *Economia familiei*.

Publicațiile la tema tezei. Rezultatele cercetării au fost reflectate în 24 articole științifice și teze la conferințele internaționale (14) și naționale (10); în Manualul *Inițiere în economie* pentru elevii claselor a V-a și a VI-a, în cadrul *Ghidului pentru părinți și cadre didactice* elaborat și în postările publicate pe Pagina Facebook - *Economia familiei*.

Volumul și structura tezei. Teza conține: introducere, trei capitole, concluzii generale și recomandări, surse bibliografice (246 surse), 18 anexe. În total conține 136 pagini text de bază, 18 figuri și 11 tabele.

Cuvinte-cheie: familie, educație, educație familială, cultură, economie, educație economică, cultură economică

Sumarul compartimentelor tezei:

Introducerea precizează tema, actualitatea și importanța problemei abordate, ipoteza, scopul, obiectivele, noutatea și originalitatea, rezultatele științifice obținute în cercetare, semnificația teoretică, valoarea aplicativă a lucrării; implementarea și aprobarea rezultatelor cercetării, cuvintele-cheie și sumarul compartimentelor tezei.

Capitolul 1, **Cadrul conceptual al formării culturii economice în educația familială**, conține studiul teoretic al problemei și scoate în evidență conținutul conceptelor de bază: familie, educație, educație familială, cultură, economie, educație economică, cultură economică. În cadrul capitolului, a fost analizat și descris istoricul evoluției educației economice și a formării culturii economice la elevi, s-au determinat etapele fondării conceptului de *cultură economică*, a fost analizat detaliat specificul formării culturii economice a preadolescenților din perspectiva educației familiale.

Analiza minuțioasă a reperelor teoretice privind familia și educația familială au permis elaborarea Tabelului 1.1 *Teoriile dezvoltării funcționalității familiei*. Astfel: *Teoria dezvoltării* (Mitrofan I. [94], Pascari I. [134]); elucidează procesul de modificare a obișnuințelor de consum, economisire, gestiune a banilor pe parcursul anumitor stadii de dezvoltare a familiei; *Teoria structurală* (Milicenco S. [91; 92; 93], Mitrofan I, Mitrofan N. [94], Segalen M. [141]) evidențiază dinamica rolurilor și a puterii în cuplu, precum și principalele probleme economice care apar în acest context; *Teoria funcțională* (Iluț P. [75; 76; 77], Moldovanu D. [96; 97; 98], Becker G. [11]) ce demonstrează faptul că familia poate fi abordată în termenii de cost, beneficiu, profit, capital uman; *Teoria holistă a educației familiale* (Bonchiș E. [14], Cuznețov Larisa [45; 46; 48; 49; 50; 53]) reflectă legătura cauzală dintre dimensiunile educației (educația morală, intelectuală, estetică, tehnologică și psihofizică), nivelul economic al familiei și valorile promovate; *Teoria istorică a dezvoltării familiei* (Bistriceanu C. [13], Stănciulescu E. [149; 150]) reliefează faptul că orice familie posedă capitaluri economice, sociale, culturale, care pot și trebuie transmise de la o generație la alta într-o îmbinare armonioasă cu educația morală.

Reieșind din conceptele de bază ale cercetării, în cadrul capitolului, am dezvoltat esența, conținutul și componentele culturii economice, după cum urmează: *cunoștințe economice, conștiința economică, gândire economică, atitudine economică și comportament economic*.

Procesul de formare a culturii economice evidențiază legătura dintre aceste componente. În acest context, am conturat *traseul pe care trebuie să-l parcurgă orice educat în vederea formării culturii economice* (Figura 1.1), conștientizând momentul-cheie: în cadrul colaborării școală-familie este necesară inițierea și pregătirea părinților în educația economică a copiilor săi.

Reliefarea istoricului evoluției educației economice a condus la elucidarea specificului formării culturii economice în cadrul educației familiale prin prisma valorificării funcției economice a familiei (Bonchiș E. [14], Ciobanu L. [23; 24; 25], Iluț P. [75; 77]); studierii problematicei organizării muncii gospodărești (Hărăguș P [68; 69; 70; 71], Макаренко А. [204; 205; 206]); educației economice și financiare a copiilor și părinților (Kiyosaki R. [79; 80], Segalen M. [141]); organizării producției și consumului rațional în cadrul familiei (Курнусова С [202]., Иткин И. [192; 193]); fapt ce a permis elaborarea Diagramei 1.2 *Structura consumului anual într-o familie din Republica Moldova*, realizată în baza datelor Biroului Național de Statistică.

Capitolul 2, **Fundamente metodologice ale formării culturii economice a elevilor și părinților**, conține esența și conținutul politicilor și practicilor educaționale de formare a culturii economice la elevi (Baxan I. [9], Palade G. [132], Ciobanu L. [23; 24; 25], Grigor I. [67], Кузьменко В. [196; 197; 198]), etc. Este stabilită legătura dintre disciplinele școlare de bază cu economia; este elucidată corelarea educației economice cu cele trei forme generale ale educației *formală, informală și nonformală* și sunt descrise modurile de explorare a interdisciplinarității și pluridisciplinarității în studierea cursului opțional de Economie (Nicolescu B. [106], Алферов А. [167], Амэнд А. [168; 169; 170]). În capitol sunt descrise și analizate particularitățile de vârstă ale preadolescenților, a nevoilor acestora abordate în contextul educației familiale (Șchiopu U. [155], Verza E. [160; 161], Sion G. [144]) ceea ce a condiționat elaborarea *Matricei corelării strategiilor educative cu nevoile preadolescentului (Tabel 2.1)*, instrument utilizat cu succes de către părinți și cadre didactice în carul experimentului pedagogic.

În baza unei investigații preliminare pe un lot de 50 de preadolescenți și părinții acestora, am analizat atitudinea subiecților privind cultura economică a familiei, fapt ce ne-a condus spre stabilirea celor trei categorii de probleme care apar în calea realizării educației economice (*impedimente socio-economice, socio-culturale și socio-afective*); spre evidențierea, descrierea valorilor economice și elaborarea *Schemei corelării valorilor economice cu valorile morale* (Figura 2.1); fundamentarea și elaborarea *Principiilor și condițiilor psihopedagogice de formare a culturii economice la preadolescenți* (Figura 2.2).

Capitolul 3, **Dimensiunea experimentală de formare a culturii economice a familiei**, include descrierea design-ului cercetării experimentale cu toate cele trei etape: de constatare, de formare și de verificare a rezultatelor.

Cu acest scop, au fost elaborate *Indicatorii și descriptorii formării culturii economice pentru părinți și preadolescenți* (Tabelul 3.3 și 3.4), aceștia fiind delimitați pe trei niveluri de performanță: superior, mediu și inferior.

Capitolul conține ansamblul de instrumente pedagogice fundamentate, elaborate și argumentate științific: *Curriculumul de Inițiere în Economie pentru părinți și cadre didactice (Tabelul 3.6)*, *Strategia de valorificare a educației economice a elevilor și părinților (Figura 3.8)*, *Ghidul de inițiere în economie pentru părinți și cadre didactice, Programul de consiliere a părinților, centrat pe formarea culturii economice (Tabelul 3.5)*, *Manualul de Inițiere în economie pentru clasele a V-a și a VI-a, Curriculumul de Inițiere în Economie pentru elevii claselor a V-a și a VI-a, metodele de formare a culturii economice în cadrul familiei*, precum și pagina de Facebook, cu genericul *Economia familiei*, destinată formării și consolidării culturii economice a părinților (<https://www.facebook.com/economia.familiei/>).

Instrumentarul nominalizat, reprezintă, de fapt, elementele constructului pedagogic definit *Modelul pedagogic de formare a culturii economice a familiei (Figura 3.1)*. Modelul dezvăluie chintesența investigației realizate și conține fundamentele teoretico-aplicative ale formării culturii economice a familiei, acestea fiind încadrate în șapte componente de bază: componenta epistemologică, componenta axiologică, componenta normativă, componenta tehnologică, parteneriatul educațional, componenta evaluativă și finalitățile scontate.

Instrumentele pedagogice elaborate au fost examinate de către grupul de experți, apoi au fost implementate în cadrul experimentului de formare și s-au dovedit a fi eficiente.

Rezultatele experimentului pedagogic (Figurile: 3.9; 3.10; 3.11; 3.12; 3.13; 3.14) au asigurat sporirea nivelului culturii economice la preadolescenți, fapt manifestat prin folosirea adecvată a conceptelor economice, sporirea interesului față de subiectele economice, exersarea unor comportamente raționale în familie și în societate. La fel, s-a remarcat o sporire a nivelului competențelor economice parentale, prin implicarea activă a părinților în aspectele economice din viața familială, utilizarea unor metode de formare a culturii economice la copii, gestionarea eficientă a finanțelor personale și familiale, etc.

În concluzii generale și recomandări, sunt redate sintetic principalele rezultate investigaționale ce vizează esența structural-funcțională a formării culturii economice, la părinți și elevi, în cadrul parteneriatului educațional. De asemenea, în consens cu rezultatele obținute sunt stabilite unele lacune/limite ale cercetării, sunt prezentate un șir de recomandări privind cultura economică și cercetările de perspectivă.

1. CADRUL CONCEPTUAL AL FORMĂRII CULTURII ECONOMICE ÎN EDUCAȚIA FAMILIALĂ

1.1. Dezvăluirea esenței și delimitarea conceptelor de bază: familie, educație, educație familială, cultură, economie, educație economică, cultură economică

Omul se naște, învață și se socializează mai întâi de toate în familie. Familia este cea mai veche instituție socială, ce asigură prin intermediul funcțiilor sale (biologică, psihologică, socială, culturală, economică, educativă) continuitatea neamului omenesc, perpetuarea culturii și a valorilor, formarea personalității copilului, etc. Chiar dacă astăzi familia, ca și întreaga societate, se confruntă cu o criză destul de dură, nu putem nega importanța acesteia pentru societate și individ. Familia nu asigură doar formarea primară, socializarea personalității omului și stabilitatea lui socială, ea este și un factor esențial al progresului socio-uman.

Familia, ca produs al dezvoltării istorice, se deosebește de alte grupuri sociale prin forma de organizare, tipul relațiilor dintre membri ei, scopurile și valorile pe care le posedă și le propagă. Semnificația cuvântului *familie* s-a schimbat mult de-a lungul timpului, conturându-se mai multe definiții, esența, însă, păstrându-se.

Cuvântul familie este de origine latină și înseamnă un grup de persoane unite prin relații de filiație socială (soții) și relație naturală (părinții și copiii acestora) [Apud 53, p.40].

Dicționarul explicativ al limbii române ne oferă următoarea definiție: formă socială de bază, întemeiată prin căsătorie, care constă din soț, soție și din descendenții acestora [57, p.366].

Reputatul sociolog român Voinea M., definește familia drept un grup social constituit prin căsătorie, format din indivizi care trăiesc împreună, au o gospodărie comună și sunt legați prin relații naturale biologice, economice, morale, juridice, având responsabilități în fața societății [164; 165] și față de membrii săi.

O altă definiție este cea propusă de Murdock G.P., în conformitate cu care familia este un grup social caracterizat prin rezidență comună și cooperare economică și reproducție [Apud 143, p. 18].

Privită sub *aspect moral-creștin*, familia este o instituție de origine divină stabilită de Marele Creator. Familia se constituie prin căsătorie ale cărei principale caracteristici au fost unitatea și indisolubilitatea [231].

Din *perspectivă antropologică*, familia reprezintă o formă specifică de conviețuire dintre bărbat și femeie. Antropologul francez Levi-Strauss Cl. definește familia ca un grup social organizat, care își are originea în căsătorie, format din soț, soție și copiii lor; acesta fiind unit prin drepturi și obligații morale, juridice, economice, religioase și sociale [Apud 136, p.18].

Din *perspectivă psihologică*, familia reprezintă cadrul afectiv în care fiecare membru își satisface nevoia de afectivitate, trăirile intime, nevoia de destăinuire a unor împliniri sau insatisfacții apărute pe diverse planuri, oferind prin specificul ei sentimentul siguranței. Berge A., afirmă că familia este un soi de personalitate colectivă a cărei armonie generală influențează armonia fiecăreia dintre părți [12].

Din *perspectivă pedagogică*, familia reprezintă o celulă elementară a societății, constituită din soți și descendenții acestora, care realizează un ansamblu de funcții biologice, psihologice, educative, economice, sociale, culturale ce conturează habitusul primar al individului, pregătindu-l pentru inserția socială [48, p. 42].

În Articolul 2 (3) al Codului familiei al Republicii Moldova se menționează că relațiile familiale sunt reglementate în conformitate cu următoarele principii: monogamie, căsătorie liber consimțită între bărbat și femeie, egalitate în drepturi a soților în familie, sprijin reciproc moral și material, fidelitate conjugală, prioritate a educației copilului în familie, manifestare a grijii pentru întreținerea, educația și apărarea drepturilor și intereselor membrilor minori și ale celor inapți de muncă ai familiei, soluționare, pe cale amiabilă, a tuturor problemelor vieții familiale, inadmisibilitate a amestecului deliberat în relațiile familiale, liber acces la apărarea, pe cale judecătorească, a drepturilor și intereselor legitime ale membrilor familiei [31, p.3].

Din punct de vedere axiologic, familia contribuie la modelarea personalității copilului în devenire, plămuirea minții și a sufletului [Apud 143, p.22], la transmiterea valorilor și formarea atitudinilor vizavi de cultivarea unui mod de viață adecvat și demn.

Sub aspect economic, familiile sunt numite menaje sau gospodării și se referă la un ansamblu de persoane care împart același spațiu de viață. Respectivul spațiu comun de viață poate fi un context de muncă sau producție, cum sunt fermele agricole, atelierile meșteșugărești, buticurile, sau poate însemna doar un spațiu de odihnă și consum, de interacțiune psiho-afectivă, așa cum se întâmplă cu locuințele moderne. Să precizăm totuși că un grup domestic este considerat, ca atare, dacă în centrul lui se află persoane legate prin sânge sau prin alianțe maritale. Bineînțeles că nu orice grup productiv sau de locatari este un grup domestic [Apud 77, p.76].

De regulă, grupul domestic este structurat în jurul grupului menajer. Aceasta înseamnă, de obicei, spațiul de viață și activitate comună a familiei conjugale, adică soț, soție, copii. Familia conjugală are deci o sferă mai îngustă decât cel domestic. Anumite grupuri domestice sunt doar grupuri de menaj (familia nucleară), altele reprezintă multiple rudenii consanguine or prin alianță (familia extinsă) [Ibidem].

De obicei, familiile asigură elementele necesare pentru activitatea entităților economice, cât și pentru stat. Pentru întreprinderi, ele oferă forța de muncă, terenuri; plătesc guvernului impozite și taxe, iar în schimb, primesc salarii, pensii, dobânzi, rente, indemnizații, ajutoare materiale etc. Totodată, familiile sunt principalul cumpărător al produselor și serviciilor publice și private. În felul acesta, menajele joacă un rol esențial în cadrul circuitului economic, devenind un eficient mecanism de alocare și utilizare a resurselor [95].

Prin urmare familia este un produs al societății ce se dezvoltă, se modifică sub impactul proceselor sociale, morale, economice, politice, juridice etc.

O contribuție considerabilă la definirea familiei o au paradigmele și teoriile care încearcă să explice funcționalitatea acesteia, fiecare având concepte, poziții și metode de investigare proprii. Dincolo de limitele și virtuțile acestora, considerăm utilă prezentarea esenței acestor teorii și analiza impactului lor asupra aspectelor care vor fi investigate.

Tabel 1.1. Teoriile dezvoltării funcționalității familiei

Teoria dezvoltării (ciclurilor vieții)		
Reprezentanți	Caracteristici	Orientări privind formarea culturii economice în cadrul educației familiale
Hill R. Șchiopu U. Verza E. Mitrofan I. Mitrofan N.	Familia, la fel ca și individul parcurge anumite stadii de dezvoltare: 1) Stadiul inițial al cuplului fără copii; 2) stadiul vieții cuplului cu copii preșcolari; 3) stadiul familiei cu copii școlari; 4) stadiul familiei cuib părăsit de copiii adulți; 5) stadiul familiei omului singur (văduv), [Apud 143, p.24].	La baza teoriei dezvoltării familiei, evidențiem stadialitatea formării culturii economice în familie. <ul style="list-style-type: none"> • La primul stadiu, cuplul este determinat de dorința de întreținere. Anume în această perioadă se formează cultura economică a cuplului. Aspectele economice ce țin de obișnuințele de consum, economisire, gestiune a banilor devin comune. Cele mai multe cumpărături se fac, în special, de produse de folosință îndelungată: mașini, frigider, cuptoare, mobilier durabil, sejururi, etc. • Odată cu apariția copiilor se stabilesc regulile de bază ale vieții familiale. Perioada dată se caracterizează prin lichidități reduse, insatisfacție față de situația financiară și lipsa economiilor. În această perioadă se cumpără alimente, haine și rechizite pentru copii, jucării, vitamine, medicamente, etc. • În al treilea stadiu, situația financiară devine mai bună. Deseori soțiile lucrează. Familia este mai puțin influențată de reclame. Cumpără produse în cantități mai mari. Cumpără și achită bani pentru: alimente, detergenți, biciclete, lecții de muzică, pian, etc. • În stadiul patru, venitul se menține încă bun, are loc reducerea cheltuielilor pentru întreținerea copiilor. Se cumpără în cantități reduse haine, alimente; dar în cantități mai mari medicamente, foi/bilete pentru odihnă și recreere. • Stadiul cinci vine cu o reducere drastică a veniturilor și se observă o nevoie deosebită pentru atenție, afecțiune, siguranță. Se cumpără în special

		medicamente și alimente. Uneori, persoanele în etate așteaptă ajutor financiar din partea statului, copiilor, etc. [134, pp.58-59].
Teoria structurală (dinamica rolurilor și a puterii)		
Touzard R. Rocheblanc A.M. Linton R.. Moreno J.	<p>Această teorie evidențiază problemele ce apar în familie din cauza divizării rolurilor în cuplu, printre care menționăm:</p> <p>1) Autonomia bărbatului (bărbatul acționează și decide).</p> <p>2) Autonomia femeii (femeia acționează și decide).</p> <p>3) Autocrația bărbatului (bărbatul decide, femeia acționează).</p> <p>4) Autocrația femeii (femeia decide, bărbatul acționează).</p> <p>5) Conducerea bărbatului (bărbatul decide, acționează împreună).</p> <p>6) Conducerea femeii (femeia decide, acționează împreună).</p> <p>7) Diviziunea sincretică a rolurilor (el acționează, dar decid împreună).</p> <p>8) Diviziunea sincretică a rolurilor (ea acționează, dar decid împreună).</p> <p>9) Cooperarea sincretică (acționează împreună și decid împreună) [237].</p>	<p>Într-o familie diviziunea rolurilor are loc și din considerente economice, adică din perspectiva <i>Cine aduce venit?</i> Astfel deosebim mai multe variante:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Familii în care bărbatul este aducător de venit; 2. Familii în care femeia este aducătoare de venit; 3. Familii în care lucrează ambii soți, care sunt numite în literatura de specialitate <i>familii cu dublă carieră</i> [149, p. 125]. <ul style="list-style-type: none"> • Esențial este faptul, că funcționarea familiei presupune separarea rolurilor. Din punct de vedere istoric, activitatea productivă salarială îi revine bărbatului, pe când cea casnică revine femeilor. De multe ori, activitatea profesională feminină era sinonim cu <i>mizeria materială sau morală</i> (lucrau doar acele femei al căror salariu era indispensabil) [Ibidem]. În acest context, formarea culturii economice la copii se realiza în funcție de gen, pentru fetițe era considerată inutilă. De altfel, <i>economiiștii au date estimate, care arată că femeile consacra sarcinilor materiale (domestice) și celor educative, un timp de 3-4 ori mai mare decât acordă bărbații</i>. • Odată cu mișcarea de emancipare feminină, femeile au început să se implice în activitățile profesionale. Astfel încât generațiile actuale de soți se implică mai mult în activitățile domestice, inclusiv în creșterea și educarea copiilor. Astăzi, femeia este valorizată nu numai ca soție-mamă, ci și ca agent economic, prin urmare sarcina de a forma și dezvolta cultura economică a copiilor revine ambilor părinți. • Martine Segalen a evidențiat problemele cu care se confruntă familiile cu dublă carieră printre care: supraîncărcarea de rol, apariția dilemelor cu privire la norme, dileme identitare, tensiuni legate de rețelele de sociabilitate, dileme cu privire la ciclurile de rol etc. [Apud 149, p. 125].
Teoria funcțională (procesuală)		
Nye I. Satir V. Becker G. Kuhn M. Mead G.H.	<p>Familia este un sistem care realizează anumite funcții: biologică, educativă, economică, socială, psihologică și culturală. Această teorie cunoaște 4 abordări:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. abordarea comunicațională; 2. abordarea interacționist-simbolică; 3. abordarea din perspectiva conflictului; 4. abordarea socială a schimbului [Apud 143, 	<p>Orice activitate umană, inclusiv viața și activitatea familiei pot fi analizate în termeni de cost-beneficiu. Sporirea calității capitalului uman al copiilor este rezultatul unor cheltuieli/costuri din partea: părinților sau familiei extinse. În acest sens, remarcăm prioritatea oferită familiei; statului, școlii, întreprinderilor; individului respectiv [77].</p> <p>Implicații deosebite asupra formării culturii economice în cadrul educației familiale o are abordarea socială a schimbului. Principalele idei ale acestei teorii sunt: <i>Oamenii formează grupuri sociale, doar pentru ca este în interesul lor să procedeze astfel. Indivizii sunt motivați de propriul interes.</i> În ceea ce privește familia, se pornește de la ideea că relația interpersonală dintre parteneri se formează în scopul depășirii</p>

	pp.25-26].	<p>propriilor nevoi individuale. <i>Relația intimă este redusă la o situație tranzacțională în care costurile sunt contrabalansate de beneficii.</i> În viața cotidiană, conform acestei teorii, funcționează <i>legea reciprocității ("ti-am dat" - "aștept sa-mi dai"; "ochi pentru ochi și dinte pentru dinte"; "cat dai, atât primești" etc.).</i> Se apreciază ca o cauza majora a disoluției maritale. Se observă percepția unei inegalități profunde în raporturile familiale [79].</p> <p>Drept exemplu de aplicare a <i>teoriei schimbului</i>, este și analiza maximizării profitului în deciziile de divorț. Probabilitatea de divorț descrește odată cu acumularea de capital material specific, cum ar fi proprietatea și copiii, a căror valoare ar descrește dacă familia s-ar dizolva [Ibidem].</p>
Teoria holistă a educației familiale (sistemică)		
Bowen J. Cuznețov Larisa. Kantor D. Lehr W.	Familia este un sistem alcătuit din mai multe subsisteme, adică indivizi care interacționează continuu. Abordarea sistemică presupune și funcționarea a câtorva principii: cel al totalității, al integrității, al circularității, al stabilității, complementarității și al modificării.	<p>Pornind de la ideea că familia este un sistem deschis, ce înregistrează transformări permanente, condiționate de variați factori: sociali, economici, psihologici, educativi, politici, culturali, numeroși autori evidențiază că părinții care aparțin unor categorii socio-economice diferite, transmit copiilor valori diferite [Apud 149, p. 61].</p> <p>În clasele cu venituri mai mici/inferioare, accentul este pus pe curățenie, ordine, respectul regulilor exterioare, capacitate de a evita problemele și a fi descurcăreț.</p> <p>În clasele medii și superioare, se pune accent pe autonomie, independență, imaginație, creativitate.</p> <p>Mai multe cercetări au evidențiat și nivelul de reușită școlară în dependență de factorul economic: copiii din familiile cu venituri mici și medii se orientează spre viitor, sacrificând prezentul pentru o reușită de perspectivă, pe când copiii din familiile cu venituri mari se orientează spre satisfacerea nevoilor prezente, necunoscând lipsurile materiale [Ibidem].</p>
Teoria istorică a dezvoltării familiei (intergenerațională)		
Le Play Fr. Framo J. Nagy B. Bowen M.	Abordează familia, reliefând legătura dintre generații. Instrumentul de bază al acestei teorii este arborele genealogic, care evidențiază legătura dintre generații [149; 250].	<p>Orice familie posedă capitaluri economice, culturale, sociale, care pot fi transmise de la o generație la alta. În ceea ce privește transmiterea culturii economice, părinții, dar și bunicii se pot simți total incompetenți în a oferi modele profitabile, din cauza lipsei unei culturi economice în familia de origine. Astfel unii adulți renunță în a mai transmite ceva. Alți adulți, încearcă să valorifice aceste capitaluri prin următoarele modalități: [149]</p> <p>1. Transmiterea cunoștințelor și abilităților profesionale. Rolul școlii în orientarea profesională a copiilor este extrem de important. Rolul familiei în acest sens este profund subestimat. Transmiterea meseriei din tată în fiu, astăzi este practic imposibilă datorită progresului tehnico-științific. A trecut vremea când copii îndeplineau rolul de ucenic pe lângă părinți și repetau întocmai acțiunile lor pentru a le automatiza, trecând de la rolul de ajutor, la cel de colaborator sau partener, ca în final să preia conducerea afacerii de familie. Chiar dacă</p>

		<p>studiile din domeniu invocă transmiterea inutilă, cauzată de dispariția unor profesii, considerăm că familia are o importanță covârșitoare în transmiterea atitudinii față de muncă, față de rezultatele muncii și proprietate [Ibidem, p. 71].</p> <p>2. Transmiterea conduitelor domestice. Se are în vedere familiarizarea copiilor cu spațiul fizic și social familial, cu subcultura de clasă.</p> <p>Modificările rapide ce apar în stilul de consum, dotările tehnice ale casei impun modificări în ceea ce privește modul de îngrijire, preparare a bucatelor, educarea copiilor, menajarea locuinței, etc. [149, p. 73].</p> <p>3. Transmiterea limbajului oral și scris. Limbajul este purtătorul valorilor și atitudinilor părinților, care sunt însușite și de către copii. Volumul, precizia și corectitudinea exprimării, vocabularul, cunoașterea conceptelor economice depind direct de munca părinților în această direcție. Prin intermediul limbajului, familia îi oferă copilului circa 90% din cunoștințele uzuale (munca, ocupațiile oamenilor, obiectele casnice, bani, etc.). La fel, utilizând vorbirea, copiii pun cele mai multe întrebări, sarcina părinților fiind de a răspunde la ele cât mai corect și exact, astfel ajutând copiii să se dezvolte intelectual și să capete o ordine cognitivă [Ibidem, pp. 77-83].</p> <p>În acest sens suntem de acord cu judecățile autorului Lahire B.: școlarul care trăiește într-un univers domestic ordonat din punct de vedere material și temporal, dobândește, pe nesimțite, metode de organizare, structuri cognitive ordonate și predispuse să funcționeze ca structuri de ordonare a lumii [149, p. 84].</p> <p>4. Transmiterea statutelor sociale. Conform teoriei lui Bourdieu P. și Passeron J.C.: egalitatea de șanse rămâne o modificare pentru reproducerea reușită a inegalităților. Mecanismele familiale prin care se realizează transmiterea pozițiilor în spațiul social sunt multe, de exemplu în cazul realizării studiilor. Familiile de muncitori optează pentru învățământul profesional; familiile cu venituri peste medie optează pentru realizarea studiilor superioare. O altă direcție a inegalității sociale este inserția profesională. Studiile arată că relațiile familiale sunt la fel de importante ca și diploma în cadrul inserției profesionale. În mediile muncitorești familia funcționează ca o rețea de informare în legătură cu condițiile de angajare și de lucru, îndeplinind rolul de garant. Se atestă diferențe statutare și în privința stilului vestimentar, dar și a nivelului de exprimare scrisă și orală mai ales în mediile urban și rural. Totodată, plecând de la poziția socială, motivația tinerilor pentru studii este diferită. Copiii familiilor de muncitori ar spune că motivul pentru care participă la ore este acel de a obține un loc de muncă și a câștiga bani, și nicidecum din interes intelectual. Astfel familia influențează nivelul aspirațiilor statutare ale copiilor încă din preadolescență, astfel explicându-se implicarea și motivația acestora pentru studii. [149, pp.85-88].</p>
--	--	--

Sintetizând cele expuse în tabel, menționăm că aceste teorii pot fi valorificate în cercetarea familiei din punct de vedere microeconomic, deoarece reflectă, pe lângă etapele de evoluție a familiei, funcțiile acesteia, legătura dintre membrii săi, și o multitudine de aspecte ce țin de repartitia veniturilor în familie, divizarea rolurilor, implicarea copiilor în luarea deciziilor familiale, inclusiv a celor economice, învățarea conduitelor familiale optime, care în ultimă instanță, fundamentează formarea culturii economice a familiei, ce poate fi transmisă cu succes, prin educație, din generație în generație, cu unele modificări provocate de apariția noilor circumstanțe.

În acest sens, acceptăm și valorificăm definiția educației, realizată de cercetătorul român Nicola I., care menționează că **educația** este o cultivare, o formare a ființei umane, care înseamnă a scoate individul din starea de natură și a-l introduce în starea de cultură [Apud 143, p.30]. Remarcăm legătura strânsă dintre familie și educație, fapt care ne permite să elucidăm importanța familiei în formarea armonioasă a personalității copilului și în transmiterea structurilor axiologice și formarea culturii, inclusiv a celei economice [23; 45; 47; 53; 85, 117; 149; 150; etc.], deoarece anume în cadrul educației familiale sunt formate bazele tuturor deprinderilor de viață, care mai târziu vor fi necesare actualilor copii, adică viitorilor adulți.

În sens larg, conceptul de **educație familială** se refera la activitatea desfășurată de părinți în vederea îngrijirii și educării copiilor lor. În accepțiune restrânsă, educația familială vizează *ansamblul dinamic al legăturilor sociale pe care le experimentează copilul în și prin familia sa de origine* [149], care îi asigură creșterea și dezvoltarea personalității sale.

În viziunea cercetătoarei Larisa Cuznețov, educația familială reprezintă demersul educativ al familiei, orientat spre formarea-dezvoltarea personalității copilului, ce include ansamblul de relații, influențe și acțiuni în vederea pregătirii acestuia pentru realizarea optimă a rolurilor sociale [53, p. 37].

Așadar, scopul educației familiale este formarea acelor calități ale personalității, care ar permite copilului adaptarea rapidă la condițiile schimbătoare a realității și exercitarea eficientă a rolurilor sociale. De fapt, părinții sunt cei care trebuie să ofere modele comportamentale demne, să dea primele îndrumări copiilor despre cum să se comporte în familie, în societate, ce atitudini trebuie să aibă față de semenii lor, să le cultive bunăvoința, responsabilitatea, înțelegerea trăirilor lor și ale altor persoane, acceptarea punctului de vedere al semenilor. În viziunea unor cercetători contemporani [48; 185; 228; etc.], la care aderăm și noi, acest lucru este posibil respectând cele 3 principii ale educației familiale:

1.Principiul altruismului, care exprimă îngrijirea, dragostea, afecțiunea reciprocă, compasiunea, ajutorul și grija pentru cel mic și slab. Altruismul părinților în educația familială se

constituie ca un mecanism de protecție emoțională și morală în cadrul creșterii și dezvoltării copilului, care formează o atitudine dezinteresată și predispoziția de a acționa în favoarea altor oameni.

2. **Principiul securității**, care se bazează pe preocuparea părinților de protecția sănătății fizice și psihice a copilului. Respectând acest principiu, familia creează copilului un regim sănătos de viață, îl învață să utilizeze cu precauție bunurile familiei, îl ajută să respecte bunurile și proprietatea altora; protejează copilul de surmenaje psihice, stres, stări de frică, nesiguranță și îl încurajează să se adapteze cu succes în mediul ambiant.

3. **Principiul unității cerințelor**, care se manifestă prin unitatea obiectivelor planificate de părinți și a cerințelor privind educația copiilor. Se valorifică adecvat și constant rolurile maternel și patern; se respectă unitatea dintre cuvânt și faptă în cazul acțiunilor familiale; se oferă sprijin și ajutor, se delimitează clar libertățile, limitele și responsabilitățile copilului. Acest principiu asigură manifestarea individualității și dezvoltă capacitatea de a trăi echilibrat, alături de ceilalți. Reieșind din cele expuse, putem conchide că pentru a exista eficient, familia realizează numeroase funcții. Cele mai importante sunt:

Funcția biologică, care constă în nașterea și creșterea copiilor. Majoritatea savanților consideră că aceasta este o funcție esențială a familiei, deoarece cel mai semnificativ eveniment pentru o familie este apariția unui copil. Odată cu un asemenea eveniment, structura și funcțiile familiei se modifică, devenind mai complexe.

Funcția psihologică constă în asigurarea securității afective, a respectării caracterului confidențial și apropiat al relațiilor familiale, a împărtășirii trăirilor legate de performanțele obținute sau de eșecurile avute. În conformitate cu această funcție vine și sugestia de a cultiva la membrii familiei capacitatea și arta de comunicare, de a anticipa și soluționa conflictele, de a emana empatie, tact, bunăvoință și compasiune.

Funcția socială asigură integrarea socială a copiilor și în general a tuturor membrilor ei.

Funcția economică are menirea de a ghida familia în direcția asigurării unui nivel de trai adecvat, a situației materiale decente, care ar garanta satisfacerea necesităților vitale ale membrilor ei.

Funcția culturală efectuează perpetuarea culturii: limbii, obiceiurilor, tradițiilor, experienței de viață, selectarea și transmiterea valorilor general-umane, naționale, familiale și personale. Anume această funcție ne orientează spre cultivarea membrilor familiei și ne plasează pe coordonatele educației permanente.

Funcția educativă este una dintre cele mai importante, deoarece prin ea lucrează și interacționează toate celelalte funcții: atât cea psihologică, socială, culturală, cât și cea economică. Ea are ca scop formarea personalității copiilor [53; 149; 150; etc.].

În consens cu explicarea și precizarea funcțiilor familiei, vom dezvălui esența conceptelor de *cultură, economie, educație economică și cultură economică*.

De menționat că conceptul de *cultură* este un termen cu multiple conotații semantice și implicații pentru diverse științe sociale.

În Dicționarul Explicativ al Limbii Române [57, p. 248] **cultura** este definită ca *totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire și a instituțiilor necesare pentru comunicarea acestor valori*. La fel, menționăm că conceptul de cultură include gândirea, vorbirea, acțiunea și creațiile materiale și spirituale, care depind de capacitatea omului de a învăța și transmite cunoștințele acumulate generațiilor următoare [Apud 74].

Opinia potrivit căreia în *economie*, cultura nu ocupă o poziție centrală ca și în celelalte științe sociale, la momentul actual, este una învechită, deoarece activitatea economică este puternic influențată de educație, cunoștințe, valori, simboluri, norme, viziunile oamenilor asupra lumii etc. Cultura, fiind într-o strânsă legătură cu educația, la rândul său, contribuie la formarea personalității integrale.

Studiul literaturii de specialitate [6; 8; 11; 26; 50; 77; 80; etc.], ne-a permis să stabilim că, aspectul material și cel economic al culturii familiale practic nu este studiat și se rezumă doar la abordarea generală a realizării funcțiilor familiei, inclusiv a celei economice. De aceea, evidențierea educației economice în calitate de categorie și deziderat important al educației familiale devine necesară, întrucât are ca scop formarea culturii economice la membrii acesteia.

Educația economică constituie unul din dezideratele educaționale promovate prin conceptul *Noile educații*, condiționat de perspectivele producerii și receptării ei în diferite contexte sociale, istorice, geopolitice, economice, tehnologice, cu scopul formării-dezvoltării personalității celui educat [9; 40; 45; etc.].

În corelație cu definiția *economiei*, care este descrisă ca *totalitatea relațiilor de producție existente într-o anumită orânduire socială, determinate de nivelul de dezvoltare a forțelor de producție* [142], cercetătorul Попов B. definește educația economică ca un proces multilateral de influență a vieții economice asupra individului în rezultatul căruia se formează o anumită atitudine față de muncă, proprietate, producție, schimb și distribuție a bunurilor materiale și spirituale [210; p.288].

Alți cercetători: Амэнд А. [169], Grigor I. [67], Агапова Г. [166], Андреева И. [171], Васильев Ю. [189], concep educația economică ca un proces pedagogic organizat și orientat

spre formarea convingerilor, abilităților și calităților economice ale individului, capabil să determine un anumit mod de comportament și să se manifeste în activitățile concrete caracteristice mai întâi copilului, apoi adultului.

Noi considerăm că educația economică reprezintă o parte componentă a educației generale, care are finalitatea de a forma cultura economică a personalității. Una dintre cele mai importante sarcini ale educației economice este corelarea valorilor economice cu cele morale în cadrul formării personalității, mecanismul de bază fiind colaborarea eficientă dintre școală și familie în vederea transmiterii elementelor constitutive ale culturii economice (cunoștințe, valori, norme, simboluri etc.). **Cultura economică**, la rândul său, este un concept mai amplu, care include cunoștințele și abilitățile omului formate prin intermediul educației economice. Alte accepțiuni ale culturii economice sunt prezentate în Tabelul 1.2.

Tabel 1.2. Accepțiuni ale culturii economice

Autorul	Accepțiuni ale culturii economice (CE)
Заславская Т. Рывкина Р.	CE est o proiectare a culturii asupra relațiilor socio-economice [187; 188].
Пономарев Л. Попов В. Чичиканов В.	CE este un ansamblu de valori economice, expresie a unui comportament economic rațional, format și consolidat ca urmare a cunoașterii și însușirii valorilor științei și practicii economice [208; 210; 213].
Владыка М.	CE a personalității are în vedere cunoștințele și abilitățile omului, atitudinea socială și axiologică formată prin educația economică, calitățile personale dezvoltate/ formate [Apud 215].
Джагаева Т.	CE se referă la un sistem complicat de dezvoltare a capacităților creative, morale, economice, ce reflectă legătura strânsă dintre oameni și mediu, normele de comportament etic, flexibilitatea gândirii, capacitatea de a păstra și crea bunuri și valori [186].

În acest fel, cultura economică reprezintă ansamblul valorilor și a motivelor ce determină activitatea economică a oamenilor. Ea include normele de etică a muncii, cunoștințele profesionale și abilitățile practice, varietatea formelor de proprietate, tradițiile și regulile care ghidează comportamentul economic al oamenilor. **Economia** este cu adevărat o știință a comportamentului uman axată pe valorificarea rezonabilă a resurselor naturale, materiale, informaționale, etc. Analiza accepțiunilor cu privire la cultura economică ne-au permis să stabilim că conținutul culturii economice poate fi abordat din trei perspective:

- *cognitiv-axiologică*, care asigură educaților studiul cunoștințelor din domeniile: economie, drept economic, ecologie, finanțe, management, etc., care contribuie la adaptarea individului la condițiile social-economice noi;

- *moral-axiologică*, care are în vedere familiarizarea individului cu valorile sociale și economice într-un cadru moral/etic adecvat;

- *acțional-axiologică*, care presupune implicarea individului în activitatea de cercetare, creație, muncă și câștig precum și gestionarea resurselor financiare [Apud 9; 123].

Astfel, conceptul pedagogic de *cultură economică* reflectă corelația dintre componentele sale de bază: *cunoștințe economice, gândire economică și comportament economic*, acestea fiind valorificate în contextul educației, a relațiilor și valorilor social-umane. În continuare vom preciza componentele menționate.

Așadar, **cunoștințele economice** reprezintă o sumă de teorii despre conținutul, esența și particularitățile sistemului de producție, repartiție și consum, despre bunurile sociale și personale și influența vieții economice asupra dezvoltării societății [Apud 95].

Unul din savanții din domeniu, Уледов А. [Apud 181], menționează că formarea cunoștințelor economice la elevi nu se limitează doar la activitățile teoretice, ci, în mare parte, se formează în cadrul activităților cotidiene de viață și muncă în familie. Dobândirea de cunoștințe economice înseamnă asimilarea noțiunilor de bază din domeniul economic; familiarizarea cu conceptele, legitățile, principiile economice valabile pentru orice om indiferent de vârstă; înțelegerea modului de funcționare a economiei de piață, etc.

În baza cunoștințelor economice se formează **conștiința economică**, care este nucleul culturii economice. Fiecare individ își creează în minte o imagine proprie, un set de percepții și reprezentări despre viața și activitatea economică. În acest sens, se poate spune că conștiința economică reprezintă totalitatea cunoștințelor cu privire la economie, a ideilor, reprezentărilor despre activitatea economică, care direct influențează viața omului și se formează de-a lungul vieții, atât în cadrul educației permanente, cât și a experienței existențiale a individului. Conștiința economică influențează relațiile omului cu familia, școala, semenii, colectivul de muncă etc., și poate fi modificată doar în rezultatul informării, autoinstruirii și implicării în variate activități economice. Întrucât suntem de acord cu ideile lui Выготский Л.С. [184], Becker G. [11], Леонтьева А. [203], care consideră că orice activitate umană contribuie la dezvoltarea gândirii. Parafrazând această idee susținem că orice activitate umană, inclusiv cea economică facilitează formarea și dezvoltarea gândirii economice și deci a conștiinței și culturii economice [116].

Gândirea economică este capacitatea individului de a înțelege și a reflecta corect viața economică a societății în ansamblu, relațiile economice, propria activitate și rolul, locul său în situația economică a familiei și societății. Anume această calitate a omului îi oferă posibilitatea să conștientizeze și să recunoască fenomenele sociale care influențează prosperarea sau stagnarea economiei; să însușească noțiunile, categoriile și să impulsioneze sporirea unor indicatori economici.

Gândirea economică trebuie abordată din punct de vedere istoric, deoarece aceasta ilustrează schimbările produse, într-o anumită perioadă de timp, în viața socio-economică a unui popor. Totodată, fiecare etapă istorică impune exigențele sale privind nivelul minim de cunoștințe economice necesare unui om civilizată. Savanții. Пономарев Л., Попов В. și Чичиканов В. [208] au identificat două căi de formare a gândirii economice: *calea teoretică*, care dezvoltă capacitatea de a gândi economic și *cea empirică*, care formează capacitatea de a raporta cunoștințele teoretice la realitate.

Eforturile savanților menționați au justificat nevoia de a forma un nou tip de gândire economică, care s-ar baza pe capacitatea de analiză critică și constructivă a problemelor economice, pe realizarea experimentelor economice, formarea CE elementare în familie, școală și societate.

Reiterăm că **gândirea economică** este un proces prin care cunoștințele economice sunt reflectate în conștiința economică. Ea este o componentă a culturii economice, care permite adultului și copilului să învețe esența fenomenelor și proceselor de explorare corectă a conceptelor economice asimilate [72]. Gândirea economică este caracterizată drept o gândire de nivel superior (gândire critică) care presupune cunoaștere; înțelegere; aplicare; analiză; sinteză; evaluare [38; 83; etc.]. Reieșind din experiența de predare a disciplinelor economice, considerăm că la aceste elemente se mai adaugă interpretarea fenomenelor economice.

O altă componentă structurală a culturii economice este atitudinea economică.

Atitudinea economică constă în felul de a fi și de a înțelege un șir de reprezentări economice, care asigură un comportament adecvat în domeniul dat: consumul rațional, grija față de bunurile obștești și cele personale, față de mediul înconjurător, față de resurse, față de bani etc. Bineînțeles că interacțiunea dintre conștiința economică, ca reflecție a atitudinii economice, cunoașterea legităților economice și gândirea economică, se realizează printr-un comportament economic, susținut de efortul moral-volitiv al persoanei, ce reglementează și consolidează participarea indivizilor și grupurilor sociale în activitățile economice.

Conform viziunii lui Pieron H., **comportamentul economic** desemnează modul de a fi și de a acționa al omului, reprezentând o manifestare obiectivă a întregii activități umane [Apud

61]. Prin comportament economic se înțelege faptul că, puși în diferite situații, oamenii aleg alternativa economică care pare a fi cea mai bună, pentru că ea implică cel mai mic cost și cel mai mare beneficiu, în raport cu orice alternativă existentă. Cu toate acestea, în literatura de specialitate sunt identificate câteva *modele de comportament economic*.

Primul model este caracterizat prin formula: *venit garantat la un efort de muncă mic sau venit mic - efort mic*. La această categorie se referă oamenii care se tem să-și piardă sau să-și schimbe locul de muncă. Ei benevol acceptă stabilitatea în detrimentul riscului și a inițiativei.

Al doilea model oferă descrierea situației de tip *maxim efecte cu maxim efort*. Acest model presupune inițiativă economică, responsabilitate și conștientizarea faptului că piața îi îmbogățește doar pe cei care au cunoștințele necesare, depun eforturi, cultivă și valorifică deprinderi economice sănătoase și conduite volitive.

Al treilea model este valabil pentru formula: *maxim efecte cu minim efort*. Protagonistii acestui model sunt oamenii care, psihologic nu sunt pregătiți să-și asume riscuri. De regulă ei se îmbogățesc cumpărând ieftin și realizând scump [Apud 27; 126].

Investigațiile efectuate de cercetătorii Calancea A. [18; 19; 20], Bonchiș E. [14], Ciobanu L. [23; 24] ș.a. demonstrează faptul că fiecare individ în comportamentul său, este influențat de necesități, imbolduri și anumite valori materiale și spirituale, iar cultura comportamentului economic reiese din valorile general-umane, din considerentul că oamenii, totuși, nu sunt egoiști, iresponsabili sau obsedați doar de bogăție și bani.

Procesul de formare a CE evidențiază legătura dintre cunoștințe, conștiință, gândire și comportament economic, deoarece dacă conștiința se manifestă pasiv, dezinteresat, fără a face față schimbărilor, aceasta condiționează o gândire economică rigidă sau contradictorie, mai mult emoțională decât rațională. Fără corelarea acestor elemente nu putem forma un comportament economic adecvat. Formarea cunoștințelor și deprinderilor economice în familie și școală garantează formarea unei atitudini pozitive față de cultura economică și față de activitatea economică potențială.

Toate componentele descrise mai sus cunoștințele economice, conștiință economică, gândirea economică, atitudinea economică și comportamentul economic sunt calități și atribute importante ale personalității, doar cu condiția ca aceasta să fie antrenată în activitatea economică. Fiind în esență o activitate multidimensională, activitatea economică o concepem ca premisă, criteriu, mijloc și condiție de formare a culturii economice [97]. În acest sens, noi venim cu o completare foarte importantă, cultura economică nu ține doar de aspectul financiar al acesteia, ci înglobează toate aspectele vitale ale persoanei începând cu viața familiei, activitatea de muncă, de realizare a studiilor și de conduită civică.

Astfel, este foarte important ca un copil, cetățean în dezvoltare, să aibă șansa să participe în activitatea economică a familiei și a școlii, fiindcă anume aceasta reprezintă aplicarea conștientă în practică a cunoștințelor și deprinderilor economice formate. Economistul Попов В. [209; 210; 211] atenționează că deprinderile economice pot deveni un capital nevalorificat, dacă nu atragem copilul în activități în care acesta acumulează experiență economică. Trebuie să menționăm că elementele componente a culturii economice provoacă o reacție în lanț. Parcurgerea anumitor etape în cadrul educației economice îl ajută pe individ să înțeleagă sistemul economic actual, să participe la dezvoltarea personală și socială, să-și însușească comportamente specifice consumatorului și producătorului rațional. Astfel, în baza modelelor analizate și a componentelor structurale ale educației [104], am conturat traseul pe care trebuie să-l parcurgă orice educat în vederea formării culturii, inclusiv a celei economice (Figura 1.1).

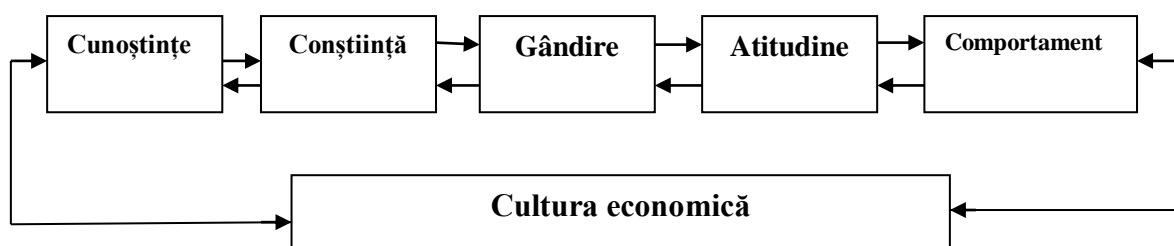

Figura 1.1. Traseul de formare a culturii economice

Așadar, *cultura economică* este o componentă importantă a culturii generale. Ea păstrează toate caracteristicile principale ale conceptului de *cultură*, care, în esență, devine un instrument eficient prin care omul își stăpânește și ghidează propria existență. Unii autori tratează problema culturii economice ca o proiecție a culturii generale în domeniul economiei. Cu alte cuvinte, componenta culturală a activității economice este o condiție indispensabilă, ce poate influența în mod activ creșterea sau încetinirea dezvoltării economice, personale și sociale.

Importanța culturii economice derivă din realizarea funcțiilor pe care aceasta le îndeplinește. Cercetătoarea Боровикова Т. [181] abordează următoarele funcții ale CE:

- *cognitivă*, care se realizează prin cunoașterea ideilor economice, a opiniilor și contribuie la formarea reprezentărilor economice, orientate spre formarea cunoștințelor economice și dezvoltarea culturii economice;

- *axiologică*, care contribuie la transformarea cunoștințelor în convingeri prin activitatea economică, ceea ce contribuie la determinarea personalității în aspect moral și axiologic. Această

funcție reflectă prioritățile valorice a persoanei, calitatea culturii, care este percepută ca un criteriu al determinării nivelului de cultură generală și cultură economică a individului;

- *culturologică*, care este orientată spre păstrarea, transmiterea și dezvoltarea nivelului de cultură economică;

- *de adaptare*, care se exprimă prin activismul social al persoanei și adaptarea optimă a copilului, într-o societate în plină schimbare;

- *de integrare*, care indică asupra legăturii și interconexiunii componentelor culturii personalității cu alte componente ale culturii generale, punând accent pe diferențierea persoanelor [126].

Bineînțeles că funcțiile nominalizate trebuie să fie implementate atât în practica pedagogică, cât și în cadrul educației familiale. Valorile economice transmise în cadrul familiei sugerează informații despre ce bunuri economice sunt mai importante, ce tipuri de comportamente și relații economice sunt prioritare, cele axate pe respectarea normelor morale sau invers, cele axate pe ipocrizie, corupție, etc. La fel, ele determină toate deciziile luate și modelează comportamentul economic al membrilor familiei [181]. O bună pregătire economică a părinților și realizarea eficientă a educației familiale ajută copiii să înțeleagă modul în care funcționează societatea, care este esența proceselor și fenomenele economice, influența lor asupra vieții cotidiene și evident că contribuie la coordonarea comportamentului personal la modelele economice și normele morale. În acest fel, noi propunem să abordăm problema formării culturii economice la părinți și la elevi, valorificând dezvoltarea-formarea integrală a personalității acestuia, în cadrul familial și școlar, cu condiția inițierii familiei în educația economică, care poate fi realizată în contextul educației familiale. Prin urmare, vom promova cunoștințe, vom forma capacități, abilități, competențe, atitudini, comportamente, vom motiva, vom cultiva valori economice, în scopul adaptării copilului la condițiile schimbătoare ale mediului socio-economic.

În concluzie, *conținutul culturii economice prevede dezvoltarea personală a individului* (spirit de organizare, independență, voință, perseverență, moralitate în atingerea scopului, ambiție, sănătate, etc.); *cognitivă* (deschidere, schimbare, inițiativă, etc.); *motivațională* (convingeri, interese, valori, ghetc.); *axiologică* (promovarea valorilor general - umane, nu doar perceperea și centrarea pe valorile materiale) și *praxiologică* (deprinderi, competențe economice și practice, etc.).

1.2. Istoricul evoluției educației economice și a formării culturii economice la elevi

Educația în cadrul familiei a ocupat de-a lungul istoriei un rol central, deși concepțiile privind funcțiile parentale și modul lor de exercitare au variat de la o societate la alta, de la o epocă la alta. În multe studii a fost evidențiat și criticat rolul slab, incompetența părinților în educația copiilor în diferite perioade istorice [1; 2; 13; 22; 77]. În alte studii a fost abordat și criticat hiperprotecționismul părinților sau invers, atitudinea ostilă, dură a acestora [25; 50; 53; 81; 149; 150; etc.]. Cert este faptul că procesul trecerii copilului de la tutelă, control sistematic la autonomie nu s-a schimbat, însă modul de realizare a acestui proces și conținutul lui susținut de educația familială a suferit modificări esențiale, parcurzând o cale anevoioasă de la indiferența și/sau coercivitatea părinților spre o atitudine și comportare umanistă.

Familia nu este numai mediul firesc al copilului, ci și mediul economic real în care copilul primește prima experiență a relațiilor economice, este pentru copil o școală a primelor emoții și afecțiuni, familia îl învață pe copil să fie sensibil, capabil să înțeleagă, să aprecieze și să-și însușească valorile conduitei morale și valorile economice etc.

Viața oricărei familii depinde de calitatea realizării funcțiilor acesteia de către adulți, acestea fiind legate și de activitatea economică. Deși într-o formă primitivă, încă în Preistorie, copiii erau încadrați în activitatea de muncă, în cadrul căreia avea loc educația, formarea lor și pregătirea pentru viața adultă. Copiii participau la menținerea focului, pregătirea hranei, culesul ierburilor, fructelor; mai târziu, când deveneau mai mari, ei participau la vânatoare și pescuit. Toate aceste activități contribuiau la formarea deprinderilor de viață și dobândirea experienței proprii [2; 53; 77; etc.].

Apariția orașelor-cetăți ca locuri unde se realizau schimburi de bunuri materiale și unelte, dezvoltarea civilizațiilor antice, a permis formularea primelor idei și concepte despre felul cum trebuie să fie organizată activitatea economică în cadrul unei familii.

Epoca Antică. În majoritatea civilizațiilor antice, creșterea și educarea copiilor până la vârsta de 7 ani se făcea în familie. Responsabilitatea educației îi revenea mamei, unei doici sau rude mai în vârstă. Autoritatea tatălui față de soție și față de copiii era nelimitată, astfel încât el îi putea pedepsi, vinde ca sclavi sau chiar ucide. Odată cu dezvoltarea agriculturii și a dezvoltării meșteșugurilor, se creează condiții favorabile pentru ca familiile să se despartă treptat de gintă și să-și mobilizeze eforturile în organizarea gospodăriei și creșterii copiilor săi [52].

Ideile economice purtau un caracter secundar și erau expuse sub forma unor sfaturi și îndemnuri. Se condamna îmbogățirea, doar în măsura în care aceasta îl făcea pe om sclav al bunurilor materiale și-l împingea spre degradarea spirituală. În viziunea lui Aristotel, existau două modalități de organizare a activității economice într-o familie: gospodăria casnică, adică

arta de a obține bunuri necesare satisfacerii cerințelor raționale, absolut firești ale individului și familiei sale și cherematistica, era o formă de organizare a activității economice bazate pe schimb, care urmărea scopul acumulării bogăției sub formă de bani [96].

Evul Mediu. Ideile economice și idealul educativ în Evul Mediu au fost influențate de postulatele religioase. Educația în familie continuă, deși se începe frecventarea de către copii a școlilor publice. Școala era axată pe instruire, iar familia purta responsabilitate pentru acțiunile copiilor lor și avea rolul de a învăța copiii limba, experiența, moravurile, convingerile, desfășurând procesul educativ după propriile modele.

Teoriile medievale susțin dubla înnobilitate prin muncă: în primul rând munca înobilează pentru că este impusă de Dumnezeu, iar în al doilea rând, prin muncă omul își dezvoltă viața fizică și morală [1 p.75]. Toma d'Aquino, reputatul reprezentant al Epocii Medievale, analizează activitățile economice prin prisma virtuților și păcatelor omului. Munca pentru binele public și îndeletnicirea cu agricultura erau clasate printre cele mai mari virtuți. Drept păcate erau considerate nu doar furtul și jaful, dar și fraudă comercială și împrumuturile cu dobândă [96 p.38]. Un alt savant francez, Michel de Montaigne, critica învățarea mecanică, spunând că *nu contează cât știm, ci ceea ce putem face cu ceea ce știm* [Apud 41, p.253], reliefând astfel importanța implementării în practică a cunoștințelor acumulate.

Epoca Modernă. Știința economică modernă debutează cu *doctrina mercantilistă*. Conform reprezentanților acestei doctrine, principala îndatorire a ființei umane este de a-și îmbunătăți viața. Îmbogățirea unui individ se poate realiza fără a afecta interesele celorlalți, dimpotrivă, ceea ce înseamnă progres pentru unul, putea fi generalizat [Apud 67, p.21]. Aceleași idei le regăsim și la autorii umaniști, care modifică scopul educației, punând accent pe valorile general-umane. În opinia lui Comenius J.A. [Apud 54, p. 49], copilul este o pătărică din natură, al cărui comportament este determinat de acțiunea unor legi obiective, eterne și universale. Nerespectarea acestor legi duce la mizerie materială și degradare morală.

Mai târziu, Lock J. [Apud 154; p.22] propune *formarea gentlemanului* care ar fi în stare să conducă treburile în mod rațional și cu folos, promovând următoarele valori: virtute, înțelepciune, muncă, bună educație, instrucție. Prin urmare, în vârful piramidei sociale urcă omul activ, energetic, muncitor, plin de inițiativă, capabil să-și folosească potențialul său pentru a-și crea o soartă mai bună.

În cadrul **Epocii Moderne**, liberaliștii clasici [Apud 96] susțin că proprietatea privată este o garanție a eficienței economice, în cadrul familiei, bărbatul devine principalul întreținător, femeii revenindu-i sarcina de a crește și educa copiii, preocupându-se în același timp și de treburile gospodărești și domestice. În acest sens se schimbă și conținutul culturii economice

formate în familie, fetele fiind nevoite să-și ajute mama, în timp ce tatăl cu fiii mai mari asigurau familia cu resursele și bunurile necesare.

Pedagogul elvețian Pestalozzi J.H., consideră că tineretul trebuie să fie înzestrat nu numai cu cunoștințe, ci și cu **deprinderi practice**. El deschide ateliere de țesătorie și de vopsit, adună la ferma sa mai mulți copii, cu care realizează pentru prima dată în istoria pedagogiei îmbinarea organizată a muncii productive cu instruirea. Savantul menționează necesitatea creării unui mediu familial adecvat ca sursă de realizare a educației de bază [55].

De aceeași părere este și pedagogul rus Ушинский К.Д. [225], care îndeamnă adulții să nu abordeze munca ca pe un joc, ci ca pe o activitate complicată și serioasă, de care omul se ocupă conștient, în vederea atingerii scopurilor în viață. Savantul sfătuia părinții să nu-i priveze pe copii de necesitatea de a munci, ci să-i încadreze sistematic în activitățile gospodărești.

Epoca Contemporană. Teoriile și conceptele economice contemporane au avut un impact deosebit asupra formării culturii economice în societate și în familie. Pedagogia clasică avea nevoie de o reconceptualizare, care s-a împlinit sub influența unei orientări noi, denumite în pedagogie *Educația Nouă*. În anul 1900 apare o carte foarte importantă pentru pedagogie, cu titlul *Secolul copilului*, scrisă de Key E. [Apud 154]. Autoarea sugerează că educația în familie trebuie să dureze până la 15 ani, iar mediul de dezvoltare al copilului să-i permită manifestarea liberă și independentă. Această idee o întâlnim și în lucrările pedagogului italian Maria Montessori, ce propune anumite reguli, pe care copilul trebuie să le urmeze când utilizează obiectele din jurul său. Printre cele mai valoroase reguli propuse de Montessori M. pentru formarea culturii economice a copiilor putem menționa că mediul trebuie să fie ordonat, fiecare obiect să aibă locul său, unde poate fi găsit; copilul e dator să așeze obiectul la locul lui după utilizare; să nu se dea o altă destinație obiectelor din preajmă, decât pe cea care o au etc. [Ibidem, p.27].

Astfel, însușindu-și diferite reguli de purtare, copilul se deprinde să-și dirijeze mișcărilor, acțiunile și învață să-și organizeze independent propria activitate [154, p.27].

Unul dintre cei mai activi și productivi reprezentanți ai *educației noi* a fost pedagogul elvețian Adolphe Ferrière, care a conturat importanța activităților practice, organizând pentru copii ateliere de tâmplărie, ceramică, grădinarit și ferme de creștere a animalelor. Pedagogul considera că școala trebuie să asigure copilului continuarea experienței trăite de el în viața de familie [Apud 55; p.40]

Pedagogul rus, Макаренко А. С. [204; 205; 206], menționa că educația copiilor în familie este foarte simplă. La baza vieții umane stă munca, iar familiarizarea copilului cu aceasta trebuie realizată în perioada când acesta trăiește încă împreună cu părinții. Exemplul pozitiv al

părinților care muncesc reprezintă lucru care îi va dezvolta copilului spiritul civic, independența și-i va asigura viitoarea securitate financiară. Transformarea acțiunilor copiilor în deprinderi și apoi în obișnuințe este o cale sigură de succes în viață. Lenevia, nepriceperea de a folosi timpul liber pentru munca social-utilă conduce la indisciplină, neorganizare și chiar la încălcarea normelor de drept. Toți membrii societății trebuie să participe la viața economică a acesteia, inclusiv copiii, deși ei nu sânt implicați direct în relații de producție [Apud 219].

Dacă e să ne referim la cultura economică în spațiul românesc, încă la strămoșii geto-daci apar primele idei cu privire la formarea unei culturi economice. Deceneu a căutat să-i convingă pe cetățeni să devină mai cumpătați în consum și mai modești în comportament, precum și să realizeze diferite munci [Apud 96, p. 41].

Printre cele mai vechi surse care asigură identificarea unor idei economice sunt creațiile populare. Celebra baladă populară *Miorița* permite să reliefăm evoluția concepției poporului nostru despre muncă, bogăție, relații dintre oameni. Întrucât adevărata cauză a conflictului dintre ciobani era bogăția, materializată în turme de oi, terenuri, bani alte bunuri materiale. Spre regret în această distinsă lucrare a poporului nostru este oglindită viclenia oamenilor care doresc să se îmbogățească cu orice preț, fără a depune muncă, chiar și cu moartea ciobanului mai harnic [Ibidem].

De o importanță deosebită, în acest sens, sunt și scrierile cronicarilor. Astfel, Dimitrie Cantemir menționează că omul este o ființă rațională ce se bucura de libertatea de a acționa și de a dispune de destinul sau. El condamnă aspru astfel de vicii omenești ca: lăcomia, goana după avere, minciuna, trufia, invidia, lenevia, zicând că la formarea personalității contribuie deprinderile zilnice bune. Deprinderile bune, sănătoase, consideră Cantemir D., trebuie cultivate la om din copilărie, fiindcă pornirile spre rău își au rădăcinile în moravurile negative ale societății [Apud 96, p.58].

Un alt cercetător român, Simion Mehedinți dezvoltă o concepție pedagogică bazată pe fapte concrete, declarând că școala ca și familia trebuie să-i atragă pe copii în activități de muncă. Convingerea lui e următoarea: *așa cum muncești, așa gândești și tot așa vorbești, iar singura cale pentru a dobândi învățătura temeinică este munca efectivă*. De altfel, numai muncind poți cunoaște lumea dimprejur, poți prețui valoarea lucrurilor sau a oamenilor și poți fi tu însuși gata de a trece de la vorbă la faptă, adică poți dobândi caracter [2, p.14].

Cercetătorul român Antonescu G. reliefează faptul că menirea educației este formarea unei culturi generale și profesionale. Prin noțiunea de *cultură generală* Antonescu G.G. *înțelege transmiterea către generația tânără a celor mai valoroase produse ale spiritului uman în genere și cel național, în special, luate fiind aceste produse din toate domeniile mari ale culturii*

omenești: știință pozitivă, literatură, artă, economie etc., iar prin cea de cultură profesională se poate înțelege cunoștințele care sunt necesare tânărului spre a-și exercita în viața socială funcția pentru care îl pregătim într-o școală, dar și în familie [Apud 85, p.21].

Momentul culminant al evoluției gândirii și culturii economice în spațiul românesc, poate fi considerat începutul secolului al XIX-lea, când la Iași și București se întemeiază două Școli Naționale cu predare în limba română, unde la început de an școlar se anunță că se vor preda *alături de aritmetică, geografie, geometrie-algebră, geodezie, arhitectură și economia* [Ibidem p.13].

De asemenea, unele inițiative în domeniul educației economice sunt reliefate în lucrările cunoscutului economist și pedagog al Academiei Mihăilene, Ion Ghica. Autorul demonstrează nu numai necesitatea însușirii de către elevi a noțiunilor și formării abilităților economice, el analizează și o gamă largă de probleme generate de necesitățile timpului pentru redresarea situației social-economice a țării. Cel mai semnificativ rol i se atribuie *formării atitudinii conștiente față de muncă, ea fiind considerată o chestiune care primează totul* [64, p.11].

Alt cercetător român, Slăvescu V. înregistrează un șir de lucrări cu conținut economic, cum ar fi: *Carte de obște folositoare pentru economia de casă și de câmp; Manual de economie casnică*, în care promovează valoarea muncii, a calităților unui om harnic, profesionist sau pasionat de meșteșugul practicat, de posibilitatea de a câștiga și a exista din muncă, etc. [Apud 85]

La fel, un moment istoric important, poate fi considerat înființarea la București, în anul 1881, de către Aurelian P. a revistei *Economie rurală*, în care se promovau noțiuni de economie, publicate sub formă de sfaturi și indicații pentru folosirea rațională a timpului, a bunurilor materiale din agricultură și gospodărie [Ibidem].

În această ordine de idei, observăm că trecerea la o treaptă superioară de dezvoltare se produce pe măsura acumulării de către oameni a cunoștințelor și culturii, inclusiv a celei economice. Omul este bun, altruist, pozitiv de la natură, printr-o educație economică și morală, omul este capabil să se autoperfecționeze, să-și modifice conștiința și să neutralizeze efectele negative ale mediului social, iar apoi, să modifice și societatea în care trăiește.

Dacă e să ne referim la însăși conceptul de *cultură economică*, în pedagogia modernă, acesta are o evoluție mai recentă [197], care desemnează parcurgerea a trei etape:

Prima etapă (anii '50-'80 ai secolului al XX-lea) se referă la fundamentarea teoretică a *educației economice* ca o categorie socio-economică independentă. *Formarea culturii economice a fost văzută ca o parte integrantă a educației economice*. Cercetătorii Пономарев Л. [208], Иткин И. [192; 193] menționează că educația economică a fost abordată ca o condiție necesară

pentru organizarea activității de producție, un mijloc important de formare a atitudinii responsabile față de muncă și proprietatea publică. Cercetătorii susțin că educația economică trebuie să fie reflectată în practica activității umane. Numai în acest fel se poate cultiva la copii un sentiment de responsabilitate pentru valorile materiale și resursele economice. În lucrarea "Educația economică ca o categorie socială", cercetătorul Иткин И. [Apud 199, p.17], a remarcat următoarele: *copiii au nevoie de așa calități precum cumpătarea, inițiativă, spiritul practic, spiritul de întreprinzător*, etc. Cunoașterea și cultivarea acestor trăsături umane, ar contribui la precizarea conceptului de educație economică.

Caracterizând succint această etapă istorică, remarcăm faptul că educația economică a tinerilor se realiza prin intermediul activităților de muncă, care erau obligatorii în școala sovietică. Totodată, conceptul de *cultură economică*, nu se regăsea în lucrările cercetătorilor din această perioadă.

Cea de a doua etapă (anii '80 de ani - mijlocul anilor '90 ai secolului XX) se bazează pe lucrările cercetărilor Амэнд А.Ф. [168; 169; 170], Сасова И. А. [217; 218], Васильев Ю.К [189], etc., care conturează deja dezvoltarea unor aspecte ale formării *culturii economice* în cadrul sistemului de învățământ. La acel moment, scopul educației economice însemna formarea și pregătirea persoanei pentru activitatea economică, care se caracteriza prin: cunoașterea fundamentelor de bază ale vieții economice, dezvoltarea respectului față de proprietatea publică, cultivarea normelor morale în cadrul comportamentului economic. În acest sens, prezintă interes poziția savantului Амэнд, А.Ф. [169, pp.6-7], care afirma că scopul educației economice îl constituie nu numai pregătirea forței de muncă, dar și formarea unei personalități responsabile și apte de a se integra în noua societate. Васильев Ю.К. [Apud 198, p.20] abordează educația economică ca pe un proces pedagogic planificat și bine organizat, în vederea formării convingerilor, dexterităților și abilităților practice în măsura însușirii cunoștințelor economice. În opinia acestor cercetători, educația economică este concepută pentru a atinge următoarele obiective:

- educarea la elevi a unei atitudini grijulii față de valorile materiale, mediul înconjurător și produsele muncii;
- cultivarea capacității de satisfacere a propriilor nevoi cu resursele existente;
- educarea la elevi a sentimentului datoriei, utilizarea rațională a timpului, capacitatea de a face calcul;
- pregătirea elevilor pentru a lucra calitativ, indiferent de domeniul ales.

La a treia etapă (mijlocul anilor '90 – până în prezent), dezvoltarea problematicii formării culturii economice la elevi evoluează în condițiile tranziției la economia de piață.

Trecerea la un sistem economic de piață a transformat cultura economică într-o necesitate stringentă. Deși, instruirea economică de pe teritoriul dintre Prut și Nistru mai poartă amprenta fostului regim totalitar, educația economică a elevilor și tinerilor a avansat în mai multe aspecte.

În perioada sovietică disciplina *Economie* lipsea din programele școlare, dar se studia cursul de Economice politică în instituțiile superioare de învățământ.

Primele tentative de remediere a situației la acest capitol în Republica Moldova au fost făcute prin cursurile de *Economie*, oferite de programele *Junior Achievement* la începutul anilor '90. Între anii 2000-2010, această inițiativă a căpătat un caracter instituționalizat, ilustrată prin introducerea disciplinei opționale *Economie aplicată* în învățământul liceal [132, p.6].

Spre regret, formarea culturii economice în cadrul educației familiale a avut un loc secundar în majoritatea cercetărilor. Ultimele cercetări și lucrări elaborate în Republica Moldova: Grigor I. [67], Lupu M. [85], Ciobanu L. [23] s-au referit la acest subiect, doar într-un mod tangențial, având ca domeniu de studiu *procesul de formare a culturii economice la elevi în școală/ grădiniță și nici de cum în familie*. Cu toate acestea, anume familia ca instituție socială importantă de educație a tinerii generații, îndeplinește o serie de funcții, inclusiv *funcția economică*, care nu trebuie neglijată, mai ales atunci când abordăm problema formării culturii economice la copii.

În concluzie, primele idei clare privind formarea culturii economice le aflăm în lucrările pedagogilor ruși: Ушинский К.Д. [225; 226; 227], Макаренко А.С. [204; 205; 206], Самохвалов М. [215], etc. Problema educației economice este considerată de pedagogii ruși ca parte integrantă a educației prin muncă și a educației profesionale [Apud 67]. Autorii menționează activitățile gospodărești care pot fi realizate de copii împreună cu părinții, condițiile pe care trebuie să le respecte părinții pentru formarea deprinderilor de muncă la copii, necesitatea de a cultiva copiilor dragostea față de muncă, față de oamenii muncii, față de bunurile create, etc.

Văideanu G. [156; 157], Ciobanu O. [27], etc. consideră educația economică parte componentă a sistemului de educație, care influențează, în mod direct, sfera morală și emoțional-volitivă a elevilor, ca rezultat al implicării acestora în diferite activități cu caracter economic. Referindu-se la interacțiunea dintre educația economică și celelalte tipuri de educație, cercetătorii conturează faptul că educația economică este prezentă în viața familială și în școală în forme implicite sau explicite, care prevăd formarea la educați a competențelor economice și antreprenoriale.

Iluț P.[75; 76; 77], Segalen M.[141], Becker G.[11], Kiyosaki R.[79; 80], abordează familia din punct de vedere economic, referindu-se la organizarea producției și a consumului în cadrul familiei, organizarea bugetară, adică raporturile dintre veniturile și cheltuielile grupului

familial, angajarea în câmpul muncii, existența/inexistența copiilor, luarea deciziilor în cadrul familiei, etc. Cercetătorii nominalizați menționează despre necesitatea investirii în capitalul uman și a formării unui comportament rațional la copii.

Cuznețov Larisa [45; 46; 48; 53], Stănciulescu E. [149; 150] în cercetările sale descriu valorile materiale și spirituale pe care le posedă și promovează familia, abordând familia ca o punte de transmitere a modelelor și statutelor sociale prin intermediul exemplului pozitiv al părinților.

Totodată investigațiile teoretice și cele preliminare efectuate de noi pe loturi independente de părinți și elevi arată că aceștia înțeleg importanța educației economice, dar susțin că au nevoie de o inițiere consistentă în domeniul vizat, pentru a fi în stare să promoveze valorile economice în educația familială a copiilor.

1.3. Specificul formării culturii economice a preadolescenților din educației familiale

Economia este o știință necesară, frumoasă și ușoară. Ea este știința liberei inițiative, a simțului proprietății, a planificării și gestionării cheltuielilor și a veniturilor, este știința cumpărării și a dăruirii [Apud 27]. Aceste valențe fundamentale ale economiei le găsim în stare pură la copii. Bunul gospodar din abordarea clasică reprezintă în simplitatea termenului dat, structura unui om puternic, înțelept, priceput și cumpătat. Fiind cunoscută ca *artă a bogăției și a cheltuielilor* educația economică începe a fi realizată în mediul cel mai apropiat copilului - în familie. Părinții, frații mai mari, rudele, prietenii contribuie la crearea și valorificarea unui câmp propice informațional și acțional în care copilul se dezvoltă și devine parte a societății.

Raționalitatea economică este tot mai prezentă în viața socială, având posibilitatea de a pătrunde în toate sferele ei, familia nefăcând excepție. Viața și activitatea familiei este legată în mod indisolubil de viața economică. În mediul economic, familiile sunt numite *menaje*. Ele participă la viața economică prin faptul că produc singure unele bunuri, muncesc și obțin venituri, fac investiții din banii câștigați, economisesc, etc. [141]. Prin urmare, familia reprezintă actorul principal în relațiile economice, de producere, distribuire și consum. Această legătură a familiei cu viața economică determină posibilitatea și necesitatea creării condițiilor favorabile de educație a copiilor în spiritul economiei și atitudinii grijului față de bunuri; a folosirii celor mai variate metode și forme de educație economică pentru a asigura continuitatea educației economice în sistemul *familie – școală – societate*.

În opinia lui Iluș P. [77], din punct de vedere economic, familia poate fi abordată din două perspective: prima se referă la organizarea producției și a consumului în cadrul familiei, organizarea bugetară, adică raporturile dintre veniturile și cheltuielile grupului familial, iar a

doua, se utilizează pentru a explica comportamentul uman. Drept urmare sunt mai bine înțelese fertilitatea, educația, utilizarea timpului liber, planificarea și repartizarea bugetului familial și alte comportamente raționale. În ceea ce privește organizarea producției și a consumului în cadrul familiei, acestea variază de la o societate la alta. Astfel, în societățile preindustriale sistemul economico-social depinde, în mod esențial, de funcția productivă a familiei. În societățile industriale și post-industriale, principala funcție economică a familiei este cea de consum. Astăzi, familia nu mai este o entitate productivă, membrii săi fiind tot mai mult dependenți de variate genuri de activități noi, extrafamiliale și de venituri câștigate în afara gospodăriei [Apud 77].

Fiecare familie are propriile principii economice, valori, precum și relații cu mediul social. Școala este cea mai importantă instituție socială, care prin munca instructiv-educativă a cadrelor didactice calificate desfășoară influența și acțiunea pedagogică masivă ce preia, aprofundează, îmbogățește și fixează experiența copilului dobândită în familie. Succesul procesului educației economice depinde de colaborarea și cooperarea strânsă între familie, școală și comunitate. Ca să nu apară conflictul dintre copii și părinți, eșecul acțiunilor educative al pedagogilor, principiile și orientarea educației în familie necesită o corelare cu educația școlară.

Apelând la funcția economică a familiei, cercetătorii Milicenco S. [92], Voinea M. [165], Иткин И. [193], Колосова Л. [195] remarcă că activitatea economică într-o familie are la bază trei aspecte importante: aspectul productiv; pregătirea profesională a tinerilor; latura financiar-contabilă. *Aspectul productiv* se referă la obținerea de venituri din diverse activități din cadrul familiei și acoperirea unor necesități ale membrilor familiei în interiorul său.

Al doilea aspect reprezintă cadrul necesar pentru orientarea și pregătirea profesională a tinerilor, respectiv este axat pe însușirea profesiei de bază. *Aspectul financiar - contabil* constă în organizarea și administrarea unui buget comun de venituri și cheltuieli, indiferent de unde provin veniturile, din munca în gospodărie sau din unele activități prestate în afara acesteia [165, p.30].

Conform viziunii cercetătorilor nominalizați, societatea contemporană înregistrează următoarele particularități:

- familiile sunt interesate să acumuleze cât mai multe venituri;
- tinerii, în marea lor majoritate, sunt dornici să parcurgă un proces de instruire, indiferent de costuri;
- tânăra generație dorește să învețe și să practice o profesie (nu neapărat pe cea a părinților) cu standard social sporit și aducătoare de venituri;

- gestionarea bugetului, structura cheltuielilor și a veniturilor este foarte diversificată, în funcție de exigențele societății moderne și de cele familiale [Ibidem].

De asemenea, educarea copiilor în spiritul economiei și atitudinii grijului față de bunurile materiale și spirituale depinde de vârsta acestora, dar, în cea mai mare parte, depinde de rolul rezervat copiilor de părinți în rezolvarea diferitelor probleme personale și familiale. Evident că în măsura posibilităților și în funcție de particularitățile de vârstă, starea sănătății, programul școlar, copiii trebuie să participe cât mai activ la viața și activitatea familiei. Adulții au datoria de a-i atrage pe copii la această activitate, de a ține cont de opiniile și propunerile lor, de a-i considera membri cu drepturi și îndatoriri bine definite. Totodată și părinții trebuie să învețe a se autoperfecționa pentru a-și consolida autoritatea și a-și forma competențe parentale privind procesul creșterii și educației armonioase a copilului.

Rolul de participant activ la planificarea activității economice a familiei, la luarea deciziilor privind modul de gestionare a bugetului familiei, dezvoltă la copii responsabilitatea, încrederea în sine, flexibilitatea minții, contribuie la formarea multor abilități și deprinderi de gospodărire, atât de necesare în viitoarea familie și în profesie. De asemenea, familia are datoria de a forma la copii capacități și deprinderi de folosire rațională a timpului, a mijloacelor bănești ale familiei și de participare activă la procesul muncii colective.

Educația economică, ca parte componentă a educației generale, se realizează din primele zile ale vieții copilului. Mai întâi, la nivel inconștient, axat mai mult pe imitarea adulților, ulterior la nivel conștient, când gândirea se abstractizează și copiii pot percepe cauzele și consecințele comportamentului uman. Pentru realizarea cu succes a sarcinilor educației economice în familie este necesar modelul adulților în ceea ce privește atitudinea lor față de muncă, față de problemele sociale, succesele lor în sporirea productivității muncii și bunăstării generale a familiei. Trebuie să le arătăm copiilor un exemplu demn de inițiativă, responsabilitate, hărnicie și organizare în muncă, astfel încât ei de la cea mai fragedă vârstă să înțeleagă motivele activității economice și de muncă a adulților; să cunoască sursele veniturilor familiei și ale satisfacerii nevoilor tuturor membrilor ei. Pentru aceasta este necesar ca în familie să domine un anumit mod al comportării adulților, aceștia valorificând la început un minim de informație, care va fi comunicat copiilor, cu condiția că treptat, în funcție de vârstă, acesta va fi diversificat și aprofundat.

O parte din părinți evită să vorbească cu copiii lor despre problemele economice ale familiei, alții prea mult se tânguie de lipsa banilor sau lipsurile pe care le suportă, concomitent cheltuind sume impunătoare de bani pe țigări, băuturi alcoolice, etc.

Deși este firesc de a manifesta grijă față de copii, părinții trebuie să țină cont de faptul că tutela exagerată, lipsirea copiilor de orice griji și greutate, îi face pe aceștia dependenți, lipsiți de inițiativă, incapabili de a face față celor mai simple probleme ale vieții cotidiene. Numeroase investigații științifice arată că numai o mică parte dintre părinți îi pun pe copii la curent cu problemele de ordin economic ale familiei [14; 23; 24; 61; 67; 77; 109; etc.]. Bineînțeles că acest lucru se realizează într-o formă adecvată vârstei și numai atunci cu discuții despre posibilitățile de depășire ale acestora.

Altă parte din părinți consideră că educația, mai cu seamă cea economică este funcția școlii. Școlile se concentrează asupra obiectelor de studiu și a formării profesionale, dar nu întotdeauna și asupra consolidării competențelor parentale, asupra capacității de rezolvare a problemelor financiare familiale. Să nu uităm că în familie, în esență, are loc descoperirea *geniului financiar al fiecărui copil, al raționalității și responsabilității față de cei apropiați* [80, p. 17].

Cercetătorul Kyosaki R. susține ideea că educația economică trebuie să se facă într-o manieră originală și accesibilă, bazată pe legătura dintre școală și familie, pentru a forma atât copiilor cât și părinților o cultură economică adecvată [Apud 85; p. 120]. În opinia cercetătorului nominalizat, școala acordă puțină atenție educației financiare a elevilor, iată de ce părinții ar trebui să-și asume un rol esențial în valorificarea potențialului copiilor, să-l deprindă să-și administreze banii încă de la vârstă fragedă, deoarece independența financiară este strâns legată de realizarea pe deplin a personalității.

Primele cunoștințe despre economie, copilul le primește tot în familie. În mod tradițional, una dintre principalele funcții ale familiei este organizarea activităților sale economice. Acest lucru, desigur, nu este un scop în sine, ci o condiție indispensabilă dezvoltării relațiilor de familie. Spre deosebire de educația economică școlară, beneficiarii căreia sunt clasele de elevi, educația economică familială este individualizată, fiind destinată nemijlocit fiecărui membru al familiei, inclusiv copilului.

Conținutul educației economice a copiilor în familie are ca scop formarea gândirii economice, care se manifestă prin activitatea economică și comportamentul economic. Formarea acestor componente ale personalității copilului reprezintă o adevărată provocare social-economică actuală și de viitor.

O atenție sporită formării culturii economice a copiilor în cadrul familiei o are aspectul vital al *organizării muncii*. Din cele mai vechi timpuri, tradițiile economice în cadrul familiei s-au întemeiat pe cultul muncii și al vredniciei celor mai în vârstă, fiindcă în cadrul familiei fiecare își avea rostul său, până chiar și cel mai mic individ. Fiind un element al pregătirii copiilor

pentru activitatea productivă, spiritul gospodăresc se formează în procesul participării copiilor la munca familiei. Astfel munca, activitatea de producere a bunurilor materiale, oferea mari posibilități de realizare a sarcinilor educației economice a copiilor în familie. Activitatea părinților îi făcea pe copii să înțeleagă mai bine valoarea muncii lor și să prețuiască rezultatele acesteia [93].

Munca influențează în mod favorabil potențialul de activitate al copilului și prin aceasta dezvoltă activitatea superioară al sistemului nervos [66]. Aceasta activează procesele intelectuale, spirituale, de observație, dezvoltă curiozitatea, inventivitatea, gândirea, limbajul, imaginația, creativitatea etc. Folosită în mod rațional munca, potrivit particularităților de vârstă, contribuie la dezvoltarea inițiativei, independenței și a interesului pentru activitate.

Prin urmare, succesul educației economice în familie poate fi asigurat numai dacă se îmbină armonios inițierea copiilor în treburile casnice, în problemele și planurile adulților cu afecțiunea relațiilor interpersonale. Atât participarea la munca casnică, cât și realizarea sarcinilor educației economice, în genere, pot da rezultate dorite numai cu condiția creării în familie a unei atmosfere binevoitoare, a unor relații armonioase între copii și adulți.

Pe de altă parte, practica demonstrează că majoritatea adulților socot munca casnică atât de primitivă și firească încât nu consideră necesar de a o explica copiilor. Cu toate acestea, ceea ce este simplu pentru adulți, este destul de dificil pentru copii. În continuare ne vom referi mai mult la educația economică a preadolescenților și adolescenților. Experiența educației în familie arată că acolo unde copiii sunt scutiți de orice fel de griji și eforturi, aceștia devin egoiști, rigizi, nu-și iubesc cu adevărat părinții, se înstrăinează de ei și nu le dau o mână de ajutor atunci când se întâmplă ca familia să treacă prin unele dificultăți. Iată de ce în familie, în vederea formării unei culturi economice la preadolescenți, se poate și trebuie de găsit timp pentru activitățile comune, cum ar fi:

- munca gospodărească (*spălatul, călcatul, cumpărăturile, prepararea bucatelor, etc.*);
- munca manuală (*cusutul, împletitul, croșetatul, olăritul, etc.*);
- munca tehnologică (*reparația diferitor obiecte, a mobilei, etc.*);
- munca în natură (*grădinaritul, îngrijirea animalelor, etc.*) [119].

În cadrul familiei, însușirea responsabilităților individuale trebuie să fie încurajată de către părinți prin planificarea obiectivelor concrete, trasarea sarcinilor și asumarea lor de către fiecare membru, adult sau/și copil. Adulții trebuie să încurajeze inițiativele copiilor. Astfel preadolescentul se va simți valoros atunci când reușește să-și finalizeze sarcinile și va fi apreciat pentru efortul său. De exemplu, curățenia în apartament, călcatul hainelor, prepararea bucatelor,

necesită o cunoaștere specifică și presupune experiență practică. În acest fel, apare întrebarea: este necesar să învățăm copiii să-și controleze propriile activități? Răspunsul este evident, deoarece acest control are ca scop cultivarea responsabilității, hărniciei, creativității, atitudinii grijulii față de bunuri și proprietate, stimularea cumpătării, răbdării, a conduitei rezonabile, care, de altfel, sunt calități nu numai economice ci și morale foarte importante [119].

Este știut faptul că adulții rezolvă zilnic probleme economice și gospodărești, prin urmare, este necesară și implicarea preadolescenților în aceste activități. Astfel le va fi mult mai ușor în viața independentă. Pentru aceasta părinții, de comun acord, trebuie să stabilească obligațiunile copiilor, să planifice împreună regimul zilei, să verifice temele pentru acasă, să verifice calitatea realizării sarcinilor în cadrul familiei, a muncii gospodărești, etc [Ibidem].

Una dintre valorile economice, pe care părinții trebuie să o transmită insistent copiilor este **ordinea**. A fi gospodar înseamnă a fi un bun administrator al resurselor umane și materiale [150, p.183]. Învățarea ordinii domestice reprezintă, practic, primul și principalul conținut al educației economice familiale. Fiecare lucru în casă trebuie să aibă locul său permanent și în măsura posibilităților să creeze un confort casnic. În gospodăria casnică este necesară planificarea, controlul și regimul economiei. Este necesară **planificarea bugetului familial**, cumpărarea produselor alimentare etc. De fapt, cumpărăturile au un mare rol educativ, principala responsabilitate a părinților, fiind stabilirea unor sarcini concrete, nelimitate în timp, oferirea de alternative în ceea ce privește mijloacele de realizare, prognozarea a unei obligații de a răspunde pentru calitatea lucrului efectuat și/sau cumpărat.

La fel, copiii de mici trebuie încadrați în așa activități precum strânsul jucăriilor, aranjarea hainelor, măturatul curții, aspirarea odăilor, scuturarea cuverturilor, covorașelor, așezarea și strângerea mesei, spălarea vaselor, aranjarea uneltelor de muncă, aranjarea lucrurilor la locul lor, etc., pentru a-i responsabiliza și a-i pregăti pe copii pentru momentul în care părăsesc *cuibul* părintesc și devin absolut autonomi [128].

Un alt tip de muncă familială organizată la domiciliu poate fi **munca manuală**, sau cum se mai numește astăzi, activitatea de tip handmade. Aceasta constă în confecționarea de accesorii, măștișoare, piese vestimentare, jucării, obiecte de papetărie și multe altele. Folosirea uneltelor de către copii pentru executarea manuală a unor obiecte, constituie un stimulent eficient al activității intelectuale. Acest efort se manifestă în concentrarea copilului spre obiectivul urmărit, dar mai ales spre construirea pe plan mintal al imaginii obiectului ce trebuie realizat, iar dacă acest obiect va fi dăruit unei grădinițe de copii, copiilor cu dizabilități sau persoanelor în vârstă, părinții vor realiza cu succes și educația morală a copiilor. Cum spune un proverb românesc: *Prin ochi și mână se ajunge la creier* [242], pe care-l putem completa, oferindu-i o

conotație morală astfel: *de la mână și creier spre inima altui om*. Totodată, handmade-urile care acum câțiva ani erau abordate ca un hobby, au devenit și o sursă în plus de venit pentru familie, pentru că toate obiectele confecționate manual sunt căutate și pot fi vândute la un preț bun pe piață [128].

Munca în natură ocupă și ea, un loc important în formarea culturii economice a copiilor. Asistăm în continuare la o urbanizare masivă, care va duce, fără îndoială, la dispariția satului în înțelesul său arhaic. Se spune că la țară este tot timpul ceva de muncă, acesta fiind și unul din motivele de bază a trecerii la un cadru nou de viață, cu facilitățile oferite de oraș. La țară, sursa principală a existenței este gospodăria fiecăruia. Pentru a supraviețui, omul trebuie să facă de toate: să-și obțină necesarul de hrana (vegetală și animală), să fie capabil a-și ridica o casă, să o întrețină (pământ, lemn, etc.), să o poată utiliza cu inventarul necesar, să-și asigure vestimentația (de la transformarea plantelor textile în țesăturii până la broderii), să-și procure cele necesare încălzirii, să-și educe copiii și să-i antreneze în activitățile traiului de zi cu zi [Ibidem]. Însă, după cum putem lesne observa, astăzi și viața oamenilor de la sat se schimbă substanțial. În mediul urban, copiii sunt familiarizați cu o muncă mai mult intelectuală, de oficiu și de autoservire. Întrucât nu putem nega conținutul bogat de priceperi și deprinderi pe care copiii le însușesc efectuând munca în natură, ar fi cazul ca părinții și la oraș să iasă în curte pentru a face curat împreună cu copiii și vecinii lor, să cultive flori, copaci, etc. Aceste activități le oferă copiilor posibilitatea să consolideze un ansamblu de cunoștințe despre plante și animale. La sat copiii pot căpăta deprinderi privind pregătirea terenului pentru arat sau alte lucrări agricole, săpatul, greblatul, răsădirea, culesul recoltei, îngrijirea animalelor, etc., iar la oraș putem forma deprinderi pozitive de autoservire și participare la variate munci social-utile.

Astfel, chiar și în mediul urban, părinții nu ar trebui să priveze copiii de munca în natură, care fortifică organismul, îi oferă rezistență, vigoare și sănătate. Deprinderile de muncă se formează doar prin participarea activă a copilului și sub îndrumarea părinților. Toți părinții doresc bunăstare pentru copiii lor, sarcina lor, în acest sens, este să le cultive permanent interesul pentru muncă, deprinderile de muncă, admirația, respectul pentru oamenii muncii, dorința de a obține rezultate bune și să nu aștepte doar recompense pentru munca efectuată, etc. Bineînțeles că munca are impact pozitiv asupra omului dacă este efectuată cu măsură. Mai cu seamă, dacă vorbim despre copii, trebuie să înțelegem că aceștia cheltuiesc foarte multă energie pentru activitățile legate de școală: citit, pregătirea lecțiilor, desenat, și sarcinile de muncă trebuie bine gândite și organizate dozat. Astfel, părinții trebuie să găsească linia de echilibru între diferite tipuri de muncă fizică și efortul intelectual pe care îl depune un copil. De asemenea, părinții

trebuie prin exemplul propriu să învețe copiii să fie activi, perseverenți, răbdători cu muncile mai grele și mai puțin plăcute [219].

Sintetizând, putem afirma că munca în familie reprezintă o parte componentă a educației economice și răspunde nevoilor de viață, de comunicare, de relaționare și identificare a posibilităților, a aptitudinilor și antrenare a voinței. Copiii devin astfel mai conștienți de sine și responsabili. Este necesar să știm că economicitatea și responsabilitatea sunt trăsături ale culturii personalității, ce indică asupra maturității omului.

Un alt aspect al formării culturii economice în familie este *managementul timpului*, în special al timpului liber. Unii dintre adulți consideră că este important să învățăm copilul a munci eficient, dar timpul liber vor învăța ei și singuri cum să-l folosească, ceea ce este în opinia noastră o idee greșită. Prin urmare, educația pentru muncă, dar și pentru timpul liber începe în familie și continuă de-a lungul vieții. În acest sens, părinții ar trebui să fie preocupați de programul zilnic, regimul de viață al copilului, de organizarea diferitor activități, a odihnei și somnului, a timpului liber și a ordinii. Dacă fiecare obiect va avea un anumit loc în camera copilului dar și în casă, vor fi respectate cerințele de a le aranja la loc - aceasta va contribui la formarea unei atitudini ordonate, grijului la copii, și, dimpotrivă, lipsa ordinii va duce la încălcarea disciplinei, dezordine, o pierdere de timp și energie pentru adulții, care vor fi nevoiți o dată în plus să aranjeze totul la locurile lor obișnuite [119].

Formarea culturii economice în familie se poate face și prin *lectură și jocuri economice*. Marea majoritatea a familiilor au în casă o bibliotecă. Corect procedează acei părinți care selectează cărți, jocuri și cu profil economic pentru copiii lor [Ibidem]. O schiță orientativă de formare a culturii economice prin intermediul folosirii lecturii și a jocurilor cu caracter economic este prezentată în Anexa 1 și Anexa 2 a tezei noastre.

O componentă importantă a culturii economice este cea *financiară*. La vârsta preadolescenței, copilul trebuie să știe, că sursele de venit nu sunt doar salariile părinților, dar și pensia, bursele, remitențele de peste hotare, indemnizațiile pentru copii, rentele, dobânzile, etc. După calcularea și evidența veniturilor se trece la planificarea cheltuielilor pentru luna curentă a familiei. La început se iau în calcul cheltuielile fixe, care nu se schimbă de la o perioadă la alta, după aceea cheltuielile variabile, inclusiv cele accidentale.

În ceea ce privește consumul, menționăm că majoritatea familiilor din Republica Moldova au un comportament irațional în acest sens. Ne lipsesc modelele parentale bune privind cultura de a lua și valorifica cele mai eficiente decizii de consum; lipsește educația financiară de a economisi și a investi, etc. Rezultatul este creșterea copiilor axați pe lumea consumului excesiv, care se dovedesc a fi nemulțumiți de bunurile pe care deja le-au procurat și cheltuie fără

rost banii. Asemenea copii manifestă frustrări, simptome de depresie, anxietate, când părinții refuză ori nu-și permit să cumpere unele bunuri.

Aceste fenomene sunt determinate, în mod clar, de orientarea accentuat consumeristă a societății post-moderne, de cultivarea lipsită de discernământ a unor dorințe și alegeri decadente în rândurile adulților și copiilor, prin intermediul mass-media, prin exemplul personal negativ al adulților, prin absența din educația copiilor a valorilor morale, religioase și civice, prin necultivarea de către părinți și adulți a simțului datoriei și responsabilității față de normalitatea manifestării unui comportament decent în viața proprie, familială și socială [181].

Extinderea surselor (prieteni, mass-media, internetul, etc.) din care tânăra generație împrumută noi modele de consum precum și alte fenomene economice (revoluția industrială, criza de supraproducție) și politice (formarea monopolurilor), duc la epuizarea resurselor, respectiv la creșterea prețurilor și la reducerea accesului populației la bunurile de larg consum [Ibidem]. Aceste fenomene sugerează întoarcerea la legile economice de bază, și la promovarea unui consum de bunuri cât mai rațional în cadrul familiei, școlii și comunității.

Comportamentul de consum al unui individ și al unei familii a fost studiat în literatura economică de către economistul și statisticianul german Engel E., care a formulat **Legea consumului** în felul următor: Cu cât o familie este mai săracă cu atât este mai mare partea din venit pe care aceasta trebuie să o consacre întreținerii fizice, în care alimentația constituie partea cea mai importantă [Apud 95, p.219]. Această lege indică asupra faptului că copiii trebuie învățați a gospodări rațional. Legea lui Engel se referă la evoluția structurii consumului atât al unei familii, cât și mai cu seamă a unui popor întreg. De aceea, considerăm binevenită prezentarea structurii consumului anual într-o familie din Republica Moldova realizată în baza datelor Biroului Național de Statistică pentru anul 2018 [245].

Analiza structurii consumului anual a familiei (Figura 1.2) permite să conștientizăm greșelile comise de adulți cu privire la cea mai importantă funcție și latură a vieții și conduitei familiale, întrucât aceasta determină cultura economică a fiecărui membru. Așadar, structura cheltuielilor ne ajută să cunoaștem spiritul gospodăresc al familiei, capacitatea de administrare a veniturilor, precum și unele elemente ce țin de psihologia cuplului, de normele și valorile acestuia, de sentimentele și motivațiile partenerilor, de interesele lor față de copii, educația lor și desigur că permite să proiectăm eventualele schimbări în conduita membrilor acesteia.

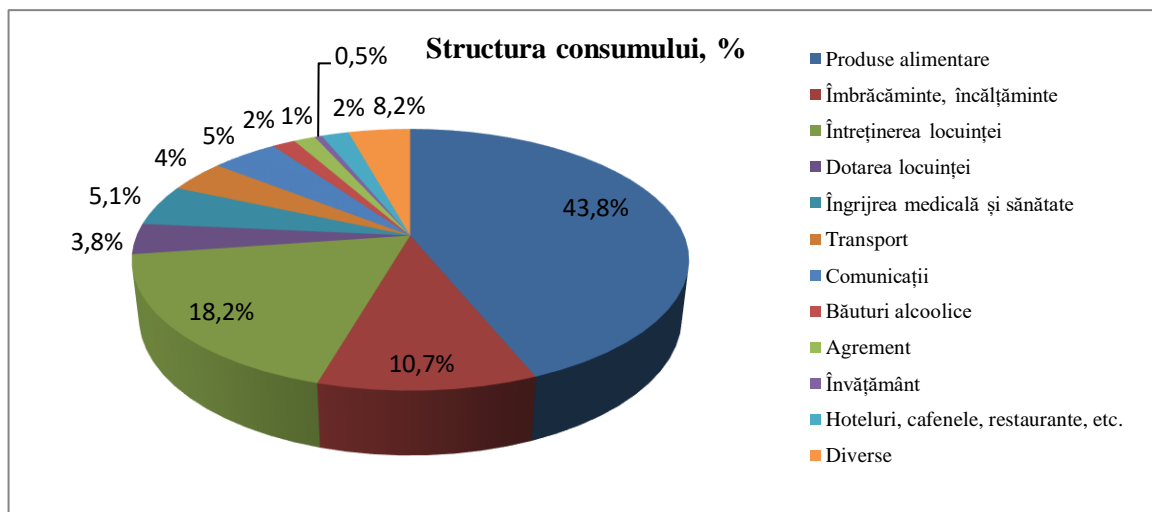

Figura 1.2. Structura consumului anual într-o familie din Republica Moldova (Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova)

Educația în familie constituie o parte fundamentală a procesului de formare a conduitei economice a copiilor. Grijă părinților pentru pregătirea copiilor din punct de vedere economic rezultă din faptul că adulții doresc copiilor săi binele și își dau seama de necesitățile și exigențele vieții moderne. Fiind valorificată permanent și adecvat vârstei, cultura economică creează o *gândire economică elementară*, caracterizată prin inițiativă, consum rațional, soluționare creativă a problemelor, spirit de întreprinzător, responsabilitate, atitudine conștientă față de bunurile comune și personale, față de muncă și de valorile general - umane. Astfel, gândirea economică devine o capacitate intelectuală a omului de a reflecta, a analiza și a contribui la viața economică a societății, relațiile economice și activitatea economică personală, familială, inclusiv a comunității în care trăiește.

În concluzie, este important să menționăm că educația economică realizată în instituțiile de învățământ nu poate înlocui sau dubla activitatea aceasta desfășurată în familie. Ținând cont de faptul că familia este un mediu economic autentic, anume în cadrul ei începe inițierea morală și economică a copilului, se acumulează experiența economică și conduita morală, care ulterior prin dezvoltarea gândirii și atitudinii economice se sistematizează, se amplifică și devine treptat cultură economică. Cu toate acestea, studiul teoretic și analizele efectuate în urma investigațiilor și observațiilor privind educația economică, educația familială și analiza prevederilor reflectate în Codul Educației al Republicii Moldova [30] și în Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022 [152], ne orientează spre eficientizarea colaborării școală-familie în vederea educației părinților pentru sporirea calității educației familiale.

1.4. Concluzii la capitolul 1

- Analiza și studiul teoretic ne-au permis să dezvăluim esența conceptelor de bază: *familie, educație, educație familială, cultură, economie, educație economică, cultură economică*.
- Precizarea esenței teoriilor și paradigmatelor sociologice privind funcționalitatea familiei a asigurat evidențierea specificului aspectelor economice, ceea ce a contribuit la determinarea funcțiilor, principiilor educației familiale în contextul formării culturii economice la membrii acesteia (adulți și copii).
- În baza cercetării și descrierii conținutului *culturii economice*, am stabilit și elucidat elementele componente ale acesteia, care sunt: *cunoștințele economice, conștiința economică, gândirea economică, atitudinea economică, comportamentul economic și activitatea economică*. În concordanță cu expunerea și definirea structurii culturii economice, am determinat și expus cele trei perspective cognitiv-axiologică, moral-axiologică și acțional-axiologică ale valorificării optime a CE și am conturat traseul de formare a ei, delimitând trei modele posibile de comportament economic, care se rezumă la următoarele formule: venit mic - efort mic, maxim efect cu maxim efort și maxim efect cu minim efort.
- Analiza și reliefarea conceptelor de bază a permis evidențierea valorificării *principiilor educației familiale* (altruismului, securității și unității cerințelor), care au fost corelate cu perspectivele și modelele culturii economice, abordarea permanentă a căroră asigură calitatea educației economice, atât în cadrul familial, cât și în cel școlar.
- Studiul aprofundat al genezei formării *culturii economice* a permis delimitarea și caracterizarea funcțiilor acesteia, după cum urmează: cognitivă, axiologică, culturologică, de adaptare și de integrare în societate. *Traseul formării culturii economice*, care începe cu *asimilarea cunoștințelor, formarea conștiinței, gândirii economice, a atitudinii și comportamentului economic* a fost corelat cu inițierea și pregătirea părinților și cu educația morală a copilului în cadrul familiei. S-a demonstrat că etapele vizate se află într-un feedback armonios și denotă elementele constitutive ale procesului de formare a culturii economice a părinților și elevilor. Totodată, aspectul-cheie pe care l-am stabilit constă în necesitatea implicării instituțiilor de învățământ (prin intermediul cadrelor calificate) în inițierea și formarea competențelor parentale privind formarea culturii economice și valorificarea ei în cadrul educației familiale a copiilor.

2. FUNDAMENTE METODOLOGICE ALE FORMĂRII CULTURII ECONOMICE A ELEVILOR ȘI PĂRINȚILOR

2.1. Politici și practici educaționale de formare a culturii economice la elevi

În ultimele decenii, lumea se confruntă cu un șir de probleme grave și emergente cu caracter universal, care, de fapt, sunt create de om. Printre acestea putem menționa: degradarea mediului, războaiele, atacurile teroriste, utilizarea excesivă și neuniformă a resurselor naturale, malnutriția, sărăcia, creșterea demografică, etc. [157].

Aceste realități l-au determinat pe Aurelio Peccei, fostul președinte al *Clubului de la Roma*, să introducă în circuitul științific noul concept de *problematică a lumii contemporane*. Problemele, de care la început erau preocupați doar savanții și politicienii, au început să devină treptat probleme deschise și îngrijorătoare pentru toți oamenii, probleme ce nu pot fi analizate, discutate și rezolvate separat, ci doar într-o interconexiune. Astfel, conform viziunii cercetătorului român Cucuș Constantin, abordarea *problematicii lumii contemporane (PLC)* demonstrează tot mai pregnant că soluțiile cele mai eficiente nu pot fi găsite prin demersuri și angajări secvențiale, parcelare, ci este nevoie de o viziune holistică în studierea și decantarea celor mai eficiente mijloace de rezolvare a marilor probleme cu care se confruntă omenirea [43, p. 67]. Această idee a fost acceptată și susținută de mai mulți cercetători din arealul românesc [7; 40; 53; 89; 157; etc.].

Cercetările realizate în acest context și căutarea soluțiilor eficiente, au condus la îmbogățirea conținutului valoric al teoriei generale a educației prin apariția și dezvoltarea unui șir de deziderate definite ca *noile educații*, care sunt considerate drept răspunsuri la imperativele lumii contemporane de natură politică, economică, ecologică demografică, sanitară, etc. [40, p. 152].

Noile educații, valorificate astăzi pe larg în instituțiile de învățământ, nu înlocuiesc conținuturile generale ale educației (intelectuală, morală, estetică, tehnologică, psihofizică), ci vin să le completeze armonios pe acestea, ceea ce confirmă ideea expusă de Văideanu G., precum că *noutatea provocărilor conduce la noutatea răspunsurilor* [Apud 43], savantul referindu-se la noile mesaje pe care le înglobează și le dezvoltă conținuturile noi ale educației.

O altă cercetătoare, Marinescu M. menționează că *într-o societate supertehnologizată ar trebui să privim noile educații nu ca dimensiuni izolate, ci în multiplele lor relații de tip sistemic și din perspectiva efectului de viitor, dezvoltând capacitatea de a stăpâni tehnologiile moderne din punct de vedere intelectual, politic și social, ceea ce reprezintă una dintre provocările majore ale omului modern în acest secol* [89, p. 21]. Am completa această viziune cu ideea că

tehnologiile moderne ar trebui să fie valorificate atent și adecvat, și din punct de vedere moral, ca să nu creăm probleme noi societății și civilizației [112].

Dacă analizăm *noile educații*: educația relativă la mediu; educația în materie de populație; educația nutrițională; educația pentru noua tehnologie și progres; educația față de mass-media; educația pentru pace și cooperare; educația pentru democrație și drepturile omului; educația sanitară modernă; educația economică și casnică modernă; educația pentru timpul liber; educația pentru o nouă ordine internațională; educația cu vocație internațională; educația pentru o viață de calitate; educația interculturală etc. [89], observăm că în componența lor este prezent și dezideratul *educația economică și casnică modernă*, ceea ce corespunde temei noastre de cercetare, servindu-ne drept imbold și motiv de inițiere a acesteia.

Cercetătorii din domeniu pedagogiei [9; 23; 40; 67; 85; 89; etc.] consideră că educația economică îl face pe elev să înțeleagă mai bine lumea contemporană, dinamicele schimbărilor, a diviziunii și valorii muncii, a producerii bunurilor materiale, a relațiilor de schimb, a importanței legii cererii și a ofertei, etc. Educația economică și casnică modernă reprezintă un deziderat educațional cu impact individual, dar care atrage și cointerează colectivitatea umană în ansamblul său (familia, școala, comunitatea locală, angajatorii, statul, etc.). Evident că abordarea acestui deziderat educațional, în practică, este interdisciplinară, vizând valorificarea mai multor științe și aspecte de natură economică, psihologică, sociologică, pedagogică, etică, cu efecte multiple.

Reputații pedagogi și cercetători Hainaut L.D., și Lawton D., sunt de părere că lumea economică este un mobil puternic al educației, ea este un motor al schimbării și o sursă de inovare [Apud 7, p.79]. Alt cercetător, Constantin Cucuș, completează această idee, menționând că trăim într-o lume în care pragmatismul și mercantilismul economic par să dirijeze toate practicile umane, prin urmare tinerii trebuie să fie pregătiți pentru viața de familie, pentru administrarea economică a bunurilor și a bugetului personal [43, p. 69] și desigur că familial.

Noi considerăm că economia este știința deciziilor și soluțiilor reale ce au ca scop îmbunătățirea condițiilor de viață. Obiectul de studiu al acestei științe pare a fi atât de evident, logic și de necesar încât am putea concluziona că toți oamenii trebuie să învețe economia. De altfel, educația economică este o educație pentru o economie de piață eficientă, dar și o educație pentru om. Produsul final al acesteia nu este economia ci omul, atitudinea lui grijulie față de natură, bunurile materiale, folosirea lor rațională și fără excesuri. Sporirea transformărilor produse în economie și societate impune o adaptare din ce în ce mai rapidă la aceste schimbări. Educația economică actuală ar trebui să fie o educație cu caracter moral, o educație pentru inițiativă și responsabilitate, ca dispoziții raționale de deschidere către nou, de corelare a

dorințelor individuale cu necesitățile sociale și cu responsabilitatea general-umană de tot ce se petrece pe planeta noastră [9; 112; 193; etc.]. Faptul că relațiile economice se răsfrâng în mod direct asupra individului, familiei și a colectivității în care trăiește, astfel având un rol decisiv în formarea omului, ne permite să plasăm educația economică pe un loc primordial. Întrucât pregătirea economică pentru viața individuală și inițierea în problematica economiei casnice, constituie un prim pas în direcția formării capacității de autogestiune și a inițierii în cultura economică, familia este prima instituție socială care trebuie să se implice activ în această muncă, însă și ea necesită o anumită pregătire.

În condițiile actuale, educația economică apare nu numai ca un deziderat și obiectiv major al educației, ci reprezintă chiar o dimensiune integratoare în devenirea armonioasă a personalității.

În această ordine de idei, s-a conturat problema instruirii economice atât a părinților cât și a elevilor, care este argumentată prin trei categorii de factori:

- *economic*, care presupune că instruirea economică creează condiții și potențial pentru progresul economic al societății;
- *social*, ce conturează pătrunderea și extinderea factorului economic în cele mai diverse sfere ale societății, ceea ce determină conștientizarea de către populație a necesității anumitor cunoștințe din domeniu, indiferent de profesie și ocupație;
- *internațional*, care indică asupra tendinței de globalizare a economiei și a altor domenii de activitate [132, p. 5].

Studiul teoretic analizat ne-a orientat spre completarea acestor trei categorii de factori cu încă doi. În viziunea noastră, *factorul psihologic*, la fel joacă un rol important, deoarece o persoană instruită în domeniul economic, devine mult mai sigură pe sine, mai decidentă și eficientă în propria viață și activitatea profesională. Următorul factor pe care îl considerăm deosebit de valoros este *factorul prospectiv/de perspectivă*, care asigură orientarea persoanei spre viitor, oferindu-i posibilitatea de a-și planifica condiția economică și a realiza managementul acesteia.

Odată cu obținerea independenței, în Republica Moldova s-a realizat reconceptualizarea programelor de formare a elevilor, s-au depus eforturi de a crea programe și manuale pentru gimnaziu care includ conținuturi cu caracter economic. Cert este că învățământul economic din Republica Moldova are vădite amprente ale fostului regim sovietic, de aceea, la momentul actual, în perioada de tranziție, sunt acceptate câteva modele de învățământ economic [Ibidem]:

Primul tip este *modelul american*. Acesta se caracterizează prin orientarea spre piața muncii; predarea analitică și formativă a conținuturilor economice; folosirea materialelor

didactice de calitate înaltă; formarea în cadrul universitar a cadrelor care predau economia; susținerea ofertei de educație economică preuniversitară din partea autorităților publice; etc.

Al doilea *model, cel european*, caracterizat prin forma opțională a cursurilor economice, inclusiv prin alegerea lor benevolă de către educați. Instruirea economică este reprezentată îndeosebi de organizații educațional-științifice independente, care asigură pedagogii cu materiale didactice necesare predării conținuturilor economice. Educația economică din Republica Moldova are multe similitudini anume cu acest model [132, p. 6].

Al treilea model de instruire economică este numit convențional *modelul sovietic*. Acesta se caracterizează prin: ideologizarea conținuturilor economice; participarea educaților la munca colectivă; formarea atitudinii grijului față de proprietate, mediu, resurse economice, etc. În general, organizarea educației economice în conformitate cu modelul vizat promovează conceptul de instruire prin muncă. Astfel școala sovietică a devenit un rezervor al forței de muncă în detrimentul dezvoltării personalității în devenire [Apud 67, p. 32].

Educarea și instruirea elevilor în spiritul economiei de piață are efecte benefice și pentru viața cotidiană, dar și pentru evoluția profesională a tinerilor, fiind practic o pregătire indirectă pentru muncă și pentru inițiativa privată, ceea ce va asigura participarea activă la dezvoltarea personală și socială. În acest sens, în literatura de specialitate s-au fundamentat diverse concepții privind necesitatea studierii economiei în școală: cercetătorii Атутов П. [174; 175], Васильев Ю. [189], Шпак А. [230], Курнусова С. [202], evidențiază legătura dintre instruirea economică și muncă; Савченко Н. [214], Леонтьева А. [203], Иткин И. [193] ilustrează realizarea activității antreprenoriale prin prisma valorilor general-umane; Grigor I. [67], Агапова Г. [166], Климов Е. [194], Кузьменко Е. [196; 197; 198], Джагаева Т. [186] consideră că studiul economiei în școală trebuie corelat cu orientarea profesională; Попов В. [208; 209; 210; 211], Сасова И. [217; 218], pun accent pe luarea în seamă a aptitudinilor și a calităților individuale a copilului, în procesul de studiere a disciplinelor economice, etc.

Practica internațională reliefează faptul că în anumite state ale lumii, oferta de educație economică este bine reprezentată (Franța, Germania, SUA, Canada), fiind și de calitate. Ea este prevăzută în planurile de învățământ ca discipline obligatorii. În Marea Britanie, de exemplu, oferta de educație economică este strâns legată de cererea elevilor și a familiei. Economia face parte din grupul disciplinelor cu examen de admitere la facultăți, motiv pentru care atât sub aspect cantitativ, cât și calitativ, oferta este mult mai substanțială. În alte țări, ea este insuficientă, chiar dacă se fac proiecte de dezvoltare a educației economice, care urmează să fie aplicate [67].

În **Federația Rusă**, disciplina *Economie* nu este obligatorie, de aceea în școli aceasta este studiată sub diverse forme. Fie ca modul separat, teme infuzate în cadrul conținuturilor științelor

socio-umane, fie ca disciplină de sine stătătoare în clasele cu profil. Implementarea disciplinei *Economie* a fost posibilă datorită colaborării strânse între instituțiile de învățământ și organizațiile nonguvernamentale din SUA și Europa, care s-a axat pe trei direcții [67]:

- *prima direcție* este legată de implementarea programelor *Junior Achievement*. Dezvoltarea vertiginoasă a acestor programe se datorează lipsei de concurență la acel moment și al organizării seminarelor de pregătire a profesorilor, în urma căror cadrele didactice primeau gratuit setul de materiale didactice necesare;

- *a doua direcție* este legată de asigurarea materialelor metodice necesare predării economiei (manuale, ghiduri, caiete), fapt posibil datorită implicării organizațiilor nonguvernamentale, în special *Open Society Institute*;

- *a treia direcție* a fost realizată prin *Programele de Asistență Tehnică pentru statele CSI* (TASIS). Astfel, între anii 1994-2008 au avut loc cursuri de formare a profesorilor care predau economia, au fost editate manuale și alte materiale atât pentru clasele cu studiere aprofundată a economiei, cât și pentru celelalte clase umaniste, a fost elaborată *Concepția educației economice în școala generală*, care prevedea obiectivele, scopurile și conținuturile educației economice în ciclul primar, gimnazial și liceal [207].

Tot în *Federația Rusă*, din anul 2005 se fac eforturi pentru elaborarea *Standardului educațional general pentru învățământul general secundar*, care reprezintă un set de cerințe obligatorii în implementarea programelor de învățământ. În conformitate cu acest standard (2012), cerințele față de rezultatele de dezvoltare ale cursului de bază *Economie* trebuie să conțină și să contribuie la:

- formarea sistemului de cunoștințe despre sfera economică a vieții, ca un spațiu în care se realizează activitățile economice ale indivizilor, familiei, întreprinderilor și statului;
- înțelegerea funcționării instituțiilor economice și rolul lor în dezvoltarea societății; înțelegerea importanței valorilor morale în activitățile economice și formarea atitudinii respectuoase față de proprietate;
- formarea gândirii economice: capacitatea de a lua decizii raționale în condițiile resurselor limitate; asumarea răspunderii pentru acțiunile realizate;
- formarea abilităților de căutare, selectare a informațiilor economice relevante din diverse surse (inclusiv Internet). Capacitatea de a analiza și utiliza informația economică pentru a rezolva probleme practice din viața reală;
- capacitatea de a realiza proiecte economice și interdisciplinare prin valorificarea cunoștințelor economice acumulate;

- capacitatea de a aplica cunoștințele și abilitățile formate pentru exercitarea efectivă a rolurilor sociale (client, furnizor, cumpărător, vânzător, debitor, acționar, angajat, angajator, contribuabil, etc.);
- cunoașterea caracteristicilor pieții de muncă actuale și capacitatea de autodeterminare, inclusiv în domeniul antreprenorialului [148].

Cu toate acestea, atunci când a existat perspectiva introducerii Economiei la examenul de maturitate, din cauza nemulțumirii directorilor, aceasta a fost scoasă din cadrul programelor de învățământ. Astăzi în puține școli din Rusia se mai citește economia ca disciplină separată.

În ceea ce privește educația economică realizată **în România**, acest spațiu educațional a asimilat noile educații, în special educația economică, începând cu 1989. Tot atunci au fost stabilite țintele strategice ale acestui nou tip de educație printre care: asimilarea noțiunilor de bază ale economiei concurențiale; înțelegerea modului de funcționare a economiei de piață; întărirea motivației muncii și a celei economice etc. [Apud 67].

Începând cu 1999 *Ministerul Educației și Cercetării* a hotărât să fie elaborate și să se realizeze programe care să concretizeze obiectivele educației economice în sistemul învățământului preuniversitar pe aria curriculară *Om și Societate* (Educație economică și antreprenorială, Consiliere profesională și/sau vocațională), prin preluarea și adaptarea programelor internaționale de educație economică și antreprenorială *Junior Achievement*.

Din anul 2004, în Planul ofertei educaționale publice din România este introdusă *Educația economică* pentru toți elevii, ceea ce permite accesul la educația economică prin intermediul școlii obligatorii. Aceasta, realizându-se în ciclul inferior de liceu, clasa a X-a, prin intermediul disciplinei *Educație antreprenorială*. Din anul 2010, sunt elaborate și curriculumuri la decizia școlii pentru gimnaziu. Totuși, absența standardelor naționale de conținut în opinia specialiștilor, conturează problemele legate de evaluările externe la nivel național. Totodată introducerea educației economice în învățământul obligatoriu reprezintă una dintre opțiunile politice benefice care susțin realizarea unor obiective explicit afirmate de strategiile educaționale ale Uniunii Europene [67, p.39].

În ceea ce privește educația economică din **Republica Moldova**, menționăm că începând cu anul 1992, În Republica Moldova, unele instituții de învățământ au început să piloteze reușit cursuri cu divers conținut economic.

Pe parcursul anilor 1994-1995, 2000-2001, *Economia*, ca disciplină obligatorie a fost introdusă în liceele cu profil umanist, real, cu program de educație fizică și sport, cu program integral de artă și muzică [Ibidem, p.35].

Între anii 1996-1997 și 1999-2000 a fost preconizată studierea intensivă a disciplinei *Economia* în clasele liceale, totodată, se observă apariția de noi cursuri opționale, cum ar fi: *Din istoria gândirii economice, Bazele managementului și marketingului, Informatica economică, Economia aplicată*, etc. [17].

Începând cu anii 2010 și până în prezent, *educația economică* este realizată la decizia școlii, în special în clasele cu studiere aprofundată a disciplinelor umanistice, reale și economice.

Acest lucru este posibil datorită elaborării, în anul 2013 de către organizația *Junior Achievement Moldova* a *Curriculumului opțional de educație economică și antreprenorială* pentru ciclul primar, gimnazial și liceal, fiind aprobat și de *Ministerul Educației al Republicii Moldova*. Conform acestui document, scopul fundamental al educației economice și antreprenoriale este acela de a-i familiariza pe elevi cu aspectele vieții economice, într-o lume în care există tot mai multe interdependențe; a le forma competențe economice pentru integrarea socială a individului [44, p.4]. Curriculumul nominalizat a permis să fie clar formulate și delimitate **competențele economice**, care reprezintă achizițiile principale ale elevului și finalitățile de bază ale educației economice. Ele au caracter cognitiv-teoretic și acțional-practic, fiind valorificabile prin abilitatea de a desfășura diverse activități practice cu caracter economic și de a obține rezultatele scontate. Printre *competențele specifice* economiei putem enumera: înțelegerea și utilizarea în comunicare a unor termeni și concepte specifice economiei; formarea și dezvoltarea abilităților de a lua decizii eficiente în situații problematice, în baza resurselor existente; caracterizarea interacțiunii diverselor roluri exercitate de persoane/instituții în sistemul economiei de piață, etc. [Ibidem].

Aceste competențe pot fi realizate doar în baza competențelor-cheie, menționate și în art.11 al *Codului Educației al Republicii Moldova*, după cum urmează:

- a) *competențe de comunicare în limba română;*
- b) *competențe de comunicare în limba maternă;*
- c) *competențe de comunicare în limbi străine;*
- d) *competențe în matematică, științe și tehnologie;*
- e) *competențe digitale;*
- f) *competența de a învăța să înveți;*
- g) *competențe sociale și civice;*
- h) *competențe antreprenoriale și spirit de inițiativă*
- i) *competențe de exprimare culturală și de conștientizare a valorilor culturale. [30, art.11(2)].*

Sintetizând cele expuse, evidențiem că educația economică este o necesitate, deoarece îi pregătește pe indivizi pentru a exercita diferite roluri în societate: de consumatori, producători, angajați, investitori, contribuabili, etc. Bineînțeles că educația economică realizată în învățământul preuniversitar formează gândirea economică a elevilor, cultivă încrederea în capacitatea de a gestiona finanțele personale și determină comportamentul economic rațional. Aceste realități conturează importanța educației economice și evidențiază necesitatea ca ea să se înceapă devreme, în familie, însă pentru a realiza dezideratul vizat, părinții la fel trebuie cultivați în domeniul dat

Plecând de la analiza politicilor și practicilor aplicate, considerăm că instruirea economică care a avut o dezvoltare activă în anii '90, a luat astăzi un vector de dezvoltare negativ, fiindcă disciplina *Economia*, nu este obligatorie în școli, ci este infuzată în cadrul altor discipline (geografie, istorie, educație civică); altele sunt alese cursuri economice opționale de scurtă durată sau aceasta lipsește cu desăvârșire [116].

Consolidarea educației economice la nivel de școală poate oferi o bază funcțională pentru alfabetizarea economică, contribuind la evitarea unor decizii financiare inadecvate, care ar putea avea efecte și perspective pozitive de-a lungul mai multor ani, în cazul tinerilor. Eforturile menite să dezvolte la elevi competențele economice pot contribui la o cunoaștere mai bună de către aceștia a piețelor, serviciilor financiare, principiilor economice, costului de oportunitate a unor decizii economice, inclusiv la cultivarea atitudinii grijulii față de resursele naturale etc. [89; 93; 96; 116; etc.].

Instruirea economică în cadrul școlar gimnazial realizează funcții de educație, dar și funcții cognitive, de cunoaștere a economiei. Cu toate acestea ambele au un scop comun: formarea la elevi a convingerilor și deprinderilor economice, cunoașterea nevoilor, formarea comportamentului economic ce se înglobează în calitățile personale a individului. **La nivel axiologic**, funcțiile educației economice se referă la transmiterea unor valori, informații, date, cunoștințe, etc. privind dezvoltarea, necesitatea, conținutul, scopurile și semnificațiile acesteia în plan individual și colectiv și obținerea unor atitudini, adeziuni în favoarea promovării sale la toate treptele societății și prin orice formă. **La nivel praxiologic**, funcțiile EE vizează formarea și consolidarea unor comportamente economice raționale în favoarea dezvoltării exprimate în competențe și acțiuni capabile să promoveze obiectivele dezvoltării, să o realizeze în datele sale esențiale [9; 116; etc.].

Printre *țintele strategice ale educației economice și antreprenoriale*, identificate de Olga Ciobanu [27; p. 14], pot fi enumerate următoarele:

1. Asimilarea noțiunilor de bază ale economiei;

2. Înțelegerea modului de funcționare a economiei de piață;
3. Formarea și susținerea deprinderilor și abilităților specifice unui mediu economic concurențial;
4. Cunoașterea și folosirea eficientă a mecanismelor și instituțiilor specifice economiei de piață;
5. Conștientizarea oportunităților de adaptare a deciziilor în calitate de angajați, manageri, investitori, consumatori, proprietari și cetățeni;
6. Adaptarea continuă la muncă și la sporirea disponibilităților de asumare de responsabilități;
7. Întărirea motivației muncii și a celei economice;
8. Dezvoltarea spiritului de inițiativă privată și a disponibilității de a iniția și dezvolta afaceri;
9. Promovarea și susținerea spiritului de lucru în echipă, creșterea productivității individuale și ameliorarea standardului de viață;
10. Formarea unui nou mod de gândire economic rațional.

În cadrul școlar gimnazial, realizarea educației economice trebuie corelată cu cele trei forme ale educației: *formală, informală și nonformală*.

Dacă e să ne referim la **educația economică formală**, în literatura de specialitate se vehiculează mai multe modalități de integrare a educației economice în planurile și programele de învățământ. Astfel se propune demersul infuzional; demersul modular; demersul disciplinar și demersul transdisciplinar [8; 9; 27; 67; 116; 198; etc.].

Infuzarea *educației economice* în aria altor discipline presupune introducerea în cadrul disciplinelor clasice a unor mesaje economice, având ca finalitate formarea de competențe, valori și atitudini comune. După cum menționează cercetătoarele Arhip A., Papuc L., [7] *oricare formă de activitate instructiv-educativă nespecifică dispune de momente aplicative care fac posibilă relevarea și înțelegerea sensului economic*. De exemplu, în *Curriculum Național pentru învățământul gimnazial*, la disciplina Istorie sunt introduse așa teme ca: *Ocupațiile omului în preistorie; Economie și societate în Țările Române; Civilizația industrială; Situația economică și socială în Basarabia și a teritoriilor din stânga Nistrului; Tehnica în slujba omului*, etc. Dezavantajul metodei constă în necesitatea integrării informațiilor noi în structura programelor școlare, evitând simpla alăturare a acestor conținuturi [116].

Constituirea unor *module integrate* presupune abordarea educației economice ca module separate în cadrul disciplinelor de învățământ, cu obiectivele specifice educației intelectuale. De exemplu: *modulul Economia națională în cadrul Geografiei; modulul Dezvoltarea personală și ghidarea în carieră în cadrul educației civice*; etc. [Ibidem].

Cercetătorul român Constantin Cucoș [41] este de părere că educația economică trebuie să fie în atenția mai multor discipline și a mai multor profesori. Este greșit să mergi pe o cale

unidirecțională, fiindcă educația economică este un obiectiv al mai multor discipline, printre care *Istoria, Educația civică, Geografia, etc.* [125]. Acest proces în literatura pedagogică este numit **abordarea interdisciplinară a educației economice** în cadrul disciplinelor socioumane. etc. În acest context, vom încerca să stabilim legăturile, corelarea disciplinelor școlare de bază cu economia.

Matematica. Cert este faptul că economia fără cifre nu există. Această disciplină facilitează utilizarea formulelor, graficelor, tabelelor, efectuarea calculelor, evaluarea anumitor fenomene economice și sociale. Matematica deschide posibilități pentru studierea economiei în școală datorită numărului mare de sarcini și probleme cu conținut economic. Totodată, aceasta contribuie la dezvoltarea gândirii logice și a atenției.

Informatica asigură economia cu mijloacele necesare de acces la informație. Bazele de date naționale interconectate contribuie la formarea economiei mondiale, iar existența unui număr mare de jocuri simulează anumite situații care ajută la căutarea soluțiilor de dezvoltare optimă a economiei. Informatica contribuie la cunoașterea mai profundă a economiei, fiindcă utilizarea internetului și a manualelor electronice completează și diversifică informația oferită de profesor.

Geografia ajută la cunoașterea caracteristicilor dezvoltării economice ale statelor legate de poziția lor geografică, relief, resursele minerale utile, numărul populației, etc. Comunicarea interdisciplinară cu geografia permite evaluarea obiectivă a potențialului țărilor de a participa la economia mondială prin asigurarea cu resurse naturale, umane; nivelul de dezvoltare, etc.

Istoria explică cum economia a influențat dezvoltarea societății în diferite perioade de timp. Mai mult ca atât, în analiza fenomenelor istorice pot fi detectate cauze și legități economice, iar schimbarea formațiunilor socio-economice, prosperarea sau stagnarea acestora, poate fi înțeleasă doar în contextul transformărilor economice ce au loc în societate.

Limba și literatura română permite lecturarea unor exemple reale de soluționarea a problemelor economice individuale sau naționale. (Hagi Tudose, Răzvan și Vidra, Harpagon, *Ulcica* a lui Plaut, Eugenie Grandet, etc.)

Limbile străine îmbogățesc vocabularul cu multe cuvinte noi. Începând cu termenul economie, practic toate noțiunile economice sunt împrumutate din alte limbi. Prin urmare cunoașterea limbilor străine ajută la dezvoltarea unui limbaj de specialitate competent în cadrul procesului educațional. Printre noțiunile împrumutate amintim: credit, business, inflație, șomaj, cash, etc. [116; 181].

Astfel, prin abordarea interdisciplinară cunoștințele economice își formează rădăcini în cadrul trunchiului comun de cunoștințe școlare, iar elevul își poate forma o imagine amplă despre economie și se poate orienta în problemele economice de bază.

Includerea informațiilor cu caracter economic într-un ansamblu deja construit și disponibil de cunoștințe, are ca rezultat atât completarea vechiului sistem, cât și transformarea lui. Astfel, valorificarea principiului *interdisciplinarității în abordarea educației economice se manifestă prin:*

- formarea unui sistem axiologic comun prin valorile promovate de disciplinele socioumane;
- delimitarea competențelor comune, specifice disciplinelor: *Istorie, Geografie, Educație Civică, Educație Economică; etc.*
- formarea unui sistem de noțiuni și limbaj comun disciplinelor socioumane;
- formarea abilităților de muncă individuală în baza aplicării complexe a cunoștințelor în practică [67; 116].

Valorificarea interferențelor disciplinelor socioumane este realizată în Republica Moldova din anul 2010, prin intermediul *Programului de Educație Socială și Financiară Aflatoun* pentru clasele V-IX. Scopul major al Educației Sociale și Financiare este dezvoltarea integrală a personalității elevului, responsabilizarea socială și financiară a elevului, formarea la elevi a unei culturi financiare, a competențelor antreprenoriale și de integrare socială, pregătirea subiecților educaționali pentru a adopta decizii cu caracter financiar [74].

Astfel, instituția sus-menționată în colaborare cu *Institutul de Științe ale Educației* din Republica Moldova vine cu noi propuneri de perspectivă privind dezvoltarea educației economice. Acestea au permis includerea Educației Sociale și Financiare în *Planul-cadru de învățământ la treapta gimnazială* și organizarea în perioada 2011-2015, a unui șir de seminare de formare continuă a cadrelor didactice. Concomitent a fost elaborată în 2013, *Programa analitică a cursului Educație Socială și Financiară* pentru studiile superioare de masterat.

O altă modalitate de a integra educația economică în cadrul sistemului de învățământ este demersul disciplinar. Acesta sugerează crearea unor discipline noi de învățământ ce abordează problematica educației economice. Astfel, singurul liceu de profil economic din capitală este Instituția Publică Liceul Teoretic "Petru Rareș", care optează pentru această variantă. În planul de învățământ al acestui liceu au apărut noi discipline școlare, cum sunt: *Inițiere în economie, Economia familiei, Educație economică eficientă, Economia școlii, Marketing* etc. [44; 116; 120].

Actualmente, educația economică poate fi implementată și extracurricular, nu numai prin cursurile obligatorii sau valorificând tematici speciale în cadrul orelor de dirigenție. Oferta

educațională a organizației *Junior Achievement* pentru preadolescenți, cuprinde următoarele programe: *Noi și Europa; Lumea noastră; Eu și Economia; Spiritul antreprenorial; Economia în cifre; Cheia succesului; Minifirma școlară; etc.* [44]. Cu toate acestea, problema metodologică pe care o ridică demersul disciplinar ține de statutul special al disciplinelor școlare promovate pe această cale. Ele nu au o bază academică specifică științelor fundamentale, care dau și titlul majorității disciplinelor școlare. Proiectarea lor presupune, în mod obiectiv, depășirea tendințelor monodisciplinare în favoarea strategiilor pluridisciplinare, centrate simultan asupra implementării conținuturilor științifice în domeniul vizat într-un mod informativ, dar și a activităților cu caracter formativ cu efecte sociale și aplicative, la nivelul educației intelectuale, morale, tehnologice, estetice și psihofizice [Apud 9].

Bineînțeles că educația și instruirea economică include și **demersul transdisciplinar**, care angajează *noile educații* la nivelul unor sinteze științifice propuse trimestrial sau anual de echipe de profesori. De exemplu, problemele educației economice sunt abordate de o echipă formată din profesori de filosofie, sociologie, economie, biologie, chimie, fizică etc., în cadrul unor lecții de sinteză, seminarii, conferințe tematice, dezbateri ideologice, concursuri școlare etc. Transdisciplinaritatea, se referă, așa cum indică prefixul *trans*, la ceea ce se află în același timp și între discipline, și înăuntrul diverselor discipline și dincolo de orice disciplină [116].

În acest sens, este interesantă ideea expusă de Basarab Nicolaescu [106, p. 52], potrivit căreia *sistemele occidentale sunt destul de puțin interesate de cum arată programele și manualele școlare. Ele sunt interesate de cum arată elevii după școală, iar obiectivele transdisciplinare sunt niște obiective pe care toate disciplinele le realizează la un loc, cu care tânărul rămâne în sens de background de cunoaștere, de atitudini și de capacități.* Transdisciplinaritatea prezintă un interes deosebit în condițiile în care principiul vizat este un concept relativ nou, apărut cu câteva decenii în urmă [232], pe care l-am aflat încă în lucrările savanților Piaget J., Morin E. și Jantsch E.

Plecând de la cei patru piloni fundamentali ai învățării: *a învăța să cunoști; a învăța să faci; a învăța să trăiești alături de ceilalți; a învăța să fii și să devii*, considerăm că demersul transdisciplinar constituie viitorul educației economice, în special, și al formării personalității în general, deoarece învățarea trebuie să fie un proiect personal al elevilor, ghidat de pedagogi, care ar viza dezvoltarea personală integrată, cultivând responsabilitatea socială la tânăra generație [232].

Alături de cei patru piloni reflectați în raportul întocmit de Delors J. [56], se adaugă încă unul: *a învăța să te transformi pe tine și să schimbi societatea.* Axându-ne pe aceștia și pe ideea promovată de Druker P. *oamenii viitorului vor fi lucrători ai cunoașterii și prestatori de servicii,*

instruiți și educați în conformitate cu criteriile de performanță a societății, apti să influențeze, prin cunoștințele și competențele sale, prezentul și să modeleze viitorul [Apud 32, p.165]. Dificultățile metodologice inerente acestui demers angajează sensibilitatea și responsabilitatea socială a educatorilor, capacitatea lor de abordare globală a activității de formare-dezvoltare a personalității, atitudinea lor față de deschidere, față de problemele instruirii permanente, voința lor de autoperfecționare profesională continuă [116].

O altă idee prețioasă privind valorificarea transdisciplinarității constă în faptul că învățarea nu are loc numai în școală. Cea mai mare parte a învățării se realizează în afara școlii. Familia, comunitatea și mass-media sunt, într-o măsură tot mai semnificativă, medii eficiente și importante de învățare [116]. Astfel, instruirea și educația economică formală trebuie corelată și îmbinată armonios cu celelalte două forme generale ale educației.

Educația economică nonformală, care cuprinde ansamblul activităților realizate în afara sistemului școlar și se poate realiza prin emisiuni la radio sau televiziune, experiența părinților și a profesorilor, activitatea unor ziare și reviste, etc. Educația nonformală este efectuată sub conducerea profesorului, care dirijează comportamentul copiilor. Printre activitățile ce pot fi realizate în acest sens, putem menționa: cercurile cu conținut economic; concursurile de tipul Ghicește prețul, Brain-ring, Qvest-uri; victorinele; excursiile la muzeu, la întreprindere, la bancă, etc.; elaborarea unei reviste de informare privind cultura și educația economică realizată în cadrul școlii, etc.

Educația economică informală include totalitatea informațiilor difuze, neintenționate, eterogene cu care se confruntă persoana în cotidian, în practica de toate zilele și care nu sunt selectate, organizate și prelucrate din punct de vedere pedagogic [34]. Educația economică informală completează cunoștințele elevilor și se poate realiza în cele mai diverse medii: în familie, în stradă, în cadrul cumpărăturilor, vizionând emisiuni și știrile la televizor, radiou, lecturând unele broșuri, postere etc.

Evident că toate cele 3 forme de educație contribuie la formarea-dezvoltarea personalității. Indiferent ce formă de educație economică alegem, finalitățile sunt similare: familiarizarea copiilor cu noțiunile economice fundamentale și cu modul economic de gândire; dezvoltarea deprinderilor de gândire economică și acțiune eficientă; formarea abilităților de judecată pentru a deveni cetățeni raționali și activi, cu spirit de inițiativă, responsabili în ceea ce privește valorificarea resurselor naturale, umane și financiare.

Trandisciplinaritatea presupune valorificarea educației economice prin prisma dimensiunilor generale ale educației, așa ca: educația morală, intelectuală, tehnologică, estetică, psihofizică. În acest context, apare necesitatea de a raporta cultura economică la celelalte calități

ale personalității, deoarece fiecare aspect al conduitei umane are și o conotație morală, care influențează eficiența activității personalității. În continuare ne vom referi la conexiunea educației economice cu celelalte dimensiuni ale educației.

Din punct de vedere moral, educația economică se referă la respectarea normelor, regulilor, legilor ce reglementează relațiile interumane. Aici ne referim la idealul de om pe care l-a configurat economia de piață. Un tip care respectă regulile, ia decizii raționale, calculează riscurile, caută confortul personal și respectabilitatea socială, prețuiește libertatea și cultul muncii, caută și respectă ordinea, nu suferă tirania, este rațional în percepere, în simțire și capabil să se supună constrângerilor morale generale [123]. Studiul teoretic și experiența noastră ne-a permis să constatăm faptul că valorile economice pot fi și trebuie corelate cu valorile educației morale. Normele și regulile educației economice care sunt niște modele de comportament specific, create de societate în cadrul relațiilor interumane se corelează cu morala. În acest context putem menționa faptul că comportamentul consumatorului și comportamentul producătorului ar trebui să fie axat pe normele morale. Toate aceste componente reflectă de fapt dimensiunea normativă a educației economice, care vizează orientarea comportamentului și a deciziilor persoanelor în raport cu normele, principiile și legile activității economice, dar și cu normele morale.

Sub aspectul *educației intelectuale*, educația economică presupune capacitatea omului de a gândi, de a înțelege și de a opera cu noțiuni și competențe economice. Fiecare elev trebuie să fie pregătit inclusiv din punct de vedere economic, ceea ce-i va permite, în viitor, asumarea conștientă și corectă a rolurilor sociale de consumator, producător, contribuabil, investitor, etc. Aceasta presupune dimensiunea formativ-informativă a educației economice, care are caracter intelectual și presupune cunoașterea și achiziționarea cunoștințelor despre activitatea economică, comportamentul rațional și regulile funcționării pieții.

Educația tehnologică, la fel, are o legătură directă și strânsă cu educația economică, deoarece permite identificarea rolului tehnologiilor moderne și a celor informaționale asupra creșterii eficienței și productivității muncii. De asemenea, cunoașterea procesului de producție ajută la o alegere rațională a resurselor economice, care sunt limitate. Educația tehnologică contribuie și la orientarea profesională a tinerilor către diferite domenii economice de activitate. Aceasta presupune dimensiunea interogativ-reflexivă, care corespunde formării comportamentelor economice raționale. Prin urmare, din punct de vedere tehnologic, educația economică se realizează atât în activitatea de muncă, cotidiană, fizică, cât și în cea de tip tehnico-constructiv, de calcul, etc.

Educația estetică și cultura estetică, în afară de valorile specifice se bazează și pe valorile și relațiile economice, oferind șansa de îmbogățire nu doar materială, ci și morală, estetică. Anume educația estetică dezvoltă spiritul frumosului, cel de creație, pentru că până la urmă confecționarea unui produs, de asemenea este un proces creativ, care are ca scop edificarea lucrurilor frumoase, dar și câștigarea resurselor financiare. După cum sugerează și *Teoria imaginației creative*, elaborată de Dumitru Moldovanu, *procesul de producere a bunurilor economice începe cu un efort al imaginației omului*, iar pentru *omul creativ* spre deosebire de omul *economic*, al cărui scop este acumularea bogăției, scopul existenței devine autoperfecționarea spirituală, care include și un element estetic [96, p. 335].

Educația psihofizică. Preocuparea oamenilor pentru sănătate, îngrijirea corpului, formarea abilităților de rezistență, forță a existat din cele mai vechi timpuri. În opinia lui Gary Becker, factorii principali care contribuie la creșterea calității populației sunt: starea de sănătate; gradul de educație; nivelul de calificare; nivelul de informare; calitățile antreprenoriale [11].

Potrivit aceluiași autor, starea de sănătate a omului constituie un stoc, pe de o parte moștenit, pe de o parte dobândit cu ajutorul investițiilor. Un alt cercetător Theodore Shultz, menționează că *acest stoc se depreciază în timp, iar ritmul de depreciere este tot mai rapid spre sfârșitul vieții* [Apud 96, p.307]. În rezultatul investițiilor în sănătate, crește durata vieții, nivelul de satisfacție al oamenilor, sporește creativitatea și eficiența muncii efectuate, deoarece doar un om sănătos poate fi și productiv. După cum este stipulat și în *Codul Educației al Republicii Moldova* idealul educațional al școlii de astăzi constă în formarea personalității autonome cu spirit de inițiativă, capabile de autodezvoltare, care posedă nu numai un sistem de cunoștințe și competențe necesare pentru angajare pe piața muncii, dar și independență de opinie și acțiune, fiind deschisă pentru dialog intercultural în contextul valorilor naționale și universale asumate [30, art.6].

În concluzie, alfabetizarea economică are legături strânse cu toate conținuturile generale ale educației, ea reprezintă o achiziție la fel de vitală ca și deprinderea de a citi sau a scrie. Ea implică o cultura economică, respectiv un ansamblu de cunoștințe despre instituțiile economice existente în societate și modul în care funcționează acestea, despre activitățile economice de bază, precum producția, schimbul sau consumul bunurilor și serviciilor în societate, despre mecanismele pieței și intervenția statului în economie, despre prețuri și mijloace de plată, despre consum și economisire, creștere și stagnare economică, despre șomaj sau inflație. În acest context, cultura economică presupune alfabetizarea într-un domeniu vital al societății, cum este acela al producției, schimbului și consumului rațional de bunuri și servicii, axat pe respectarea normelor moral-etice.

2.2. Nevoile și particularitățile de vârstă ale preadolescenților în contextul educației familiale și a formării culturii economice

Fenomenele de creștere și maturizare a ființei umane au întotdeauna o desfășurare în timp și, adesea dimensiunea temporală este semnificativă pentru evaluarea nivelului pe care acestea le-au atins. Astfel, vârsta biologică implică premise fizice și funcționale care sunt absolut indispensabile pentru dezvoltarea vieții psihice și pentru educația, formarea personalității individului [15].

În societățile primitive, tranziția de la copilărie la maturitate era însoțită de desfășurarea unor ritualuri și ceremonii, numite inițiații, care, deși mai puțin plăcute, permiteau copilului să înțeleagă responsabilitățile și privilegiile vârstei. Actual, copilul este pus în situația să descopere singur momentul când a devenit matur. Această trecere este dificilă, nu se realizează brusc, ci treptat, prin parcurgerea anilor de pubertate și adolescență [144].

În cadrul educației, la general și a formării culturii economice, în special, familia, adică părinții sunt obligați să țină seama de particularitățile de vârstă și individuale ale copiilor, de faptul că fiecare etapă de vârstă se caracterizează prin trăsături definitorii, care o diferențiază pe cea precedentă de cea următoare. Sub influența condițiilor de viață, a modelelor parentale, a climatului familial, a deprinderilor formate în familie, copilul poate fi dirijat în direcția dorită, întrucât organismul are o mare putere biologică de creștere și dezvoltare, având potențial intelectual și fiind foarte receptiv și maleabil. Ca urmare, acțiunile educative exercitate de părinți trebuie să fie raționale, adecvate vârstei și permanente, să se bazeze pe faptul că dezvoltarea psihică a copilului se realizează în strânsă legătură cu dezvoltarea morală și fizică. Cea mai mare parte a timpului copilul o petrece în sânul familiei, de aceea un rol important în educația familială, inclusiv cea economică a copiilor îl joacă modelul comportamental al părinților, orientarea și valoarea socială a intereselor și tendințelor adulților, calitățile lor morale. Toate acestea imprimă o deosebită importanță procesului de educație și reprezintă o mare responsabilitate a părinților în organizarea și valorificarea tuturor etapelor acestuia.

De fapt, toate vârstele cer atenție din partea adulților, însă preadolescența este considerată cea mai dificilă perioadă, fiind plină de contradicții și dificultăți, încercări și acțiuni de identificare a Eului personal [100], totodată fiind și o perioadă senzitivă în formarea calităților moral-volitive a persoanei. În confruntarea cu comportamentul neuniform și provocator al preadolescenților, părinții trebuie să știe că puberii păstrează și promovează valorile pe care aceștia i le-au cultivat de mici. Totodată, oportun și înțelept ar fi ca părinții să-și cizeleze cunoștințele cu privire la locul preadolescenței în cadrul ciclului de creștere și dezvoltare a

copilului, să țină cont de schimbările organice și funcționale care se produc la copil, aspirațiile și domeniile de interes a acestuia, etc.

Studiul literaturii de specialitate ne-a permis să stabilim, în ceea ce privește preadolescența, (Șchiopu U. [155], Verza E. [160; 161], Cosmovici A. [36], Mutu T. [99; 100; 101], etc.), că aceasta reprezintă etapa de trecere de la copilărie la adolescență, în cadrul căreia se produc multiple schimbări fiziologice, care influențează activitatea de învățare, de formare a relațiilor sociale, de modelare a comportamentului puberului, orientându-l spre autonomie.

Spock B. consideră pubertatea perioada de creștere și dezvoltare rapidă, care durează de la 12-13 până la 14-15 ani și care va conduce în final la maturizarea fizică și psihică, la capacitatea de reproducere și activizarea inserției sociale a individului [146].

În viziunea lui Erikson E. [Apud 161] această perioadă este denumită *copilăria mare* și durează de la 6 până la 12 ani, după care urmează adolescența.

Alți cercetători, ca de exemplu Paula Osterrieth [Apud 144], tratează perioada dintre 10 și 14 ani, ca un substadiu al adolescenței, acesta fiind divizat astfel: 10-12 ani –copilărie; 12-14 ani - adolescență, deoarece gândirea formală care apare în jurul vârstei de 12 ani este o caracteristică specifică a adolescenței.

O altă cercetătoare, Radu N. [Apud 144, p. 190) relevă că există mai multe tendințe de periodizare a adolescenței: tendința de *topire a adolescenței* în copilărie, tendința de *contopire a adolescenței* cu tinerețea, tendința de *separare a adolescenței de alte vârste*.

Noi însă, aderăm la opinia cercetătorilor Șchiopu U. [155], Verza E. [160; 161], Mutu T. [99; 100], care consideră preadolescența/pubertatea drept un stadiu de sine stătător cu multiple modificări în tabloul fiziologic și psihologic al copilului, propunând propria definiție a acestei etape de dezvoltare: *Preadolescența este perioada care cuprinde vârsta de la 10-11 ani până la 14-15 ani în care are loc un puseu de creștere bio-fizică, trecerea gândirii la stadiul operațiilor formale, dezvoltarea conștiinței morale și conștiinței de sine, cunoașterea unor stări afective contradictorii în căutarea propriei identități, manifestarea autonomiei și începutul detașării de familie, inserția în grupul de semenii, întemeierea unor prietenii și relații.*

Perioada pubertății mai este numită și *școlăritatea mijlocie*, deoarece în această perioadă copilul își face studiile în ciclul gimnazial. Trecerea la o nouă treaptă de studii, mai complexă, la diversificarea disciplinelor școlare și schimbarea profesorilor determină noi forme de adaptare școlară și socială, noi relații interpersonale, ceea ce presupune noi roluri exercitate [155; 160; 161; etc.].

Activitatea de bază pentru perioada pubertății este învățarea, adică instruirea școlară, inclusiv orientarea profesională, pentru care orice achiziție economică obținută în cadrul familiei

sau în școală poate fi deosebit de importantă și necesară [161; 195]. În acest context, conturăm și descriem schimbările ce au loc în activitatea de învățare a copilului: diversificarea disciplinelor școlare; însușirea sistematică a noțiunilor științifice din diferite domenii; interacțiunea cu mai mulți profesori și un efort considerabil de adaptare la exigențele fiecăruia; creșterea timpului de învățare; adaptarea nivelului de gândire la un nivel de generalizare și abstractizare mai înalt. Astfel trecerea în clasa a 5-a, poate fi considerată un adevărat examen nu doar pentru preadolescent, ci și pentru întreaga familie.

În această perioadă, observăm momentul de vârf al creșterii (un puseu de creștere) atât la fete (care se produce mai devreme) cât și la băieți. Este semnificativă creșterea în înălțime, apoi în greutate, inclusiv are loc creșterea neproportională a membrilor superioare și inferioare, ceea ce oferă un aspect caricatural puberului. Se dezvoltă organele interne, la băieți dispare grăsimea ca urmare a extinderii articulațiilor și musculaturii, la fete țesutul adipos se menține, se dezvoltă sânii, apare prima menarhă și începe a se stabili ciclul. Referindu-se la dezvoltarea fetelor, autorul Rousellet J. [Apud 15, p. 202] menționează că de-a lungul perioadei preadolescenței, fetele trec prin două faze: de *femeie-copil* și de *femeie-adolescent*. Schimbări spectaculoase se produc la nivelul sistemului endocrin: se intensifică activitatea tiroidei și hipofizei, crește concentrația hormonilor masculini (testosteronul) și feminini (estrogenul), care dezvoltă glandele sexuale, pe când timusul sau *glanda copilăriei* aproape că își încetează activitatea.

Toate aceste transformări sunt însoțite de oboseală, nevoia mai mare de somn, dureri de cap, apetit crescut, nervozitate, agitație, tulburări comportamentale, transpirație abundentă precum apare și sensibilitatea pielii la diferite emoții.

Este absolut necesar ca preadolescentul să fie informat și pregătit pentru tot ce se întâmplă cu ființa lui în decursul acestui stadiu, deși îi va fi relativ greu să ceară ajutorul celor din jur. Evident că din cauza timidității, părinții trebuie să fie conștienți de aceste schimbări, concentrându-se asupra scopurilor pe termen lung: dezvoltarea armonioasă a copilului în vederea transformării acestuia într-un adult sănătos.

În ceea ce privește evoluția senzorial-perceptivă, în preadolescență crește câmpul vizual și posibilitatea verbalizării celor văzute. Auzul fizic este foarte bine dezvoltat, fiind condiționat și de multiple interese muzicale, tehnice, este într-o continuă creștere spiritul de observație, fiind subordonat sarcinilor școlare. Puberul învață să observe, să fie atent la tot ceea ce îl înconjoară, să manifeste interes pentru cunoaștere. Coordonarea motorie fină, de asemenea, este foarte bună la această vârstă, de aceea participarea în variate activități sportive, de dans, de arte plastice, modelism, ceramică este binevenită pentru dezvoltarea imaginației și creativității copilului.

Gândirea puberului este într-un continuu proces de consolidare și trece la stadiul operațiilor formale, ceea ce presupune extinderea capacității de a efectua raționamente deductive, consolidarea și se diversificarea cunoștințelor. Datorită dezvoltării memoriei, gândirii și limbajului. Preadolescentul utilizează frecvent sisteme de noțiuni, scheme, simboluri, imagini, etc. Fetele înregistrează performanțe în ceea ce privește cititul, ortografia, expunerea verbală. Băieții sunt buni la orientarea spațială, rezolvarea de probleme, raționament matematic, studiere a tehnologiilor informaționale, etc. [161, p. 170].

Printre conduitele inteligente pot fi evidențiate următoarele: formularea de răspunsuri mai complete și interesante; creșterea capacității de analiză abstractă a informațiilor; elaborarea judecăților corecte asupra trecutului, viitorului, realului, imaginarului. Gândirea preadolescentului capătă reversibilitate, adică capacitatea de a efectua o operație logică și de a judeca referitor la corectitudinea acesteia [155; 160; 161; etc.].

Datorită trecerii la ciclul gimnazial și apariției numeroaselor discipline noi, crește considerabil volumul memoriei. Elevul conștientizează necesitatea repetării informațiilor acumulate (mai ales înainte de evaluări). Spre sfârșitul stadiului, preadolescentul dobândește capacitatea de a organiza cunoștințele pe criterii logice, de aceea reproducerea cunoștințelor va depinde esențial de maniera în care au fost predate acestea de către profesor.

Imaginația preadolescenților este bogată, se manifestă prin realizarea de picturi, scrierea poeziilor, machetare, modelare, etc. Totodată este foarte fragilă legătura dintre imaginație și gândire, riscând să se mențină mai mult în reverii și fantezie.

Modificările produse în gândirea, memoria, imaginația preadolescenților au un impact pozitiv și asupra dezvoltării limbajului. Se atestă o creștere considerabilă a vocabularului, fapt ce facilitează înțelegerea unor mesaje, dar acest lucru depinde mult de mediul familial din care provin preadolescenții. Prin urmare, apar diferențe semnificative dintre vorbirea la școală și în familie. Elevii deseori utilizează cuvinte parazite, superlative, clișee verbale, etc.

Viața afectivă trece prin schimbări importante în preadolescență. Prima cauză ar fi schimbările hormonale care se produc, fiind însoțite de iritare, modificări de dispoziție, rușine, nervozitate, etc. O altă cauză ar fi atmosfera prea emoțională și explozivă în familie. Cu cât climatul familial este mai agitat și conflictual, cu atât mai mare este riscul de instabilitate emoțională la puberi.

Cercetătorii care au studiat sfera afectivă la vârsta preadolescenței și adolescenței [15; 19; 20; 99; 100; 155; 160; 161; etc.], au ajuns la ideea, potrivit căreia comportamentul copiilor capătă conotație diferită față de persoane diferite:

Față de adulți: În opinia autoarei Чеснокова И. [Apud 136, p.4] preadolescența este a doua perioadă critică în dezvoltarea psihică a personalității copilului (prima fiind la 3 ani), fiindcă atenția copilului este din nou orientată asupra propriei personalități. Principala diferență constă în faptul că dacă la trei ani, copilul tinde să imite adultul, preadolescentul dorește să se deosebească de el, considerându-se deja matur. Această tendință poartă denumirea de *sentiment al maturității* și vine în contradicție cu posibilitățile reale ale preadolescentului. Stările afective pot fi tensionate din dorința de independență și autonomie. Hipertutelarea din partea părinților, controlul excesiv îi influențează pe puberi, formând la ei un anumit negativism, nemulțumire și frustrări emoționale. Aceeași reacție se poate manifesta și din partea părinților. Conform unui studiu realizat de Катаева-Венгер А. [Apud 99, p. 20], cu privire la opiniile părinților despre preadolescenți, cercetătoarea ajunge la următoarele concluzii: Părinții consideră că preadolescentul: este încăpățânat, îndărătnic (77%); este instabil emoțional (67%); minte frecvent (59%); evită însărcinările casnice (63%); începe a fi preocupat de persoanele de sex opus (41%); evită ieșirile în lume cu părinții (38%); tinde să se culce mai târziu (47%).

Totodată, este cunoscută o atitudine de neîncredere a puberului față de adult. Printre cauzele acestor relații tensionate se pot enumera: discordanța dintre cele spuse de adult și ceea ce se întâmplă în societate; între orientările valorice ale adultului și puberului, inclusiv între ceea ce real există în societate. În plus, preadolescenții, majoritatea timpului, o petrec printre semenii, comparând informația venită de la adulți cu propria percepție a realității.

În investigațiile efectuate de către Racu I., găsim următoarea idee: *părinții, învățătorii, ne spun că trebuie să învățăm, dar de ce? Acum trăiesc mai bine cei care fac business. Majoritatea din ei nu au făcut carte, etc.*, care denotă neîncrederea față de adulți, dar și nevoia de o formare economică a preadolescenților contemporani [136, p. 3].

Față de semenii: Preadolescentul face primele investiții afective în afara familiei. De altfel comunicarea cu semenii este considerată tip dominant de activitate pentru vârsta preadolescenței. În cadrul acestei activități are loc dezvoltarea psihică și formarea personalității, prietenia devenind una dintre cele mai importante valori la această vârstă. Se consolidează sentimentele de colegialitate, respect, solidaritate, iar lipsa de prieteni devine o suferință. Unii preadolescenți devin agresivi la respingerea colegilor, manifestând comportament deviant, furie, emoții negative. Alții găsesc în relațiile de prietenie sprijin, posibilitatea de a păstra secrete, satisfacerea necesității de a se manifesta, etc. La această vârstă fetele și băieții încă își formează grupuri separate, dar deja se observă o tendință spre prietenii mixte. Fetele sunt mai organizate, preferând jocurile: (coarda, mingea, mersul pe role). La băieți sunt populare jocurile de mișcare și cele care implică competiția (fotbal, volei, înot). O altă caracteristică a grupului este tendința

de a crea ritualuri, de a avea locuri de întâlnire separate, coduri secrete și parole pentru a nu permite adulților o eventuală implicare.

O altă caracteristică a stadiului este sentimentul de rușine de părinți. Preadolescenții au nevoie intensă de a fi exact ca prietenii lor și de a fi acceptați în totalitate de aceștia, de aceea se tem să fie ridicoli dacă părinții lor deviază de la idealul social [160, pp.180-183].

Față de sexul opus: Comportamentul fetelor și băieților se manifestă diferit. Pot apărea stări de simpatie, dragoste platică, dar și de vinovăție față de părinți. Elevul cunoaște așa stări precum: tristețea, plăcerea, exaltarea, frustrarea, fericirea, gelozia, aversiunea, etc. La băieți se poate manifesta complexul lui Oedip, care reprezintă un ansamblu organizat de dorințe amoroase și ostile pe care copilul le resimte față de părinții săi [244].

În general, dezvoltarea interesului față de o altă persoană apare în procesul ocupațiilor colective de interes comun, în cadrul discuțiilor, convorbirilor, activităților nonformale care formează un fond emoțional pozitiv al comunicării și relaționării.

Astfel, în ceea ce privește latura afectivă a preadolescentului, în literatura de specialitate [15; 18; 60; 100; 144; 160; 161; etc.] se desprind două tendințe de bază:

- pozitivă – puberul este acceptat, echilibrat, sincer, degajat, adaptat;
- negativă – puberul este pesimist, ceea ce presupune apariția tulburărilor emoționale (impulsivitate, lipsă de armonie, potențial delincvent).

Aceste aspecte se conturează și în adolescență, pe măsură ce puberul înaintază în vârstă. Spre sfârșitul perioadei pubertății trăirile emoționale devin extrem de complexe. Spiritul competițional determină comportamente și stări emoționale legate de trăirea succesului sau eșecului. Apar astfel, sentimente de admirație, invidie, suspiciune, teamă și frustrare [Apud 60, p. 4]. O problemă centrală pentru preadolescenți constă în necesitatea de descoperire ce fel de om va deveni. Astfel, în această perioadă crește varietatea intereselor copiilor, fiind ghidați fie de o curiozitate intelectuală sau de plăcerea pentru anumite discipline școlare; fie de dorința de a fi inteligent, scriitor, de a obține recompense materiale, de a dobândi prestigiul în grupul de referință și familie. În perioada respectivă, copilul este stimulat să-și descopere propriile afinități, în scopul construirii unei imagini de sine pozitive. Acestuia i se dezvoltă concepția despre lume și viață, este stimulată dorința de afirmare, crește interesul pentru problemele abstracte și de sinteză. Puberul dorește să învețe să-și administreze și să-și valorifice cu efecte maxime resursele financiare și non-financiare, dorește să știe și care sunt costurile deciziilor sale, începe să realizeze importanța educației și a pregătirii pentru o viitoare profesie. Preadolescenții au abilitatea cognitivă de a înțelege și explica noțiuni legate de planurile de economii, dobândă sau credit, precum și de a înțelege mecanismul deciziei de a cumpăra un produs. Cu toate acestea,

presiunea socială, îl poate face să-și dorească haine mai frumoase sau un telefon de ultimă generație, sau îl poate face să se simtă exclus din anumite grupuri care acordă o importanță deosebită aspectelor materiale. Mulți preadolescenți se vor lăsa influențați de modă sau “trend-uri” în alegerile pe care le fac. Prin urmare, la această vârstă copiii sunt ușor de convins și influențați de reclame din mass-media și Internet. Identificarea vocațională se manifestă la puberi mai mult ca o descoperire de aptitudini, capacități și abilități. Interesele profesionale sunt relativ neclare până la 14 ani și se concentrează mai mult pe aspectele romantice ale profesiunilor. De la 14 ani, orientarea profesională devine mai presantă, copilul trecând de la stadiul fantezist, la conturarea anumitor planuri bazate pe interese [15, p. 215]. Se intensifică motivația pentru învățare, deoarece puberii încep să-și dea seama că performanțele vor conta în viitor.

Rolul părinților în această perioadă este unul extrem de important, chiar dacă se mărește autonomia și responsabilitatea copilului. Este strict necesar ca adulții să supravegheze prietenii copilului, deoarece, la această vârstă copilul se îndepărtează de părinți, devine mai închis, începe a avea anumite secrete cu amicii. Apare o distanțare atât emoțională, cât și culturală, se schimbă interesele, aspirațiile, unele valori. Pentru prima dată copilul crede că părinții nu sunt capabili să-l înțeleagă, de aceea el caută susținere mai des în cercul de prieteni.

De asemenea, intrarea în stadiul preadolescenței, duce la apariția unei noi nevoi a copilului, și anume *nevoia de bani*, care-i oferă un plus de independență și-i oferă posibilități de exersare a autonomiei financiare, chiar dacă aceasta este încă minusculă. Părinții nu ar trebui să refuze această cerință, deoarece banii de buzunar și explicațiile de rigoare ale adulților, sunt cu adevărat un instrument de educație economică a copiilor în familie, care îi învață de mici să-și gestioneze cheltuielile, să facă cumpărături, să economisească, să respecte regulile și normele sociale, să calculeze, etc. Totodată, părinții ar trebui foarte atent să utilizeze banii în calitate de recompensă și lipsirea de ei în calitate de pedeapsă.

Cercetătorul Alfie Kohn [81, p.60] în lucrarea *Parenting Necondiționat*, menționează că pedeapsa, dacă este aplicată pentru a opri un comportament este inefficientă pe termen lung. Este incorect să oferim copiilor bani pentru note bune sau pentru ajutorul acordat în gospodărie; la fel cum este greșit să-i reținem din banii destinați nevoilor sale, amenințându-l. Părinții ar trebuie să le explice copiilor despre aportul fiecărui membru la treburile gospodărești și despre obligațiile lor în calitate de elevi să le demonstreze modele de gestionare adecvată a banilor. Utilizarea acestei metode de educație economică în familie are multiple beneficii, deoarece având proprii bani de buzunar, copilul devine mai independent și capabil să decidă de ce are nevoie sau își dorește, iar resursele disponibile limitate îl învață să analizeze toate alternativele posibile. Comportamentul economic la copii se formează prin valorificarea experienței privind

gestionarea resurselor financiare proprii și înțelegerea că banii de buzunar provin din munca părinților.

În cultura noastră, în care nivelul educației economice este inferior, ne mai conducem de stereotipuri și prejudecăți în ceea ce privește banii. Una dintre prejudecăți este foarte viabilă, ea insuflă părinților că banii în mâinile unui copil reprezintă pericol. Recomandarea noastră este să renunțăm la acest mod de gândire și să ne informăm mai mult în ceea ce privește educația economică a copiilor, deoarece dacă nu le vom da bani, ei nici nu vor avea ocazia să învețe a-i gestiona corect. Evident că greșind uneori, copilul capătă o experiență proprie cu caracter negativ dar important, care îl învață să fie atent, să calculeze, să înțeleagă consecințele cheltuielilor iraționale. O schiță pentru părinți despre formarea reprezentărilor economice la copii este prezentată în Anexa 3 a tezei noastre.

Sinteza realizată pe marginea studiului teoretic și analiza observațiilor noastre ne demonstrează că respectarea nevoilor preadolescenților are o importanță deosebită în procesul educației familiale, de aceea sarcina părinților este să țină cont de ele atunci când doresc să formeze o conduită decentă la preadolescent. Pentru a face față unei educații familiale eficiente a preadolescentului și a ține piept multitudinilor de probleme specifice stadiului dezvoltării, părinții trebuie să aleagă cele mai potrivite strategii educative, bazate pe particularitățile de personalitate, vârstă, gen, activități complementare (sport, dans, pictură), etc.

În această ordine de idei, considerăm utilă prezentarea *nevoilor preadolescentului* în îmbinare cu particularitățile și caracteristicile de vârstă în vederea cunoașterii acestora de către părinți pentru alegerea și valorificarea celor mai eficiente strategii educative. Așadar, preadolescenții au nevoie de iubire necondiționată; de disciplină; de protecție fizică și emoțională; de explicare și exemplificare; de stimularea cunoașterii și a autocunoașterii; de bani de buzunar; de independență; de inserție reușită într-un grup de referință; de distracție; de împlinire și valorificare a propriului potențial.

În continuare prezentăm *Matricea corelării strategiilor educative cu nevoile preadolescentului*. Bineînțeles că în elaborarea acestui instrument pedagogic ne-am condus de sintezele realizate pe marginea studierii și analizei literaturii de specialitate privind specificul vârstei, metodologia și principiile educației familiale [19; 48; 50; 53; 60; 99; 100; 144; 155; 160; 161; 185; 195; etc.], cât și de observațiile noastre.

Tabelul 2.1. Matricea corelării strategiilor educative cu nevoile preadolescentului

Nevoia preadolescentului	Particularitățile de vârstă	Strategii educative parentale corelate cu educația economică
Nevoia de iubire necondiționată.	Deși în acest stadiu, grupul de referință deține întâietate în raport cu familia, copilul simte nevoia de afecțiune și protecție din partea părinților. Preadolescentul trăiește din plin așa stări precum tristețea, plăcerea, exaltarea, frustrarea, fericirea, gelozia, aversiunea, bucuria, etc.	<ul style="list-style-type: none"> - Iubirea și acceptarea necondiționată a copilului; - Exprimarea deschisă a afecțiunii față de copil; - Acordarea atenției și petrecerea timpului calitativ împreună cu copiii; - Respectarea drepturilor copilului și dorinței de a lua decizii;
Nevoia de disciplină	Copilul are nevoie să cunoască regulile și limitele oferite de adulți. Cel mai ușor acest lucru se realizează prin stabilirea unui <i>regim al zilei</i> . Modelele privind respectarea disciplinei, stilul de viață nu sunt oferite prin cuvinte, ci prin exemple concrete. Copilul învață din ceea ce vede în jur, <i>puterea exemplului</i> având un nivel de contribuție sporit în cadrul educației familiale.	<ul style="list-style-type: none"> - Familiarizarea și explicarea regulilor de comportare în familie, la școală, în societate, etc. - Încredințarea unor sarcini ce presupun responsabilitate, cum ar fi completarea și achitarea facturilor; - Acordarea banilor de buzunar; - Susținerea copilului în luarea deciziilor independente; - Modele parentale de comportament rațional; - Modele de atitudine responsabilă.
Nevoile de protecție fizică și emoțională	Pentru a i se asigura această nevoie, copilului trebuie să i se ofere un mediu familial propice, îngrijire și supraveghere permanentă de-a lungul întregii sale dezvoltări. Expunerea copilului la situații periculoase, violență, substanțe toxice, alcool și la un mediu haotic, dezordonat, suprasolicitat afectează sănătatea copilului și dezvoltarea sistemului nervos central al acestuia	<ul style="list-style-type: none"> - Reglarea stărilor afective prin antrenarea copilului în autoobservare și exersare moral-volitivă; - Combaterea unor devieri afective (negativism, capricii, indiferență), și a unor deprinderi parazitare (zgârcenia, lenea, dezordonarea) - Practicarea și promovarea modului sănătos de viață în cadrul familiei prin promovarea produselor sănătoase și susținerea producătorilor autohtoni; - Explicarea copiilor că banii se cheltuiesc pentru satisfacerea necesităților primare și superioare.
Nevoile de explicare și exemplificare	<p>Puberul va avea o atitudine deschisă față de părinți în cazul în care aceștia îl vor asculta și auzi și nu vor domina discuția.</p> <p>Subiectele discutate trebuie să fie interesante, actuale și nu să se rezume la școală, note, devieri comportamentale.</p> <p>Oferindu-le preadolescenților libertatea de a-și exprima nevoile, emoțiile și dorințele, părinții vor reuși să-i înțeleagă mai bine și să soluționeze mai ușor conflictele</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Asigurarea dreptului la replică în familie; - Utilizarea strategiei de negociere în rezolvarea conflictelor; - Exemplificarea unor situații referitoare la modalitățile de cheltuire a banilor eficient, corelând nevoile personale cu posibilitățile economice ale familiei; - Elucidarea necesității gestionării bugetului familial, inclusiv a planificării cheltuielilor.

	familiale.	
Nevoia de stimulare a cunoașterii și a autocunoașterii	<p>Preadolescentul este curios și atras de tot ce ceea ce îl înconjoară, încercând nu doar să asimileze informații, ci și să le integreze cu ajutorul percepției, memoriei, limbajului, imaginației etc. Toate aceste procese se dezvoltă cu ajutorul gândirii.</p> <p>Noile discipline școlare, noii profesori, noile cerințe impuse copiilor îi determină să se diferențieze în funcție de stilul său cognitiv (creativ, analitic, reflexiv sau pragmatic, etc.). Preadolescentul simte nevoia de creație, ceea ce poate fi un prilej potrivit pentru părinți și pedagogi de a-l implica pe copil în variate activități extracurriculare.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Înscrierea preadolescentului la diverse cercuri precum: sport, arte, dans, educație antreprenorială, matematică distractivă, etc. - Acordarea unui ajutor rezonabil în realizarea temelor pentru acasă; - Cât mai multă comunicare pe diverse teme: politică, economie, știință, etc. - Utilizarea în comunicarea din familie noțiuni economice, cum ar fi: salariu, buget, venit, nevoi, etc. - Explicarea sursele de proveniență a veniturilor în familie și a modalităților de economisire a banilor; - Exersarea copilului în autocunoaștere și autoeducație prin cunoașterea permanentă a domeniului economic, a noilor tehnologii, a banilor electronici, a noilor modalități de plată, etc.
Nevoia de bani de buzunar	<p>Copilul își dorește o anumită autonomie financiară. Dorește să cheltuiască banii după bunul lor plac și deseori face greșeli din cauza unui comportament irațional și incompetent. Banii de buzunar valorificați și îmbinați cu anumite explicații, sunt cu adevărat un instrument de educație economică a copiilor în familie, care îi învață de mici să-și gestioneze cheltuielile, să facă cumpărături, să economisească, să respecte regulile și normele sociale, să calculeze, etc.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Acordarea banilor de buzunar sistematic. Cel mai oportun ar fi la începutul săptămânii, astfel încât copilul să-și formeze deprinderea de a calcula, a prevedea și a-i cheltui rațional; - Evitarea utilizării banilor în calitate de recompensă sau pedeapsă. - Evitarea confiscării banilor pentru masă sau pentru alte nevoi fiziologice în cazul unor comportamente deviante. - Discutarea și explicarea greșelilor comise; - Explicarea detaliată a importanței gestionării corecte a banilor; - Discutarea în familie despre modalitățile de obținere a banilor, despre muncă, despre faptul că banii sunt o valoare, deci trebuie prețuiți.
Nevoia de independență	<p>La această vârstă, copilul manifestă independență comportamentală.</p> <p>Paralel cu nevoia de independență, se manifestă nevoia de autodeterminare, chiar dacă la început, scopurile și obiectivele sunt formulate de părinți și profesori, spre sfârșitul stadiului, preadolescentul încearcă singur să-și formuleze obiective, să ia decizii și să acționeze. Tot la această vârstă apare voința, ca mecanism principal în modelarea viitorului,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Stimularea independenței copilului prin încurajarea unor inițiative practice, de exemplu: prepararea bucatelor după propriile rețete; decorarea camerei cu postere, tablouri, schimbarea tapetelor, mobilei; mersul la cumpărături, alegerea vestimentației, încălțămintei, accesoriilor; - Respectarea opiniei proprii referitor la petrecerea timpului liber, vizitarea anumitor persoane, cu condiția respectării normelor moral-etice și a anumitor limite. - Încurajarea inițiativei și a spiritului antreprenorial în luarea deciziilor.

	dar aceasta necesită multe eforturi pentru consolidare.	
Nevoia de inserție reușită într-un grup de referință	Se poate afirma cu certitudine că preadolescența este perioada construirii prietenilor, în funcție de personalitate, gusturi, păreri comune etc. De asemenea, perioada constituirii grupurilor de referință, care satisfac nevoile de integrare, apartenență, etc. Deși, relațiile dintre fete și băieți se păstrează reci, copiii sunt tot mai interesați de sexul opus, manifestând rușine, afecțiune sau chiar agresivitate.	<ul style="list-style-type: none"> - Supravegherea voalată a prietenilor preadolescentului; - Revizuirea cerințelor față de copil în ceea ce privește controlul și tutelarea excesivă; - Organizarea jocurilor și activităților distractive în comun; - Explicarea necesității construirii unor relații diplomatice cu cei din jur; - Implicarea copiilor în activități ce presupun colaborare, cooperare, rezolvare a conflictelor; - Educarea generozității și a toleranței față de interesele celorlalte persoane.
Nevoia de distracție	Preadolescentul simte nevoia de a se mișca, juca, însă nu o face pur și simplu, ci cu un anumit folos psihologic și intelectual. Copilul dorește să se recreze de activitățile cotidiene, astfel mișcarea se transformă în distracție. Sportul, muzica, lectura, vizionarea filmelor și spectacolelor, practicarea dansului și a altor cercuri de interes oferă posibilitate copilului să se integreze în societate și să devină parte a vieții culturale.	<ul style="list-style-type: none"> - Asigurarea condițiilor favorabile pentru organizarea odihnei, alimentației, somnului suficient, - Practicarea exercițiilor fizice; - Acceptarea folosirii unor haine și accesorii mai deosebite pentru odihnă (cu respectarea normei morale); - Organizarea unor evenimente distractive și în cadrul familiei cu invitarea prietenilor, colegilor de clasă. - Practicarea diverselor jocuri economice în familie; - Lecturarea cărților economice în familie; - Vizionarea filmelor, emisiunilor, știrilor cu conținut economic.
Nevoia de împlinire și valorificare a propriului potențial	Preadolescentul dorește să crească mare, să fie independent, să devină cineva. Astfel el simte un disconfort față de starea lui actuală. De aici se desprind și stările de teamă, reverii, nehotărâre, vinovăție, etc. Totodată sunt în plină înflorire trăsăturile personalității, care-l vor ajuta să depășească această situație.	<ul style="list-style-type: none"> - Manifestarea grijii pentru preocupările și interesele copilului, prin cunoașterea profesorilor, prietenilor; - Oferirea sfaturilor privind problemele economice personale; - Alternarea muncii fizice cu cea intelectuală în familie; - Susținerea inițiativelor valoroase ale copilului (acte de caritate, organizarea odihnei active, etc.); - Identificarea intereselor preadolescentului privind viitoarea profesie; - Cunoașterea calităților și aptitudinilor unice ale copilului și valorificarea acestora.

Anticipând explicarea experimentului pedagogic, ținem să menționăm faptul că această matrice am utilizat-o cu succes în munca cu părinții. Astfel, diriginții și părinții au apreciat acest instrument ca unul foarte util și eficient în lucrul zi de zi cu preadolescenții.

2.3. Configurații metodologice în formarea culturii economice a familiei

Viața contemporană a familiei este astfel construită încât părinții sunt nevoiți să dedice o bună parte din timp activităților profesionale. Cei mai mulți dintre ei, nu au posibilitatea să transmită un capital semnificativ descendenților săi, mai ales în ceea ce privește cultura economică, de aceea singura posibilitate de a-și ajuta copiii este să investească în educația, instruirea și formarea personalității lor prin intermediul instituțiilor de învățământ.

În *Era informației și globalizării*, educația a devenit mai importantă ca niciodată. Totuși, nu întotdeauna absolvirea unei școli poate fi garantul unei securități economice într-o lume care se schimbă, evoluează și se extinde în ritm alert. În acest sens, în primul rând familia și școala poartă responsabilitatea achizițiilor culturale ale copiilor. Fiecare familie are propriile principii economice, valori, precum și relații cu mediul social, iar școala este cea mai importantă instituție care preia, îmbogățește și fixează experiența dobândită în familie. Prin urmare, succesul procesului de educație economică depinde de colaborarea și parteneriatul realizat dintre școală, familie și comunitate. Dacă esența conținutului educației familiale diferă principal de esența educației școlare, apar variate conflicte între copii și părinți, se observă eșecul acțiunilor educative a pedagogilor [79; 85; etc.].

Insistând asupra ideii că școala și familia sunt instituții sociale care au același scop – formarea personalității copilului, iar realitățile economice influențează într-un mod direct și substanțial viața și activitatea acestora, educația economică a tuturor actorilor sociali devine incontestabilă. Aspectul vizat orientează școala, familia și întreaga comunitate spre inițierea și valorificarea permanentă a parteneriatelor educaționale.

Conținutul pedagogic al conceptului de *parteneriat educațional* este explicat de diverși cercetători Cristea S.[39; 40], Cuznețov Larisa [50], Stănciulescu E. [149; 150], etc., potrivit cărora acesta desemnează o formă de interrelaționare, comunicare, cooperare și colaborare în sprijinul copilului și a familiei la nivelul procesului educațional. În calitate de concept operațional, *parteneriatul educațional*, corespunde ideii, conform căreia în societatea postmodernă, școala nu-și mai poate îndeplini misiunea în condiții optime fără implicarea factorilor comunitari, în general, și a celor familiali, în special [50; 94; etc.].

După cum menționa Narly C. [102] referindu-se la ideea completării educației familiale cu noi acumulări din exterior în vederea îmbogățirii culturii sale, va trebuie pe cât e posibil, să se aducă viața în școală și să se ducă școala în viață.

Nivelul de viață al membrilor unei societăți este determinat în general de dezvoltarea economică a țării, iar în mod particular depinde de maturitatea morală a fiecărui individ, care la etapa contemporană, trebuie să posede un grad acceptabil de cultură economică, fapt care ar permite fiecărui individ să-și materializeze aspirațiile, cunoștințele, atitudinile și competențele economice la locul de muncă și în gospodăria casnică [26].

Fiind valorificată optim, cultura economică creează o *gândire economică* proprie, caracterizată prin spirit întreprinzător, soluționare creativă a problemelor, spirit de inițiativă, responsabilitate, atitudine conștientă față de bunurile sociale și personale, față de muncă și de valorile general-umane. Gândirea economică devine, astfel, o capacitate permanentă a omului de a reflecta adecvat viața economică a societății, relațiile economice și activitatea economică personală, inclusiv a comunității în care trăiește.

Grija părinților și pedagogilor pentru formarea și dezvoltarea copilului, pentru a corespunde necesităților și exigențelor vieții moderne trebuie să le concentreze eforturile pentru pregătirea copilului și din punct de vedere economic. Observațiile și investigațiile noastre ne-au permis să constatăm că familia nu se preocupă în mod sistematic și organizat de formarea și dezvoltarea culturii economice la copii. De regulă, adulții nu posedă competențe de educație economică, nu discută cu copiii în termeni economici, cu toate că acesta se află încă de la momentul nașterii în *relații economice* cu mediul înconjurător. Apoi, la grădiniță și în ciclul primar, educatoarea și învățătoarea nu se preocupă suficient de conștientizarea de către copil a lanțului de activități și operații cu *încărcătură* economică. Ulterior, în perioada școlară mică și mijlocie, deși copilul este antrenat în variate activități de muncă la școală și în familie, lui nu i se cultivă gândirea economică, stilul de muncă independent (să se informeze singur; să caute singur explicații; să inițieze și să deruleze diverse acțiuni din proprie inițiativă; să se verifice singur; să decidă singur cum să rezolve o problemă etc.). În consecință, spiritul economic al copilului rămâne insuficient dezvoltat, iar capacitatea de conștientizare a relațiilor economice la care participă zilnic este destul de redusă.

Din motivele expuse, am decis să chestionăm părinții și cadrele didactice pentru a identifica principalele dificultăți cu care se confruntă familia și pedagogii în formarea culturii economice la copii.

Observările realizate și investigația preliminară ne-au permis să stabilim trei categorii mari de probleme, definite de noi drept *impedimente socio-economice, socio-culturale și socio-afective* pe care le descriem mai jos:

1. Impedimentele socio-economice:

Salarizarea mică, șomajul, nivelul scăzut de trai, toate acestea contribuie la dereglarea echilibrului emoțional al familiei, dereglarea comunicării și *răpirea adulților* (mama, tata) de la funcția educativă, pentru că ei muncesc și în timpul lor liber pentru a acumula surse de venituri suplimentare pentru familie. Evident că bugetul familiei este cel mai afectat, deoarece chiar și în cazul unui învățământ gratuit, societatea de consum impune presiuni asupra bugetului familiei. Cercetătorii francezi Mingat A. și Perrot J. [Apud 149, p. 178], identifică cinci tipuri de cheltuieli ale familiei pentru educația copiilor: *cheltuieli de școlarizare* (sume de bani avansate instituției școlare), *cheltuieli școlare* (procurarea cărților, caietelor, rechizitelor, echipamentului necesar), *cheltuieli pentru educația formală* (reprezintă suma primelor două cheltuieli), *cheltuieli socio-culturale* (cheltuieli care nu sunt cerute direct de școală, dar contribuie la dezvoltarea intelectuală a copilului), *cheltuieli curente* (bani de buzunar, îmbrăcăminte, sănătate, igienă). Totodată, situația părinților inactivi profesional lovește în bunăstarea, coeziunea familiei și dezorganizează mediul familial, ritualurile domestice și educația copilului. Întrucât persoanele defavorizate socio-economic, au un nivel cultural scăzut și fac față cu greu șocului schimbărilor din societate, ele au nevoie cel mai mult de un suport material, dar și de unul educativ, consultativ și chiar corecțional.

Diferențierea socială. Sistemul economic actual a creat condiții ca cei bogați să se îmbogățească, iar cei săraci să sărăcească, iar clasa de mijloc treptat să dispară, ceea ce a condus la faptul că valorile umane (onestitatea, cinstea, corectitudinea, adevărul, binele, încrederea, respectul) pe care se bazează educația familială, să nu mai fie percepute într-un mod adecvat de generația tânără, care le consideră, deseori, cauze ale sărăciei. De asemenea, numeroși cercetători [14; 45; 49; 77; 149; 150; etc.] indică asupra faptului că părinții, aparținând unor categorii socio-economice diferite, transmit copiilor valori diferite. În clasele cu statut economic și social mijlociu și superior sunt valorizate creativitatea, autonomia, imaginația, stăpânirea de sine; spiritul antreprenorial, în timp ce în clasele cu statut economic modest, accentul este pus pe ordine, curățenie, hărnicie, modestie, onestitate, respectul persoanelor vârstnice, etc. [149; 150].

2. Impedimente socio-culturale:

Educația și cultura părinților. Problema culturii economice a părinților este stringentă, deoarece orice experiență nouă a adulților se construiește în baza sistemului de valori preluat din comunitatea și cultura în care au crescut și s-au dezvoltat; în care unele subiecte economice erau

teme-tabu, atât în cadrul familiei, cât și în societate. Prin urmare, părinții aleg una din cele două opțiuni: să respingă noul, ori să intre într-un proces de transformare culturală.

La acest capitol este valabilă teza *demisiei parentale*, potrivit căreia cu cât cunoștințele și convingerile privind educația și cultura părinților sunt mai solide, cu atât asistența pe care aceștia o pot acorda copiilor este mai bună și invers. Considerăm că această opinie merită să fie completată și precizată, deoarece mulți părinți posedă o anumită cultură, doresc să-și ajute copiii la toate aspectele, inclusiv și la subiectele confuze, dar sunt puși în fața unor conținuturi complexe, specifice care le sun mai puțin accesibile. Astfel ei caută să învețe și dau dovadă de un adevărat sacrificiu parental, mobilizându-și toate resursele pentru a studia deseori alături de copiii lor și a satisface cerințele școlii de azi și a societății contemporane [149].

Aspectul gender. Familia prin natura ei reunește membri care au stataturi și roluri diferite. Dacă în societățile tradiționale femeile odată căsătorite, deja se conformau statutului de soție și mamă cu toate rolurile asociate (treburile casnice, creșterea și îngrijirea copiilor, crearea climatului afectiv, etc.), bărbatul tată fiind responsabil de integrarea socială a copiilor. Actualmente, egalarea în drepturi a celor două genuri, ascensiunea muncii feminine, a condus la o altă distribuție a rolurilor educativ parentale, de aceea sarcina educației și formării culturii copiilor inclusiv a celei economice revine ambilor părinți. Astăzi, ambele roluri, al tatălui și a mamei, s-au diversificat, întrucât ei împreună ghidează copilul în inserția socială, în a-și dimensiona nevoile, dorințele în funcție de constrângerile economice, monitorizând raporturile copilului cu lumea, profesia viitoare și munca [Ibidem].

Raportul copiilor cu munca. Regăsim în raportul copiilor cu munca, dorința părinților de a fi protectori față de copil, acesta fiind solicitat să efectueze unele servicii domestice care presupun minim de efort (servirea micului dejun, strânsul mesei, spălatul vaselor, unele cumpărături, etc.). Dacă în trecut ordinea, consumul moderat, atitudinea grijulie față de natură și resurse erau unele dintre valorile transmise insistent copiilor, astăzi, se atestă degradarea transmiterii acestor valori economice în cadrul unei familiei și deplasarea lor dinspre social spre individual.

Conform unui sondaj realizat de Ciobanu L. [24, p.8-9], așa valori ca:

- a fi de folos oamenilor;
- a căuta sensul vieții într-o activitate de muncă;
- a păstra bunurile sociale și individuale;
- a duce lucrul început la bun sfârșit;
- a conduce judicios gospodăria casnică, lipseau cu desăvârșire la circa 64% din respondenți.

În alte investigații [173; 229] cercetătorii evidențiază o atitudine indiferentă față de economisirea pâinii, față de vestimentație și aruncarea lucrurilor încă bune, față de neeconomisirea energiei electrice și termice, față de luarea împrumuturilor și risipa alimentelor în cadrul organizării sărbătorilor.

Dependența de mass-media și Internet. Trăim într-o eră în care cel care deține informația, deține puterea. Totodată nu am fost niciodată atât de vulnerabili și manipulați de ceea ce vedem, citim, auzim. Tehnologiile informaționale evoluează prea repede în raport cu capacitatea noastră de adaptare și selectare corectă a informației. Noutatea tehnică obligă părinții să învețe mereu, fiind puși în situația să promoveze noi valori, să se perfecționeze, să învețe ceea ce nu știu. Ei nu trebuie să privească pasiv cum noile tehnologii le răpesc copiii, ci să se poziționeze activ față de preocupările acestora, față de studii, față de progres. În acest sens, considerăm că principiul potrivit căruia *consolidarea forțelor* este unul valoros, deoarece anume în familie, de comun acord între părinți și copii, trebuiesc selectate filmele vizionate, muzica ascultată, discutate și dezbătute știrile privite, jocurile practicate, cărțile citite, etc. [122].

3. Impedimente socio-afective:

Etichetarea copiilor. Copiii au nevoi emoționale pe care nu știu să le exprime, au nevoie de timp pentru a exersa practicile pozitive, au deseori comportamente timide, anxioase, nehotărâte, etc., care pot să nu corespundă așteptărilor adulților. Părinții incompetenți care nu depun efort în cunoașterea copilului deseori pot eticheta în mod negativ aceste comportamente și stări, menționând despre copiii lor că sunt leneși, egoiști, proști, nu duc niciodată lucrul până la sfârșit, etc. Fenomenul dat este considerat o practică nocivă în cadrul educației familiale, deoarece generează trăiri emoționale intense, negative, existând riscul adevăririi acestor etichete, întrucât copilul nu mai crede în sine, devine anxios sau dezvoltă un șir de fobii.

Conflictualitatea în familie. Marea problemă a familiilor, care duce la confruntări între adulți, este, aceea a lipsurilor de natură economică și financiară. Copiii asistă neputincioși la frământările celor maturi legate de grijile existenței zilnice, participă la discuțiile lor, iar neputința de a rezolva o problemă provoacă anxietate și sentimente de insecuritate, sentimente care le pot deturna atenția de la activitatea fundamentală la această vârstă - învățarea. De aceea părinții trebuie să-și controleze comportamentul, să fie responsabili, să devină un factor decisiv de stabilitate, de sprijin emoțional, financiar și practic pentru copii, oferindu-le ajutorul necesar. Dificultățile care apar să fie analizate calm, să se caute soluții fără a se învinovăți reciproc, să încerce variate strategii, totodată rămânând pe poziția morală.

Comunicarea deficitară. Părinții, în general, au tendința de a discuta cu copiii lor despre notele pe care le-au obținut la școală, despre cât, cum și la ce materii au învățat sau motivele

pentru care nu au învățat, cu alte cuvinte, despre temele pe care îi interesează mai ales pe ei ca părinți. Printre cauzele invocate se numără nivelul economic redus, bugetul limitat de timp liber, scăderea calității vieții, care orientează atenția părinților de la problemele familiale spre problemele sociale; comunicarea axându-se, în astfel de situații, mai ales pe emițător, de obicei părintele și mai puțin pe receptor – copilul. Pentru ca părinții să aibă o comunicare eficientă cu copii lor, acest lucru, nu este suficient. Copilul va comunica cu plăcere cu părintele său dacă temele de discuție vor fi de interes comun și dacă părintele nu va domina discuția, va avea răbdare și o atitudine deschisă, nu va ridica vocea și își va asculta copilul, va oferi exemple și se va asigura că mesajul său a fost corect înțeles [174]. Ideea dată o putem completa cu o constatare realizată în baza observațiilor noastre privind un aspect important care se poate rezuma la următoarele: activitățile de autoservire, de îndeplinire a unor munci, de repartizare și valorificare a bugetului familial, de procurare a unor obiecte etc., asigură o comunicare eficientă în cadrul familiei dacă copiii au fost permanent implicați în aceste treburi.

Comunicarea deficitară își are originea în lipsa unei culturi generale pedagogice și economice a adulților. Analiza experienței existențiale a familiilor în etate demonstrează că acolo unde de la bun început au fost stabilite clar obligațiunile și funcțiile familiale, s-au format tradiții de comunicare și relaționare echilibrată, părinții sunt axați pe autodezvoltare, manifestă un comportament moral, numai aceste familii sunt unite și în cadrul lor problemele apărute se soluționează eficient [45; 185].

Prin urmare, impedimentele socio-economice provoacă impedimente socio-culturale, care cauzează apariția impedimentelor socio-afective, astfel formându-se un cerc vicios, care complică și distorsionează viața familiei. Anume acesta este motivul care trebuie să determine conducerea țării să asigure elaborarea și implementarea politicilor și practicilor eficiente de susținere și educație a familiei prin investiții în instituțiile de învățământ și parteneriatele educaționale.

În acest context, pedagogii chestionați, la fel, au remarcat o serie de deficiențe care persistă și împiedică calitatea instruirii și a educației economice a elevilor și părinților. Printre care menționăm:

- insuficiența materialelor metodologice, a manualelor și ghidurilor pentru cadrele didactice și părinți, o percep 71% de subiecți;
- lipsa cursurilor de calificare/recalificare pentru profesori, au menționat-o 30% de subiecți;
- lipsa standardelor care stabilesc performanțele așteptate în cadrul educației economice, sunt percepute de 18% de subiecți;

- lipsa profesorilor de economie calificați, o percep 53% de subiecți;
- munca și colaborarea insuficientă a părinților în direcția vizată, o percep 47% de subiecți;
- atitudinea neglijentă a părinților față de disciplinele economice, a fost desemnată de 58% de subiecți [118].

În pofida nenumăratelor probleme ce se referă la educația copiilor, parteneriatul între familie și școală are un rol decisiv în formarea culturii economice, instituția de învățământ având responsabilitatea de a iniția părinții, lărgindu-le și lor diapazonul cunoștințelor privind metodele și strategiile educative, cultura comunicării și relaționării cu copiii, familiarizarea lor cu aspectele educației economice etc. Totodată și familia, părinții trebuie să fie centrați pe o colaborare fructuoasă cu școala, să vină cu variate inițiative, ca de exemplu organizarea unor lectorate, școli pentru părinți etc. Capitalurile culturale ale părinților și cadrelor didactice nu sunt stabile în timp, aceștia au obligația să învețe în permanență alături de copiii lor, fiind parteneri activi în formarea și dezvoltarea tinerei generații, folosind multitudinea posibilităților actuale, inclusiv tehnologiile informaționale.

Un alt aspect important rezidă în faptul că fenomenul de *cultură economică* exclude ideea de a fi unul ereditar. Valorile și normele economice ce guvernează comportamentele omului sunt rezultatul dezvoltării socio-economice a unui popor. În acest sens, este oportun să conștientizăm că așa valori economice ca: hărnicia, responsabilitatea, spiritul antreprenorial, onestitatea, atitudinea grijulie față de resursele naturale, etc. s-au format și s-au consolidat treptat, odată cu progresul socio-economic al umanității. Acestea se transmit din generație în generație prin intermediul educației familiale. De aceea este important ca anume familia, apoi școala și societatea să cultive copiilor modele de comportament rațional și prudent, sau cum mai este numit în literatura de specialitate *comportament economic pozitiv* [24; 179].

În această ordine de idei, în continuare, vom prezenta rezultatele experimentului preliminar, care s-a realizat pe un lot experimental independent (50 de elevi preadolescenți și părinții acestora), fapt ce ne-a permis să investigăm și să stabilim atitudinea părinților privind formarea culturii economice în cadrul educației familiale. Paralel am chestionat și preadolescenții. Așadar, rezultatele investigației preliminare sunt prezentate în tabelele de mai jos (Tabelele 2.2 și 2.3).

Tabel 2.2. Atitudinea părinților privind cultura economică a familiei

Nr.	Întrebări	Nr. părinților	%
1	Discutați cu copiii pe diverse teme economice	42	84%
2	Priviți și discutați știrile/emisiunile economice	21	42%
3	Oferiți bani de buzunar copiilor	44	88%
4	Implicați preadolescenții în munca gospodărească a familiei	38	76%
5	Încurajați copilul să facă economii	44	88%
6	Familiarizați copilul cu situația concretă economică din familia dvs.	26	52%
7	Promovați în familie consumul rațional prin economisirea apei, agentului termic, energiei electrice, etc.?	39	78%
8	Practicați jocuri economice în cadrul familiei	5	10%
9	Acordați timp lecturilor economice în cadrul timpului liber petrecut în familie	0	0%
10	Promovați în cadrul educației familiale valorile economice	21	42%

Tabel 2.3. Atitudinea preadolescenților privind cultura economică a familiei

Nr.	Întrebări	Nr. elevilor	%
1	Discutați cu părinții pe diverse teme economice	39	78%
2	Priviți și discutați știrile/emisiunile economice	13	26%
3	Primiți bani de buzunar	40	80%
4	Vă implicați în munca gospodărească a familiei	45	90%
5	Vă place să faceți economii	40	80%
6	Cunoașteți situația concretă economică din familia voastră	18	36%
7	Promovați în familie consumul rațional prin economisirea apei, agentului termic, energiei electrice, etc.?	21	42%
8	Practicați jocuri economice în cadrul familiei	3	6%
9	Acordați timp lecturilor economice în cadrul timpului liber petrecut în familie	0	0%
10	Promovați în cadrul familiei valorile economice	8	16%

În cadrul experimentului preliminar, am realizat un șir de conversații cu elevii și părinții. Astfel, am stabilit că majoritatea familiilor discută frecvent pe diverse teme economice. La fel, părinții și elevii privesc știrile economice însă nu le discută, pentru ca copiii să înțeleagă cum influențează economia viața de zi cu zi. Conversațiile și variatele aspecte economice în cadrul familiilor se limitează doar la unele achiziții și cumpărături familiale importante. Prin urmare 54% din părinți și 47% din elevi discută pe teme economice doar în cazul cumpărăturile efectuate, circa 37% din adulți și copii discută regulat, 5% din părinți și doar 2% din elevi discută în fiecare zi, circa 4% din părinți și 14% din elevi nu discută pe subiecte economice în cadrul familiei (Anexa 4).

Totodată, majoritatea părinților s-au arătat neinformați cu privire la acordarea banilor de buzunar. Doar 32% de părinți au menționat că oferă regulat bani de buzunar și verifică cum îi cheltuiesc copiii, ceilalți 68% invocă diverse motive (Anexa 4) în vederea lipirii copiilor de experiența folosirii banilor de buzunar. Astfel, observăm că principala cauză a neoferirii banilor de buzunar preadolescenților, este neîncrederea că aceste resurse vor fi cheltuite rațional, ceea ce confirmă ideea noastră potrivit căreia familia este mediul în care copilul învață sau nu învață, comportamentul corect față de bani, bunuri, muncă, persoane, etc.

Analiza răspunsurilor din chestionare conform criteriului de vârstă a adulților, ne-a permis să constatăm că părinții generației mai mature (după 45 de ani) consideră că banii de buzunar trebuie economisiți pentru a cumpăra cărți și rechizite școlare; iar părinții mai tineri au asociat banii de buzunar cu munca gospodărească și au menționat că banii pot fi o cale de educație și negociere a îndeplinirii unor sarcini în familie. Dacă majoritatea adulților consideră că banii de buzunar sunt un instrument de responsabilizare și educație economică, preadolescenții au menționat că banii de buzunar reprezintă fie un ajutor al părinților, fie un venit bine meritat pentru notele obținute sau pentru alte activități realizate de ei.

La fel, remarcăm că majoritatea părinților (56%) încurajează copiii să facă economii. Circa 42% din elevi au menționat că au acasă o pușculiță, 19% s-au lăudat că adună bani pentru a-și procura un obiect concret, 30% au menționat faptul că cheltuiesc tot ce primesc de la părinți și alte 9% au zis că nu au din ce face economii, referindu-se la faptul că părinții lor nu le acordă de loc bani de buzunar, sau le acordă o sumă foarte mică.

Referitor la familiarizarea copiilor cu situația economică familială concretă, majoritatea adulților (63%) dar și a preadolescenților (76%) au recunoscut că în familiile lor nu se discută problemele economice; majoritatea răspunsurilor părinților se rezumă la prezența sau absența banilor, fără explicațiile de rigoare, iar preadolescenții nu cunosc cauzele problemelor financiare și metodele de soluționare a acestora.

O altă direcție de investigație a culturii economice familiale este consumul rațional al resurselor. Cercetarea acestei direcții este esențială, întrucât *problema economică fundamentală* indică asupra creșterii neconținute a nevoilor umane și utilizării eficiente a resurselor economice, care sunt rare. În acest sens, părinții au recunoscut că preadolescenții:

- nu întotdeauna sting lumina după ei (41 s.)
- consumă prea multă apă și săpun lichid fără rost (37 s.)
- nu păstrează obiectele personale (haine, jucării, rechizite) (47 s.)
- se comportă risipitor față de produse alimentare (26 s.)

În cadrul discuțiilor realizate cu preadolescenții și părinții lor, am stabilit că majoritatea chestionaților nu s-au jucat niciodată și nu au citit nici o carte economică în viața lor, invocând factori cum ar fi lipsa de timp, de bani sau vârsta mică a copilului. Rezultatele chestionării sunt prezentate în Anexa 4 [115].

În ceea ce privește munca gospodărească în familie, toți părinții au fost de acord cu ideea implicării active a preadolescenților în treburile casnice; 88% de adulți, au menționat că familia este responsabilă de educația copiilor prin muncă, însă rezultatele chestionarului au arătat că nu toți părinții realizează acest lucru în practică.

La fel, din discuțiile cu preadolescenții am concluzionat că la circa 41,7 % de subiecți nu le place să participe la munca gospodărească, adică nu se implică benevol dacă nu sunt rugați de către părinți. Alți 55% de elevi au declarat că regulat și benevol participă la treburile casnice; 4% au declarat că muncesc dacă au posibilitate să câștige ocazional. La întrebarea *ce activități obișnuiesc să practice acasă* preadolescenții au menționat: spălatul vaselor; prepararea bucatelor; pregătirea produselor pentru preparare; menținerea ordinii în casă; îngrijirea animalelor și plantelor; etc. Totodată, la întrebarea directă despre dorința elevilor de a câștiga vara sau în timpul liber, circa 83,7% au răspuns afirmativ, alții 16,3% au menționat despre dorința de a obține experiență și de a face cunoștință cu o viitoare profesie.

Pe de altă parte, pentru Republica Moldova, munca copilului este o problemă complexă atât din cauza sărăciei, cât și din cauza atitudinii tradiționaliste față de implicarea copiilor în diferite munci. Părinții, deseori îi exploatează pe copiii lor, fiind ferm convinși că își educă copiii prin muncă, așa cum au făcut și părinții lor [238, p.1].

Convenția ONU privind Drepturile Copilului (1989) stabilește că statele-părți la Convenție recunosc dreptul copilului de a fi protejat împotriva exploatării economice și de la îndeplinirea oricărei munci care este susceptibilă să fie periculoasă, să influențeze educația copilului sau să fie dăunătoare pentru sănătatea sau dezvoltarea fizică, mentală, spirituală, morală sau socială a copilului [238, p.5].

Prin urmare, adulții trebuie familiarizați cu drepturile copiilor, legislația muncii, cele mai grave forme ale muncii copiilor, consecințele exploatării copiilor, etc., pentru a nu exagera în cadrul acțiunilor educative și a face diferență dintre exploatarea copilului și ajutorul pe care acesta îl poate oferi familiei, pentru a se simți un membru deplin al acesteia

La ultima întrebare din cadrul chestionarului preliminar, atât părinții, cât preadolescenții au fost de acord cu ideea că nimeni nu se poate lipsi de valorile economice, absolut indispensabile întreținerii vieții și familiei. În cadrul cercetării preliminare, practic majoritatea adulților s-au interesat cum să procedeze pentru ca copilul lor să devină sârguincios, responsabil,

harnic, respectuos, să aibă grijă de lucrurile personale, de bani, să economisească, să participe la activități gospodărești, etc.

În cadrul discuțiilor, am identificat faptul că părinții pun mare preț pe așa valori ca: libertatea, informarea, respectarea normelor, inițiativa, responsabilitatea, capacitatea de planificare și realizare a muncii, a cheltuielilor, independența, hărnicia copiilor, ceea ce denotă că adulții conștientizează necesitatea realizării educației economice în strânsă legătură cu educația morală. S-a constatat că EE reprezintă un deziderat al timpului în care trăim, în care nu pot fi neglijate comportamentele nocive ale copiilor, dar și a adulților, iar competența susținută de ansamblul cunoștințelor, informațiilor, experiențelor reprezintă o resursă economică deosebit de eficientă pentru integrarea în societatea actuală. Discutând cu elevii, am concluzionat că ei, la fel, înțeleg că morala este importantă peste tot în viață și în conduita economică a omului [122].

În acest context, considerăm necesară, în educația familială și cea școlară corelarea valorilor economice cu valorile morale, indispensabile pentru formarea culturii economice și pentru asigurarea funcționalității EE, inclusiv pentru a conștientiza esența nonvalorilor. Astfel, plecând de la investigația preliminară și de la *Modelul de analiză a funcționalității valorilor socio-umane* (elaborat și fondat de cercetătoarea Cuznețov Larisa [48, p. 143]), am elaborat **Schema corelării valorilor economice cu valorile morale**, care ne va ajuta să inițiem elevii și părinții în valorile economice dintr-o perspectivă etică, deoarece prin esența și importanța lor, ambele categorii de valori sunt vitale, pentru om.

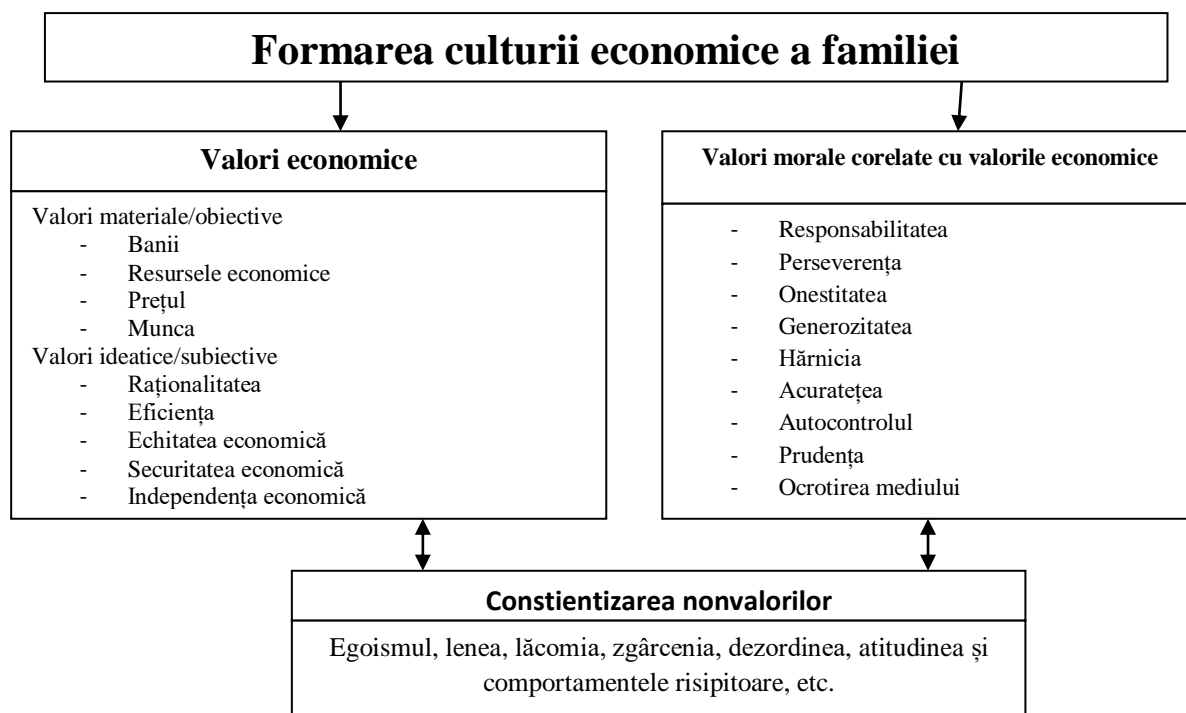

Figura 2.1. Schema corelării valorilor economice cu valorile morale

Din toate timpurile, anume familia a contribuit la formarea habitusului primar, la plăsmuirea fundamentului personalității copilului. Familia rămâne instituția de socializare și de realizare a educației primare a copilului, ea reprezintă mediul cel mai potrivit și favorabil mai important în transmiterea valorilor și a structurilor axiologice. Acțiunile părinților și strategiile educative aplicate în familie, după cum menționează cercetătoarea autohtonă Cuznețov Larisa [45; 48; 53], sunt o expresie directă a valorilor, a relațiilor ce se stabilesc în interiorul familiei și a modelelor comportamentale oferite de membrii adulți ai acesteia [118].

Experimentul preliminar ne-a demonstrat că schema corelării valorilor economice cu valorile morale va permite familiei să se orienteze în esența și funcționalitatea valorilor economice, care sunt și vitale, inclusiv să conștientizeze corelarea acestora cu valorile morale, pentru a realiza mai eficient EE și a atenționa asupra nonvalorilor.

Scopul educației familiale este unic: formarea copilului ca subiect care gândește, simte, acționează în concordanță cu valorile general-umane printre care își fac locul și valorile economice [105; 121]. *Valorile economice* sunt cele care satisfac necesitățile vieții. Ele sunt totdeauna valori-mijloc, deoarece servesc drept mijloace de satisfacere a necesităților omului. Printre principalele valori, care se referă direct la activitatea economică putem menționa: banii, resursele economice, prețul, munca (Anexa 5).

Totuși, actualmente, știința economică este concepută tot mai des ca o știință morală, care urmărește nu doar formarea unei personalități economice raționale, dar și etice, prudente din punct de vedere ecologic și moral. Astfel, atunci când formăm cultura economică a copiilor în cadrul educației familiale prin intermediul valorilor economice, ne referim și acționăm într-un context moral, adică corelăm, în practică, valorile economice cu cele morale.

Părinții, în cadrul discuțiilor și activităților realizate în cadrul experimentului preliminar, au fost de acord cu ideea că formarea personalității care respectă normele morale, ia decizii raționale, calculează riscurile, prețuiește libertatea și cultul muncii, ocrotește natura, trebuie să fie un obiectiv major în educația familială, deoarece nu putem separa economicul de celelalte domenii ale vieții umane.

Cele mai esențiale valori morale corelate cu valorile economice sunt: responsabilitatea, perseverența, prudența, onestitatea, generozitatea, hărnicia, acuratețea și autocontrolul (Anexa 5). Valorile menționate pot mobiliza resursele interne ale personalității copilului în direcția eficientizării educației [162; 163]. Crearea de către părinții și cadre didactice a unui astfel de profil moral pentru copil îi va întreține în permanență curiozitatea, pentru descoperirea continuă de soluții, pentru implementarea noului în viața cotidiană, pentru punerea în practică a

cunoștințelor asimilate, pentru formarea unor noi priceperi și deprinderi în vederea exercitării unei viitoare meserii sau profesii, cu condiția că adulții vor fi modele demne de urmat.

Părinții nu ar trebui să uite că orice atitudine exagerată este dăunătoare și poate fi cauza apariției unor deprinderi parazitare și a unor non-valori economice, cum sunt: egoismul, lenea, lăcomia, zgârcenia, dezordinea, etc.

Fără îndoială că economia de piață la creat pe *homo economicus*, un individ egoist, preocupat doar de interesele proprii. Cu toate acestea, încă părintele economiei Adam Smith, în cercetările sale [145], examinează procesul conform căruia indivizii adoptă standardele morale prin care ei judecă acțiunile proprii și ale altora.

Tot Smith A. menționează, că un om nu poate fi egoist vizavi de plăcerile și fericirea pe care este interesat să le stârnească celor din jurul său [Ibidem]. De aceea, acțiunile educative parentale ar trebui să fie orientate către formarea unor deprinderi prin care copiii se vor comporta moral, se vor putea împărți cu anumite bunuri, vor coopera între ei, vor primi plăcere de la faptul că oferă altora fără a aștepta contravaloarea.

La fel, majoritatea părinților au accentuat că copiii lor sunt extrem de leneși când trebuie să învețe sau să facă ceva ce ține de treburile casnice și gospodărie. O modalitate bună de a-i motiva este de a transforma activitățile plictisitoare în unele cu adevărat interesante pentru vârsta lor. Prin urmare, părinții îl pot provoca pe copil, se pot juca în timpul curățeniei, pot încuraja propriile inițiative în sensul decorului din casă, etc. Totodată, adulții trebuie să fie ferm convinși că cauza principală a lenei nu este supraoboseala sau lipsa somnului.

O altă problemă care poate surveni dintr-o activitate economică, insuficient gândită de adulți, este zgârcenia. Este bine când părinții încurajează copiii să facă economii, însă ei trebuie să fie atenți ca copii să o facă cu un anumit scop (o achiziție viitoare sau un act de binefacere) și nu în detrimentul sănătății, deoarece unii copii economisesc banii pentru că le place să aibă mulți bani și refuză categoric să-i cheltuiască, devenind avari și zgârciți. Părinții trebuie să ofere un model de comportament rațional și grijuliu privind resursele naturale și cele financiare, un exemplu de ocrotire a mediului, de ordonare și acuratețe; un model de gestiune eficientă a bugetului familial, astfel încât formarea culturii economice la copii să fie un proces firesc, deoarece este mult mai ușor de a-l învăța pe copil comportamentele pozitive decât de a-l dezvăța de deprinderile parazitare.

Astfel, realizarea experimentului preliminar, care a condiționat identificarea principalelor impedimente în formarea culturii economice resimțite de părinți în cadrul educației familiale, identificarea atitudinii părinților și preadolescenților privind cultura economică a familiei, determinarea schemei corelării valorilor economice cu cele morale și sintezele efectuate în

rezultatul studiului teoretic, au permis identificarea normelor de bază, a principiilor respectarea cărora ar asigura eficientizarea educației economice în cadrul familiei. În elaborarea ***principiilor formării culturii economice în procesul educației familiale*** am plecat de la:

- *Principiile de umanizare și democratizare a relațiilor familiale*, elaborate și fundamentate de cercetătoarea Cuznețov Larisa, care propune un model de strategie a educației pentru democrație în cadrul familiei, iar principiile menționate și aplicate de către părinți în mod sistematic asigură limitarea și chiar anihilarea intervențiilor coercitive, tratarea ostilă sau permisivă a copiilor [53, pp. 169-170].

- *Principiile educației prin/pe pentru muncă*, elaborate și fundamentate de Сухомлинский В. А., prin care autorul reliefează principalele linii strategice pe care părinții și pedagogii trebuie să le respecte în cadrul educației copiilor, pentru ca educații să capete deprinderile necesare de muncă și să fie orientați spre o profesie [Apud 202].

- Teoriile economice, printre care *Teoria sentimentelor morale*, definită de Adam Smith, prin care autorul evidențiază aspectele morale ale științei economice; *Teoria capitalului uman* fondată de Gary Becker, care studiind comportamentul uman argumentează necesitatea investiției în educație și *Teoria imaginației creative* elaborată de Dumitru Moldovanu, conform căreia autoperfecționarea spirituală devine scopul suprem al existenței pe Pământ [96, p.328].

- *Principiile și strategiile autoeficienței personale*, fondate de Albert Bandura, care orientează individul spre concentrarea eforturilor asupra unui scop determinat, asupra planificării și managementul acțiunilor sale [Apud 47].

- *Principiile educației de gen a preadolescentului*, care exprimă normele, imperativele educației de gen ale preadolescentului, ce reflectă raporturile esențiale necesare între diverse aspecte ale procesului de formare ale personalității preadolescentului [99; 100].

În consens cu cele relatate, prezentăm ansamblul de principii, fără de care, după cum ne-am convins în experimentul pedagogic preliminar și cel de bază, procesul formării culturii economice ar fi anevoios:

1. ***Principiul respectării unității dintre educația economică și conținuturile generale ale educației: educația morală, intelectuală, psihofizică, estetică, tehnologică.*** Dacă educația economică va fi realizată într-o conexiune optimă cu conținuturile generale ale educației, efectul va fi formarea unei personalități integre, care va dispune de un bagaj de competențe necesare și utile în organizarea vieții personale și a activității profesionale. Acest principiu sugerează formarea calităților caracteriale într-un mod armonios, consecutiv și sistemic; el orientează educația familială spre respectarea tendințelor și nevoilor preadolescentului de a activa independent, de a lua decizii și de a le realiza în cadrul familiei și în școală, deoarece cultura

economică se formează nu doar la disciplinele economice, ci și studiind toate disciplinele prevăzute în planul de învățământ.

2. **Principiul dezvoltării interesului și motivației economice la copii în funcție de particularitățile de vârstă.** În conformitate cu acest principiu, se dezvoltă interesul și motivația copiilor pentru activitatea economică. Întrucât comportamentul uman are la bază o motivație, mai ales comportamentul economic, părinții trebuie să posede cunoștințe elementare din psihologia copilului pentru a folosi surse eficiente de motivație. Adultul trebuie să identifice strategii practice de responsabilizare a copilului, care au ca scop menținerea programului și ordinii; să-l ajute pe copil să-și stabilească propriile obiective; să-l încurajeze, să-l ajute să înțeleagă că progresele se produc în timp; să respecte personalitatea copilului; să accentueze permanent beneficiile învățării economiei și aportul practic al acesteia în viața familială și socială [241].

3. **Principiul implicării active și responsabile a copiilor în viața economică a familiei și societății,** constă în susținerea și stimularea inițiativelor atât la nivel de familie, cât și în comunitate, pentru că "un cetățean educat poate nu doar să contribuie la o funcționare mai bună a economiei, ci și la o conducere mai bună a societății. Este cert că nimeni nu se dezvoltă fiind doar un observator pasiv. Numai prin studiere, efort moral-volitiv, participarea activă a copiii și tinerii își pot dezvolta capacități și deprinderi și se pot autoafirma [93].

4. **Principiul integrării teoriei cu practica economică,** se referă la idea că ceea ce se însușește teoretic în procesul de învățământ să fie valorificat în activitățile practice, prin rezolvarea unor sarcini concrete. Aplicarea principiului vizat ne orientează spre valorificarea posibilităților educației economice prin integrarea teoriei și practicii la nivel științific, metodologic, experimental, formând cultura, spiritul economic și întreprinzător, apelând la experiențele de viață ale copilului și reintegrarea învățării în activitatea profesională.

5. **Principiul formării atitudinii pozitive față de proprietate, bunuri, bani, muncă și alte categorii economice,** presupune echilibrarea intereselor individuale cu cele de grup, cele sociale și cunoașterea, inclusiv respectarea proprietății individuale, a gestionării raționale a bunurilor și resurselor financiare. Atât familia, cât și școala are misiunea de a cultiva o atitudine responsabilă față de muncă, proprietate, bani a viitorului cetățean, subiect activ, participant conștient la viața socială.

6. **Principiul pregătirii pentru exercitarea optimă a rolurilor sociale de consumator, producător, angajat, contribuabil, etc.** Acesta ghidează formarea reprezentărilor despre multitudinea de roluri ce urmează să le realizeze copilul în viața de adult. Prin intermediul educației economice, copiilor le sunt transmise variate modalități de înțelegere și acțiune,

acceptate și valorizate de societate, privind funcțiile și rolurile de consumatori, producători, deponenți, investitori, angajați, etc. În conformitate cu acest principiu, orice învățare trebuie să implice trăirea unor noi experiențe în baza cărora educații să înțeleagă și să generalizeze ce s-a întâmplat cu ei. Astfel, elevii primesc cunoștințele necesare care pot fi puse în aplicare în viața cotidiană.

7. **Principiul explorării valorilor economice în strânsă corelație cu valorile morale.** Fără o includere a valorilor, procesul de formare a culturii economice va fi unul ineficient. În acest sens este important atât formarea la copii a atitudinilor pozitive în baza valorilor morale corelate la valorile economice, cum sunt raționalitatea, prudența, independența, perseverența, generozitatea, onestitatea, etc. Cât și schimbarea la adulți a valorilor personale, sociale, profesionale, propunându-și să reconfigureze prioritățile valorice individuale și colective. Transmiterea valorilor și a structurilor axiologice în familie trebuie să se realizeze treptat, pentru a nu admite transformarea unor calități economice pozitive în nonvalori și achiziționarea unor deprinderi parazitare la copii [9].

8. **Principiul pregătirii educaților pentru a fi deschiși la schimbare și adaptare la schimbare,** Într-o societate în care instituțiile și tipurile de raporturi sociale se schimbă în ritm accelerat, familia nu poate să rămână neschimbată și nu trebuie absolutizat un model sau altul de organizare familială. Considerăm că toate aceste schimbări nu trebuie interpretate ca o criză a familiei, ci mai degrabă ca adaptări ale conduitei individuale la schimbările demografice, economice și materiale care afectează societățile în ansamblul lor. Dezvoltarea personalității copilului este rezultatul unui ansamblu de factori: familiali, școlari, comunitari. Factorii familiali sunt cei mai importanți în dezvoltarea unei personalități armonioase, în securizarea fizică, afectivă și materială a copilului [102]. Așadar, atât familia cât și școala sunt obligate să pregătească copiii pentru schimbare, să-i facă anticipativi, activi, să le cultive spiritul de inițiativă, creativitatea și responsabilitatea.

În concluzie, menționăm că principiile descrise mai sus, formează un sistem în cadrul căruia ele interacționează, se completează reciproc, dar, totodată fiecare dintre ele poate fi delimitat special în baza anumitor cerințe și contexte. Fiecare principiu reprezintă o cerință obligatorie pentru formarea culturii economice în familie. Respectarea unui principiu creează condiții favorabile pentru respectarea altuia și asigură valorificarea potențialului intelectual, influențând pozitiv dezvoltarea armonioasă a copiilor, atât în mediu familial, cât și în cel școlar.

Determinarea și analiza reperelor teoretice, specificarea principiilor formării culturii economice și rezultatele experimentului preliminar, au asigurat conturarea și formularea unui șir de *condiții psihopedagogice de formare și valorificare a culturii economice la preadolescenți în*

cadrul familial și școlar (Figura 2.2). *Condițiile psihopedagogice de formare și valorificare a culturii economice la preadolescenți în cadrul familial și școlar* reprezintă o precizare a circumstanțelor, strategiilor și regulilor operaționale care trebuie create pentru formarea și valorificarea culturii economice la preadolescenți.

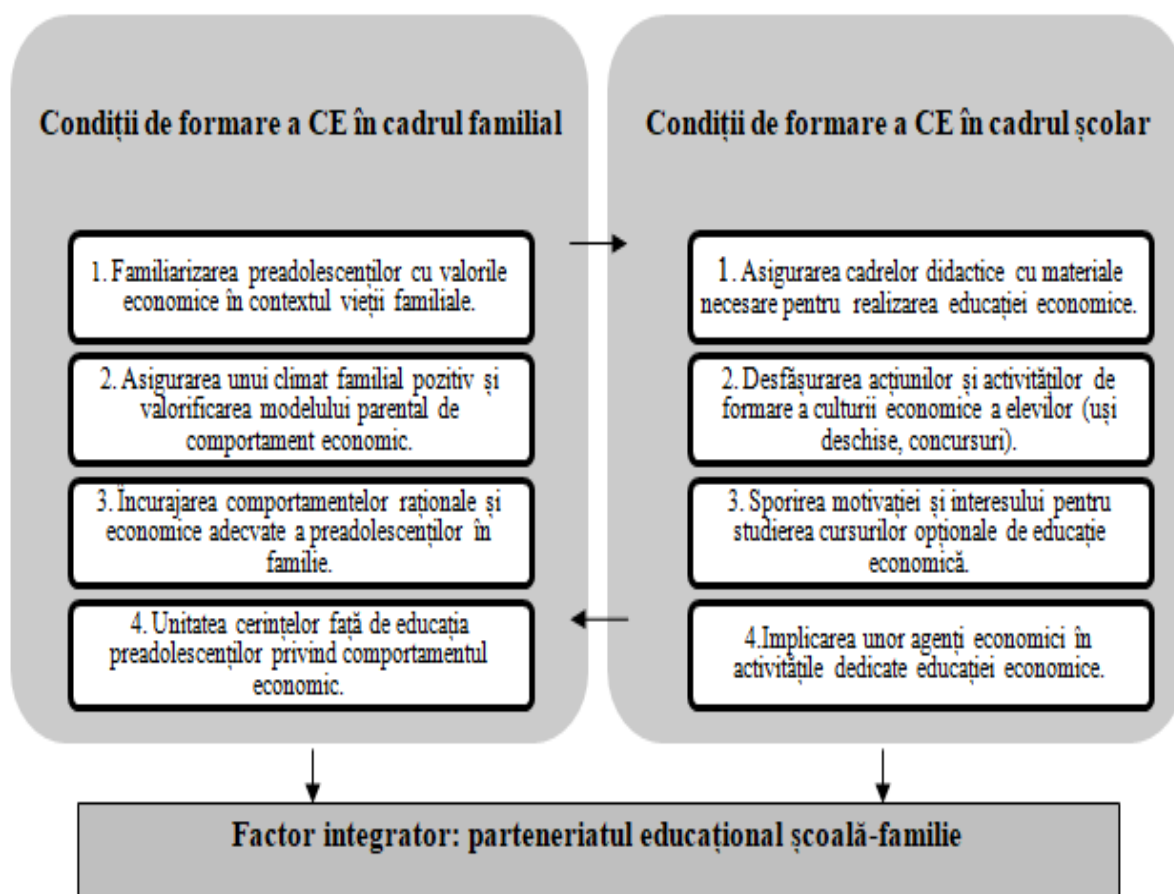

Figura 2.2. Condiții psihopedagogice de formare a culturii economice la preadolescenți

Întrucât familia fără ajutorul instituției de învățământ nu va fi eficientă în formarea culturii economice la copii (constatarea a 98% de părinți în experimentul preliminar), am decis să evidențiem condițiile psihopedagogice de formare a culturii economice în cadrul familial și cadrul școlar prin factorul integrator care reprezintă colaborarea eficientă a parteneriatului educațional școală-familie. În esență, condițiile și strategiile educative au fost dezvăluite la începutul subcapitolului dat. Anticipând descrierea rezultatelor experimentului pedagogic considerăm important să menționăm că atât principiile cât și condițiile de formare a culturii economice au asigurat obținerea succesului în educația elevilor și părinților.

2.4. Concluzii la capitolul 2

Studiul teoretic și cel experiențial, rezultatele observațiilor și a experimentului preliminar (chestionarea elevilor, părinților și cadrelor didactice), sintezele realizate, ne-au permis elucidarea componentei axiologice și normative ale procesului de formare a culturii economice în cadrul educației familiale.

- Determinarea și analiza politicilor și practicilor de formare a culturii economice la elevi ne-a permis să stabilim posibilitățile abordării inter și pluridisciplinare a educației economice în cadrul formal și nonformal inclusiv, prin intermediul parteneriatului educațional cu familia și alți actori comunitari. Astfel ne-am convins că fără ajutorul instituției de învățământ procesul vizat nu va fi eficient.
- Realizarea analizei particularităților de vârstă ale preadolescenților a permis să evidențiem nevoile acestora și să elaborăm *Matricea corelării strategiilor educative cu nevoile preadolescentului*, instrument pedagogic destinat părinților și pedagogilor, preconizat pentru realizarea educației economice a elevilor.
- Analiza specificului educației economice în cadrul familial și a celui școlar la etapa actuală au condiționat delimitarea obiectivelor, competențelor și posibilităților de formare a culturii economice a elevilor și părinților.
- Concretizarea și descrierea dificultăților cu care se confruntă părinții și cadrele didactice în formarea culturii economice la elevi, au permis să identificăm și să analizăm cele trei categorii de probleme care apar în calea realizării educației economice, definite *impedimente socio-economice, socio-culturale și socio-afective*, acestea incluzând și strategii de soluționare.
- În baza analizelor epistemologice și a rezultatelor obținute în experimentul preliminar am determinat atitudinea elevilor și părinților privind formarea CE; am stabilit și caracterizat valorile economice, demonstrând necesitatea corelării acestora cu valorile morale, ceea ce a asigurat fundamentarea și elaborarea a trei instrumente pedagogice importante, după cum urmează: Schema corelării valorilor economice cu valorile morale, Principiile formării culturii economice și Condițiile psihopedagogice de formare a culturii economice la preadolescenți.

3. DIMENSIUNEA EXPERIMENTALĂ DE FORMARE A CULTURII ECONOMICE A FAMILIEI

3.1. Cultura economică ca parte componentă a educației familiale

Reperete teoretice elucidate în capitolele anterioare ne-au permis să continuăm investigațiile, demarând experimentul pedagogic.

Traseul experimentului pedagogic l-a constituit conturarea a trei direcții strategice esențiale de cercetare:

1. Investigarea culturii economice a elevilor prin aprecierea competențelor acestora.
2. Investigarea atitudinii și a competențelor parentale privind formarea culturii economice la preadolescenți în cadrul educației familiale.
3. Investigarea strategiilor și metodelor de formare a culturii economice a elevilor în cadrul educației familiale și în cadrul școlar.

Studiul s-a realizat pe un lot experimental de 213 elevi ai claselor a V-a și a VI-a, părinții acestora și 20 de cadre didactice din Instituția Publică Liceul Teoretic "Petru Rareș" (Anexa 6).

Cercetarea s-a realizat pe parcursul anilor 2016-2019 și a cuprins următoarele etape:

I etapă: documentarea științifică, ce a vizat acumularea progresivă a informației semnificative, elaborarea reperelor conceptuale, formularea ipotezei de cercetare, stabilirea strategiei și a metodologiei de cercetare.

II etapă: desfășurarea experimentului pedagogic, care a inclus alegerea și îmbinarea metodelor investigative, selectarea lotului experimental și desfășurarea propriu-zisă a celor 3 etape ale experimentului pedagogic: de constatare, de formare și de verificare.

III etapă: analiza și interpretarea datelor, în cadrul căreia am utilizat diverse tehnici de analiză cantitativă și calitativă a informațiilor; am realizat sinteze, am elaborat concluzii și recomandări privind investigația dată și am determinat eventualele perspective și deschideri pentru cercetările de viitor.

Demersul cercetării prezintă descrierea acțiunilor experimentale, care vizează proiectarea și organizarea experimentului pedagogic, ce au avut ca scop: studierea specificului formării culturii economice în cadrul educației familiale și în cadrul școlar, precum și verificarea funcționării *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei*.

Ipoteza cercetării rezidă în faptul că formarea culturii economice în cadrul educației familiale a preadolescenților va fi eficientă dacă vom:

- investiga și determina cadrul conceptual/abordările teoretice și practice ale procesului vizat;
- stabili istoricul evoluției educației economice a familiei și valorificării ei în cadrul educației

familiale;

- identifica esența, conținutul, componentele culturii economice în cadrul abordării interdisciplinare;

- elaborează, experimentează și validează *Modelul pedagogic de formare a culturii economice a familiei și Strategia de valorificare a educației economice a elevilor și părinților* care încorporează fundamentele teoretico-aplicative ale procesului nominalizat.

S-a lucrat cu lotul experimental în conformitate cu tehnica *înainte și după /before- and- After- Method*, care asigură stabilirea și evidențierea clară secvențială și integrală a schimbărilor survenite la subiecții lotului experimental (elevi și părinți) și permite modificarea, corectarea și completarea acțiunilor sau a programului formativ, asigurând eficiența realizării scopului proiectat.

Strategia cercetării a inclus utilizarea următoarelor metode: analiza documentelor oficiale privind educația economică în instituțiile de învățământ (Curriculumuri, Regulamente, etc.); experimentul pedagogic; observația științifică; chestionarul; metoda istorică; studiul de caz; conversația, prelucrarea statistică a datelor, analiza, sinteza și interpretarea datelor, metoda Expert/implicarea experților.

După cum am menționat, experimentul pedagogic a inclus trei etape: de constatare, de formare și de control, care au fost desfășurate în baza rezultatelor unei cercetări preliminare pe un lot experimental independent și a asigurat verificarea corectitudinii alegerii temei, metodelor, instrumentelor și strategiei de cercetare.

Direcțiile de cercetare, pe care ne-am axat în cadrul experimentului pedagogic au fost:

1. Studiul și analiza competențelor și atitudinilor elevilor privind cultura economică;
2. Studiul și analiza competențelor și atitudinilor parentale privind cultura economică;
3. Investigarea metodelor și procedurilor de formare a culturii economice utilizate atât de părinți cât și de cadrele didactice.

Investigația preliminară a demonstrat că formarea culturii economice la copii nu este posibilă dacă părinții nu vor fi capabili să pună bazele acesteia în cadrul educației familiale și nu vor fi în stare să monitorizeze ceea ce realizează școala în domeniul vizat. Cu acest scop și în temeiul studierii reperelor teoretice [25; 52; 67; etc.], am elaborat *indicatorii comportamentului economic rațional și descriptorii formării culturii economice în cadrul educației familiale*, aceștia fiind separați pe trei niveluri de performanță: superior, mediu și inferior.

Tabel 3.1. Indicatorii și descriptorii formării culturii economice pentru părinți

Nr.	Indicatori	Descriptorii formării culturii economice		
		Nivel inferior (1)	Nivel mediu (2)	Nivel superior (3)
1. Cunoaștere				
1.1	Cunoștințe privind conceptele economice elementare	Explică corect 2-4 concepte economice	Explică corect 5-7 concepte economice	Explică corect 8-10 concepte economice.
1.2	Reprezentări despre componentele culturii economice	Cunoaște și caracterizează 1-2 componente ale CE	Cunoaște și caracterizează 3-4 componente ale CE.	Cunoaște, explică și caracterizează 5-6 componente ale CE
1.3	Cunoștințe privind nevoile preadolescenților și a principalelor achiziții economice corelate cu vârsta copiilor.	Numește doar nevoile preadolescenților	Identifică care sunt nevoile preadolescenților, caracterizează fiecare etapă de vârstă.	Identifică nevoile preadolescenților, caracterizează fiecare etapă de vârstă, menționează principalele achiziții economice ale copiilor.
2. Aplicare				
2.1	Valorificarea cunoștințelor economice pentru a-și organiza și întreține familia	Numește 1-2 surse de venituri și 1-2 surse de cheltuieli ale familiei.	Indică sursele de venituri și cheltuieli dar întâmpină dificultăți în gestionarea bugetului familial.	Elaborează de sine stătător bugetul familiei, indicând corect sursele de venituri și cheltuieli și menționează situația bugetară (echilibru, excedent sau deficit bugetar).
2.2	Competențe de a stabili prioritățile valorice în cadrul educării unui comportament economic rațional	Numește 1-2 valori economice, propune 1-2 reguli ale unui comportament economic rațional în cadrul familiei	Numește valorile economice și propune 2-3 reguli ale unui comportament economic rațional în cadrul familiei	Caracterizează valorile economice ale familiei, întocmește <i>Codul regulilor unui comportament economic rațional</i> la copii în cadrul familiei.
2.3	Competențe de valorificare a metodelor de formare a culturii economice în cadrul familiei	Nu cunoaște metodele de promovare și formare a culturii economice în cadrul educației familiale.	Utilizează sistematic 1-2 metode de promovare a culturii economice în cadrul familiei.	Utilizează o gamă largă de metode de promovare a culturii economice în cadrul familiei, menționând și despre lecturi și jocuri economice.
3. Integrare				
3.1	Competențe de aplicare a cunoștințelor economice pentru soluționarea problemelor familiale.	Menționează confuz 1-2 propuneri de gestionare a finanțelor familiale.	Propune 4-5 soluții de gestionare eficientă a finanțelor familiale.	Propune un proiect ce conține soluții practice pentru gestionarea eficientă a finanțelor familiei, referindu-se la economii, investiții, depozite bancare, etc.
3.2	Competențe de a promova și forma cultura economică în cadrul vieții familiale.	Elaborează doar unele sugestii privind promovarea culturii economice în cadrul educației familiale.	Elaborează o Agendă de promovare a culturii economice în care descrie succint unele aspecte ale culturii economice familiale.	Elaborează o <i>Agendă de promovare a culturii economice în cadrul familiei</i> , care include metode de formare a culturii economice, regulile unui comportament economic rațional, glosar de termeni economici, etc.

După cum putem observa, indicatorii și descriptorii formării culturii economice pentru părinți au în vedere ansamblul de competențe la nivel de cunoaștere, aplicare și integrare. Acestea sunt formulate prin descriptorii concreți, măsurabili, care se valorifică în cotidian, viața reală zi de zi, prin care părinții pot fi evaluați sau pot realiza autoevaluarea nivelului culturii economice. La nivelul de integrare observăm competențele părinților în acțiune/aplicare concretă a cunoștințelor economice în soluționarea problemelor și organizarea vieții familiale (Tabelul 3.1).

Indicatorii și descriptorii formării culturii economice pentru preadolescenți, la fel sunt structurați pe nivele - cunoaștere, aplicare și integrare. Descriptorii reprezintă instrumente precise de măsurare a competențelor preadolescenților la cele trei nivele, având în vedere conceptele economice, reprezentările economice a preadolescenților dar și competențele de soluționare a problemelor personale prin aplicarea cunoștințelor economice (Tabelul 3.2).

Tabel 3.2. Indicatorii și descriptorii formării culturii economice pentru preadolescenți

Nr.	Indicatori	Descriptorii formării culturii economice		
		Nivel inferior (1)	Nivel mediu (2)	Nivel superior(3)
1. Cunoaștere				
1.1	Cunoștințe privind conceptele economice elementare	Explică cu ajutorul profesorului 2-4 concepte economice	Explică corect 5-7 concepte economice	Explică corect 8-10 concepte economice.
1.2	Reprezentări despre componentele culturii economice	Explică cu ajutorul profesorului 1-2 componente ale CE	Cunoaște și caracterizează 3-4 componente ale CE.	Cunoaște, explică și caracterizează 5-6 componente ale CE
1.3	Cunoștințe despre nevoile personale și principalele achiziții economice (la această etapă de vârstă).	Numește doar nevoile personale	Identifică nevoile personale și numește 2-3 achiziții economice	Identifică nevoile personale și caracterizează principalele achizițiile economice
2. Aplicare				
2.1	Pricepere de a planifica bugetul familiei, identificând sursele de venituri și cheltuieli	Numește 1-2 surse de venituri și 1-2 surse de cheltuieli ale familiei.	Indică sursele de venituri și cheltuieli dar întâmpină dificultăți în proiectarea bugetului familial.	Elaborează de sine stătător bugetul familiei, indicând corect sursele de venituri și cheltuieli, apreciind situația bugetară.
2.2	Cunoașterea și aplicarea valorilor economice în vederea descrierii comportamentului economic rațional.	Numește cu ajutorul profesorului 1-2 valori economice, și propune 1-2 reguli ale unui comportament economic rațional.	Numește valorile economice și propune 3-4 reguli ale unui comportament economic rațional.	Cunoaște și caracterizează situațiile când manifestă un comportament bazat pe valorile economice. Poate propune reguli (5-6) clare ale unui comportament economic rațional.
3. Integrare				
3.1	Competențe de a aplica cunoștințele economice	Se rezumă la citirea, înțelegerea și	Valorifică conținutul textelor	Oferă soluții practice pentru problemele

	pentru soluționarea problemelor personale.	povestirea textelor economice	economice prin elaborarea concluziilor.	discutate. Valorifică conținutul textelor economice prin elaborarea unor judecăți și concluzii.
3.2	Competențe de a promova și valorifica economicul în viața de zi cu zi.	Elaborează Portofoliul de promovare a culturii economice care include doar opere personale privind cultura economică a familiei.	Elaborează un <i>Portofoliu de promovare a culturii economice</i> în cadrul familiei care include opere personale, glosar de termeni economici, regulile comportamentului economic rațional.	Elaborează un <i>Portofoliu de promovare a culturii economice în cadrul familiei</i> , care include opere personale, glosar de termeni economice, jocuri și lecturi cu caracter economic, regulile comportamentului economic rațional. etc.

Plecând de la indicatorii și descriptorii elaborați și programul de formare realizat, descriem în continuare desfășurarea experimentului pedagogic și rezultatele obținute.

Etapa de constatare a inclus o varietate de sarcini prin care am realizat diagnoza nivelului inițial al culturii economice la părinți și elevi. Activitățile desfășurate au inclus: chestionarea, observarea, evaluarea părinților și a elevilor în baza probelor aplicate.

Instrumentele de cercetare utilizate în evaluarea culturii economice au fost fișele de evaluare pentru părinți și preadolescenți (Anexa 7 și Anexa 8), care au inclus o serie de sarcini repartizate pe cele trei nivele care formează competențele economice la nivel de cunoaștere, de aplicare și de integrare.

Proba 1. Rezultatele înregistrate la prima sarcină reflectă competențele la nivel de cunoaștere a părinților și copiilor. Analiza rezultatelor constatative ne-a permis să stabilim că circa 63% din părinți și 58% din elevi nu pot defini adecvat conceptele economice elementare; 82% din părinți și 91% din preadolescenți nu posedă reprezentări clare despre cultura economică. Circa 69% din părinți nu cunosc nevoile preadolescenților, caracteristicile vârstei și nu pot descrie principalele achiziții economice. Pe de altă parte, circa 76% din preadolescenți chiar dacă își cunosc nevoile personale, nu pot menționa ce informații ar trebui să cunoască din domeniul economiei la această etapă de vârstă.

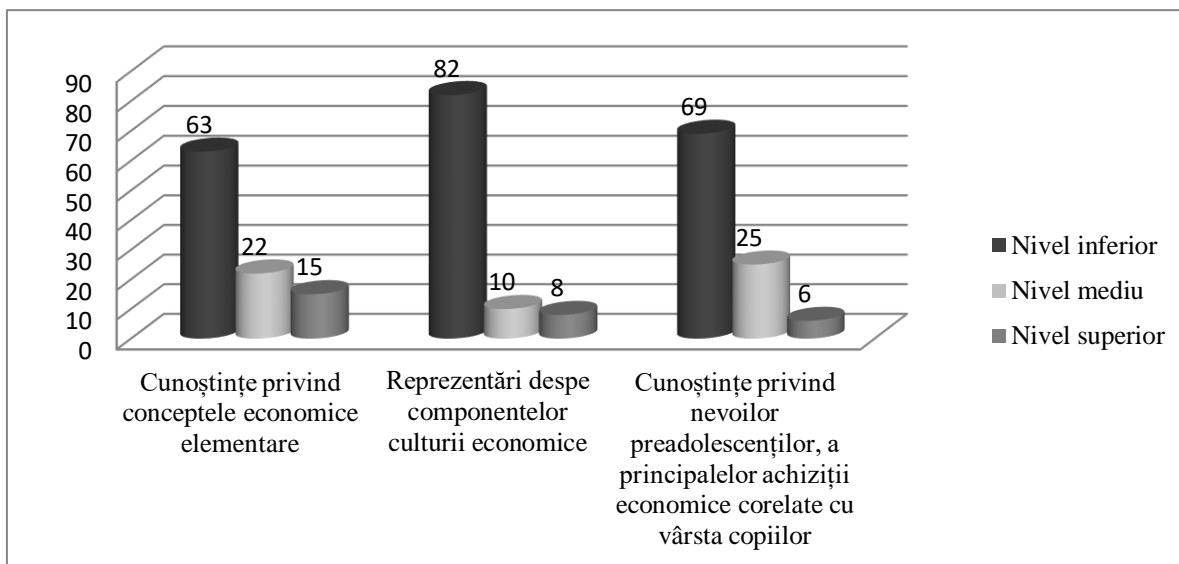

Figura 3.1. Competențele părinților la nivel de cunoaștere

După cum putem observa în Figura 3.1, competențele părinților la nivel de cunoaștere sunt generalizate (după analiza și prelucrarea datelor obținute) și plasate preponderent la nivelul inferior (cunoștințe - 63%, reprezentări - 82%, nevoile preadolescenților - 69%). Mult mai puțini părinți s-au plasat la nivelul mediu și superior. Acest fapt denotă actualitatea cercetării noastre, dar și nevoia stringentă de a interveni, a ajuta și consilia părinții în procesul de formare a culturii economice a elevilor și valorificarea acesteia în educația familială. Situația preadolescenților la nivel de cunoaștere este similară. Majoritatea dintre ei plasându-se la nivelul inferior.

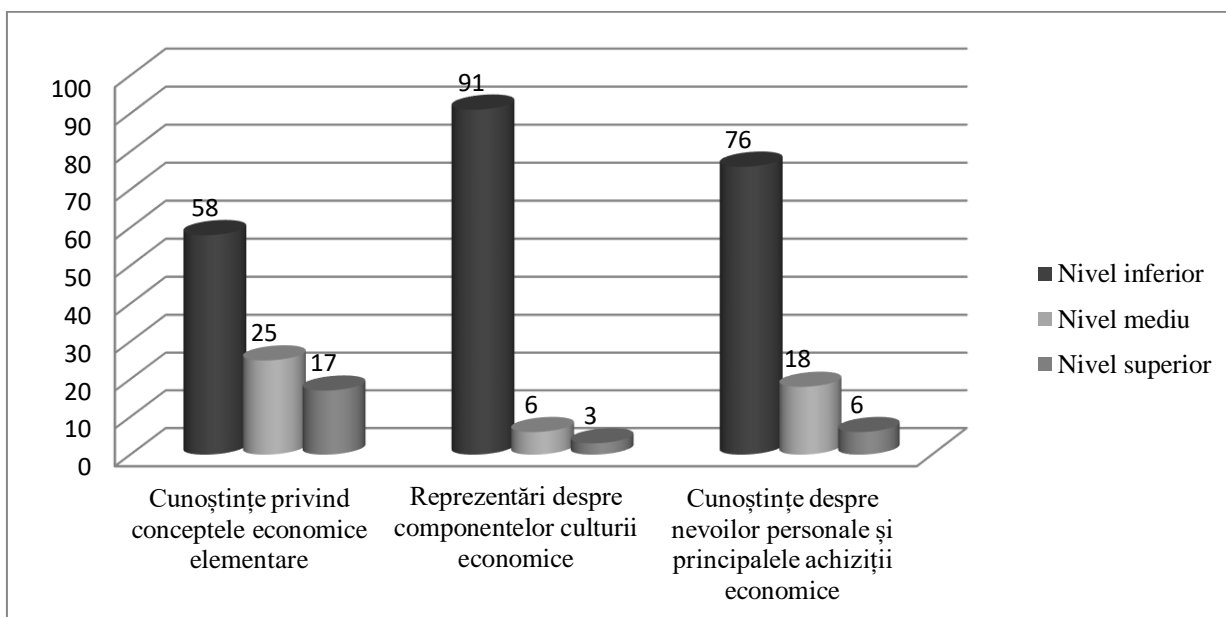

Figura 3.2. Competențele preadolescenților la nivel de cunoaștere

Proba 2. Observările efectuate în baza sarcinilor pentru a stabili competențele părinților la nivel de aplicare, au arătat atitudinile subiecților referitoare la aspectele economice ale vieții familiale, precum și nivelul practicizmului economic, adică priceperea de a elabora bugetul familiei, cunoașterea și aplicarea valorilor economice în educația familială, cunoașterea și valorificarea metodelor de formare a culturii economice la copii.

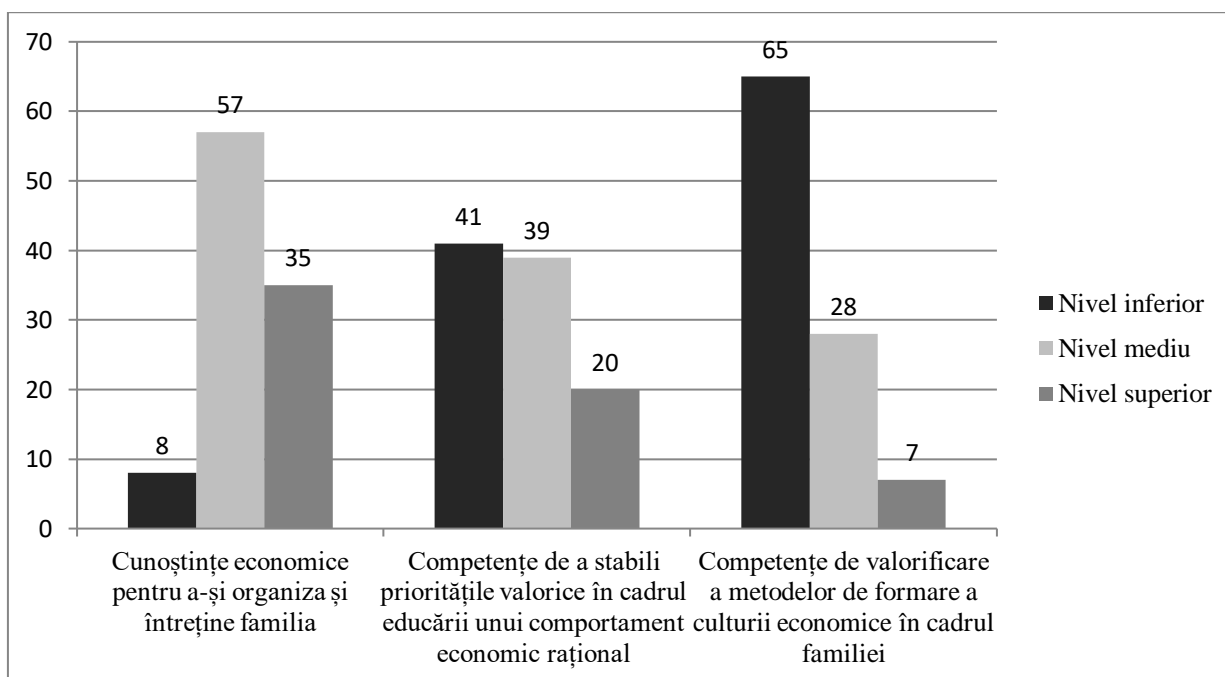

Figura 3.3. Competențele părinților la nivel de aplicare

Astfel, chiar dacă 35% dintre adulți cunosc sursele de proveniență a banilor și principalele cheltuieli ale familiei, întâmpină dificultăți la planificarea bugetului pe termen lung. Majoritatea părinților au menționat că cheltuielile familiei sunt mai mari față de veniturile care le primesc, de aceea nu valorifică bugetul ca instrument principal de gestionare a finanțelor personale și familiale. Acest fapt se califică ca un impediment în consolidarea culturii economice, deoarece din moment ce nu au o dimensionare clară a veniturilor și cheltuielilor, adulții nu vor ști cât să economisească și respectiv ce sumă și în ce anume sunt dispuși să investească lunar. Prin intermediul discuțiilor realizate și a studiului de caz, am concluzionat că există *trei situații în familiile investigate*:

I situație: tot ce se câștigă se cheltuiește (55% din subiecți);

II situație: o parte din veniturile obținute sunt destinate pentru întoarcerea datoriilor, cu cealaltă parte, familia supraviețuiește până la următorul salariu (35% din subiecți);

III situație: adulții încearcă să investească până la 10% din venituri lunar, ulterior acești bani se transformă într-un venit pasiv al familiei (circa 10% din subiecții chestionați) [79; 80].

Referitor la valorile economice din cadrul familiei, majoritatea părinților au menționat că este important să le formăm la copii așa calități precum: raționalitatea 82,2% s.; economicitatea - 96,2% s., prudența 54% s.; responsabilitatea 89% s.; onestitatea 80,2% s.; acuratețea 41% s.; deși au fost destul de confuzi în ceea ce privește exemplificarea situațiilor concrete în care copilul trebuie să manifeste posedarea și explorarea valorilor economice.

În aceeași ordine de idei și în conformitate cu rezultatele înregistrate după completarea fișei de evaluare a părinților, am rămas surprinși de incompetența parentală privind metodele care pot fi aplicate în formarea culturii economice în cadrul educației familiale. Majoritatea părinților în vârstă au menționat că domeniul economic este unul chiar nou pentru ei, respectiv nu cunosc metode de formare a culturii economice la copii; iar cei mai tineri au invocat lipsa de timp pentru valorificarea anumitor metode de educație economică în cadrul educației familiale.

Investigarea competențelor la nivel de aplicare pe lotul preadolescenților, ne-a permis să formulăm următoarele concluzii:

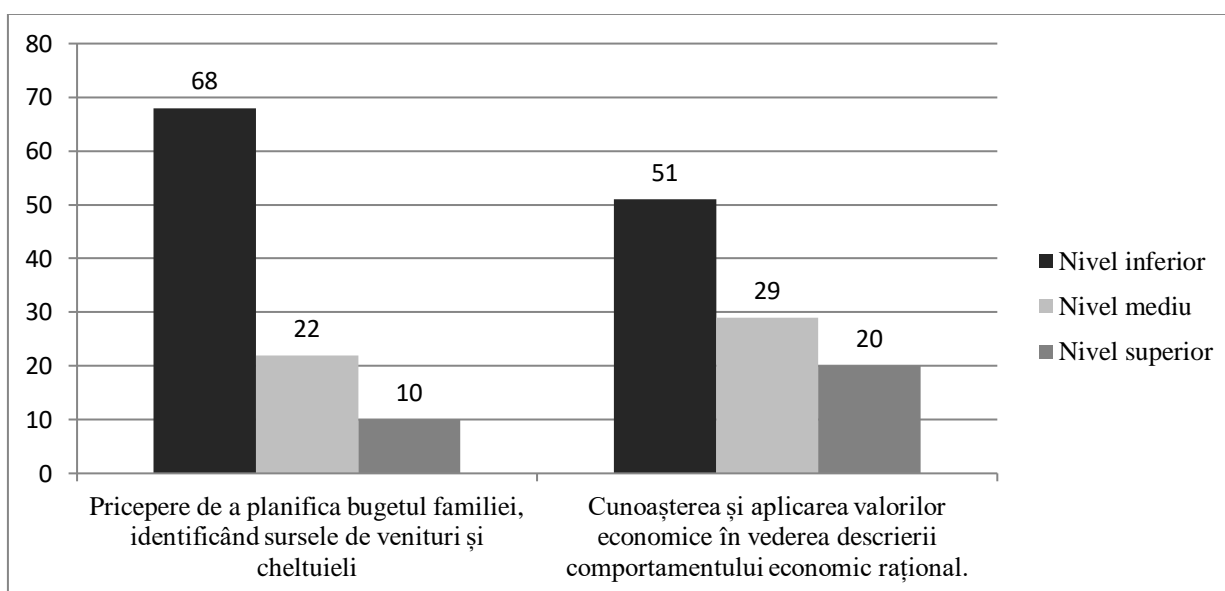

Figura 3.4. Competențele preadolescenților la nivel de aplicare

Circa 68% din elevi nu cunosc sursele principale de venituri și cheltuieli, de aceea majoritatea nu au fost în stare să realizeze sarcina de a elabora bugetul familiei. Copiii nu dispun de cunoștințe economice elementare privind faptul că mai există și alte venituri în familie decât salariul mamei și al tatălui. Totodată, ei nu cunosc nimic despre necesitatea achitării impozitelor și ale altor taxe, fapt care demonstrează indiferența părinților cu privire la anumite discuții pe teme economice din cadrul familiei.

În ceea ce privește regulile unui comportament economic rațional, deși preadolescenții

s-au descurcat parțial cu această sarcină, am observat că elevii asociază cu raționalitatea economică unele activități precum ordinea, munca sau păstrarea banilor, dar foarte puțini dintre ei menționează așa activități importante cum ar fi utilizarea în exces a gadgeturilor sau economisirea apei, energiei termice și electrice. Problema constă în modelul de consum imprecis, valorificat în cadrul familiei. Atunci când părinții nu discută cu copiii și nu promovează argumentat anumite reguli de comportament pentru sine și copiii lor, impactul televiziunii și mass-mediei crește, impunându-le satisfacerea anumitor dorințe prin cheltuirea neadecvată a banilor de buzunar, ceea ce demonstrează că valorile morale nu sunt corelate cu cele economice.

Proba 3. Această probă a permis evaluarea competențelor la nivel de integrare a părinților și preadolescenților în soluționarea problemelor personale și familiale de ordin economic. Subiecții au fost puși în situația de a aplica cunoștințele economice pentru a oferi soluții practice în gestionarea eficientă a finanțelor familiei și a celor personale. La fel, au fost rugați să elaboreze o *Agendă de promovare a culturii economice în cadrul familiei*. Menționăm că la etapa de constatare a experimentului pedagogic nici un părinte și respectiv nici un preadolescent nu a reușit să elaboreze această agendă. Părinții au sugerat numai niște idei referitoare la gestionarea finanțelor, dar preadolescenții au realizat doar niște schițe cu privire la viața economică din cadrul familiei.

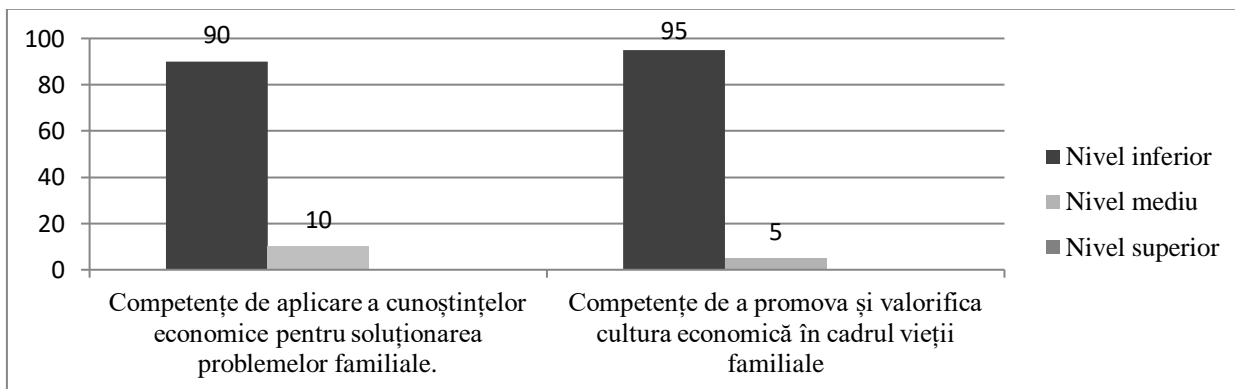

Figura 3.5. Competențele părinților la nivel de integrare

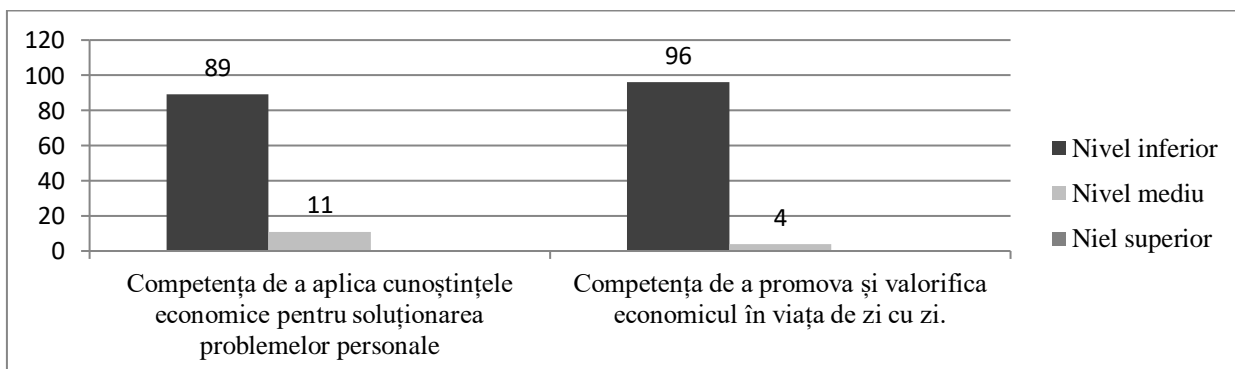

Figura 3.6. Competențele preadolescenților la nivel de integrare

Concluzia etapei de constatare a experimentului pedagogic rezidă în stabilirea insuficienței sau chiar a lipsei unor competențe elementare de natură economică în cadrul familiei, iar în educația familială practic lipsește tendința de formare a culturii economice la copii.

Totodată, lacunele prezente în educația economică a preadolescenților se datorează faptului că nu au de la cine învăța comportamente economice raționale, atitudinea față de bani, gestionarea lor, spiritul antreprenorial, al economisirii și folosire raționale a resurselor etc.

Analiza rezultatelor etapei de constatare a ilustrat faptul că subiecții au un nivel inferior al culturii economice. Părinții și preadolescenții nu posedă vocabularul economic elementar, nu cunosc componentele și noțiunile elementare ale culturii economice, nu sunt încrezuți atunci când explică aspecte elementare din domeniul economiei, manifestă deseori un comportament irațional în cadrul familiei, etc.

Totodată, în baza datelor experimentului preliminar și a celui de constatare, a discuțiilor cu subiecții ne-am convins că familia exercită cea mai mare influență asupra comportamentului economic al copiilor. Ansamblul de norme, valori materiale și morale, convingeri, atitudini și deprinderi pe care le posedă și le propagă familia sunt transmise de la o generație la alta, adaptându-se permanent la realitățile prezente.

Una dintre cele mai importante constatări rezidă în faptul că preadolescenții și părinții acestora consideră că comportarea lor incompetentă și că ambele părți au nevoie de o instruire specială, iar școala reprezintă principala instituție care-i poate ajuta.

Procesul de formare a culturii economice în familie este dependent de orientarea și valoarea social-economică a intereselor și tendințelor adulților, calitățile morale ale acestora, spiritul de inițiativă, cunoștințele acestora din domeniul pedagogiei, psihologiei și economiei.

Pentru a observa nivelul culturii economice la părinți și preadolescenți, după etapa de constatare a experimentului pedagogic, prezentăm *Tabelul de distribuție a datelor obținute simultan pe ambele loturi investigate (Tabelul 3.3.)*

Analizând datele expuse în Tabelul 3.3. putem observa la care indicatori și descriptori este necesar să atragem o atenție mai mare în cadrul formării. Anume această stare a lucrurilor ne-a ajutat să gândim și să elaborăm Programul de formare al elevilor (Tabelul 3.4) și Programul de consiliere al părinților (Tabelul 3.5), precum și un set de materiale speciale, necesare pentru formarea culturii economice a elevilor și părinților (Anexele 1, 2, 3, 5, 7 și 8).

Tabel 3.3. Nivelul culturii economice al părinților și preadolescenților la etapa de constatare

Indi-cator	Nivel	Părinți			Total puncte	Elevi			Total puncte
		Nr.	Puncte	%		Nr.	Puncte	%	
1.1	1	134	134	63	324	123	123	58	337
	2	47	94	22		53	106	25	
	3	32	96	15		36	108	17	
1.2	1	175	175	82	268	194	194	91	328
	2	21	42	10		13	26	6	
	3	17	51	8		6	18	3	
1.3	1	147	147	69	289	162	162	76	274
	2	53	106	25		38	76	18	
	3	12	36	6		12	36	6	
2.1	1	17	17	8	481	145	145	68	302
	2	121	242	57		47	94	22	
	3	74	222	35		21	63	10	
2.2	1	87	87	41	379	108	108	51	350
	2	83	166	39		62	124	29	
	3	42	126	20		42	126	20	
2.3	1	138	138	65	301	X	X	X	X
	2	59	118	28		X	X	X	
	3	15	45	7		X	X	X	
3.1	1	192	192	90	238	189	189	89	240
	2	20	40	9		21	42	10	
	3	2	6	1		3	9	1	
3.2	1	202	202	95	252	203	203	95	227
	2	10	20	5		9	18	4	
	3	10	30	5		2	6	1	

În baza datelor prezentate în Tabelul 3.3, concluzionăm că nivelul culturii economice la subiecții lotului experimental este scăzut. Părinții au acumulat 2532 de puncte din 5112 posibile, iar preadolescenții au acumulat 2058 de puncte din 4473 posibile. Acest fapt demonstrează nivelul redus al competențelor economice parentale și respectiv al unui comportament economic distorsionat în cadrul familiei.

La fel, observăm că cei mai problematici indicatori sunt acei la nivel de integrare, peste 90% din subiecți plasându-se la nivelul inferior. Acest fapt denotă incapacitatea părinților și preadolescenților de a aplica cunoștințele economice, dar și insuficiența experienței economice la subiecți.

3.2. Modelul pedagogic de formare a culturii economice a familiei

Clarificarea cadrului conceptual și diagnosticarea nivelului inițial cu privire la formarea culturii economice în familie a permis derularea celei de-a doua etape a experimentului pedagogic.

Experimentul formativ a avut ca scop elaborarea, implementarea și validarea *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei/ MPFCEF*, care încorporează fundamentele teoretico-aplicative ale procesului vizat.

Crearea unui model pedagogic a inclus nu numai determinarea reperelor teoretice, dar presupune elaborarea ansamblului de instrumente metodologice cu caracter aplicativ: scheme, structuri, forme, programe de consiliere, strategii și tehnologii, care ne vor fi utile în munca cu elevii și părinții acestora.

Reperetele teoretice care au stat la baza elaborării MPFCEF vizează: istoricul, conceptele, teoriile și valorile culturii economice, principiile și condițiile psihopedagogice de formare a culturii economice atât în cadrul educației familiale, cât și în cadrul școlar, detaliat analizate și descrise în capitolul precedent.

În contextul cercetării experimentale, acțiunile noastre s-au conformat scopului și ipotezei de lucru pe care am formulat-o astfel: *Formarea culturii economice în cadrul educației familiale a preadolescenților va fi eficientă dacă:*

- cadrele didactice și managerii școlari vor valorifica sistematic în munca cu elevii și părinții reperetele teoretico-aplicative ale formării educației economice;
- pedagogii și părinții vor cunoaște particularitățile de vârstă a elevilor și specificul educației economice;
- vor fi elaborate și aplicate programe și strategii pedagogice eficiente de formare a culturii economice în cadrul școlar și cel familial;
- elevii vor fi implicați activ în formarea și consolidarea competențelor, deprinderilor și a comportamentului economic rațional atât în școală, cât și în familie;
- familia va fi ajutată, prin intermediul acțiunilor de informare și consiliere, să cunoască și să aplice strategii și metode de formare a culturii economice la preadolescenți în cadrul familiei.

În acest context am decis să elaborăm *Modelul pedagogic de formare a culturii economice a familiei*, care se bazează pe două axe strategice: educația părinților și educația elevilor din gimnaziu și *Strategia de valorificare a educației economice a elevilor și a părinților*, care constituie instrumentul esențial de formare a subiecților investigați și conține Programele de

consiliere și formare, ansamblul de metode și tehnici pe care ar trebui să le posedă și aplice cadrele didactice și părinții în cultivarea economică a elevilor.

Programul de consiliere al părinților, centrat pe formarea culturii economice a familiei a fost elaborat pentru un an de studiu. Acesta a inclus tematica ședințelor de consiliere, formele și metodele aplicate, mijloacele valorificate (Tabelul 3.5).

Modelul pedagogic elaborat conține fundamentele teoretice și aplicative ale formării culturii economice, care sunt încadrate în șapte componente de bază: componenta epistemologică, componenta axiologică, componenta normativă, componenta tehnologică cu indicarea formei de colaborare, parteneriatul educațional, componenta evaluativă și finalitățile scontate. Importanța modelului rezidă în stabilirea componentelor, determinarea structurii și conținutului acestora, a conexiunilor dintre ele și posibilitatea conturării traseului operațional pe care îl vom urma în formarea culturii economice a familiei, părinților și elevilor [122].

Componenta epistemologică cuprinde studiul aprofundat al conceptelor-cheie în domeniul vizat; investigarea componentelor culturii economice; caracterizarea funcțiilor acesteia; stabilirea traseului de formare a culturii economice, care începe cu asimilarea cunoștințelor, formarea conștiinței, gândirii economice, a atitudinii și comportamentului economic - toate, manifestându-se în atingerea finalităților proiectate. Părțile componente ale MPFCEF se află într-un feed-back armonios ce denotă specificul și elementele constitutive ale procesului integral de formare a culturii economice în cadrul familiei [Ibidem].

Componenta axiologică este prioritară, întrucât tindem să formăm la preadolescenți un comportament economic moral. Astfel, în cadrul educației economice familiale, cultivarea valorilor economice se începe cu formarea atitudinii pozitive față de persoana umană, față de mediu, față de bani, față de muncă, față de resursele naturale etc. Realizarea educației economice prin intermediul valorilor morale corelate cu valorile economice și invers contribuie la formarea unității dintre conștiința și conduita economică; transmite și creează modele de comportament economic rațional, care presupun un impact imediat direct asupra conduitei indivizilor în societate. Valorile economice reprezintă standarde ideale de comportament, interpretate ca obligații individuale ale fiecărui membru de familie și respectiv ca cetățean al unei comunități.

Componenta normativă include, de fapt, configurațiile metodologice, adică principiile și condițiile psihopedagogice de formare a culturii economice. *Principiile* elaborate conturează idealul de om pe care îl vrea societatea, astfel încât fiecare individ să se integreze social, să accepte cultura acestei societăți și să-și însușească regulile respectivei colectivități. Fiecare principiu reprezintă o cerință obligatorie pentru formarea culturii economice în familie. Respectarea unui principiu creează condiții favorabile pentru valorificarea altui principiu și a

unui aspect ce influențează pozitiv dezvoltarea armonioasă a copiilor, atât în mediul familial, cât și în cel școlar [122]. *Condițiile psihopedagogice de formare a culturii economice la preadolescenți* reprezintă o precizare a circumstanțelor și regulilor operaționale care trebuie create pentru formarea și valorificarea culturii economice de către părinți și cadrele didactice, care în viziunea noastră, sunt cei mai importanți actori și parteneri ai familiei în munca vizată.

Parteneriatul educațional reprezintă o componentă crucială, un factor integrator, deoarece cercetarea noastră se bazează pe două axe strategice: educația părinților și educația elevilor preadolescenți. Parteneriatul educațional presupune totalitatea acțiunilor orientate spre formarea și dezvoltarea cunoștințelor, deprinderilor, abilităților și competențelor părinților privind educația economică a copiilor lor. Colaborarea, dar și implicarea părinților în diverse activități școlare, facilitează și asigură instruirea, socializarea, integrarea copiilor și ajută la respectarea unității cerințelor educației economice.

Componenta tehnologică presupune proiectarea și realizarea optimă a activităților instructiv-educative stabilite în cadrul programului de formare al părinților și al preadolescenților. Eficiența componentei tehnologice depinde de corelarea metodelor, mijloacelor, strategiilor de formare a culturii economice, precum și de interacțiunea elev – părinte - cadru didactic. Totodată, această componentă vizează mijloacele didactice aplicate în educația elevilor și munca cu părinții. Mijloacele pregătite de noi le putem convențional clasifica în câteva grupuri:

- manuale/ghiduri: *Manual de Inițiere în economie pentru elevii claselor V-a și a VI-a, Ghid de Inițiere în economie pentru părinți și cadre didactice;*
- editarea ziarului *Economics*, pentru elevi și părinți;
- prezentări PPT pe teme economice pentru elevi și părinți;
- materiale didactice ilustrative, scenariile concursurilor și jocurilor pe teme economice;
- proiecte didactice și mape cu materiale de evaluare (teste docimologice, fișe de lucru, fișe de evaluare; etc.);
- resurse online: pagina de Facebook *Economia familiei* și sit-uri economice speciale, printre care:
 1. Centrul român pentru educație economică <https://www.cree.ro/>
 2. Junior Achievement Moldova <https://jamoldova.org.md/index.php/ro-ro/>
 3. Platformă de educație financiară <https://edufin.md/>
 4. Aflatoun International <https://www.aflatoun.org/>
 5. Educație financiară pentru părinți, copii și cadre didactice
<http://финграмотностьвиколе.рф/page/3>

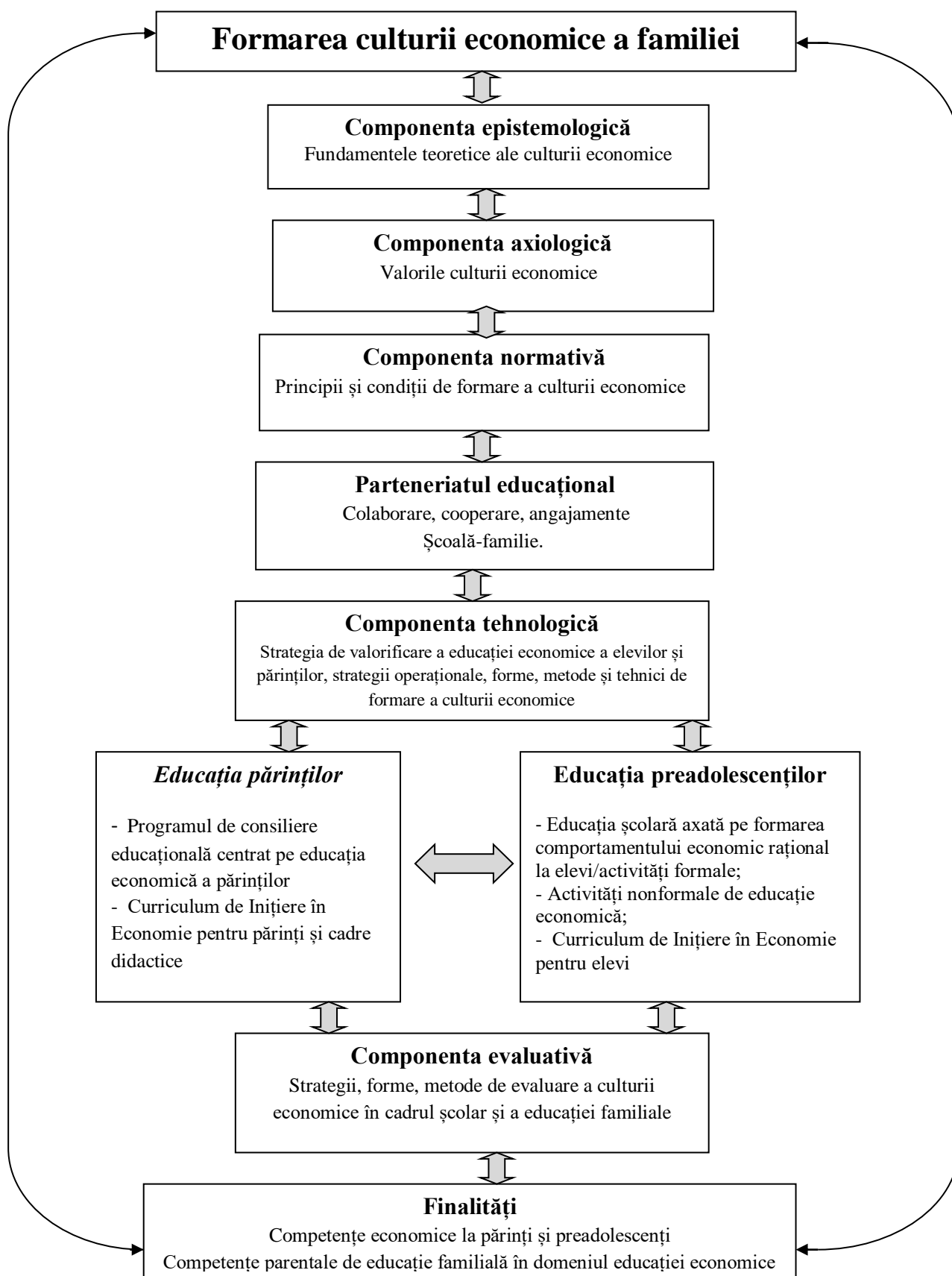

Figura 3.7. Modelul pedagogic de formare a culturii economice a familiei

Întrucât pentru realizarea obiectivelor propuse, este necesar de a activiza toate resursele posibile, în continuare vom trece la descrierea acțiunilor experimentului de formare.

Menționăm deosebit că în cadrul experimentului de formare au fost implementate următoarele inovații:

- elaborarea și valorificarea unui Manual de Inițiere în Economice, pentru elevii claselor a V, și a VI-a și a unui *Ghid pentru părinți și profesori* privind formarea și consolidarea culturii economice personale;
- deschiderea și gestionarea unei pagini de Facebook *Economia familiei* privind informarea utilizatorilor despre activitatea economică a unei familii;
- elaborarea în cadrul Instituției Publice Liceul Teoretic "Petru Rareș" a unui ziar cu conținut economic - *Economics*;
- elaborarea unui *Curriculum de inițiere în economie pentru elevii claselor a V-a și a VI-a* și a unui *Curriculum de inițiere în economie pentru părinți și cadre didactice*;
- motivarea elevilor și a părinților pentru organizarea în cadrul familiei a discuțiilor, jocurilor și lecturilor economice.

Activitatea de bază a programului de formare a cuprins elevii claselor a V-a și a VI-a și părinții acestora din cadrul Instituției Publice Liceul Teoretic "Petru Rareș", cu care s-au realizat următoarele activități:

Tabel 3.4. Conținutul programului de formare al elevilor

Scop	Subiecți implicați	Activități	Perioada	Metode aplicate	Însemnări
<ul style="list-style-type: none"> ▪Elaborarea Curriculum-ului la decizia școlii - Inițiere în economie pentru clasa a V-a și a VI-a; (Anexa 9) ▪Elaborarea manualului Inițiere în economie. 	Profesorul de economie, elevii claselor a V-a și a VI-a	Leccióni de inițiere în economie	Anul de studii 2016-2017 1oră/ săptămână	Dezbaterea, Jocul de rol Realizarea de compuneri și desene care să ilustreze activități economice; Compararea, Interviul, Discuția dirijată, etc.	Copii apreciază orele de inițiere în economie; Manualul este util și interesant.
Implicarea elevilor în redactarea Revistei Liceului "Economics" (Anexa 10), prin intermediul materialelor oferite: creații proprii, probleme de logică,	Profesori, elevi, părinți.	Redactarea trimestrială a Revistei Liceului	Anul de studii 2016-2017, trimestrial	Brainstorming Rebusul, careul economic, Interviul, poezii economice.	Feedback pozitiv din partea elevilor, cadrelor didactice și părinților.

informații economice, etc.					
Familiarizarea elevilor cu importanța activităților economice din familie și societate.	Profesori, elevi, părinți.	Organizare a Săptămânii de alfabetizare economică; Concursul gazetelor de perete; Organizare a master-class-urilor).	Anul de studii 2016-2017	Masa rotundă, discuția dirijată, dezbateră, elaborarea gazetelor de perete, a placatelor, a pliantelor de informare, etc.	Este necesar de a implica mai mult părinții;

Etapa de formare a experimentului pedagogic cu elevii preadolescenței s-a desfășurat timp de un an de învățământ în cadrul orelor de *Inițiere în economie* și a activităților extracurriculare. Conținutul activităților extracurriculare și unele proiecte didactice de lecții sunt prezentate în Anexele 10 și 11.

Disciplina *Inițiere în economie* a fost inclusă în programul de învățământ cu norma de o oră pe săptămână, oferindu-i acestuia varietate, ceea ce a contribuit la dispariția monotoniei, a oboselii și a plictiselii. În ceea ce privește predarea economiei, acțiunea educativă nu s-a rezumat doar la ghidarea elevilor spre achiziția noilor cunoștințe economice, ci și spre exersarea și valorificarea aspectelor aplicative ale acestui domeniu. Considerăm important ceea ce fac elevii cu cunoștințele lor, modul în care le procesează și le valorifică în viața reală. De aceea, scopul de bază al cadrelor didactice nu mai este de a-l determina pe elev să rețină cât mai multe cunoștințe, ci de a-l forma ca personalitate armonios dezvoltată, care posedă un ansamblu de competențe utile.

În cadrul orelor de *Inițiere în economie* elevii au lucrat în baza *Manualului de Inițiere în Economie* elaborat de noi. Manualul este destinat elevilor din clasele a V-a și a VI-a și include subiectele de lecții și o serie de activități prin care elevii pot exersa, fixa și consolida cunoștințele obținute. Conținutul subiectelor și informațiile din manualul vizat, au fost structurate și integrate în baza particularităților de vârstă, a principiilor pedagogice, ergonomice și psihologice.

Pe lângă metodele tradiționale de lucru cu preadolescenții la orele de economie printre care enumerăm: povestirea; conversația; descrierea; jocul; exercițiul; problematizarea; studiul de caz; etc., am realizat predarea economiei în cadrul școlar prin valorificarea metodelor activ-participative ca: brainstormingul, sinectica, exercițiul structurat, sarcini practice; dezlegarea unor mistere economice, etc., care conduc la o conlucrare mai bună între profesori și elevi și contribuie la eficientizarea dezvoltării capacităților intelectuale.

În continuare prezentăm cele mai frecvent utilizate metode în cadrul lecțiilor de economie, care permit realizarea unei învățări prin descoperire, cu multiple efecte în plan formativ:

- **Metoda Barter.** Este o metodă care permite învățarea mai multor noțiuni economice. Fiecare elev primește câteva carduri cu noțiuni economice și tot atâtea carduri cu explicații. În cazul în care explicația corespunde noțiunii, elevul o scrie în glosarul de termeni. În cazul în care explicația nu corespunde noțiunii, elevul trebuie să caute noțiunea la colegii lui și să facă schimb. Condiția principală a jocului constă în faptul că elevul nu trebuie să spună termenul, ci să lucreze doar cu explicațiile cuvintelor. Cel care primul va realiza legătura dintre carduri este considerat câștigător [125].

- **Metoda aplicării Etichetei.** Profesorul lipește o etichetă la elevul care a ieșit la tablă, astfel încât, elevul să nu vadă ce este înscris pe ea. Ceilalți elevi dau diferite explicații pentru termenul înscris pe etichetă, iar jucătorul principal se străduie să ghicească despre ce noțiune economică este vorba. După ce identifică noțiunea, elevul face o sinteză a opiniilor colegilor [Ibidem].

- **Metoda Lotto.** Profesorul pregătește o serie de tabele după exemplul celor de la lotto. Însă, în loc de cifre, în celule sunt înscrise noțiunile învățate. Profesorul citește explicațiile noțiunilor, iar sarcina elevilor este să acopere termenii a căror explicație au auzit-o. Pentru a fi mai atractiv jocul, biletele de lotto pot fi cumpărate de la profesor în schimbul unei sume simbolice, iar banii adunați să fie oferiți câștigătorului [125].

- **Metoda X și Zero.** Profesorul împarte tabla în 9 pătrățele, în care scrie numărul exercițiului. Clasa de elevi se împarte în două echipe: echipa X și echipa Zero. Pentru a câștiga este necesar de a desena în pătrățelele de pe tablă 3 de x sau 3 de zero pe orizontală, verticală sau pe diagonală. Pentru aceasta elevii trebuie să răspundă corect la exercițiile indicate la tablă. Dacă echipa răspunde corect la întrebare, profesorul în locul cifrei scrise, desenează fie un X, fie un Zero, în dependență de numele echipei [Ibidem].

- **Metoda Evantai .** Clasa se împarte în echipe a câte 6-8 elevi. Fiecare echipă primește câte o hârtie aranjată în evantai. Pe fiecare pliu al evantaiului este indicată o întrebare. Participanții pe rând primesc evantaiul și răspund la întrebare. Câștigătoare este desemnată acea echipă care prima a răspuns la toate întrebările corect [125].

- **Criptogramele.** Profesorul scrie un text cu caractere secrete. Acestea pot fi reprezentate de imagini, cifre, litere, etc. Sarcina elevilor este să descifreze mesajul (Anexa 12).

- **Jocul de rol.** Este o metodă de învățare activă bazată pe valorificarea experienței elevilor, de aceea subiectul ”de jucat” trebuie să fie extras din viața lor curentă. De exemplu, profesorul împarte la elevi o pereche de carduri pe care este scris *vând* și *cumpăr* anumite produse. Elevii trebuie să schimbe cardul pe care este scris *vând* cu altul, astfel încât să formeze o altă pereche de carduri, pe care este scris *vând* și *cumpăr* același produs. Jocul nu trebuie să dureze mai mult de 5-7 minute, deoarece ulterior urmează comentariile și concluziile generale [125].

- **Licitația.** Este o metodă care stimulează motivația și interesul pentru disciplinele economice. Profesorul pregătește o serie de jetoane cu o anumită sumă înscrisă pe ele. Lotul este reprezentat de dreptul de a răspunde. Prețul lotului inițial este de 20 jetoane, fiecare pas - 5 jetoane. Profesorul citește întrebarea, dacă elevul știe răspunsul, ridică mâna strigând prețul său. Pentru un răspuns corect, el primește premiu în valoare de 10 jetoane, pentru un răspuns greșit, el plătește amendă în valoare de 10 jetoane. Câștigătorul se desemnează în funcție de numărul de jetoane rămase după terminarea licitației [Ibidem].

Activitățile nonformale au inclus elaborarea ziarului cu conținut economic al Liceului Teoretic ”Petru Rareș”, precum și alte activități extracurriculare (Anexa 10). Scopul elaborării ziarului este alfabetizarea economică, formarea gândirii economice, consolidarea culturii economice prin intermediul parteneriatului educațional, etc. În cadrul acestei publicații periodice, există rubrici destinate elevilor (Cotidianul elevilor), părinților (feedback cu părinții), familiei (Pentru cei isteți, Probleme de logică) și, evident rubrici informative destinate tuturor celor interesați de economie.

Un impact pozitiv în cadrul experimentului de formare a avut-o *Săptămâna de alfabetizare economică*, în care elevii s-au implicat activ în realizarea gazetelor de perete, placatelor, a pliantelor de informare, a concursurilor și în variate discuții la mese rotunde.

O altă importantă parte a experimentului de formare a fost destinată optimizării și consolidării competențelor parentale privind formarea culturii economice în familie. În acest scop, a fost inițiat un program de consiliere, care conținea *ședințe tematice de consiliere colectivă a părinților*.

Tabel 3.5. Program de consiliere a părinților, centrat pe formarea culturii economice

Nr.	Subiectul sesiunii	Obiective	Tipul consilierii; Metodele aplicate.	Competențe
1	Educația economică a copiilor și adulților - o necesitate actuală.	<ul style="list-style-type: none"> - Să definească corect conceptele economice elementare; - Să identifice ce înseamnă cultura economică a personalității; - Să argumenteze necesitatea educației economice a părinților. 	<p>Consiliere axată pe dezvoltare.</p> <p>Metode: Conversația, brainstorming, păianjen, analiza, studiul de caz.</p>	De a explica conceptele economice elementare și de a cunoaște componentele culturii economice.
2	Principalele achiziții economice ale copiilor în funcție de particularitățile de vârstă. Nevoile preadolescenților.	<ul style="list-style-type: none"> - Să evidențieze principalele achiziții economice ale copiilor în funcție de particularitățile de vârstă; - Să identifice nevoile preadolescenților. 	<p>Consiliere axată pe exerciții structurate.</p> <p>Metode: Analiza, Sinteza Dezbaterea Exercițiul.</p>	De cunoaștere a nevoilor preadolescenților și a principalelor achiziții economice ale acestora.
3	Valorile economice. Codul regulilor unui comportament economic rațional.	<ul style="list-style-type: none"> - Să identifice valorile economice materiale și valorile morale corelate cu cele economice; - Să argumenteze rolul propriului exemplu în cadrul cultivării valorilor economice la copii; - Să întocmească <i>Codul regulilor unui comportament economic rațional în cadrul familiei.</i> 	<p>Consiliere axată pe dezvoltare.</p> <p>Metode: Scala valorilor Graficul T Conversația Exercițiul Studiul de caz.</p>	De stabilire a valorilor economice familiale și de exersare și cultivare a unui comportament economic rațional
4	Metode și strategii de formare a culturii economice la copii în cadrul educației familiale.	<ul style="list-style-type: none"> - Să cunoască și să descrie principalele metode de formare a culturii economice în familie; - Să adapteze strategiile educative la nevoile preadolescenților. 	<p>Atelier de formare.</p> <p>Metode: Discuția dirijată Explicația Matricea corelării strategiilor educative cu nevoile preadolescentului</p>	De aplicare a metodelor și strategiilor formării culturii economice în cadrul educației familiale;
5	Soluții practice pentru gestionarea eficientă a finanțelor familiale. Bugetul familiei.	<ul style="list-style-type: none"> - De realizare a bugetului familial - De elaborare a unui Proiect ce conține soluții practice pentru gestionarea eficientă a finanțelor familiale. 	<p>Consiliere axată pe exerciții structurate.</p> <p>Metode: Fișe de lucru Exercițiul Discuția dirijată Exercițiul Studiul de caz</p>	De valorificare a cunoștințelor economice pentru îmbunătățirea situației financiare personale.
6	Promovarea sistematică și permanentă a culturii economice în cadrul familiei.	<ul style="list-style-type: none"> - Să identifice rolul părinților în formarea și consolidarea cunoștințelor și deprinderilor economice la copii. - Să elaboreze o Agendă de Promovare a Culturii Economice în Familie. 	<p>Ședință de totalizare.</p> <p>Metode: Masa rotundă, Conversația Cubul Proiectul.</p>	De argumentare a rolului părinților în dezvoltarea economică a copiilor; De promovare a culturii economice în cadrul familiei.

În Tabelul 3.5. observăm că în cadrul programului de formare, am organizat patru ședințe-tematice centrate pe dezvoltarea competențelor la nivel de aplicare și integrare și două ședințe sub forma atelierelor de exersare a competențelor formate. Fiecare ședință a decurs în baza unui plan elaborat în prealabil. De menționat că inițial părinții au avut un comportament rezervat în ceea ce privește forma de organizare, tematica ședințelor, însă datorită creării unui climat favorabil și abordării unor subiecte interesante, am reuși să desfășurăm ședințe cu un caracter euristic și informativ de valoare (Anexa 13).

În această ordine de idei, în baza valorificării *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei*, a evidențierii specificului formării culturii economice în cadrul familiei, a valorilor, principiilor și condițiilor formării CE, am elaborat *Strategia de valorificare a educației economice a elevilor și părinților*. Schema strategiei poate fi aplicată cu succes de către pedagogi în vederea perfecționării și dezvoltării competențelor elevilor și a părinților.

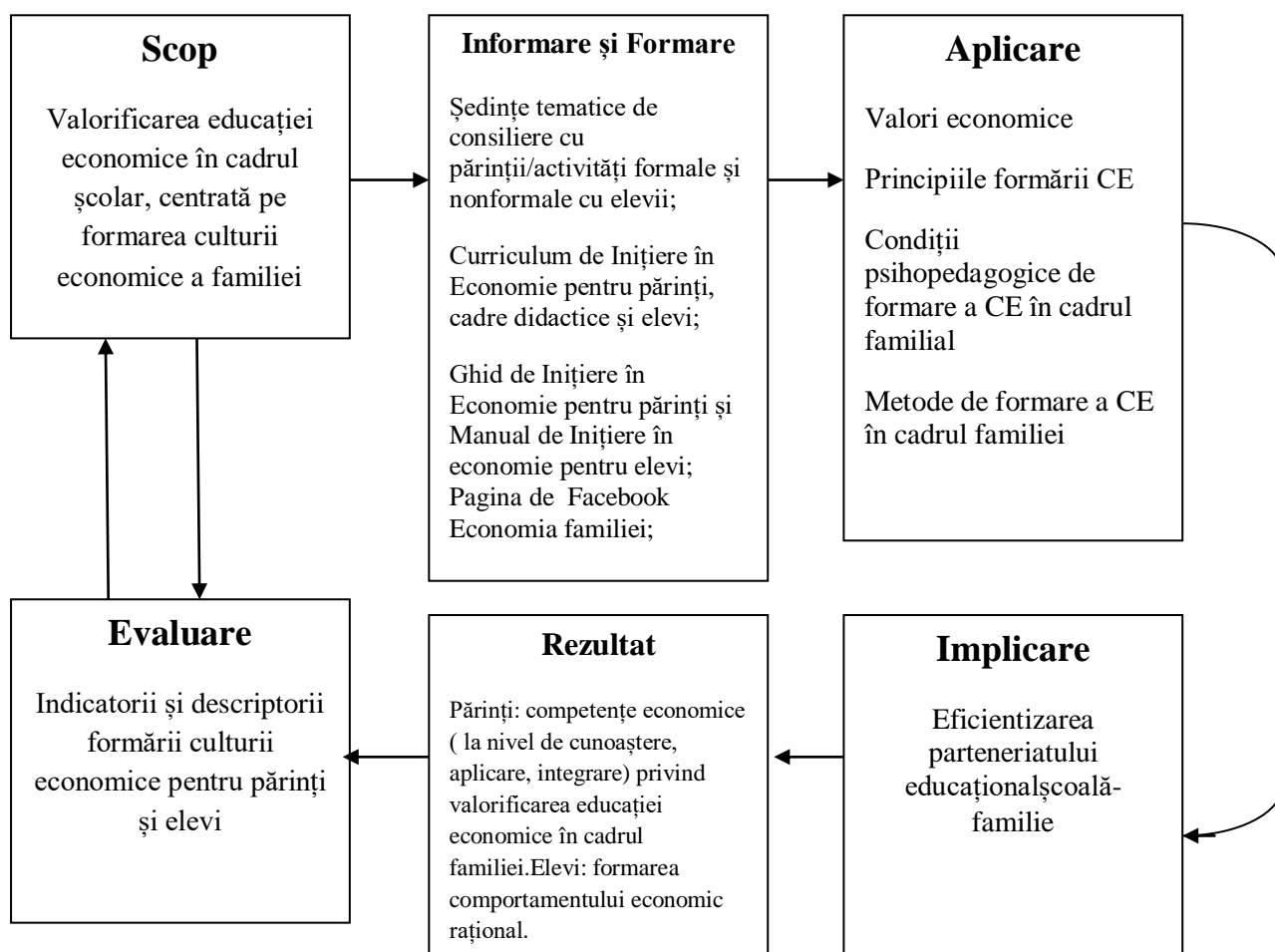

Figura 3.8. Strategia de valorificare a educației economice a elevilor și părinților

Strategia vizată ghidează cadrele didactice în formarea părinților și elevilor, facilitând formarea culturii economice a copiilor și a adulților în cadrul activităților organizate de școală. Aceasta este alcătuită din șase blocuri, care reflectă traseul pe care trebuie să-l parcurgă subiecții în formarea competențelor economice.

Primul și ultimul bloc al strategiei parentale reflectă scopul și rezultatele așteptate, adică legătura dintre input și output. Scopul este extras din denumirea strategiei, iar rezultatele sunt competențele părinților la nivel de cunoaștere, aplicare și integrare, pe care subiecții le dezvoltă pe parcursul vieții și care sunt necesare pentru formarea culturii economice a familiei.

Blocul *Informare și Formare* sugerează activitățile realizate cu elevii și cu părinții în cadrul experimentului pedagogic, precum și principalele surse de informare ale subiecților în vederea consolidării propriilor competențe economice.

Blocul *Aplicare* reliefează pilonii pe care se sprijină întregul proces de formare a culturii economice. Promovarea valorilor economice; cunoașterea principiilor formării CE; asigurarea condițiilor psihopedagogice de formare a CE; aplicarea corectă a metodelor de formare a CE, reprezintă fundamentele creșterii armonioase a copiilor în cadrul familial și școlar și educării acestora în spiritul economiei de piață, democratizării relațiilor economice și sociale, concurenței loiale, respectării muncii, economisirii resurselor naturale, etc.

Blocul *Evaluare* se referă la indicatorii și descriptorii formării culturii economice elaborați (Tabelul 3.1 și Tabelul 3.2), prin care putem evalua nivelul culturii economice la elevi și părinți.

Blocul *Implicare* presupune eficientizarea parteneriatului educațional prin implicarea părinților în dezvoltarea și educația economică a copiilor. Aceasta presupune îmbunătățirea comunicării pe diverse subiecte economice cu copiii acasă, respectarea drepturilor, nevoilor și particularităților individuale ale acestora; participarea părinților la activitățile școlare; cunoașterea problemelor și colaborarea cu cadrele didactice în vederea soluționării lor.

Astfel, în baza experimentului de formare realizat pe lotul părinților, constatăm că de o anumită pregătire economică au nevoie nu doar copiii, ci și părinții, deoarece incompetența economică a adulților se răsfrânge asupra educației copiilor. Prin urmare, strategia elaborată și descrisă, va ajuta la aprofundarea cunoștințelor părinților despre procesul de creștere și dezvoltare a copiilor, inclusiv din punct de vedere economic, fapt care condiționează formarea competențelor părinților privind educația economică a copiilor și dobândirea abilităților de colaborare cu propriii copii și alți adulți.

Totodată, în pofida faptului că nu reprezintă subiecți ai programului nostru de formare, dar în contextul exigențelor parteneriatului școală-familie, am implicat și cadrele didactice în

cadrul formării economice. De aceea, pornind și de la problemele elucidate de profesori în investigația preliminară, am organizat discuții, dezbateri, schimb de experiență referitor la forma și metodele de predare a disciplinelor economice. Printre subiectele discutate au fost prezente:

- inițierea în educația economică prin curriculum opțional la decizia școlii - ca factor de motivație pentru o învățare de calitate;
- perspectivele și metodologia de formare a culturii economice la elevi;
- valorificarea culturii economice prin parteneriatul școală-familie.

Astfel, în baza subiectelor discutate cu pedagogii și părinții a fost elaborat un *Ghid de Inițiere în Economie pentru părinți și profesori [120]*, care are misiunea de a orienta adulții în eficientizarea condițiilor familiale și instituționale de educație economică a elevilor și familiei.

La fel, activitățile realizate, ne-au orientat spre inițierea unor cursuri de inițiere în economie pentru părinți și cadre didactice în baza unui curriculum elaborat.

Tabelul 3.6. Curriculum de inițiere în economie pentru părinți și cadre didactice

Subiecte	Obiective	Activități educative	Competențe
Geneza culturii economice. Stadiile formării culturii economice în cadrul educației familiale.	Familiarizarea cu obiectul de studiu, funcțiile, etapele apariției culturii economice. Determinarea esenței educației economice în cadrul educației familiale; Cunoașterea și înțelegerea stadiilor de formare a reprezentărilor economice la copii pe vârste.	Părinți: ședință tematică, conversație, lectură, dezbateri, matricea corelării strategiilor educative cu nevoile preadolescentului Profesori: masa rotundă, training	Să enumere și să explice funcțiile, etapele apariției culturii economice; Să explice esența educației economice în cadrul familiei Să cunoască stadiile formării reprezentărilor economice la copii.
Axiologia educației economice. Valorile economice și specificul asimilării lor.	Identificarea aspectului moral al științei economice; Definirea valorilor economice materiale și valorilor morale corelate cu cele economice: Caracterizarea trăsăturilor de bază ale unei personalități economice.	Părinți: ședință tematică, conversație, discuție dirijată, dezbateri Profesori: masa rotundă, trening, test	Să cunoască aspectele morale ale științei economice; Să definească și să selecteze valorile educației economice; Să caracterizeze trăsăturile de bază ale unei personalități economice.
Bugetul familiei. Strategii pentru gestionarea reușită a bugetului familiei. Bani de buzunar oferți copilului.	Identificarea veniturilor și cheltuielilor familiei; Elaborarea bugetului propriei familii. Identificarea posibilităților de economisire și investire. Elaborarea listei de reguli privind acordarea banilor de buzunar copiilor.	Părinți: ședință tematică, conversație, dezbateri, analiza unor situații economice. Profesori: discuții, conversație, exerciții, sesiune de întrebări și răspunsuri	Să elaboreze bugetul propriei familiei, identificând cu exactitate sursele de venituri, cheltuieli, economisire și investire a banilor. Să cunoască regulile acordării banilor de buzunar copiilor.

Formarea comportamentului economic rațional în cadrul educației familiale. Munca în familie.	Definirea comportamentului economic rațional; Elucidarea codului de reguli ale unui comportament economic rațional în cadrul familiei; Stabilirea listei de sarcini casnice pentru copii în conformitate cu particularitățile de vârstă și individuale.	Părinți: ședință tematică, conversație, studiu de caz, joc de rol Profesori: masa rotundă, training, lectură	Să elaboreze <i>Codul regulilor unui comportament economic rațional</i> ; Să elaboreze o listă de sarcini economice pentru copii în conformitate cu particularitățile de vârstă și individuale ale acestora.
Metode de formare a culturii economice în familie. Lecturi și jocuri economice.	Descrierea metodelor și strategiilor de formare a culturii economice în familie; Selectarea lecturilor și jocurilor economice în cadrul familiei.	Părinți: ședință tematică, joc economic, lectură Profesori: masa rotundă, lectură, joc economic Exerciții de completare	Să aplice diverse metode de formare a culturii economice în cadrul familiei; Să selecteze cele mai potrivite lecturi și jocuri economice. în conformitate cu particularitățile individuale și de vârstă ale copilului
Evaluare		Test docimologic	

O altă inovație a programului de formare constituie crearea unei Pagini de Facebook *Economia familie*, destinată tuturor utilizatorilor care doresc să-și îmbogățească cultura economică.

În general, actualmente, tehnologiile informaționale au penetrat toate domeniile vieții cotidiene. Astfel, pornind de la funcțiile pe care le exercită rețelele sociale: funcția de comunicare; funcția de autorealizare; funcția de socializare; funcția de identificare; funcția de distracție; funcția de informare; funcția de educare, am optat pentru această inovație în cadrul cercetării noastre, deoarece o Pagină de Facebook este o resursă informațională și educațională importantă, este o formă accesibilă și atractivă de promovare online, este gratuită și destul de eficientă. Fiind destinată mai mult părinților, are avantajul formării și consolidării culturii economice fără prezența fizică a adulților.

Pe de altă parte, o parte din oameni văd în rețelele actuale de socializare mecanisme de modelare și manipulare a mentalului individual sau colectiv, însă trebuie să ne raportăm la ele ca la niște instrumente sau medii facilitatoare, care ne ajută să obținem la informații într-un mod activ, continuu și personalizat. În această ordine de idei suntem de acord cu opinia cercetătorului Constantin Cucos, care menționează că *Facebook-ul este un fel de instrument neutru axiologic; îi dai valoare sau nonvaloare în funcție de cum îl utilizezi* [41, p. 317].

Pe pagina de Facebook *Economia familiei* au fost incluse diverse materiale și informații cu privire la formarea și consolidarea cunoștințelor economice, sfaturi pentru părinți, materiale video, descrierea succintă a unor lecturi economice etc. Postările cu cel mai mare impact pentru utilizatorii paginii create sunt prezentate în Anexa 14.

În baza valorificării paginii de Facebook *Economia familiei*, în vederea formării și consolidării culturii economice a părinților, putem menționa următoarele:

- Întrucât Facebook-ul și alte rețele sociale sunt utilizate cu succes în business, politică, sfera serviciilor, etc., este necesar de a le utiliza și în educație, fiindcă acestea au un potențial pedagogic mare și pot contribui la consolidarea nivelului de cultură generală a persoanelor.
- Părinții au salutat inițiativa creării paginii de Facebook *Economia familiei*, fiind entuziasmați de faptul că pot obține sistematic informații noi, pot socializa cu alți părinți și își pot exprima părerea online.
- Utilizatorii paginii de Facebook *Economia familiei* au apreciat și au distribuit cel mai mult postările cu sfaturi economice privind cumpărăturile raționale sau economisirea banilor. Mai mică popularitatea au avut-o video-postările, ceea ce denotă faptul că adulții nu au destul timp pentru a privi filmele legate de domeniul economiei.

Problema principală a întreținerii unei pagini de Facebook ar fi faptul că aceasta are nevoie de actualizări repetate și la un interval cât mai scurt, iar conținutul trebuie să fie relevant scopului pentru care a fost creată.

În concluzie, modelul și Strategia de valorificare a educației economice a elevilor și părinților elaborate au asigurat logica și coerența acțiunilor noastre la toate etapele teoretice și experimentale.

3.3. Coordonata evaluativă a experimentului pedagogic privind formarea culturii economice a părinților și elevilor

Educația economică, ca parte componentă a educației generale, se realizează din primele zile ale vieții copilului. Mai întâi, la nivel inconștient, axat mai mult pe imitarea adulților, ulterior la nivel conștient, când mintea percepe și înțelege cauzele și consecințele comportamentului uman. Pentru realizarea cu succes a sarcinilor educației familiale, inclusiv a celei economice în familie este necesar modelul comportamental pozitiv al adulților, care, de fapt, reprezintă cea mai convingătoare metodă de educație a copiilor, deoarece funcționează la nivelul obiectivării imaginii concrete. Astfel, copiii observă pe viu atitudinea față de muncă, față de problemele sociale, succesele lor în sporirea productivității muncii și sporirea bunăstării

generale a familiei (chiar dacă aceștia au trăit într-un alt sistem, caracterizat printr-o economie centralizată, penuria bunurilor, devalorizarea și schimbul monedei naționale etc.).

În ultimele decenii, cunoștințele și competențele parentale evoluează sub influența educației permanente/ învățării pe parcursul vieții, a democratizării societății și a transformării ei într-o societate axată pe cunoaștere și în baza dezvoltării tehnologice și informaționale. Copiii sunt acei care asimilează informația nouă mult mai rapid, de aceea părinții au nevoie de ajutor și îndrumare, colaborare cu școala în ceea ce privește sporirea calității educației familiale. Astfel, educația parentală a devenit, astăzi, o strategie esențială de sporire a calității vieții familiei și a copiilor [152].

În opinia cercetătorilor Mitrofan I., Mitrofan N. [94], *educația parentală* este una dintre formele educației care se ocupă de pregătirea psihopedagogică a părinților în vederea optimizării acțiunilor și activităților de educare și formare a copiilor în cadrul familiei.

Dacă e să ne referim la politicile publice interne, atunci cunoaștem că în Republica Moldova a fost elaborată și continuă implementarea *Strategiei intersectoriale de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022* [152]. Conform acesteia, *competențele parentale* asigură o cunoaștere mai profundă a copilului și o educație familială de calitate. Competențele parentale presupun dezvoltarea capacității adulților ce au copii de a reflecta asupra dezvoltării optime a copilului, a valorifica potențialul acestuia și a realiza o educație familială armonioasă [109].

În acest context, impresionante sunt studiile cercetătoarei Larisa Cuznețov, care propune o clasificare a competențelor parentale, cât și posibilitățile de realizare a acestora în procesul educației în și pentru familie. Autoarea menționează importanța următoarelor competențe parentale: *de cunoaștere și de receptare a informației privind cultura și problematica familiei; de prelucrare a informației privind cultura și problematica familiei; de transformare a informației selectate; de creare, producere, promovare a ideilor și conduitelor parentale pozitive*. Cercetătoarea scoate în evidență faptul că actualmente, părinții au sarcina de a se centra pe copil, de a poseda competențele necesare pentru a fi exemple demne de urmat. Astfel, învățând permanent și continuu, părinții vor reuși să-și revizuiască concepțiile educative și să-și desăvârșească funcțiile și rolul pentru a fi mereu în sprijinul copilului [53, p. 157-158].

Alt autor, Di Ruzza L. [Apud 14] menționează că, competența parentală este arta fiecărui părinte de-a ști să spui, de a ști să faci și de a ști să fii, prin intermediul cuvintelor, acțiunilor, emoțiilor, dorințelor, valorilor, exemplului propriu, etc., toate acestea accentuând amploarea problemelor și dificultăților la care părinții trebuie să facă față în fiecare zi.

Din perspectiva unei analize sistematice, educația economică a părinților apare ca o dimensiune a educației permanente și desigur că a educației adulților. Educația economică permanentă este un proces de perfecționare a dezvoltării personale, sociale și profesionale pe durata întregii vieți în scopul îmbunătățirii calității vieții oamenilor, cât și a colectivității lor. Aceasta este o idee comprehensivă și unificatoare care include învățarea formală, nonformală și informală, iar părinții pot fi și autodidacți în educația lor, pentru dobândirea și îmbogățirea unui orizont de cunoaștere care ar permite atingerea celui mai înalt nivel de dezvoltare posibil în diferite etape și domenii ale vieții [109].

Așadar, formarea părinților și a elevilor reprezintă o parte importantă a cercetării noastre, care ne-a permis să identificăm la etapa de constatare, că mulți dintre aceștia au nevoie de sprijin, consiliere, ajutor, etc., iar la etapa de verificare/control, să observăm și să ne bucurăm de obținerea unor rezultate pozitive privind formarea și consolidarea culturii economice în familie.

Prin urmare, cea de-a treia etapă a cercetării experimentale a fost desfășurarea experimentului de verificare, care a avut ca scop evaluarea eficienței implementării modelului elaborat în cadrul programului formativ.

Evaluarea nivelului de cultură economică la părinți și preadolescenți după experimentul de formare s-a realizat în baza fișelor de evaluare (Anexa 7 și Anexa 8) utilizate și în cazul experimentului de constatare. După munca de formare depusă, am observat o schimbare pozitivă în atitudinea și motivația elevilor, dar și în competențele părinților. În această ordine de idei, vom prezenta grafic rezultatele comparative ale experimentului pedagogic.

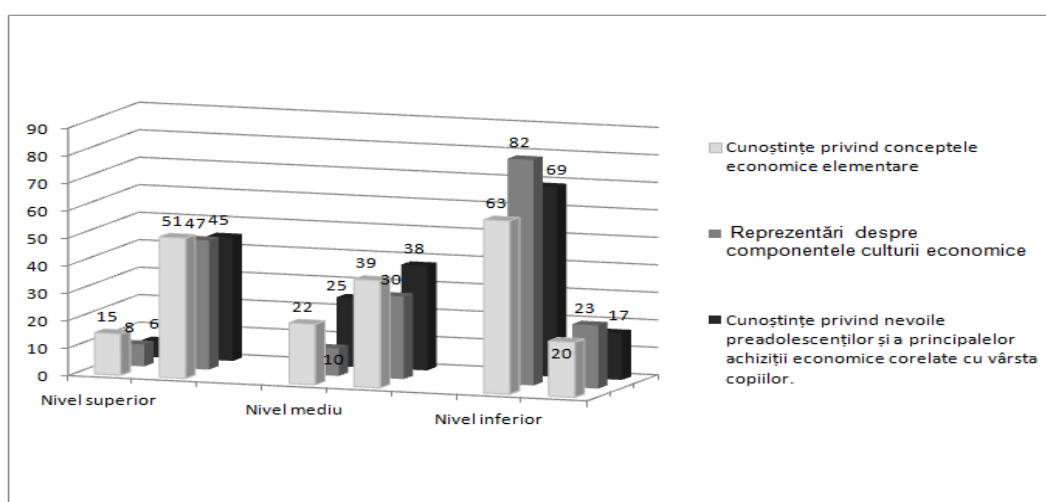

Figura 3.9. Competențele părinților la nivel de cunoaștere (post experiment)

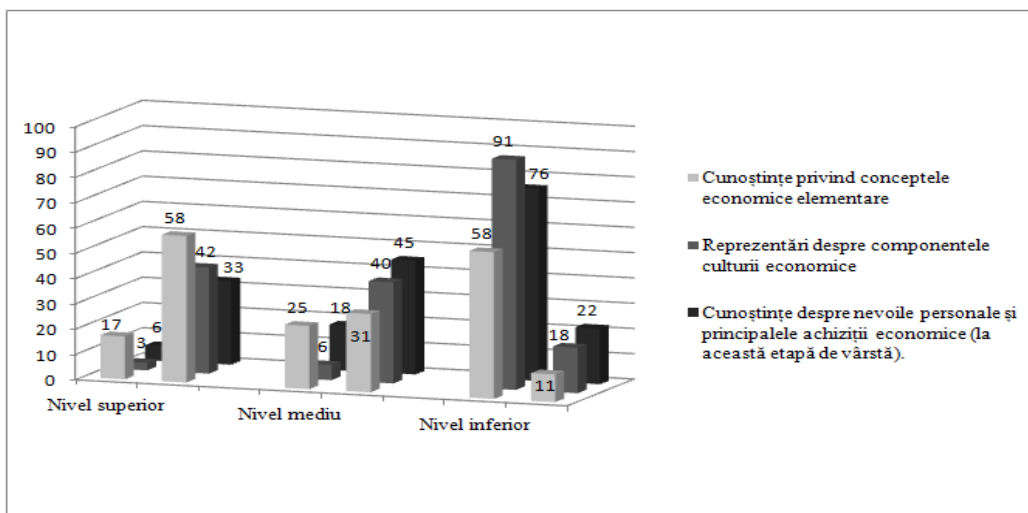

Figura 3.10. Competențele preadolescenților la nivel de cunoaștere (post experiment)

După formare, am observat că subiecții lotului investigat au însușit conceptele economice elementare și componentele culturii economice. Părinții au devenit mai atenți la nevoile preadolescenților și au început să se informeze referitor la unele aspecte economice pentru a putea forma și dezvolta reprezentările economice la copiii lor. În baza histogramei 3.9. observăm că competențele părinților s-au schimbat mult după experimentul de formare, majoritatea dintre ei transferându-se de la nivelul inferior spre cel mediu și superior.

Pe de altă parte, preadolescenții au devenit mai motivați să învețe domeniul economic, oferind răspunsuri calitative și venind la lecții cu întrebări pregătite pentru profesor.

Rezultatele obținute pe lotul preadolescenților, prezentate grafic, ne-au oferit posibilitatea să concluzionăm că mulți elevi și-au cizelat vocabularul și au început să folosească adecvat și corect termenii economici, să înțeleagă ce presupune cultura economică, să-și cunoască nevoile și să dorească să-și dezvolte cunoștințele economice.

De asemenea, circa 58% din elevii au înțeles că familia reprezintă pentru ei un mediu economic important și au însușit care sunt veniturile și cheltuielile acesteia. Totodată, mai mult de 47% din preadolescenții au început să se intereseze de subiectele economice din cotidian, au înțeles care este importanța valorilor economice, au devenit mai atenți în cheltuirea banilor, au însușit care sunt regulile unui comportament economic rațional, etc. Toate acestea reflectă, de fapt, competențele la nivel de aplicare ale elevilor.

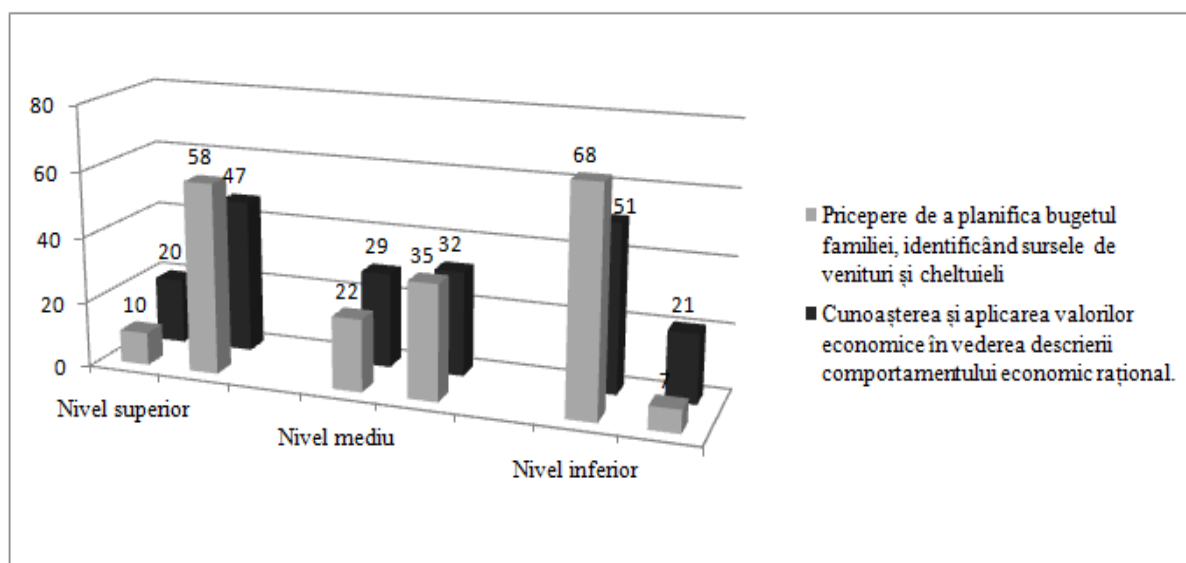

Figura 3.11. Competențele preadolescenților la nivel de aplicare (post experiment)

Cât privește competențele la nivel de aplicare ale părinților, menționăm că după experimentul formativ mulți părinți au început să se implice activ în aspectele economice ale vieții cotidiene: aceștia au început să abordeze activ subiectele economice în cadrul familiei; să aplice cunoștințele căpătate pentru a-și organiza finanțele familiei (circa 57%); să utilizeze unele metode de educație noi (circa 42%); să formeze la copil o conduită rațională (circa 56%); totodată, părinții înșiși schimbându-și comportarea privind gestionarea bugetului familial.

Dacă la constatare, părinții au întâmpinat dificultăți în ceea ce privește exemplificarea situațiilor în care copilul manifestă un comportament economic rațional, în cadrul experimentului de verificare circa 56% din părinți au reușit să întocmească *Codul regulilor unui comportament economic rațional în cadrul familiei*, prin respectarea căruia adulții dezvoltă la copii deprinderi sănătoase privind ordinea, curățenia, igiena proprie, îngrijirea apartamentului, etc. și neapărat deprinderi de utilizare rațională a banilor. Astfel, printre regulile formulate de către părinți se regăsesc:

- utilizarea economicoasă a apei, energiei electrice, gazului, etc.
- păstrarea bunurilor personale și ale celorlalți membri ai familiei;
- respectarea muncii și a oamenilor care muncesc;
- utilizarea dozată a gadgeturilor;
- folosirea rațională a banilor de buzunar;
- implicarea benevolă în activitatea gospodărească a familiei (curățenia, prepararea bucatelor, cumpărăturile).

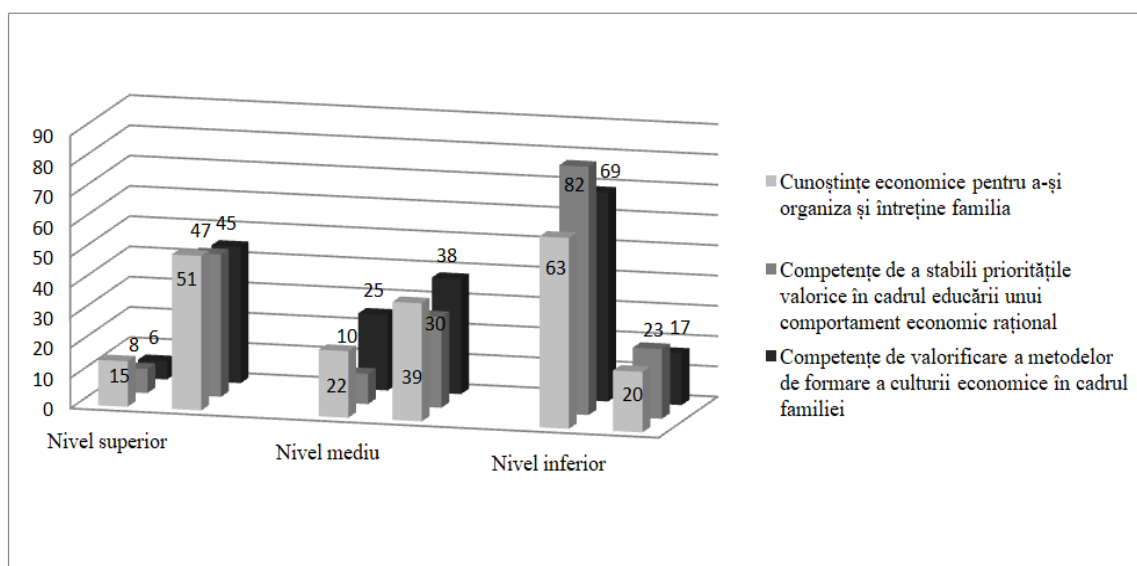

Figura 3.12. Competențele părinților la nivel de aplicare (post experiment)

La fel, o schimbare pozitivă evidentă au avut-o competențele parentale de valorificare a metodelor de formare a culturii economice în cadrul familiei. Astfel, părinții au menționat că au apelat mai frecvent următoarele metode de educație

Exemplul pozitiv al părinților și influența sugestiei. Această metodă se desfășoară în condiții naturale și este cu atât mai eficientă cu cât se bazează pe exemplul personal oferit de către părinți. Cercetorii din domeniul științelor educației Климов Е. [194], Иткин И. [193], Ибоджаева О. [189; 190], Горленко В. [185], Беляева Н. [179] definesc metoda sugestiei ca arta de a modifica individul, insuflându-i credința că el este sau poate fi altul decât este. Esența metodei constă în faptul că părinții, prin exemplul propriu, învață copiii unele comportamente raționale privind: economisirea apei, energiei electrice, prepararea bucatelor, realizarea cumpărăturilor, etc. Pentru a reuși modelarea comportamentului copiilor, părinții trebuie să se manifeste adecvat și sincer în fiecare zi [124].

Cooperarea. Această metodă constă în îmbinarea inteligenței și a efortului individual cu inteligența și eforturile celorlalți membri. Este o modalitate eficientă de socializare a copiilor, de formare a spiritului de echipă, ajutor reciproc care, de fapt, facilitează procesul integrării sociale a copilului. Cooperarea permite formarea capacității de colaborare în formularea și realizarea obiectivelor planificate. Cooperarea presupune existența unui climat familial deschis și pozitiv, părinții împreună cu copiii coordonând procesul de asumare a responsabilității executării unei sarcini, ceea ce dezvoltă autocontrolul și autoevaluarea [Ibidem].

Recompensa și pedeapsa. Recompensa este un moment plăcut și poate genera creșterea frecvenței în manifestarea comportamentului respectiv. Recompensele pot fi diverse: posesia

temporară a unor obiecte, laude, îmbrățișări, încurajări, activități stimulatoare, etc. Este important ca părinții să conștientizeze că nu există recompense universale, alegerea fiind dependentă de preferințele, interesele și vârsta copilului. Pedepsa este o tehnică deosebită, aplicată cu scopul de a modifica un comportament incorect ce se repetă. Aceasta poate fi realizată prin diverse forme: dezaprobare, privarea de un anumit obiect, etc. Neapărat este ca părinții să motiveze aplicarea unei anumite pedepse [90; 124].

Jocul. Participarea activă a tuturor membrilor familiei dezvoltă pasiunea pentru joc, permite copilului să se manifeste, transformă jocul în formă de activitate. Jocul este cel care satisface cel mai bine nevoia de mișcare, antrenează imaginația, dezvoltă limbajul, călește voința, încurajează socializarea, permite exprimarea afectivă etc. Implicarea adulților este diferită în funcție de tipul de joc și de vârsta copilului. Este demonstrat că nu numărul de jucării și varietatea lor face copilul fericit, ci timpul activ alocat de părinți jocului alături de copil. De multe ori copilul se joacă cu anumite obiecte pe care imaginația lui le transformă în jucării. Acest lucru nu înseamnă că nu contează ce jucării se oferă copilului, ci mai mult faptul că activitatea de joc primește forță prin participarea activă a membrilor familiei. Actualmente există diverse jocuri economice pentru toată familia: Monopoly, Milioner, Businessmanul vesel, Secretul succesului, Ferma, Capitalul, Antreprenorul, Imperiul piraților, etc. [124].

Povața. Este metoda ce se bazează pe valorificarea experienței morale a copilului, ilustrată prin proverbe, cugetări, maxime etc. Dacă în majoritatea metodelor mesajul educativ vine de la părinte sau profesor (ca agent sau model), în cadrul acestei metode mesajul este codificat într-o expresie lingvistică cu o puternică semnificație morală. Poporul drept educator impune cerințe, orientează sau controlează moralitatea indivizilor, prin intermediul unei maxime, a unei cugetări, a unui proverb sau aforism: "*Seamănă la tinerețe, ca să ai la bătrânețe*"; "*Cine economisește, niciodată nu-i lipsește*"; "*Cine pune ban pe ban, mult adună într-un an*". Aceste profunde gânduri despre comportamentul nostru acasă sau în societate constituie axiome veritabile, care contribuie la formarea conștiinței copilului. Asemenea expresii condensează o bogată experiență umană în domeniul moralității, descoperă o gamă variată de fenomene, răsfrângându-se sub formă de îndemnuri asupra componentelor cognitive și afective ale conștiinței morale, sarcina educatorilor constând în selectarea și folosirea lor judicioasă și la momentul oportun [Ibidem].

Discuția și explicația. Trăim într-o societate în care mediul conversațional este tot mai sărac, deoarece televizorul, calculatorul și alte tehnologii ne captează toată atenția. Astăzi tinerii se confruntă cu numeroase probleme care trebuie discutate și explicate de către părinți. Comunicarea eficientă în familie are scopul de a înțelege mesajele transmise. Aceasta nu trebuie

să fie o metodă separată, ci să fie inclusă în toate aspectele vieții familiale în special în ceea ce privește optimizarea relațiilor părinți-copii. Adulții, de regulă, discută cu copiii lor despre anumite subiecte, care-i interesează pe ei ca părinți, comunicarea fiind invadată de nemulțumiri și sfaturi și deseori seamănă mai mult cu un monolog. Pentru a îmbunătăți comunicarea cu copiii lor părinții trebuie să învețe să-și gestioneze emoțiile și să se informeze cu privire la particularitățile de vârstă ale preadolescenților. Puberii vor avea o atitudine deschisă față de părinți în cazul în care aceștia îi vor asculta și auzi și nu vor domina discuția.

Subiectele discutate trebuie să fie interesante, actuale și nu să se rezume la școală, note, devieri comportamentale. La această etapă de vârstă, copiii se interesează de jocuri, cărți, modă, artă, economie, bani, profesii, limbi străine, etc. Oferindu-le preadolescenților libertatea de a-și exprima nevoile, emoțiile și dorințele, părinții vor reuși să-i înțeleagă mai bine și să soluționeze mai ușor conflictele familiale. [124].

Aceste metode vor fi aplicate în funcție de vârsta copiilor, nivelul de dezvoltare și de situația concretă în familie.

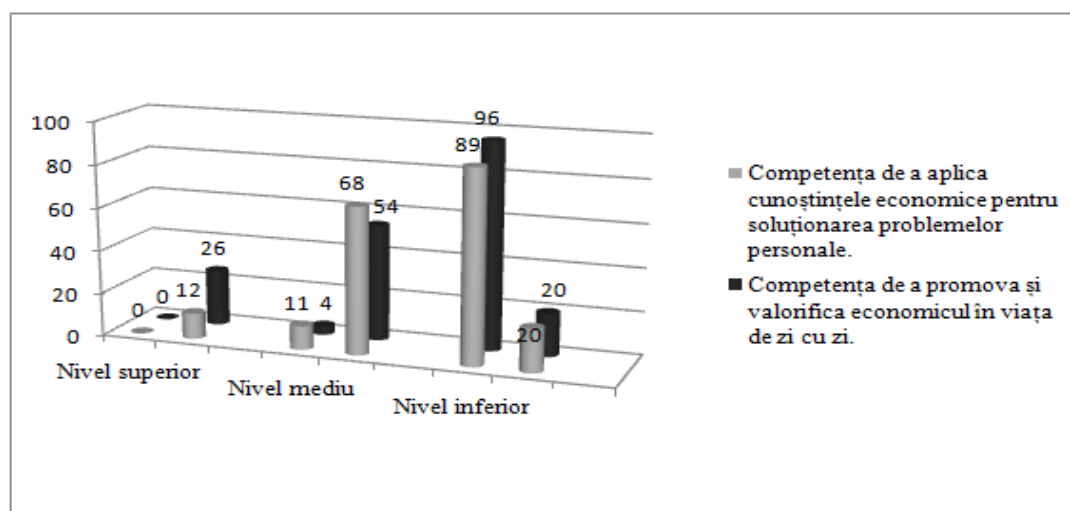

Figura 3.13. Competențele preadolescenților la nivel de integrare (post experiment)

Evaluarea competențelor la nivel de integrare, ne-a permis să analizăm logica economică, dar și creativitatea preadolescenților. Ei au fost puși în situația de a oferi sfaturi personajelor din studiile de caz, dar și a argumenta soluțiile propuse. În cadrul experimentului de verificare, elevii ne-au uimit prin maturitatea răspunsurilor, cunoașterea și aplicarea principiilor economice, prin dorința crescândă de a obține succes financiar. La fel, sarcinile propuse au fost însoțite de realizarea unor opere personale (desene, poezii cu conținut economic), practicarea unor jocuri economice în cadrul activităților extrașcolare dar și în familie, elaborarea unui glosar de termeni

economici, toate, fiind incluse în *Portofoliul privind promovarea culturii economice în cadrul familiei*

Rezultatele (la nivel de integrare) obținute pe lotul părinților demonstrează că după experimentul formativ mulți părinți (68%) au început să se implice activ în viața economică a familiei, căutând soluții reale pentru îmbunătățirea situației financiare. S-a modificat considerabil numărul familiilor (44% în comparație cu 4% la constatare) care au început să se joace acasă cu copiii lor în diverse jocuri economice și să citească ca metodă de petrecere a timpului liber eficient în familie. Majoritatea adulților au început să utilizeze negocierea în alegerea strategiilor economice familiale, implicând preadolescenții, astfel încât să se realizeze un echilibru între participarea copilului la luarea deciziilor și necesitatea de autoritate a părinților.

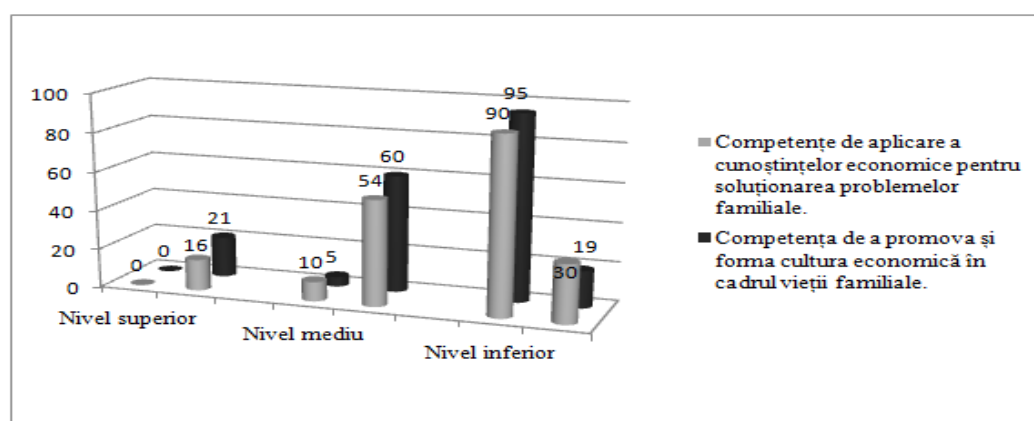

Figura 3.14. Competențele părinților la nivel de integrare (post experiment)

În baza discuțiilor cu părinții am stabilit că competențele parentale la nivel de integrare implică mai multe aspecte privind valorificarea domeniilor vieții decât simple relații familiale cu copiii, ca de exemplu cel profesional, social, spiritual, personal. Modul în care părinții caută soluții pentru celelalte domenii ale vieții: cum gestionează stresul, cum investesc banii, cum gestionează bugetul familiei, etc. reprezintă exemple/modele de educație a copiilor și desigur că de autoeducație. Astfel, la etapa de constatare nici un părinte nu a fost în stare să realizeze un *Proiect cu soluții practice pentru gestionarea eficientă a finanțelor familiale*. Situația s-a schimbat radical în cadrul formării și evaluării, deoarece părinții au început să-și analizeze critic situația financiară, să identifice greșelile comise și să caute soluții pentru îmbunătățirea situației financiare. Astfel printre cele mai valoroase sugestii ale părinților incluse în *Proiectul de soluții practice pentru gestionarea eficientă a finanțelor familiei* enumerăm:

1. **Independența financiară.** Primul pas spre independență financiară reprezintă elaborarea bugetului personal și al familiei, care permite examinarea atentă a veniturilor și cheltuielilor;

2. **Cultivarea disciplinei financiare la membrii familiei.** Cursul banilor poate fi ușor urmărit când îi înveți pe membrii familiei să se adapteze la cheltuieli. Acest lucru se poate realiza prin diferențierea clară a nevoilor și dorințelor, prin efectuarea cumpărăturilor în baza listei, prin negocierea în familie a viitoarelor achiziții etc.

3. **Cultura economisirii în vederea atingerii echilibrului financiar.** Cea mai bună metodă de a asigura echilibru financiar reprezintă prezența economiilor. Încurajați toți membrii familiei să facă economii. Analizați împreună cu preadolescenții care sunt modalitățile de economisire rațională, ca acestea să nu fie în detrimentul familiei, sănătății membrilor acesteia, dar să cultive un comportament adecvat și conștiincios pentru a evita consumul excesiv. Utilizați instrumente moderne de economisire: cont de economii, depozit bancar, etc. Acești bani, ulterior, vor putea fi o rezervă pentru situații imprevizibile, o eventuală investiție în bunuri de capital, o sursă financiară pentru vacanța familiei, etc.

4. **Împrumuturile.** În cazul unei nevoi stringente a banilor suplimentari, convingeți-vă că creditul bancar este cea mai bună variantă. Evaluați posibilitățile de achitare a creditului, condițiile de creditare, prezența sau absența altor datorii în familie etc.

5. **Responsabilitățile în familie.** Este necesar să fie împărțite responsabilitățile financiare în cadrul familiei. În acest sens discutați și clarificați cine va urmări situația creditelor și depozitelor ale familiei; cine va răspunde pentru achitarea facturilor; pentru efectuarea cumpărăturilor, etc. Este foarte important ca părinții să colaboreze cu preadolescenții în acest sens, implicându-i activ în toate deciziile familiale.

6. **Importanța comunicării.** Discutați săptămânal despre problemele financiare în cadrul familiei. Bani și nevoie să fie socotiți permanent, de aceea dacă mai bine veți controla situația financiară, veți atinge mai rapid echilibrul financiar și bunăstarea .

Menționăm că soluțiile enunțate sunt valabile pentru educația economică și organizarea finanțelor în toate familiile, însă, deseori, părinții nu sunt în stare să-și rezolve singuri problemele financiare. Acest lucru se întâmplă întrucât unele valorile tradiționale familiale sunt destul de depășite și nu mai corespund cerințelor, tendințelor și valorilor societății contemporane [41].

Este important să conștientizăm că părinții pot contribui, cât și a stagna, chiar împiedica formarea culturii economice la copii. O parte dintre adulții chestionați au recunoscut că au avut o responsabilitate parentală redusă, neocupându-se sistematic de educația copiilor, mai ales în ceea ce privește educația economică. De aceea, în cadrul experimentului pedagogic, am îndemnat adulții să se revigoreze, să lucreze asupra autoeducației pentru a deveni parteneri

interesanți și eficienți pentru copiii lor, fiindcă copiii generației de astăzi au nevoie de mentori, de adevărați îndrumători, care pot fi chiar părinții lor [Ibidem].

Prin urmare, o schimbare de viziune asupra vieții economice, o schimbare în gândirea, valorile, percepțiile și atitudinile părinților referitoare la problemele economice zilnice este un obiectiv contemporan, miza pe care am tins să o realizăm prin desfășurarea programului de formare.

La fel, în cadrul experimentului de verificare, spre deosebire de cel constatativ, am reușit să elaborăm împreună cu părinții o *Agendă de promovare a culturii economice în cadrul familiei*, care cuprinde următoarele direcții:

1. **Exemplul pozitiv al părinților.** Adulții trebuie să-și mobilizeze resursele pentru a fi un model pentru copiii lor, deoarece este dificil să educăm comportamente raționale când părinții înșiși sunt dezordonați, imorali, risipitori, leneși și iraționali în acțiunile pe care le fac.
2. **Petrecerea timpului calitativ în familie** prin: discuții pe teme economice, vizionarea filmelor, emisiunilor cu caracter economic, organizarea dezbaterilor, practicarea jocurilor economice, citirea cărților cu conținut economic, etc.
3. **Respectarea Codului de reguli a unui comportament economic rațional** în cadrul familiei;
4. **Participarea tuturor membrilor familiei la formarea și repartizarea bugetului;**
5. **Luarea deciziilor și soluționarea problemelor economice familiale în comun** (fiecare membru vine cu câte o propunere, apoi, după discuții se alege soluția cea mai optimă);
6. **Participarea tuturor membrilor familiei la munca domestică** (curățenia, spălatul vaselor, călcatul, prepararea bucatelor, etc.) și acțiunile de economisire/folosire rațională a resurselor.

Relevant este faptul că după formarea părinților și preadolescenților, în cadrul experimentului de verificare, subiecții au recunoscut că aspectul economic al vieții lor s-a îmbunătățit considerabil. Adulții au reușit să-și schimbe atitudinea față de bani, percepția față de anumite probleme financiare. Ei au devenit mai deschiși față de copiii lor și au recunoscut greșelile comise anterior. Tabelul de distribuție a datelor care reflectă detaliat rezultatele experimentului pedagogic este prezentat în Anexa 15.

Bineînțeles că mulți adulți nu au avut parte de o formare economică în cadrul familiilor de origine, dar, odată ce au devenit părinți, este necesar să-și mobilizeze toate resursele pentru a învăța pe parcursul vieții permanent și a deveni părinți competenți și eficienți [117].

În concluzie, formarea culturii economice a părinților prin organizarea cursurilor de inițiere în economie a contribuit nu numai la îmbunătățirea educației economice a copiilor, ci a eficientizat educația familială și a sporit emanciparea socială și spirituală a părinților. Evoluțiile

rapide din viața socială și cea economică generează o cerere față de părinți pentru a continua procesele de reînnoire a cunoștințelor, competențelor, deprinderilor și valorilor pe durata vieții.

3.4. Concluzii la capitolul 3

Realizarea celor trei etape ale experimentului pedagogic: de constatare, de formare și de verificare, ne-au permis să analizăm competențele elevilor și ale părinților privind cultura economică la început și să măsurăm schimbările survenite după formarea acestora. Măsurările s-au realizat în baza indicatorilor și descriptorilor elaborați.

- În baza desfășurării etapei inițiale a experimentului pedagogic am constatat insuficiența sau chiar lipsa unei culturi economice în cadrul familiei. Observațiile, conversațiile și chestionările realizate ne-au permis să stabilim că atât adulții cât și preadolescenții aveau cunoștințe vagi, aproximative cu privire la valorile economice, importanța lor și posibilitățile conduitei centrate pe respectarea culturii economice.
- Clarificarea cadrului conceptual și determinarea reperelor metodologice de formare a culturii economice au permis elaborarea *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei*, care include șapte componente de bază: componenta epistemologică, componenta axiologică, componenta normativă, componenta tehnologică, parteneriatul educațional, componenta evaluativă și finalitățile scontate (acestea reprezintă fundamentele teoretico-aplicative de formare a CE). Modelul, inclusiv toate instrumentele pedagogice elaborate (chestionare, indicatori, *Matricea corelării strategiilor educative cu nevoile preadolescentului*, *Strategia de valorificare a educației economice a elevilor și părinților* au fost discutate cu grupurile de experți (Anexa16) și examinate în cadrul Consiliului metodologic al Instituției Publice Liceul Teoretic "Petru Rareș", fiind validate preliminar pe un lot experimental independent de elevi și părinții acestora (descriș în subcapitolul 2.3).
- Cercetarea realizată a demonstrat că *Strategia de valorificare a educației economice a elevilor și părinților* este un instrument metodologic eficient, care a contribuit la aprofundarea cunoștințelor părinților și la implicarea acestora în procesul de creștere și dezvoltare a copiilor, inclusiv de formare a culturii economice;
- Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei a încorporat ansamblul tehnologiei și a instrumentelor metodologice descrise: *Programul de consiliere al părinților care a inclus: ședințe tematice și de consiliere cu părinții*, Curriculum de Inițiere în Economie pentru părinți, Ghidul de inițiere în economie pentru părinți și cadre didactice și *Programul de formare al preadolescenților*, în cadrul căruia s-a valorificat Manualului de Inițiere în economie pentru clasele a V-a și a VI-a; lecțiile de inițiere în economie în baza Curriculumului la decizia școlii ;

revista trimestrială a liceului cu genericul Economics; etc. Strategia de valorificare a educației economice a elevilor și părinților a orientat întreaga activitate de implementare a modelului nominalizat;

- Identificarea dificultăților (depistate în experimentul preliminar și cel de constatare) cu care se confruntă părinții și cadrele didactice în formarea culturii economice la copii, au stat la baza întocmirii și desfășurării programelor de consiliere a adulților și a organizării discuțiilor, dezbaterilor, a schimbului de experiență referitor la forma și metodele de predare a disciplinelor economice, precum și la crearea unei pagini de Facebook, destinată formării și consolidării culturii economice a familiei;
- Implementarea și valorificarea programului de formare ne-a permis să evidențiem rezultatele experimentului pedagogic. Au fost expuse grafic, analizate și comentate schimbările pozitive survenite în cognițiile, atitudinile și comportamentul preadolescenților, inclusiv al părinților;
- Realizarea experimentului pedagogic a demonstrat că *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei* elaborat este unul eficient și poate fi valorificat atât în practica educației economice școlare cât și în cadrul educației familiale.

CONCLUZII GENERALE ȘI RECOMANDĂRI

Cercetarea realizată se referă la unul dintre cele mai actuale, importante și complexe aspecte ale educației familiale. Formarea culturii economice a preadolescenților și părinților reprezintă un deziderat al *noilor educații*, un aspect al educației permanente și un factor al formării și dezvoltării personalității integre, armonioase a copiilor. Astfel, în baza delimitării aspectelor teoretice, a realizării experimentului pedagogic și a prelucrării cantitative și calitative a rezultatelor obținute, am formulat următoarele concluzii:

1. Studiul analitic al problemei investigate a permis definirea și dezvăluirea esenței conceptelor de bază ale cercetării: *familie, educație, educație familială, cultură, economie, educație economică, cultură economică*. Conceptualizarea formării culturii economice în educația familială a generat o analiză a istoricului evoluției procesului vizat și a contribuit la precizarea orientărilor epistemologice privind formarea CE în educația familială din perspectiva teoriilor dezvoltării funcționalității familiei și a accepțiunilor privind structura CE, asigurând determinarea traseului de formare a acesteia.
2. Realizarea analizei particularităților de vârstă ale preadolescenților a condiționat identificarea politicilor și practicilor educaționale de formare a culturii economice la elevi, a nevoilor acestora; a principalelor achiziții privind educația economică la această etapă de vârstă [123]; ceea ce a permis elaborarea și validarea *Matricei corelării strategiilor educative cu nevoile preadolescentului*; delimitarea obiectivelor, competențelor și posibilităților de formare a culturii economice în contextul formal, nonformal și informal; elaborarea Curriculumului la disciplina opțională *Inițiere în Economie* pentru clasele a V-a și a VI-a ; elaborarea și valorificarea Manualului de *Inițiere în Economie* pentru elevi [125]. La fel, au fost stabilite și explicate modurile de explorare a interdisciplinarității și pluridisciplinarității în studierea cursului opțional de Economie [116].
3. Studiul teoretic și concretizarea dificultăților cu care se confruntă părinții și cadrele didactice în formarea culturii economice la copii, a permis determinarea și descrierea specificului formării culturii economice în contextul educației familiale; stabilirea problemelor care apar în calea realizării educației economice; elaborarea indicatorilor și descriptorilor formării culturii economice pentru părinți și preadolescenți, a *Schemei corelării valorilor economice cu valorile morale*, a principiilor și condițiilor psihopedagogice de formare a culturii economice la preadolescenți, în baza cărora s-a realizat experimentul pedagogic. Instrumentele metodologice enumerate au asigurat desfășurarea *Programelor de educație și consiliere a preadolescenților și părinților în domeniul formării culturii economice*.
4. Colaborarea cu părinții în contextul parteneriatului educațional, a asigurat familiarizarea acestora cu conținutul culturii economice; formarea părinților în cadrul ședințelor tematice de consiliere axată pe dezvoltare; elaborarea și validarea *Curriculumului de Inițiere în Economie* pentru

părinți și cadre didactice, inclusiv a *Ghidului de inițiere în economie pentru părinți și cadre didactice* [124], precum și valorificarea eficientă a strategiilor și metodelor de formare a culturii economice la preadolescenți. Toate acestea au fost incluse în *Strategia de valorificare a educației economice a elevilor și părinților*, instrument pedagogic destinat formării și perfecționării competențelor parentale de formare a CE și a comportamentului economic rațional al elevilor.

5. Elaborarea și validarea *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei*, care conține fundamentele teoretice și aplicative ale formării culturii economice a permis realizarea experimentului pedagogic cu o durată de un an și observarea schimbărilor pozitive survenite în cognițiile, atitudinile și comportamentul preadolescenților, inclusiv în competențele parentale privind formarea culturii economice în cadrul educației familiale [127]. În teză este demonstrată funcționalitatea modelului și a strategiei menționate anterior.
6. Rezultatele experimentului pedagogic au asigurat creșterea nivelului culturii economice la preadolescenți de la 2058 puncte acumulate la constatare la 3259 puncte în cadrul experimentului de verificare (sporire cu 1201 puncte). Acest fapt s-a manifestat prin folosirea adecvată a conceptelor economice; sporirea interesului față de subiectele economice; exersarea unor comportamente raționale în familie și în societate, etc. La fel, s-a remarcat o sporire a nivelului competențelor economice parentale de la 2532 puncte la constatare către 3963 puncte acumulate în cadrul experimentului de verificare (sporire cu 1431 puncte). Acestea, manifestându-se prin implicarea activă în toate aspectele economice ale vieții familiale, utilizarea unor metode interactive de formare a culturii economice la copii, formarea unor conduite raționale la copii prin forța propriului exemplu precum și gestionarea eficientă a finanțelor personale și familiale. Rezultatele cercetării demonstrează pertinenta problemei, scopului formulat și confirmă ipoteza investigației.

În acest fel, rezultatele științifice obținute în cercetare, care s-au axat pe determinarea și valorificarea fundamentelor teoretico-aplicative ale formării culturii economice la preadolescenți în cadrul educației familiale, prin intermediul implementării *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei* au soluționat problema cercetată, ceea ce a condus la formarea competențelor parentale privind educația economică și la schimbarea cognițiilor, atitudinilor și comportamentului economic al copiilor.

Problema științifică și scopul cercetării au fost soluționate prin realizarea următoarelor obiective:

- Stabilirea cadrului conceptual și teoretic al culturii economice prin studiul și dezvăluirea conceptelor de bază.
- Examinarea istoricului evoluției și a specificului formării culturii economice în cadrul educației școlare și familiale.

- Identificarea esenței, conținutului și a componentelor culturii economice în contextul abordării interdisciplinare.
- Determinarea principiilor și a condițiilor psihopedagogice de formare a culturii economice la preadolescenți în familie și în școală.
- Elaborarea, experimentarea și validarea *Modelului pedagogic de formarea a culturii economice a familiei* și a *Strategiei de valorificare a educației economice a elevilor și părinților*.

În consens cu rezultatele obținute propunem următoarele **recomandări**:

La nivel macrostructural:

- Elaborarea politicilor sociale statale și educaționale care ar aborda pertinent educația economică prin valorificarea activă și creativa a posibilităților mass-media (tv, radio, presa periodică etc.) și a Internetului (rețele sociale, blog-uri speciale, you tube, etc.).
- Introducerea în actele normative de atestare, acreditare, inspectare și evaluare a instituțiilor de învățământ preuniversitar un indicator special cu privire la valorificarea activităților formale și nonformale de inițiere a elevilor și părinților în educația economică.
- Renovarea și actualizarea standardelor de formare profesională inițială și continuă a cadrelor didactice din perspectiva extinderii și aprofundării conținuturilor curriculare școlare prin completarea lor cu informații noi privind educația economică, valorile economice, componentele culturii economice, consumul rațional, lecturile și jocurile economice, etc.

La nivel microstructural:

- Elaborarea și editarea unor suporturi teoretico-metodologice, ghiduri pentru cadrele didactice și părinți, care ar conține fundamentele teoretico-aplicative ale formării culturii economice la elevi.
- Implementarea activităților de consiliere a părinților prin valorificarea *Modelului pedagogic de formare a culturii economice a familiei* și Paginii de Facebook *Economia familiei*.
- Întemeierea și desfășurarea parteneriatelor educaționale eficiente în care instituțiile de învățământ și întreprinderile economice ar colabora cu studenții, elevii și familiile în direcția organizării-desfășurării acțiunilor de educație și formare a culturii economice.

Totodată, cercetarea realizată ne-a permis să stabilim unele lacune/limite, care uneori creau anumite dificultăți. Lotul părinților era reprezentat preponderent de mame (circa 75-80%). La fel, nu am reușit să elaborăm cu părinții un *Proiect de business familial*.

Cercetarea realizată deschide perspective noi pentru investigarea aprofundată a componentelor culturii economice, care pot fi valorificate în cadrul familiilor și în societate, precum și investigarea specificului formării culturii economice în cadrul familiilor din mediul rural. La fel, investigația efectuată poate servi drept fundament pentru studierea modului de inițiere, dezvoltare și gestionare a businessului familial.

Bibliografie:

1. ACELEANU, M. *Munca: statutul social și rolul muncii de-a lungul istoriei- din antichitate până în Epoca modernă*, În Revista: Economie teoretică și aplicată, Volumul XVIII, №8 (561), 2011. pp. 71-80. ISSN 1844-0029.
2. ALBULESCU, I. *Istoria pedagogiei românești*, Cluj- Napoca: Editura Casa cărții de știință, 2005. 115 p. [citat 20.09.2018]. Disponibil: [https://www.scribd.com > document](https://www.scribd.com/document) , [https://beyondreamz.files.wordpress.com /2010/01/istoria _pedagogiei_romanesti.pdf](https://beyondreamz.files.wordpress.com/2010/01/istoria_pedagogiei_romanesti.pdf)
3. ALEXANDRESCU, I. *Persoană, personalitate, personaj. Insul în dinamica devenirii*. Iași: Editura Junimea, 1988. 375 p. [citat 28.06.2019]. Disponibil: [https:// books. google. com](https://books.google.com)
4. ANDONI, V., BOLOHAN, N. *Educație economică și antreprenorială, Curriculum opțional*, Chișinău: 2013. Aprobă: la ședința Consiliului Național pentru Curriculum, proces verbal nr.4 din 9.02.2012. 32 p. [citat 12.07.2018]. Disponibil: <https://www.mecc.gov.md>
5. ANDRONE, M. *Sociologia educației, Suport de curs*, Cluj Napoca: Editura Centrului universitar Babeș Bolyai, 2014. 209 p. [citat 9.07.2017]. Disponibil: https://www.academia.edu/10215491/Sociologia_educatiei
6. ANTONESEI, L. *Fundamentele culturale ale educației, Suport de curs*, Iași: Editura Polirom, 1996. 128 p. ISBN 973-9248-08-x.
7. ARHIP, A., PAPUC, L. *Noile educații - imperative ale lumii contemporane*, Chișinău: FEP Tipografia Centrală, 1996. 142 p. ISBN 5-7790-0357-2.
8. BATOG, M. *Alfabetizarea economică – factor al progresului școlar în domeniul disciplinelor economice*, în Revista iTeach: Experiințe didactice, №55/ martie, București: 2016, pp.3-5. ISSN 2247-966X, ISSN-L= 2247-966X.
9. BAXAN, I. *Axiologia educației economice*, în Revista Univers Pedagogic, Categoria C, №3, 2010. pp.41-47. ISSN 1811-5470.
10. BĂLĂȘOIU, T. *Integrarea educației ecologice în noile educații*, în Buletinul AGIR (Asociația Generală a Inginerilor din Romania), n XXIV, №3, 2014 p. 87-89. [citat 11.01.2017]. Disponibil: www.agir.ro
11. BEKER, G. *Capitalul uman. O analiză teoretică și empirică cu referire specială la educație*, București: Editura ALL, 1997. 437 p. [citat 09.01.2018]. Disponibil: <http://anale.feaa.uaic.ro>
12. BERGE, A. *Profesiunea de părinte*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1997. 196 p.
13. BISTRICEANU, C. *Sociologia familiei*, București, Editura: Fundației România de Măine, Ediția II, 2006. 220 p. ISBN (10) 973-725-699-9, ISBN (13) 978-973-725-699-7.

14. BONCHIȘ, E.(coord.) *Familia și rolul ei în educarea copilului*, Iași: Editura Polirom, 2011. 424 p. ISBN 978-973-46-2231-3.
15. BRICEAG, S. *Psihologia vârștelor. Curs universitar*, Bălți: Editura Universității de Stat „Alec Russo”, din Bălți, 2017. 291 p. ISBN 978-9975-50-196-5.
16. *Bugetul Familiei, ghid de abundență financiară*, Echipa de asistență financiară Provident, Chișinău: Editura Arc, 2012. 36 p. [citat 03.04.2018]. Disponibil: <https://www.academia.edu>
17. *Buletinul învățământului*, Chișinău: Editura Moldpres, 1996. 120 p.
18. CALANCEA, A. *Inteligența emoțională și deosebiriile gender*, În materialele Conferinței științifice internaționale: Symposia professorum, Chișinău: ULIM, 2016. pp.124-128 ISBN 978-9975-934-94-7.
19. CALANCEA, A. *Psihologia personalității. Suport de curs*, Chișinău: Editura Tipografia centrală, 2006. 272 p. ISBN 9975-78-416-X.
20. CALANCEA, A. *Factorul emoțional în structura personalității și a activității instructive la adolescenți*, În Materialele Conferinței științifice naționale: Symposia professorum, Chișinău: ULIM, 2017. pp.13-19 ISBN 9975-920-50-0.
21. CALANCEA, A. *Întroducere în psihologie. Suport de curs*, Chișinău : ULIM, 2012. 48 p. ISBN 978-9975-4382-6-1.
22. CAZACU, D. *Reprezentarea socială a familiei contemporane în Republica Moldova*, autoreferatul tezei de doctor în psihologie, Chișinău: 2018. 29 p.
23. CIOBANU, L. *Formarea culturii economice elementare la preșcolari*, Teza de doctor în pedagogie, Chișinău: 2000. 148 p.
24. CIOBANU, L. *Impactul educației economice asupra corectării comportamentelor economice negative în familie*, Bălți: 2014. 178 p. ISBN 978-9975-132-15-2.
25. CIOBANU, L. *Pedagogizarea părinților copiilor care opun rezistență la satisfacerea judicioasă a necesităților materiale*, În: Materialele Conferinței științifico-practice: Rezistența educației: delimitări conceptuale și sugestii practice, Bălți: Presa Bălțeană, 2012. pp.39-45. [citat 13.05.2018]. Disponibil: <http://tinread.usarb.md>
26. CIOBANU, M., VASILIEV, I., GREMALISCHII, A. *Educația și dezvoltarea economică. Sintează de politici în domeniul educației*, Lucrare elaborată în cadrul Proiectului “Observatorul societății civile în reformarea educației”, finanțat de Fundațiile pentru o Societate Deschisă prin intermediul Fundației Soros-Moldova, Chișinău: 2016.19 p. [citat 23.01.2017]. Disponibil: <http://ipp.md/old/public/files>

27. CIOBANU, O. *Educația economică în România: prezent și perspectivă*, București: Editura ASE, 2003. 290 p. ISBN 978-973-30-3661-6.
28. CIOBANU, V., COLIBABA, V., CHIRIȚĂ M. *Raport de activitate, Fundația Soros Moldova, Dezvoltare economică*, Chișinău: Combinatul poligrafic, 2001. 157 p. [citat 02.04.2018]. Disponibil: <https://www.soros.md/files/FSM>
29. CIOFU, C. *Interacțiunea părinți-copii*, București: Editura Amaltea, 1998. 218 p. ISBN 973-2901-30-6.
30. *Codul Educației al Republicii Moldova*. Publicat la 24.10.2014 în Monitorul Oficial №319- 324, intrat în vigoare la 29.11.2014
31. *Codul familiei al Republicii Moldova*, Nr. 1316 din 26.10.2000. Publicat: 26.04.2001 în Monitorul Oficial Nr. 47-48, Chișinău: Farmex-Lux, 2014. Disponibil: <http://lex.justice.md/>
32. COJOCARU, V. *Societatea cunoașterii și implicațiile ei educaționale*, În Conferința științifico-metodică ”Prerogativele învățământului preuniversitar și universitar în contextul societății bazate pe cunoaștere”, Volumul I. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2014, pp. 163-169. ISBN 978-9975-76-133-8.
33. COJOCARU, V., CHIRICĂ, G. *Rolul educației în societatea cunoașterii*, În Conferința ”Reconceptualizarea formării inițiale și continue a cadrelor didactice din perspectiva interconexiunii învățământului modern general și universitar”. Volumul. I. Chișinău: Universitatea de Stat din Tiraspol, 2017, pp. 49-54. ISBN 978-9975-76-214-4.
34. COJOCARU-BOROZAN M., SADOVEI L. *Fundamentele științelor educației*. Chișinău: Tipogr. UPS ”Ion Creangă”, 2014. 446 p. ISBN 978 -9975-46-207-5.
35. *Convenția cu privire la Drepturile copilului*, UNICEF (ONU, 1989) 40 p.
36. COSMOVICI, A. *Metode pentru cunoașterea personalității, cu privire specială la elevi*, București: Editura Didactică și pedagogică, 1980. 78 p. [citat 02.06.2017]. Disponibil: <https://www.slideshare.net>, <http://www12.tuiasi.ro>
37. *Creșterea rolului părinților și comunităților în guvernarea educației*, Studii de politici educaționale, Institutul de politici Publice, Chișinău: 2017. [citat 17.03.2018]. Disponibil: <https://www.soros.md>
38. CREȚU, N. *Operaționalizarea obiectivelor educaționale*, În Revista Didactica Pro, №1, (Category C), Chișinău: 2000. pp.57-59. ISSN 1810-6455.
39. CRISTEA, S. *Dicționar de pedagogie*, Chișinău: Editura Litera, 2002. 399 p. ISBN 973-30-5130-6.

40. CRISTEA, S. *Fundamentele pedagogiei*, Iași: Editura Polirom, 2010. 345 p. ISBN 978-973-46-1562-9.
41. CUCOȘ, C. *Educația: experiențe, reflecții, soluții*, București: Editura Polirom, 2013. 320 p. ISBN: 978-973-46-3232-9.
42. CUCOȘ, C. *Pedagogie și axiologie*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1995. 190 p. ISBN 973-30-4398-2.
43. CUCOȘ, C. *Pedagogie*, București: Editura Polirom, 1996. 240 p. ISBN 973-9248-03-9.
44. *Curriculum național opțional. Educație economică și antreprenorială*, (clasele V- IX), Formatori Junior Achievement Moldova, Chișinău: 2013. 36 p. [citată 07.01.2018]. Disponibil: <https://mecc.gov.md>
45. CUZNEȚOV, Larisa *Axiologia educației familiale: Aspecte filosofice și pedagogice de cultivare a copilului prin intermediul valorificării eficiente a timpului liber și a modului demn de viață*, În Revista Studia Universitas, USM, №9 (39), (Revistă științifică categoria B), 2010. pp. 67-81. ISSN 1857-2103.
46. CUZNEȚOV Larisa. *Consilierea și educația familiei. Introducere în consilierea ontologică complexă a familiei*. Chișinău: Primex com SRL, 2014. –488 p. ISBN 978-9975-110-20-4.
47. CUZNEȚOV, Larisa. *Educația pentru familie din perspectiva educației permanente. Cadru conceptual și metodologic*, Chișinău: Editura Primex-com SRL, 2013. 140 p. ISBN 978-9975-4253-2-2.
48. CUZNEȚOV, Larisa. *Educație prin optim axiologic*, Chișinău: Editura Primex- Com, 2010. 159 p. ISBN 978-9975-4073-2-8.
49. CUZNEȚOV, Larisa. *Familia ca proiect existențial. Managementul familiei*, Chișinău: Editura Primex- Com SRL, 2018. 323 p. ISBN 978-9975-3232-7-7.
50. CUZNEȚOV, Larisa. *Filosofia practică a familiei*, Chișinău: Editura CEP USM, 2013. 328 p. ISBN 978-9975-71-418-1.
51. CUZNEȚOV, Larisa. *Fundamente teoretice și metodologice ale educației pentru familie*, autoreferatul tezei de doctor habilitat, Chișinău: 2005. 50 p.
52. CUZNEȚOV, Larisa. *Pedagogia și psihologia familiei. Suport de curs*, Chișinău: Editura Primex-Com, 2013. 77 p. ISBN 978-9975-4253-8-4.
53. CUZNEȚOV, Larisa. *Tratat de educație pentru familie. Pedagogia familiei*, Chișinău: CEP UPSC, 2008. 628 p. ISBN 978-9975-70-717-6.
54. DANDARA, O. *Comenius- părintele pedagogiei moderne*, în Revista Didactica Pro, Retrospective pedagogice, №5(9), (Categoria C), 2001. pp. 47-50. ISSN 1810-6455.

55. DAVID E. *Istoria pedagogiei*. Sibiu: 2008. 51 p. [citat 12.12.2007]. Disponibil: https://www.academia.edu/8652704/Fileshare_eugen_david_istoria_pedagogiei_1_
56. DELORS, J. *Comoara lăuntrică*. Raportul pentru UNESCO al Comisiei Internaționale pentru educație în sec. XXI, București: Editura Polirom, 2000. 240 p. [citat 04.08.2017]. Disponibil: <https://www.librarie.net>
57. *Dicționar explicativ al limbii române*. Academia Română. București: Editura Enciclopedic Gold, 2012. 1230 p. ISBN
58. DIDIER, J. *Dicționar de filosofie*, București: Editura Univers Enciclopedic, 1998, 372 p. ISBN 973-9243-00-2.
59. DIDIER, M. *Economia – regulile jocului*, București, Editura: Humanitas, 1998. 29 p. ISBN 9732804513.
60. DIȚA, M., VÎRLAN, M. *Autocontrolul, stabilitatea emoțională și comportamentul la preadolescenți*, în *Revista Psihologie-Pedagogie Specială, Asistență Socială*, №1. (34), 2014. pp. 1-7. ISSN 1857-0224, ISSN: 1857-4432.
61. DOBRESCU, E. *Sociologie economică*, Ediția II, Ediția III, București: Editura Fundației România de Mâine, 2014. 176 p. ISBN 978-9731-631-88-2.
62. DRUȚĂ, F. *Psihosociologia familiei*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1998. 236 p. [citat 16.02.2017]. Disponibil: <https://www.printrecarti.ro>
63. FOURCANS, A. *Economia explicată fiicei mele*, Paris: Kindle Edition, 2019. 204 p. ISBN 9786069800744.
64. GHICA, I. *Scrieri economice, Volumul I,II,III*, București: 1937, 204 p. 330,8 BBK 65.02 (4p)
65. GÎNJU, S., TELEMAN, A., *Educație ecologică, Suport de curs*, Chișinău, UPSC, Laboratorul Ecoeducație, 2014. 142 p. ISBN 978-9975-46-221-1.
66. GLAVA, A. *Introducere în pedagogia preșcolară*, Cluj- Napoca: Editura Dacia Educațional, 2002. 230 p. ISBN 973-35-1471-3.
67. GRIGOR, I. *Educația economică a elevilor din învățământul liceal*, teza de doctor, Chișinău: IȘE, 2014. 165 p.
68. HĂRĂGUȘ, P. *Dilema muncă - familie*, în *Ancheta pilot – Generații si Gen la Cluj*, Cluj- Napoca: Editura Presa Universitara Clujeana, 2005. pp. 115-132. ISBN 973-610-355-2.
69. HĂRĂGUȘ, P. *Distribuția sarcinilor domestice în cuplurile din România. Între ideologie de gen și negociere bazată pe resurse*, În *Dimensiuni ale familiei actuale din România*, Cluj-Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 2007. pp. 221-244. ISBN 978-973-610-525-8.

70. HĂRĂGUȘ, P. *Diviziunea sarcinilor domestice în familia conjugală din România*, în *Romania sociala. Drumul schimbării și al integrării europene*, Cluj-Napoca: Editura Eikon, 2005. pp. 228-242. [citat 01.11.2018]. Disponibil: <https://www.academia.edu>
71. HĂRĂGUȘ, P. *Folosirea timpului și sarcinile domestice în Europa*, În *Studia Universitatis Babes Bolyai, Sociologia*, nr. 2, Cluj-Napoca. 2005. pp.95-116. [citat 08.04.2018]. Disponibil: <https://www.cceol.com/search/article>
72. HEYNE, P. *Modul economic de gândire*, București: Editura BIZZKIT, 2012. 496 p. ISBN 978-606-92148-3-1.
73. HILL, N. *Calea spre succes*, București: Editura Cartea veche, 2011. 216 p. ISBN 978-606-588-230-0.
74. HUȚU, C. *Cultura organizațională și leadership*. Fundamentarea capacității competitive a firmei, București: Editura Economică, 2007. 275 p. ISBN 978-9737-093-17-2.
75. ILUȚ, P. *Abordarea microeconomică a familiei*, Iași: Editura Polirom, 2005. 234 p. [citat 06.03.2019]. Disponibil: <https://ru.scribd.com>
76. ILUȚ, P. *Dimensiuni ale familiei actuale din România*, Cluj –Napoca: Editura Presa Universitară Clujeană, 2007. 244 p. ISBN 978-973-46-4016-4.
77. ILUȚ, P. *Sociopsihologia și antropologia familiei*, Iași: Editura Polirom, 2005. 292 p. ISBN 973460077X.
78. IORGA, N. *Istoria învățământului românesc*, București: Editura Casei școalelor, 1928. 169 p. [citat 08.10.2017]. Disponibil: www.dacoromanica.ro
79. KIYOSAKI, R. *Avantajul inechitabil. Puterea educației financiare*, București: Editura Curtea veche, 2011. 292 p. ISBN 978-606-588-726-8.
80. KIYOSAKI, R. *Tată bogat, tată sărac*, București: Editura Curtea veche, 2018. 232 p. ISBN 9786064402547.
81. KOHN, A. *Pareting necondiționat, de la recompense și pedepse la iubire și înțelegere*, București: Libris, 2014. 224 p. ISBN 9786069356302.
82. LĂCĂTUȘ, M. *Economie. Manual pentru clasa a XI-a*, București: Editura Corint, 2008. 144 p. ISBN 9786068609805.
83. LĂCĂTUȘ, M. *Educația economică și didactica disciplinelor economice, Suport de curs*, Cluj- Napoca: Editura Universității Babeș- Bolyai, Editat în cadrul Proiectului Perfecționarea cadrelor didactice din învățământul liceal, care predau disciplinele economice, 2013. 50 p. [citat 06.02.2019]. Disponibil: <https://ru.scribd.com>
84. LĂCĂTUȘ, M. SUCIU, C. *Proiect: Programe opționale de educație economică și egalitatea de șanse în învățământul preuniversitar*, Centrul Român pentru Educație-

- Romentor, București: Academia de studii economice, 2018. 12 p. [citat 05.04.2018].
Disponibil: euromentor.ucdc.ro
85. LUPU, M. *Formarea competențelor economice la elevii de vârstă școlară mică*, teza de doctor în pedagogie, Chișinău: 2005. 159 p.
 86. LUPU, M. *Oportunități ale educației economice*, Chișinău: Revista Didactica Pro, №3 (25), (Categorie C), 2004. pp. 56-60. ISSN 1810-6455.
 87. LUPULOV, P. *Măiestria de a se feri de răul sărăciei*, Timisoara: 1848. [citat 06.07.2018].
Disponibil: <https://tara-barsei.ro>
 88. MAFTEI, M. *Prevalența naturii umane în economia lui Adam Smith*, în Revista Economie teoretică și aplicată, №7, București: 2006. pp. 85-92. ISSN 1841-8678.
 89. MARINESCU, M. *Noile educații în societatea cunoașterii*, București: Editura ProUniversitaria, 2013. 270 p. ISBN 978-606-647-618-8.
 90. MARTÎNIUC, L. *Rolul familiei în dezvoltarea limbajului*, în Revista de științe socioumane, №2 (24), Chișinău: UPSC, 2013. pp.127-130. ISSN 1857-0119.
 91. MILICENCO, S. *Dimensiuni ale abordărilor obiective privind fenomenul sărăciei și excluziune socială în contextul interesului comun național*, În Revista Studia Universitas, №3 (43), categoria B, USM, Chișinău: 2017. pp. 24-30. ISSN 1814-3237.
 92. MILICENCO, S. *Modele și practici de participare a copiilor la viața socială*, În Revista Studia Universitas, №3 (33), categoria B, USM, Chișinău: 2017, pp. 27-34. ISSN 1814-3237.
 93. MILICENCO, S. *Strategii de reducere a sărăciei în Republica Moldova: obiective și dificultăți de promovare*, În Revista Studia Universitas, №2 (32), categoria B, USM, Chișinău: 2018. pp. 24-30. ISSN 1814-3237.
 94. MITROFAN, N., MITROFAN, I. *Familia de la A la Z. Mic dicționar al vieții de familie*, București: 1991. 359 p. ISBN 973-44-0041-x.
 95. MOLDOVANU, D. *Curs de teorie economică*, București: Editura Arc, 2006. 428 p. ISBN 978-9975-61-208-1.
 96. MOLDOVANU, D. *Doctrine și economiști celebri*, Chișinău: Editura Arc, 2010. 372 p. ISBN 9789975616348.
 97. MOLDOVANU, D. *Doctrinile economice*, Chișinău: Editura: Arc, 2003. 260 p. ISBN 978-9975-61-634-8.
 98. MOLDOVANU, D. *Economia Moldovei în capcana globalizării tranziției*, Chișinău: Editura Arc, 2004. 296 p. ISBN 997561327.

99. MUTU, T. *Familia și preadolescentul: Strategii ale educației de gen*, Chișinău: Editura Primex Com SRL, 2010. 67 p. ISBN 978-9975-4073-1-1.
100. MUTU, T. *Fundamente psihopedagogice ale educației de gen a preadolescentului în cadrul familiei*, teza de doctor în pedagogie, Chișinău: 2010. 191 p.
101. MUTU, T. *Rolul competențelor parentale privind eficiența educației de gen în cadrul familiei*, Chișinău: USM, Editura Studia Universitatis: № 9, categoria B, 2007. pp. 117-121 ISSN 1814-3237.
102. NARLY, C. *Pedagogie generală*, București: Editura Didactică și pedagogică, 1996. 528 p. ISBN 9733035084.
103. NEAGOE, A. *Asistența socială a familiei și copilului: o abordare sistemică*, Iași: Editura Universitatea de Vest, 2015. 228 p. ISBN 9789731251080.
104. NICOLA, I. *Pedagogie*, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1994. 123 p. ISBN 978-973-30-3661-6.
105. NICOLA, I. *Tratat de pedagogie școlară*, București: Editura Aramis, 2003. 480 p. ISBN 973-8473-64-0.
106. NICOLESCU, B. *Transdisciplinaritatea: Manifest*, Traducere din limba franceză de Vasilescu H., Iași: Editura Junimea, 2007. 53 p. ISBN 978-973-719-456-5.
107. **OLOIERU, A.** *Apariția și geneza culturii economice*, În Analele Științifice ale doctoranzilor și competitorilor: Probleme actuale ale Științelor Umanistice, UPS „Ion Creangă”, din Chișinău. Volumul XV, Partea I, pp. 275-284. ISBN 978-9975-71-826-4.
108. **OLOIERU, A.** *Apariția și geneza culturii economice*, În materialele Conferinței Științifice Internaționale: Învățământul Superior - Valențe și oportunități educaționale, de cercetare și transfer inovațional, Cu prilejul aniversării a 70 de ani de la fondarea Universității de Stat din Moldova, Chișinău , 2016, pp. 205-210, ISBN 978-9975-71-826-4 .
109. **OLOIERU, A.** *Competențe parentale în cadrul educației economice familiale*, în Materialele Conferinței Științifice Internaționale -Curriculum școlar: Provocări și oportunități de dezvoltare, Chișinău: IȘE, Secțiunea V- Parteneriate educaționale, 7-8 decembrie 2018. pp.383-388. ISBN 978-9975-48.
110. **OLOIERU, A.** *Comportamentul economic și psihologia banilor*, În materialele Conferinței Republicane a cadrelor didactice, UST (Universitatea de Stat din Tiraspol cu sediul la Chișinău), Volumul IV- Psihopedagogia învățământului primar și preșcolar, Chișinău: Tipografia UST, 10 martie 2018. pp. 111-115. ISBN 978-9975-76-228-1.

111. **OLOIERU, A.** *Coordonata praxiologică a formării culturii economice în familie*, În: Studia Universitatis (Seria Științe ale Educației) . 2019, nr. 9(129), Chișinău, pp. 170-174. ISSN 1857-2103.
112. **OLOIERU, A.** *Corelarea educației economice cu noile educații*, în Analele Științifice ale doctoranzilor și competitorilor: Probleme actuale ale Științelor Umanistice, UPS ”Ion Creangă”, volumul XVI, Partea I, Chișinău, pp.226-237. ISBN 978-9975-921-22-0, ISSN 1857-0267.
113. **OLOIERU, A.** *Cultura economică: Probleme actuale*, În materialele Conferinței Științifice Naționale consacrate jubileului de 90 ani din ziua nașterii academicianului Boris Melnic, USM, Chișinău. 12 februarie 2018. pp. 406-409. ISBN 978-9975-71-971-1.
114. **OLOIERU, A.** *Destinul unei țări depinde de educație*, În ziarul Universitatea (USM), nr. 8 (164), Chișinău, 24 martie 2015, pp.5 [citată 03.04.2015]. Disponibil: http://usm.md/wp-content/uploads/2015/08/Martie_USM.pdf
115. **OLOIERU, A.** *Educația economică în Republica Moldova*, În materialele Conferinței Științifice Naționale consacrate jubileului de 90 ani din ziua nașterii academicianului Boris Melnic, USM, Chișinău.12 februarie 2018. pp. 409-413. ISBN 978-9975-71-971-1.
116. **OLOIERU, A.** *Educația economică realizată în cadrul școlar gimnazial*, În Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Istorie, Performanțe, Personalități, IȘE, Consacrată Aniversării a 75-a de la fondare, Chișinău: 2016. pp. 156-172 [citată 14.03.2019]. Disponibil: www.ise.md
117. **OLOIERU, A.** *Familia – factor de formare a culturii și valorilor economice*, În materialele Conferinței Științifice Internaționale: Familia- factor existenței de promovare a valorilor etern-umane (Ediția II), Chișinău: 15-16 mai 2017. pp. 271-280. ISBN 978-9975-46-325-6.
118. **OLOIERU, A.** *Formarea comportamentului economic în cadrul educației familiale*, În Analele Științifice ale doctoranzilor și competitorilor: Probleme actuale ale Științelor Umanistice, UPS ”Ion Creangă”, volumul XVII, Partea I, Chișinău, pp.284-295. ISBN 978-9975-921-22-0, ISSN 1857-0267.
119. **OLOIERU, A.** *Formarea culturii economice la adolescenți în cadrul educației familiale*, În materialele Conferinței Științifice Internaționale „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației, Universitatea B.P.Hasdeu din Cahul. 7 iunie 2016, pp.209-213. ISBN 978-9975-914-90-1.
120. **OLOIERU, A.** *Inițiere în economie - Ghid pentru părinți*, Chișinău: Tipografia Artpoligraf, 2018. 194 p. ISBN 978-9975-3178-6-3.

121. **OLOIERU, A.** *Inițiere în economie- Manual pentru clasele V-a, VI-a*, Chisinau: Tipografia Pulsul pieței, 2017. 175 p. ISBN 978-9975-3053-9-6.
122. **OLOIERU, A.** *Model pedagogic de formare a culturii economice a familiei*, În Analele Științifice ale doctoranzilor și competitorilor: Probleme actuale ale Științelor Umanistice, UPS "Ion Creangă", volumul XVIII, Partea I, Chișinău, pp.158-167. ISBN 978-9975-46-235-8, ISSN 1857-0267.
123. **OLOIERU, A.** *Parcursul axiologic al culturii economice*, În materialele Conferinței Internaționale „Educația din perspectiva valorilor,, ediția a VIII, USM Moldova/ Universitatea „1 decembrie 1918,, din Alba Iulia, 13-15 octombrie 2016. pp. 292- 298 ISBN 978-973-757-730-6.
124. **OLOIERU, A.** *Personalitatea economică: Istoric, actualitate și perspective*, În materialele Conferinței Științifice Internaționale: Structura și dinamica personalității umane în epoca globalizării: perspective psiho-socio-pedagogice, Universitatea „A.Russo,, din Bălți- ULIM – Universitatea „Petre Andrei,, din România, Iași: 26 mai 2017. pp. 209-214. ISBN 978-9975-50-205-4.
125. **OLOIERU, A.** *Perspective metodologice de formare a culturii economice la elevi*, În materialele Conferinței Științifico- Practice Naționale cu participare Internațională: Reconceptualizarea formării inițiale și continue a cadrelor didactice din perspectiva interconexiunii învățământului modern general și universitar, Universitatea de Stat din Tiraspol cu sediul la Chișinău, 27-28 octombrie 2017. pp. 262-266. ISBN 978-9975-76-213-7.
126. **OLOIERU, A.** *Promovarea educației economice timpurii în contextul problemelor lumii contemporane*, În materialele Conferinței Științifice Internaționale cu genericul Școala modernă –provocări și oportunități, IȘE Chișinău, RM / IȘE România, 5-7 noiembrie, 2015, pp. 583-586. ISBN 978-9975-48-100-7.
127. **OLOIERU, A.** *The economic culture of the family: From theory to practice*, în Materialele Conferinței Internaționale „Educația din perspectiva valorilor,, Ediția X-a, Alba Iulia, Cluj Napoca: Eikon, Tom XIII: Summa Theologiae, 10-11 octombrie 2018, pp. 300-306. ISBN 978-973-757-730-6.
128. **OLOIERU, A.** *Tradiții de cultură economică în familiile românești*, În materialele Simpozionului Internațional: Turismul- conexiuni istorice, culturale și economice, Secțiunea I- Moștenire istorică și culturală, România, Iași: 28 -29 octombrie 2017. ISBN 978-606-13-4137-5.

129. **OLOIERU, A.** *Valorificarea culturii economice prin parteneriatul școală- familie*, În Materialele Conferinței Științifice Internaționale cu genericul: Evaluarea în sistemul educațional: Deziderate actuale, IȘE Chișinău- IȘE București, Romania- Institutul de Pedagogie al Academiei Naționale de Științe Pedagogice a Ucrainei, 9-10 noiembrie 2017. pp. 78-82. ISBN 978-9975-48-118-2.
130. **OLOIERU, A.** *Актуальность формирования экономической культуры учеников*, În materialele Conferinței Științifico- practice Internațională: Probleme actuale ale culturii fizice. Dezvoltare și perspective, Donețk, 21-22 martie 2019, pp. 259-262, УДК 796 (063) ББК Ч, 5.431 А 43
131. **OLOIERU, A., CARABET N.**, *Валоризация экономических компетенции в системе образования*, În materialele Conferinței Științifice Internaționale Актуальные проблемы и перспективы развития менеджмента и маркетинга производственных и социальных систем, Donețk, 20 noiembrie 2019, pp.155-158, УДК 658.5:658.8, ББК У 291.21+У291.32 А 43
132. PALADE, G. *Învățământul economic: Conținuturi și continuitate*, Chișinău: Revista Didactica Pro, №3 (25), (Categorie C), 2004. pp. 6-8. ISSN 1810-6455.
133. PALADE, G., BOTEZATU, A. *Marketing: Curs pentru elevi din învățământul profesional tehnic*, elaborat în cadrul proiectului EuropeAid, Chișinău: Editura Labirint, 2017. 166 p. 133700/C/SER/MD/12.
134. PASCARI, L. *Marketing: material didactic*, Chișinău: USM, 2004. 236 p. ISBN 9975-70-439-5.
135. PÎNZARU, F. *Noțiuni fundamentale de economie. Introducere în management și marketing, curs universitar*, București: 2007. 132 p. [citat 12. 11. 2018]. Disponibil: [https:// ru.scribd.com](https://ru.scribd.com)
136. RACU, I. *Apariția și dezvoltarea formelor inițiale a conștiinței de sine în ontogeneză*, în Revista Psihologie. Pedagogie specială, №12, Chișinău: 2008. 52 p. ISSN 1857-0224, ISSN 1857-4432.
137. RACU, I. *Formarea conștiinței de sine în diferite situații sociale de dezvoltare*, în Revista Psihologie, Pedagogie specială, Asistență socială, №1, Chișinău: 2005. pp. 1-11. ISSN 1857-4432.
138. RANGU, C. *Educația financiară a copiilor și tinerilor din România*, în Revista PRIMM Asigurări și pensii, București: 2017. 20 p. [citat 05. 09. 2018]. Disponibil: <https://www.finzoom.ro>

139. RANGU, C. *Educația financiară-o necesitate*, Autoritatea de supraveghere financiară, București: 2016. 23 p. [citat 04. 06. 2018]. Disponibil: www.xprimm.md
140. SCUTARU, A. *ABC economic: pași spre succes. Ghidul profesorului*, Chișinău: Editura Ruxanda, 2005. 80 p. ISBN 9975-72-141-9.
141. SEGALEN, M. *Sociologia familiei*, București: Editura Polirom, 2011. 440 p. ISBN 978-973-46-1995-5.
142. SEREMET, L. *Dicționar explicativ de termeni economici*, Chișinău: UASM- Universitatea Agrara de Stat din RM, Editat conform Hotărârii Comisiei metodico-didactice a UASM din 18.02.2009, Proces-verbal №5, 2009. 39 p. [citat 13. 09. 2017]. Disponibil: dspace.uasm.md
143. SIMCENCO, I. *Valorificarea pedagogică a culturii postfigurative în educația familială*, teza de doctor în pedagogie, Chișinău: 2016. 200 p.
144. SION, G. *Psihologia vârstelor*, București: Editura Fundației României de mâine, 2003. 256 p. ISBN 973-582-682-8.
145. SMITH, A. *Teoria sentimentelor morale*, București: 2017. 520 p. ISBN-10: 6067222450, ISBN-13: 978-6067222456.
146. SPOC, B. *Îngrijirea sugarului și a copilului, ediția IX*, București: Editura StanBooks, 2016. 323 p. ISBN 9786069348543.
147. STANCIU, M. *Iminența noii paradigme a bunăstării umane –un consum decent pentru toți oamenii*, în Revista Calitatea vieții, XIX, №3-4, 2008. pp.246-267. ISSN 1018-0839, 1844-5292.
148. *Standardul educațional general 2012*, Ordinul cu privire la aprobare și Standardele de calitate pentru instituțiile de învățământ primar și secundar general din perspectiva școlii prietenoase a copilului, [citat 08. 01. 2018]. Disponibil: https://mecc.gov.md/ro/content/finalități_educative_–învățămîntul_-_general
149. STĂNCIULESCU, E. *Sociologia educației familiale. Strategii educative ale familiilor contemporane, Volumul I*, Iași: Editura Polirom, 2002. 280 p. ISBN 973-681-125-5.
150. STĂNCIULESCU, E. *Sociologia educației familiale. Familie și educație în societatea românească : o istorie critică a intervenționismului utopic, Volumul II*, Iași: Editura Polirom, 2002. 428 p. ISBN 973-681-127-1.
151. Strategia de Dezvoltare a sectorului întreprinderilor mici și mijlocii pentru anii 2012-2020, Anexa nr.1 la Hotărârea Guvernului Republicii Moldova nr.685 din 13 septembrie 2012.

152. Strategia intersectorială de dezvoltare a abilităților și competențelor parentale pentru anii 2016-2022, Hotărârea Guvernului Republicii Moldova 1106 din 03.10.2017.
153. STRATULAT, A. *Parentalitatea - factor al educației familiale*, în *Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Familia – factor existențial de promovare a valorilor etern-umane* (ediția a II-a), UPSC, Chișinău: 2017. pp. 232-236. ISBN 978-9975-46-325-6.
154. STUPACENCO L. *Pedagogie (I). Bazele generale ale pedagogiei*. Bălți: 2006. 171 p. [citată 10.05.2018]. Disponibil: <http://dspace.usarb.md:8080/jspui/handle/123456789/837>
155. ȘCHIOPU U. *Psihologia vârstelor, Ciclurile vieții*, Ediția III revăzută, București: Editura Didactică și Pedagogică, 1997. 508 p. ISBN 973-30-5798-3.
156. VĂIDEANU, G. *Fundamenta Pedagogiae*, Volumul I, II, 1970. 316 p. [citată 11. 05. 2018]. Disponibil: <https://www.printrecarti.ro>
157. VĂIDEANU, G. *Educația la frontiera dintre milenii*, București: Editura Politica, 1988. 326 p. [citată 08. 06. 2018]. Disponibil: <https://www.targulcartii.ro>
158. VELEA, S. *Fundamentele educației. Curs II, Note de curs*, București: 2006. 176 p. [citată 17. 02. 2018]. Disponibil: [file:///C:/Users/User/Downloads/Simona% 20Velea](file:///C:/Users/User/Downloads/Simona%20Velea)
159. VERDEȘ, T. *O altfel de educație pentru o altfel de generație*, Chișinău: În Revista Univers Pedagogic, №4 (56), 2017. pp. 11-19. ISSN 1815-7041.
160. VERZA, E., VERZA, F. *Psihologia copilului*, București: Editura Trei, 2017. 556 p. ISBN 9786064002372.
161. VERZA, E., VERZA, F. *Psihologia vârstelor*, București: Editura ProHumanitate, 2000. 310 p. ISBN 973-99734-4-2.
162. VOICULESCU, F. *Metodologia predării- învățării-evaluării*, București: Editura Ulise, 2002. 214 p. [citată 18. 08. 2018]. Disponibil: <https://www.worldcat.org>
163. VOICULESCU, F., TODOR, I., ALDEA, D., PETROVAN, R., BUDA, L., TĂUȘAN, L. *Pedagogie și elemente de psihologie școlară*, Alba Iulia: Editura Aeternitas, 2007. pp. 420-445. ISBN 978-973-7942-85-2.
164. VOINEA, M. *Familia contemporană. Mică enciclopedie*, București: Editura Focus, 2005. 242 p. ISBN 973-87104-6-4.
165. VOINEA, M. *Familia și evoluția sa istorică*, București: Editura Științifică și Enciclopedică, 1978. 92 p. [citată 24. 08. 2018]. Disponibil: <https://www.targulcartii.ro>

În limba rusă:

166. АГАПОВА, Г. *Опыт профессиональной ориентации школьников в основах наук (на примере Московской области)*, Москва: Издательство АПН СССР, 1990. 52 с. ISBN 5-7695-1862-6.
167. АЛФЕРОВ, А. *Основные тенденции интеграционных процессов в мировом образовании*, Диссертация на соискание степени кандидата педагогических наук, Москва: 1997. 254 с.
168. АМЕНД, А. *Пути совершенствования экономического воспитания учащихся в общеобразовательной школе*: Автореферат диссертации на соискание степени кандидата педагогических наук, Челябинск: 1975. 29 с.
169. АМЕНД, А. *Состояние и развитие теории и практики экономического воспитания школьников*, Челябинск: ЧГПИ, 1988. 71 с. [citat 16. 11. 2018]. Disponibil: amend-af.narod.ru
170. АМЕНД, А. *Экономическое воспитание младших школьников*, Москва: Педагогика, 1982. 176 с. [citat 20. 12. 2018]. Disponibil: amend-af.narod.ru
171. АНДРЕЕВА, И. *Экономическое образование в России: Социокультурный подход к исследованию и совершенствованию*, Автореферат диссертации на соискание степени кандидата педагогических наук, СПб., 1999. 32 с.
172. АНИСИМОВ, О. *Стратегии и стратегическое мышление*, Москва: Издательство Агоро- Вестник, 1998. 606 с. Disponibil: [pe https://www.fondgp.ru](https://www.fondgp.ru)
173. АНТИПОВА, Е. *Семейная педагогика*, Могилев: МГУ им. А.А.Кулешова, 2014, 216 с. [citat 02. 04. 2017]. Disponibil: [pe https://libr.msu.by](https://libr.msu.by)
174. АТУТОВ, П. *Педагогика трудового становления учащихся: Содержательно-процессуальные основы, Избранные труды в 2 т., Т. 1*, Москва: 2001. 360 с. [citat 07. 05. 2017]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru>
175. АТУТОВ, П. *Политтехническое образование школьников, сближение общеобразовательной и профессиональной школы*, Москва: Издательство Педагогика, 1986. 176 с. ББК Ч 420, [citat 03. 09. 2017]. Disponibil: <http://irbis.bigpi.biysk.ru>
176. АТУТОВ, П. *Связь трудового обучения с основами наук, Книга для учителя*, Москва: Издательство Просвещение, 1983. 128 с. ББКЧ 420.276р20
177. БАТАЛОВ, А. *Судьба и ремесло*, Москва: Издательство АСТ, 2019. 320 с. ISBN: 978-5-17-111586-9.

178. БАТЬШЕВ, С. *Трудовая подготовка школьников*, Москва: Издательство Педагогика, 1983. 192 с. [citat 23. 05. 2018]. Disponibil: <https://search.rsl.ru>
179. БЕЛЯЕВА, Н. *Экономическое воспитание детей старшего дошкольного возраста*, Диссертация на соискание степени кандидата педагогических наук, Елабуг: 2008. 236 с.
180. БИРМАН, А. *Талант экономиста*, Москва: Издательство Молодая гвардия, 1968. 189 с. [citat 27. 09. 2018]. Disponibil: <https://books.google.com>
181. БОРОВИКОВА, Т. *Педагогические основы формирования экономической культуры школьников*, Диссертация на соискание степени кандидата педагогических наук, Пермь: 2000. 382 с.
182. БУБНОВА, С. *Исследование индивидуальной структуры ценностных ориентаций личности*, Москва: Издательство ИПРАН, 1991. 169 с. [citat 07. 07. 2018]. Disponibil: www.ipras.ru
189. ВАСИЛЬЕВ, Ю., ЖУРКИНА, А., ЗАРЕЦКАЯ, И. и др. *Критерии и показатели эффективности трудовой подготовки школьников*. Москва: Издательство Педагогика, 1989. 55 с. [citat 09. 02. 2018]. Disponibil: <https://books.google.md>
184. ВЫГОТСКИЙ, Л. *Собрание сочинений, в 6 т., Т 2*, Москва: Издательство Педагогика, 1982. 378 с. [citat 02. 03. 2018]. Disponibil: elib.gnpbu.ru
185. ГОРЛЕНКО В. *Педагогика семьи. Возрастные аспекты семейного воспитания*, Гомель: 2014. 45 с. [citat 21. 02. 2017]. Disponibil: <https://core.ac.uk>
186. ДЖАГАЕВА, Т. *Педагогические основы развития экономического мышления школьников и студентов в условиях региона*, Диссертация на соискание степени кандидата педагогических наук, Владикавказ: 1999. 128 с.
187. ЗАСЛАВСКАЯ, Т. *Методология и методика системного изучения советской деревни*, Москва: Издательство Мысль, 1980. 343 с. [citat 21. 03. 2017]. Disponibil: <https://books.google.com>
195. ЗАСЛАВСКАЯ, Т. *Принцип материальной заинтересованности и оплата труда в колхозах*, Москва: Издательство Госпланиздат, 1958. 164 с. [citat 06. 12. 2018]. Disponibil: <https://ras.jes.su>
189. ИБОДАЕВА, О. *Психология развития. Психоэмоциональное благополучие детей и подростков*, Учебное пособие для вузов, 2-е изд., Москва: 2013. 114 с. [citat 07. 03. 2017]. Disponibil: irbis.gnpbu.ru

190. ИБОДАЕВА, О. *Психолого- педагогическая модель формирования психологического благополучия личности*, Диссертация на соискание степени доктора психологических наук, Москва: 2013. 115 с. [citat 11. 04. 2017]. Disponibil: irbis.gnpbu.ru
191. ИЗЕРГИНА, Н. *Межпредметные связи в трудовой подготовке младших школьников*, Журнал Начальная школа, №1, 1993. с.54-57. ISSN 0027-7371.
192. ИТКИН, В. *Математическая статистика и планирование эксперимента, Конспект лекций для студентов специальности Прикладная математика*, Москва: 2008. 308 с. ISBN 978-5-317-03356-9.
193. ИТКИН, В. *Экономическое воспитание как социальная категория*, Журнал Вопросы экономического воспитания, Челябинск: 1967. с. 12–18. ISSN 0042-8736.
194. КЛИМОВ, Е. *Развивающийся человек в мире профессий*, Обнинск: Издательство Принтер, 1993. 120 с. [citat 04.06.2018]. Disponibil: <http://lib.mgppu.ru>
195. КОЛОСОВА, Л. *Влияние авторитета семьи на профессиональные интересы учащихся*, Москва: Издательство Педагогика, №8, 1989. 23 с. [citat 14.03.2019]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru>
196. КУЗЬМЕНКО, Е. *Совершенствование управления процессом подготовки профессионально-мобильного специалиста (на примере МГППК)*, Автореферат диссертации на соискание степени кандидата педагогических наук, Магнитогорск: 2000. 26 с.
197. КУЗЬМЕНКО, В. *Формирование основ экономической культуры старшеклассников в процессе обучения английскому языку*, Журнал Вестник ЧГПУ, №9, 2009. с. 85-95. ISSN 2073-5499 .
198. КУЗЬМЕНКО, В. *Формирование экономической культуры старшеклассников*, Челябинск: Издательство ЧГПУ, 2009. 194 с. ISBN 0: 3843317712; EAN: 9783843317719.
199. КУЗЬМЕНКО, В. *Экономическое воспитание школьников*, Москва: Издательство LAP (Lambert Academic Publishing), 2011. 156 с. ISBN-10: 3843317712; ISBN-13: 978-3843317719.
200. КУЛИКОВА, Т. *Семейная педагогика и домашнее воспитание, учебник для студентов сред. пед. учеб. Заведений, 2-е изд.*, Москва: Издательский центр Академия, 2000. 231 с. ISBN 5-7695-0338-6.
201. КУЛЮТИН, Ю. *Творческое мышление в профессиональной деятельности учителя*, Москва: Журнал Вопросы психологии, № 2, 1986. с.70-76. ISSN 0042-8841.

202. КУРНУСОВА, С. *Идеи трудового воспитания детей в работах В. А. Сухомлинского*, Европейский журнал социальных наук, №9, Гуманитарные науки, Саратов: 2014. с.14-25. ISSN 2079-5513.
203. ЛЕОНТЬЕВА, А. *Человеческий капитал в устойчивом развитии экономики региона*, Журнал Проблемы современной экономики, №3, 2012. с. 34-62. ISSN 1818-3395.
204. МАКАРЕНКО, А. *Организационное строение коллектива*, Москва: 1936. 139 с. [citat 13.08.2017]. Disponibil: <https://infopedia.su>
205. МАКАРЕНКО, А. *Книга для родителей*, Москва: Издательство Правда, 1987. 320 с. ISBN 5-85152-546-0.
206. МАКАРЕНКО, А. *Лекции о воспитании детей*. Общие условия семейного воспитания, Москва: Гос. учеб. педагог. изд-во, 1952. 94 с. ISBN 978-585219-362-9.
207. МИХЕЕВА, С. *Становление школьного экономического образования в России*, Журнал Преподавание экономики в советской школе, Международные проекты раннего постсоветского периода, №1 (16), Москва: 2000. с.136-151. ISBN 978-5-9535-0495-9.
208. ПОНОМАРЕВ, Л., ПОПОВ, В., ЧИЧИКАНОВ, В. *Экономическая культура: Сущность, направления развития*, Москва: Издательство Мысль, 1987. 269 с. [citat 17.08.2017]. Disponibil: <https://any-book.ru>
209. ПОПОВ, В. *Новый тип экономического мышления: некоторые вопросы формирования его у молодежи*, Москва: Издательство Знание, 1985. 40 с. [citat 14.06.2018]. Disponibil: <https://search.rsl.ru/ru>
210. ПОПОВ, В. *Психология и экономика*, Москва: Издательство Советская Россия, 1989, 303 с. [citat 10. 06.2017]. Disponibil: search.rsl.ru/ru/record
211. ПОПОВ, В. *Экономическое воспитание школьников*, Журнал: Образование, №1, 2008. с.84- 89. ISBN 4606008392107.
212. ПОПОВ, В. *Информация: как открывается ящик Пандоры*, Москва: Издательство РАГС, 2009. 110 с. ISBN 9785772904220.
213. ПОПОВ, В. *Экономическое сознание: сущность, формирование и роль в социалистическом обществе*, Москва: Издательство Мысль, 1981. 146 с. ISBN 978-5-7262-1142-8.
214. САВЧЕНКО, Н. *Нравственно-правовое воспитание старшеклассников в деятельности классного руководителя*, Диссертация на соискание степени кандидата педагогических наук, Москва: 1998. 191 с.

215. САМОХВАЛОВ, М. *Своеобразие деятельности классного руководителя по формированию экономической культуры старшеклассников*, Диссертация на соискание степени кандидата педагогических наук, Москва: 2012. 155 с.
216. САМОХВАЛОВ, М. *Сущность и содержание экономической культуры старшеклассника*, в Актуальные проблемы педагогики, №3, Беларусь: 2011. с. 28-31. ISBN 978-985-7060-14-6.
217. САСОВА, И., АМЕНД, А. *Экономическое воспитание школьников в процессе трудовой подготовки*, Москва: Издательство Просвещение, 1988. 192 с. ISBN 5-09-000717-9.
218. САСОВА, И. *Содержание экономического образования и воспитания школьников*, в Учащаяся молодежь и рынок, материалы международной Научно-методической конференции, Москва: 1992. с.20-26 [citat 12.08. 2018]. Disponibil: science-education.ru
219. СИМАТОВА Т. *Идей А.С. Макаренко в решении современной проблемы трудового воспитания*, în Вестник Тамбовского университета. Серия Гуманитарные науки. nr. 4(44), 2006. [citat 5.11.2006]. Disponibil: <https://cyberleninka.ru/article/n/idei-a-s-makarenko-v-reshenii-sovremennoy-problemy-trudovogo-vospitaniya>
220. СУХОМЛИНСКИЙ, В. *Избранные педагогические сочинения в 3 томах*, Москва: Издательство Педагогика 1969. 560с. ББК74, С91, [citat 17.12.2017]. Disponibil: <http://pedlib.ru/Books>
221. ТЕРБКОВА, Т. *Достоинства и недостатки междисциплинарного подхода в экономическом образовании*, Журнал Экономика в школе, № 1, 2011. с. 25-27. ISSN 1813-8705.
222. УЛЕДОВ, А. *Общественная психология и идеология*, Москва: Издательство Мысль, 1985. 268 с. ББК 88.5У 473
223. УЛЕДОВ, А. *Духовная жизнь общества*, Москва: Издательство Мысль, 1980. 272 с. УДК 1МИ, ББК 66.017.84.
224. УШИНСКИЙ, К. *Опыт педагогической антропологии*, Москва: 2004. 239 с. ISBN 9785818308111.
225. УШИНСКИЙ, К. *Проблемы педагогики*, Москва, Издательство: УРАО, 2002. 592 с. ISBN 5-204-00284-7
226. УШИНСКИЙ, К. *Три элемента школы*, Москва: 1857. 239 с. [citat 14.10. 2018]. Disponibil: <http://dugward.ru/library>

227. УШИНСКИЙ, К. *Человек как предмет воспитания*, Москва: Издательство Директ Медия, 2012. 241с. ISBN 978-5-4460-5891-4.
228. ХАХИНА, Н. *Семейные ценности, как фактор воспитания подростка*, Журнал: Вестник Костромского государственного университета, Серия: Социальное воспитание, Том 19, №.4, Кострома: 2013. с.120-123. ISSN 1998-0817.
229. ЧЕСНОКОВА, И. *Проблема самосознания в психологии*, Москва: Издательство Наука, 1977. 128 с. ISBN 5-89570-005-5.
230. ШПАК, А. *Совершенствование организации экономического образования и воспитания старшеклассников*, автореферат кандидата педагогических наук, Киев: Мистець Радяньска школа, 1984. 28 с. [citat 14. 06. 2018]. Disponibil: [www.dslib.net > obw-pedagogika](http://www.dslib.net/obw-pedagogika)

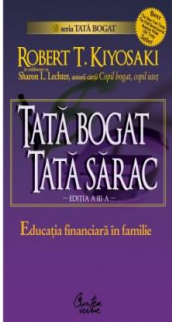
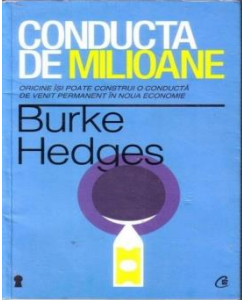
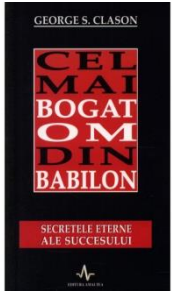
Resurse online:

231. Academia. Books, © 2016 [citat 02.10.2016]. Disponibil: <https://www.academia.edu>
232. Asociația Profesorilor din România, © 2018 [citat 02.12.2018]. Disponibil: <http://www.asociatia-profesorilor.ro/transdisciplinaritatea.html>
233. Blogul lui Remus Rasvan. Familia- grup social (perspectiva juridică [citat 15.08.2016]. Disponibil: <https://rasvanremus.wordpress.com>
234. Centru român pentru educație economică, ©2013 [citat 15.03.2018]. Disponibil <https://www.cree.ro/>
235. Educație financiară, © 2016 [citat 06.08.2017]. Disponibil: <https://asfromania.ro/edu/>
236. FDocumente. Teorii explicative cu privire la cuplu și familie, , © 2018 [citat 30.03.2018]. Disponibil: <https://fdocumente.com/document/teorii-explicative-cu-privire-la-cuplu-si-familie-56794c471c994.html>
237. Google cărți, ©2011 [citat 15.11.2016]. Disponibil: <https://books.google.md/>
238. International Labour Organization, Exploatarea muncii copilului - condamnare la sărăcie, © 2010 [citat 5.10.2017]. Disponibil: <http://www.ilo.org/ipecinfor/product/download.do?type=document&id=17140>
239. Noile Educații, ©2017 [citat 10.07 2017]. Disponibil: <https://ru.scribd.com/doc/312664946/11-Noile-Educatii>

240. Regie Live. Educația economică, © 2002-2019 [citat 22.08.2017].
Disponibil:<https://biblioteca.regielive.ro/cursuri/economie/educatia-economica>
241. ResearchGate. Influența factorilor motivaționali asupra performanței în activitatea de cercetare, © 2018 [citat 4.11.2018]. Disponibil: <https://www.researchgate.net>
242. Right Words. TIMELESS WORDS. Proverbe și zicători Chinezești, © 2007-2019 [citat 20.10.2018].
Disponibil: <https://rightwords.ro/folclor/proverbe-si-zicatori/origine/chinezesti>
243. Scribd. Books, © 2016 [citat 5.12.2016]. Disponibil: <https://www.scribd.com/books>
244. Scritube. Scri Group, © 2016 [citat 30.12.2016]. Disponibil: <http://www.scritub.com>
245. Statistica Moldovei, © 2018 [citat 30.03.2018]. Disponibil: <http://statistica.gov.md/>
246. Угадай, кто из них Финансово грамотный? [citat 10.05.2017]. Disponibil:
https://www.youtube.com/watch?v=NuDND3q_1_g

Lecturi economice recomandate pentru părinți și preadolescenți

Tabel A 1.1 Lecturi recomandate pentru părinți și preadolescenți

Autorul	Titluri	Descriere
<p>Robert Kiyosaki</p> 	<p>Tată bogat, tată sărac; Un IQ financiar mai bun; Copil bogat, copil isteț; etc.</p>	<p>Lecțiile de educație financiară sunt date prin exemplul unui copil, la nivelul lui de înțelegere. Oricine poate face concluzii din lectura unor texte sau mici lucrări dedicate bogăției, sărăciei, economisirii, etc. În acest sens sunt binevenite povestirile autorului nominalizat.</p> <p>IQ este un coeficient de inteligență ce reflectă capacitatea de gândire a omului, abilitatea sa de soluționare a problemelor. Există mai multe tipuri de IQ: lingvistic, logic, interpersonal, spațial, emoțional, financiar. Tot ce este legat de bani și de partea financiară are legătură cu IQ-ul financiar.</p>
<p>Burke Hedges</p> 	<p>Conducta de milioane; De la lectură la bani; Fii propriul tău șef; etc.</p>	<p>Prima poveste debutează cu cele două personaje, Pablo și Bruno, care sunt rugați de către cei din satul în care locuiau să aducă apă din vârful muntelui, în satul care se afla la poalele munților. Bineînțeles că oamenii urmând a fi recompensați financiar pentru acest serviciu. Ideea de bază este modalitatea prin care cei doi aleg să aducă apa. Morala poveștii este că tindem să schimbăm timpul pe bani, ne focalizăm în mod greșit numai pe bani în momentul prezent și ignorăm faptul ce s-ar întâmpla în viitor.</p>
<p>George S. Clason</p> 	<p>Cel mai bogat om din Babilon</p>	<p>Cartea începe cu povestea a două personaje Bansir și Kobbî, constructor și muzician. Cei doi erau foarte buni în ceea ce făceau, dar cu toate acestea erau săraci. Bansir și Kobbî se hotărăsc să ceară sfatul pentru acumularea bunăstării unui prieten din copilăria lor, Arkad, care în contrast cu ei, era extrem de bogat. Lecțiile pe care Arkad le furnizează prietenilor săi sunt esența acestei cărți. Lecții de însușire a unor obiceiuri ce îți pot aduce bunăstarea financiară.</p>
<p>Алексей Горяев, Валерий Чумаченко</p>	<p>Cultura financiară; Bazele culturii financiare.</p>	<p>Dacă cunoștințele Dvs. în cultura financiară cu privire la investiții, credite, depozite, etc. sunt minimale, atunci aceste lucrări vă vor ajuta să vă clarificați în multe aspecte. Ele conțin descrierea tipurilor de active, începând cu investițiile bancare, terminând cu acțiunile și obligațiunile. Cărțile nominalizate vă vor ajuta să asimilați abc-ul culturii financiare.</p>

		
<p>Сергей Биденко, Ирина Золотаревич</p> 	<p>Cum informăm copiii despre bani; Cum să câștigi; Cartea micului antreprenor; Istoriile financiare pentru adolescenți.</p>	<p>Prima lucrare conține 100 de jocuri familiale și activități practice pentru dezvoltarea reprezentărilor privind banii și învățarea culturii financiare. Jocurile sunt repartizate pe blocuri conform vârstei: până la 5 ani; pentru 6-8 ani; 11-12 ani; 14-16 ani. Temele pentru fiecare vârstă sunt delimitate: familiarizarea cu banii; cheltuielile familiale; exersarea planificării; folosirea banilor; economisirea și învățarea adolescenților să fie responsabili pentru acțiunile lor.</p>
<p>Schäfer В.</p> 	<p>Mani sau Alfabetul banilor; Cățelul Mani;</p>	<p>Este o carte scrisă de un businessman și consultant financiar german în care sunt dezvăluite secretele banilor. O fetiță pe nume Kira găsește un câine, pe care îl numește Mani. Câinele găsit poate vorbi și este un geniu financiar. Kira află de la noul ei prieten cum să se comporte cu banii, să-i economisească și să-i înmulțească.</p>
<p>Смирнова Т.В.</p> 	<p>Dicționar economic de povești; Veverița și prietenii ei; Noile peripeții ale veveriței și a prietenilor ei</p>	<p>Autoarea are mai multe cărți despre veveriță și prietenii ei în care aceștia rezolvă diverse probleme economice și încearcă să gospodărească. În povești se descriu două părți ale pădurii: în prima parte unde este dezordine, nimeni nu se ajută și în care toți se tem de pădurar. Și a doua, unde locuiește veverița, în care toți își îngrijesc gospodăriile, este ordine și munca efectuată este răsplătită. Printre personajele istorioarelor se numără: veverița gospodăroasă, ariciul prudent, șoricelul care nu poate refuza pe nimeni, vulpea hâtră și bufnița zghrcită care încearcă mereu să le încurce celorlalți. Pădurea seamănă cu o mică societate, în care fiecare încearcă să-și păstreze proprietatea și să-și gestioneze resursele.</p>

Activități practice și jocuri economice pentru preadolescenți în cadrul educației familiale.

1. Cât costă o porție de supă?

Scop: Formarea competenței de a planifica cheltuielile.

Materiale necesare: rețeta supei, pix, foaie.

Descriere: Inițial, căutați o rețetă de supă pentru 4 porții și scrieți-o pe foaie, după cum urmează: carne 150 g.; ceapă 1b.; mocov 1b.; cartof 3 b.; ulei 2 L.; sare 0,5 l.; piper negru un vîrf de cuțit. Apoi duceți-vă la magazin. Cătăriți fiecare produs și observați costul total al cumpărăturilor. Ulterior calculați cât costă ca o familie să prepare 4 porții de supă. Dar o porție cît costă? Întrebați copilul care mai pot fi cheltuielile pentru prepararea bucatelor. Menționați despre: apă, energie electrică sau gaz, uzura veselei și evident munca mamei. Explicați copiilor de ce în restaurant o porție de supă costă mai mult. Discutați despre chiria spațiului, salariul angajaților, profitul din afacere, etc.

2. Facturile.

Scop: Formarea deprinderilor de a completa și achita facturile.

Materiale necesare: facturi, pix.

Descriere: Încredințați copilului completarea și achitarea facturilor. El le poate lua din poștă, analiza împreună cu dvs., completa datele contorului și le poate achita prin intermediul Internet Banking-ului. Rugați copilul să fie responsabil pentru un anumit tip de cheltuieli ale gospodăriei: cheltuieli pentru îngrijirea animalelor, detergenți, etc. Discutați despre modalitățile de economisire a apei, agentului termic, energiei electrice, etc.

3. Importanța banilor electronici

Scop: Consolidarea cunoștințelor economice.

Descriere: Propuneți copiilor să dezbată avantajele și dezavantajele banilor electronici. Jocul este mai interesant dacă participă mai multe persoane, deoarece inițial unii vor elucida avantajele, ceilalți vor menționa doar dezavantajele banilor electronic, apoi se vor schimba cu locul. Puteți, la fel să propuneți o mică recompensă pentru participanții la acest joc.

Copiuță pentru părinți:

Avantajele banilor electronici	Dezavantajele banilor electronici
Comoditatea și viteza realizării plăților. (Poți realiza plăți fără a ieși din casă)	Banii deținătorilor se află la bancă, astfel, în cazul unor deficiențe tehnice, nu poți avea acces la ei în anumite momente.
Venitul tău rămâne o taină. Chiar și membrii familiei nu cunosc ce ai pe card, deoarece codul PIN îți aparține.	Riscul escrocilor, în cazul în care ai pierdut codul PIN sau cardul.
Prin utilizarea banilor electronic se păstrează un istoric al tranzacțiilor într-o bază de date care poate fi oricând verificată.	Uneori costurile tranzacțiilor (comisioanele) pot fi destul de mari.

4. Donația

Scop: Promovarea valorilor economice corelate cu valorile morale.

Descriere: Propuneți copiilor să decidă ce sumă din banii de buzunar este dispus să o doneze persoanelor defavorizate (copiilor de la orfelinat, bătrânilor). Adăugați o altă sumă din bugetul familiei și materializați obiectivul propus. Discutați cu preadolescentul despre diferențierea socială, sărăcie, necesitatea valorilor morale cum ar fi: altruismul, generozitatea, dărnicia, etc.

5. Ghicitori economice

Scop: Amplificarea interesului și a motivației pentru activitatea economică

Număr de participanți: 1-20

Descriere: Realizați o listă de ghicitori economice, probleme de logică și oferiți-o copiilor. Gândiți-vă și la o recompensă pentru isteți. Este o activitate extrem de interesantă care dezvoltă cunoașterea, motivația și spiritul de cooperare.

Copiuță pentru părinți:

1. La care piață este cea mai multă gălăgie (la piața de păsări)
2. Se știe, că printre nouă monede este una falsă, care are o greutate mai mică decât celelalte. Cum să depistezi care monedă este falsă cu ajutorul unui cântar cu 2 talere, după doar două cântăriri
Soluție: Prima cântărire: 3 și 3 monede. Moneda falsă este în grămada, care cântărește mai puțin. Dacă sunt egale, atunci moneda falsă este în grămada a treia. A doua cântărire: din grămada care are greutatea mai mică se cântăresc 1 și 1 monedă. Dacă au greutatea egală, atunci moneda falsă este cea, care a rămas.
3. Spuneți o rasă economică de câine. (taxa)
4. Cum se numea geanta cu care Ministrul Englez mergea în fiecare dimineață la lucru, dacă și astăzi din cauza acestei genți au conflicte parlamentarii moldoveni (buget)
5. În Roma Antică se spunea cap sau corabie, în Anglia cap sau coadă, dar cum spunem noi? (Cap sau pajură)

Formarea reprezentărilor economice la copii

Tabel A 3.1. Stadii de formare a reprezentărilor economice la copii

Etapa	Caracteristica etapei	Principalele achiziții economice
5-8 ani	Curiozitate mare; Mari rezerve de energie; Probleme privind autoorganizarea;	Capacitatea de a socoti banii; Înțelegerea noțiunilor de bani și valoare; Capacitatea de a face diferență dintre nevoi și dorințe; Primele reprezentări despre etică.
9-12 ani	Puseu de creștere fizic și intelectual; Creșterea capacității de generalizare și abstractizare; Formarea conștiinței de sine; Acțiuni de independență și autoexprimare; Însușirea unui volum mare de cunoștințe; Primele orientări în profesie; Necesitatea satisfacerii nevoilor sociale și neapărat apartenența la un anumit grup.	Capacitatea de a înțelege și a socoti restul de la cumpărături; Manifestarea inițiativei și spiritului antreprenorial; Înțelegerea prețului bunurilor și serviciilor; Formarea reprezentărilor despre muncă și salariu; Capacitatea de a elabora și socoti bugetul.
13-15 ani	Orientare pe prezent, viitorul pare foarte îndepărtat și incert; Preocupare de propria persoană; Respectarea regulilor; Etapa experimentelor comportamentale; Capacitatea de a separa operațiile logice de obiectele asupra cărora se efectuează aceste operațiile și de a realiza clasificări.	Capacitatea de a face cumpărături de sinestătător; Înțelegerea legăturii cauzale dintre timp și banii câștigați; Capacitatea de a munci și câștiga primii bani; Primele încercări de a economisi bani pentru un obiectiv prestabilit inițial; Primele reprezentări despre investiții; Formarea reprezentărilor despre procente și dividende; Capacitatea de a citi și înțelege facturile și ordinele de plată.
16-18 ani	Devoltarea gândirii logice și capacitatea de planificare pe termen lung Necesitatea de recunoaștere din partea semenilor; Manifestarea independenței în diverse momente cotidiene; Necesitatea luării unor decizii serioase cu privire la viitor.	Capacitatea de a economisi, cheltui și investi banii; Înțelegerea legăturii cauzale dintre obiective, investiții și economii; Asumarea responsabilității pentru acțiunile proprii; Capacitatea de planificare financiară; Pricepere în documentația economică: cecuri, facturi, ordine de plată, ordine incasso, etc.

1. Discuțiile pe diverse teme economice în cadrul familiei

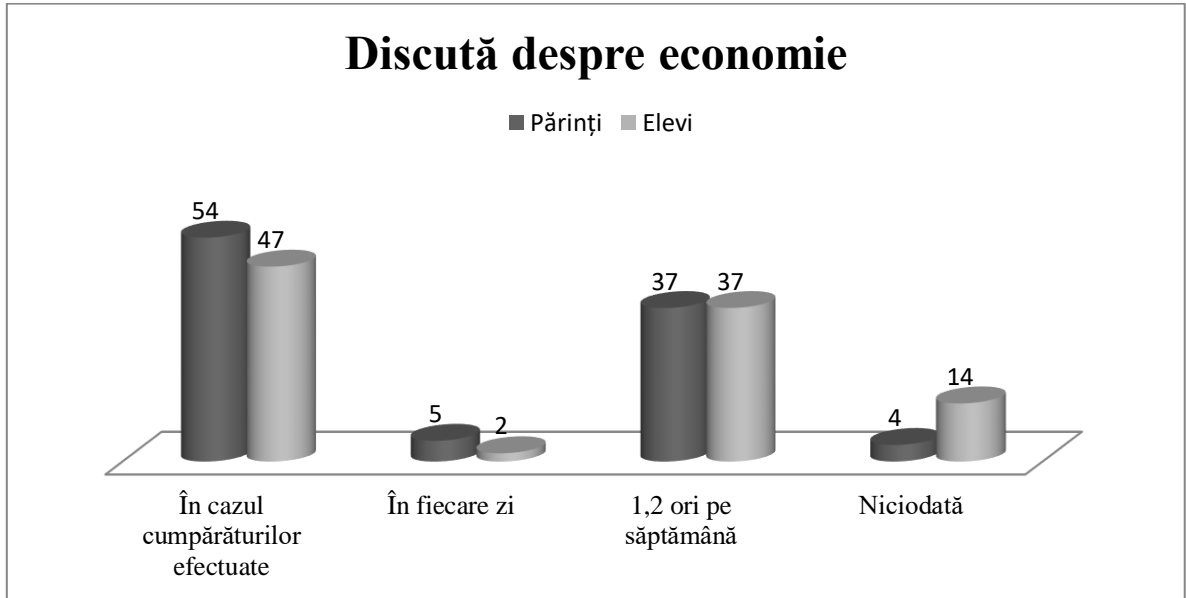

Figura A 4.1. Timpul destinat discuțiilor despre economie în familie

Figura A 3.1 reflectă că circa 54% din părinți și 47% din elevi discută pe teme economice doar în cazul cumpărăturilor efectuate, circa 37% din adulți și copiii discută regulat, 5% din părinți și doar 2% din elevi discută în fiecare zi și circa 4% din părinți și 14% din elevi nu discută pe subiecte economice în cadrul familiei.

2. Bani de buzunar

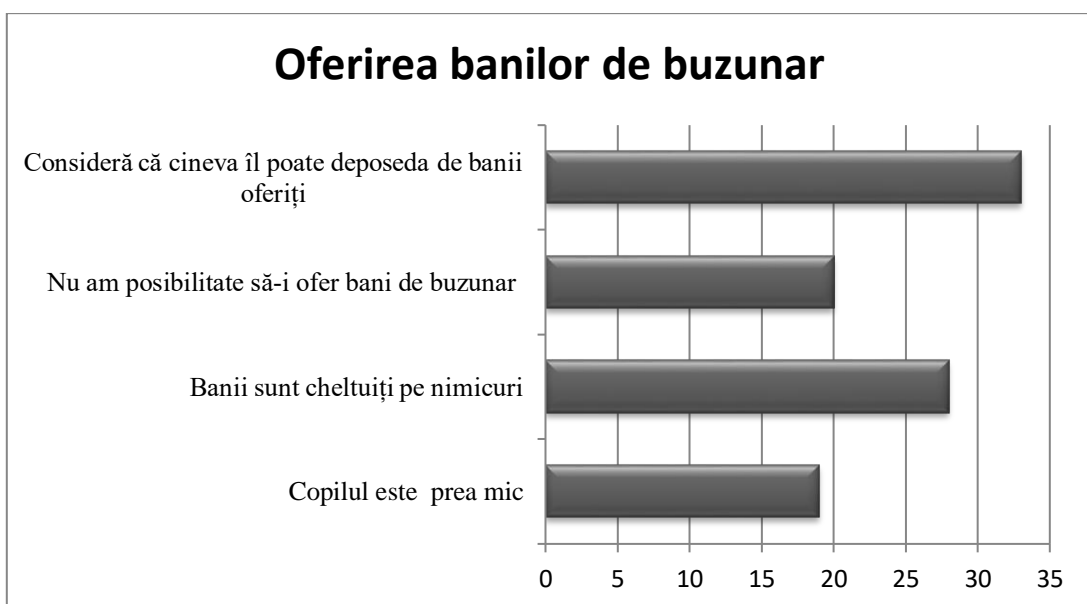

Figura A 4.2. Cauzele neglijării oferirii banilor de buzunar preadolescenților

Figura A 3.2 ilustrează de ce părinții nu oferă bani de buzunar preadolescenților. Prin urmare majoritatea părinților (33 s.) consideră puberii imaturi și se tem ca cineva îi poate deposeda de bani. Alți 28 de părinți au menționat faptul că copiii nu pot cheltui banii pe lucruri necesare, fapt care ilustrează pregnant lipsa cultivării culturii economice în cadrul familiilor.

3. Lecturile și jocurile economice în cadrul familiei

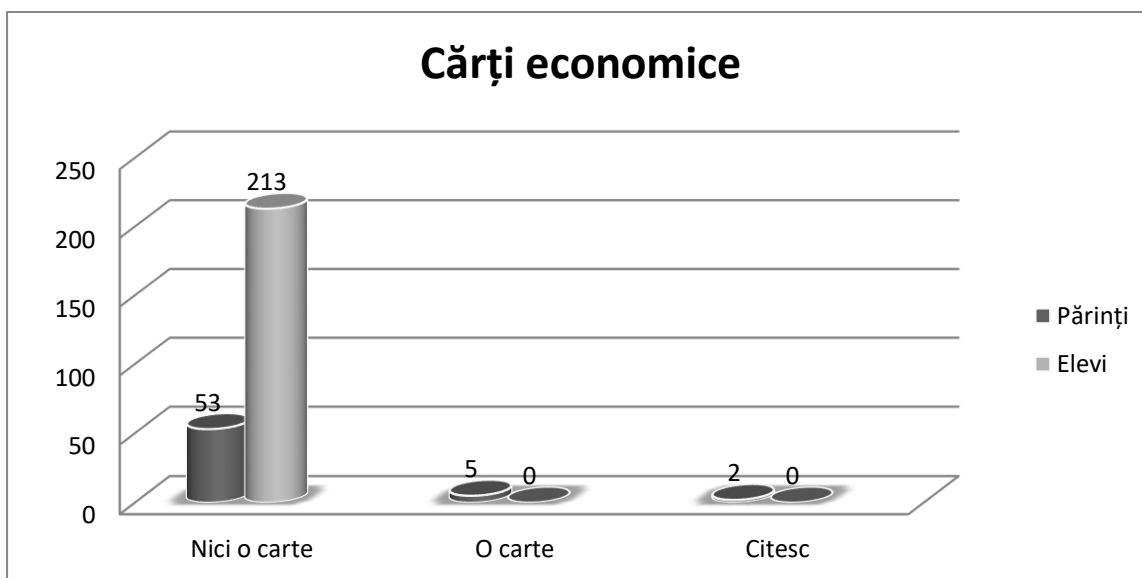

Figura A 4.3. Lecturile economice în cadrul familiei

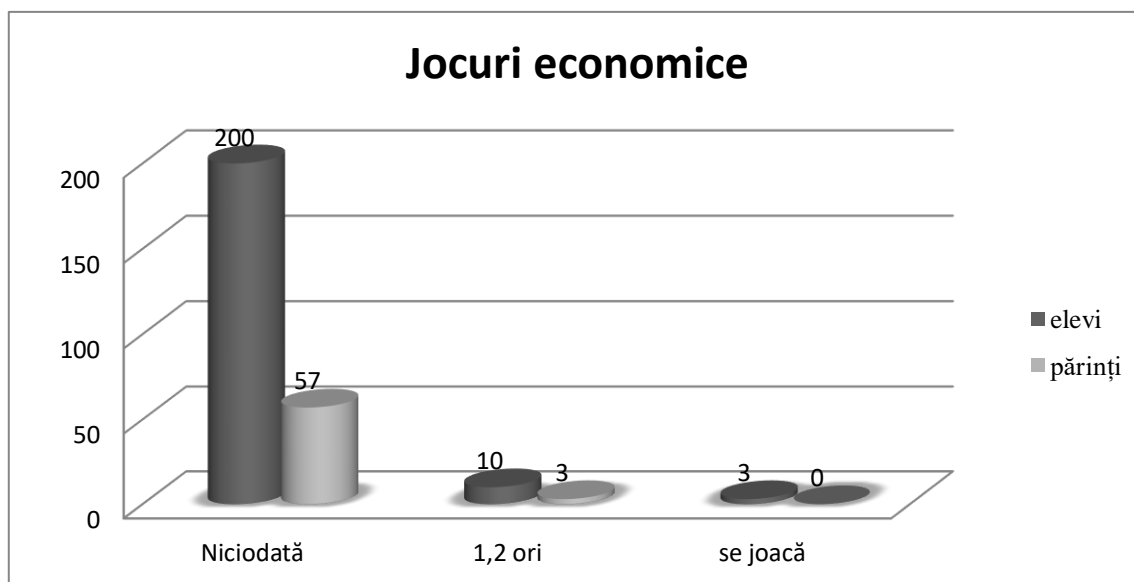

Figura A 4.4. Timpul destinat jocurilor economice în cadrul familiei

Am constatat că cunoștințele cu privire la jocurile și lecturile economice ale părinților sunt reduse. Majoritatea dintre ei cunoscând jocul Monopoly și Businessman, și respectiv cartea Tată bogat, tată sărac scrisă de Robert Kiyosaki, celelalte jocuri și lecturi fiind nevalorificate în cadrul educației familiale.

4. Munca gospodărească în cadrul familiei

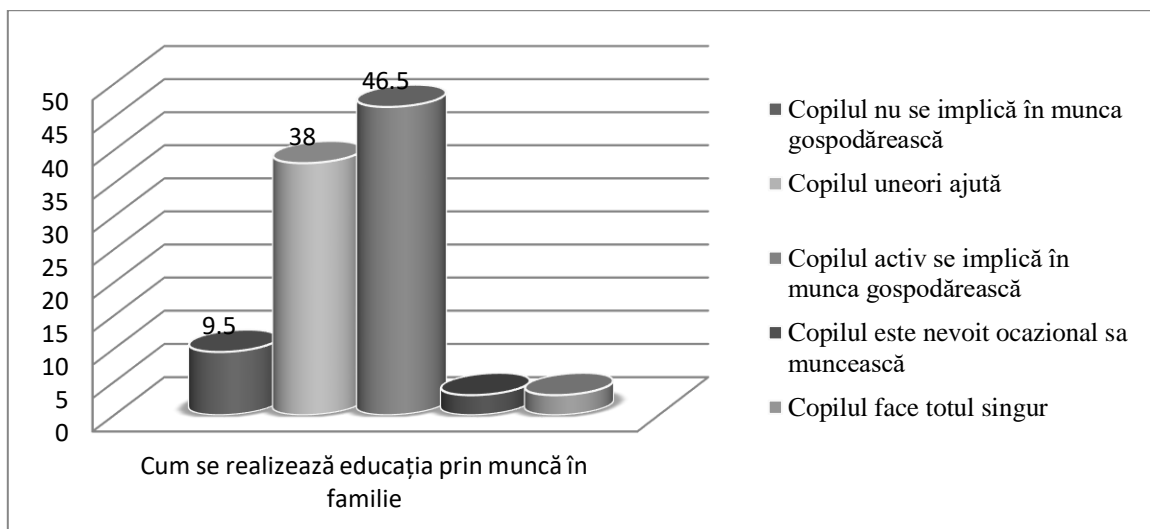

Figura A 4.5. Cum se realizează educația prin muncă în familie

Din datele de mai sus observăm că circa 47% dintre preadolescenți se implică în munca gospodărească a familiei. 38% ajută părinții doar uneori, circa 10% dintre elevi au declarat că nu se implică deloc, alte 3% au menționat că fac totul singuri, deoarece părinții sunt ocupați toată ziua și alte 3% au declarat că muncesc ocazional dacă au posibilitatea.

5. Încurajarea economisirii în cadrul familiei

Circa 56% dintre părinți și 63% din elevi au menționat că încurajează și respectiv fac economii.

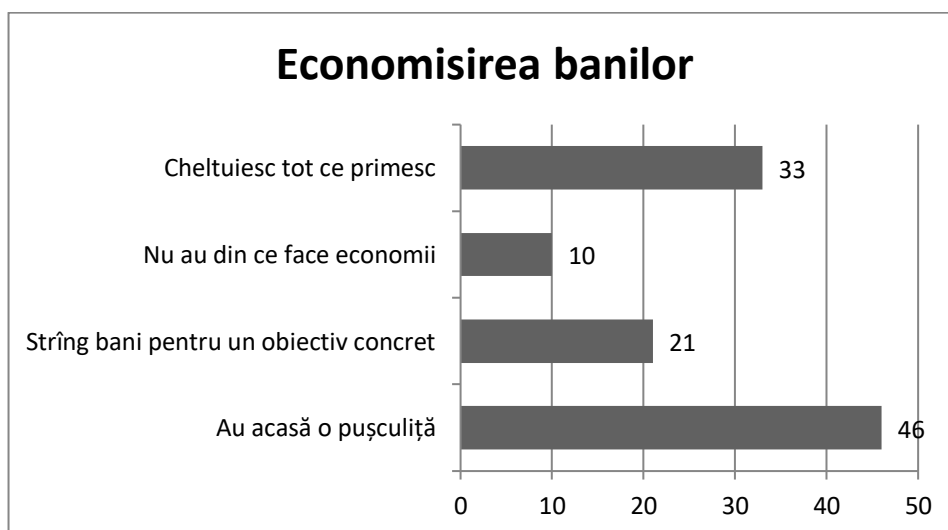

Figura A 4. 6. Atitudinea preadolescenților față de economisirea banilor

6. Situația financiară din familie

Cu regret constatăm că pentru 76% din elevi, situația financiară din familie este un subiect tabu. Tocmai 63% dintre adulți evită să povestească copiilor despre problemele economice, modalitățile de obținere a banilor, posibilitățile de investire, etc.

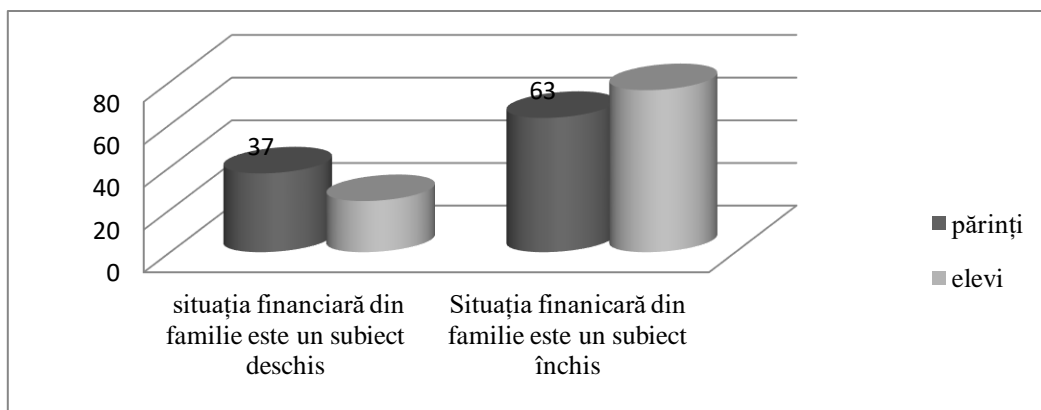

Figura A 3. 7. Cunoașterea situației financiare din familie

7. Raționalitatea consumului de resurse în cadrul familiei

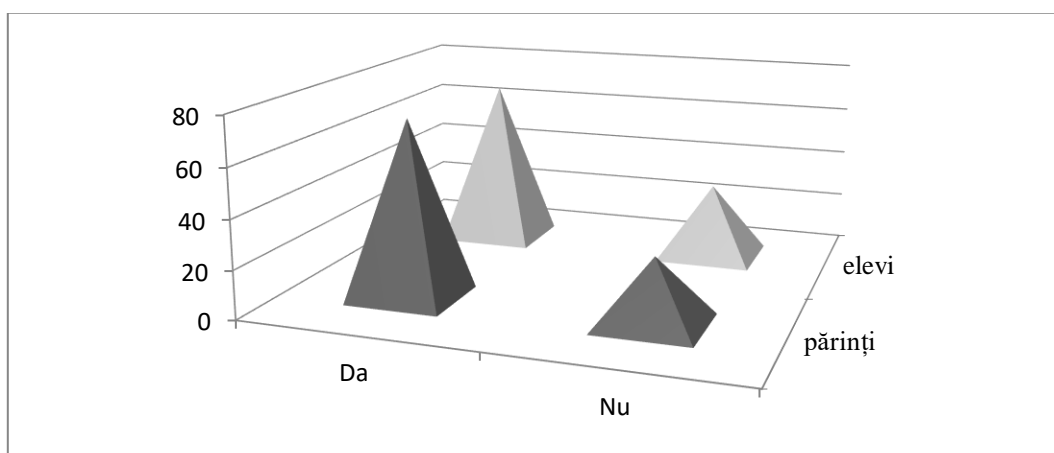

Figura A 4. 8. Consumul rațional de resurse în cadrul familiei

Circa 73 % dintre părinți și 69% din preadolescenți au menționat că promovează consumul rațional de resurse în cadrul familiei. În baza analizei rezultatelor, am observat că elevii asociază raționalității unele activități precum ordinea, munca sau păstrarea banilor, pe când foarte puțini dintre ei menționează despre așa activități cum ar fi utilizarea gadgeturilor sau economisirea apei și energiei electrice. Problema este în modelul de consum în cadrul familiei, deoarece casa părintească imprimă aspectele instrumentale ale comportamentului rațional. Iar atunci când părinții nu impun anumite reguli de comportare copiilor, impactul televiziunii și mass-mediei crește impunându-le anumite dorințe bazate pe banii de buzunar, și nu pe valori sau priorități.

Descrierea valorilor economice.

Tabel A 5.1 Descrierea valorilor economice.

Valori economice	Descriere
Banii	Banii reprezintă unul din instrumentele majore ale economiei de piață. Una din cele mai importante funcții ale banilor este cea de instrument de schimb. Astfel încât bunurile și serviciile deținute sunt schimbate contra banilor și cu ajutorul lor se intra în posesia altor bunuri dorite. O altă funcție a banilor este faptul că aceștia sunt folosiți ca mijloc de comparație a valorilor diferitor bunuri [124].
Resursele economice	Resursele economice constituie totalitatea elementelor naturale, umane, financiare, informaționale și tehnologice atrase și utilizate pentru producerea bunurilor necesare satisfacerii nevoilor umane [96].
Prețul	Prețul este cantitatea de bani pe care consumatorul o oferă producătorului în schimbul bunului pe care și-l dorește. Prețul este valoarea unui bun în termenii monetari, adică raportul de schimb care se stabilește între bun și monedă [124].
Munca	Munca este o activitate umană conștientă, un efort fizic și intelectual, prin care oamenii, acționând asupra naturii, obțin bunurile de care au nevoie. Munca este factorul determinant al oricărei activități economice [96].
Raționalitatea	Raționalitatea este însușirea de a fi rațional, a avea bun simț, a fi rezonabil, cumpătat. Aspirația omului la libertate l-a învățat să fie rațional, deci rezonabil, conștient de urmări. Raționalitatea promovează trecerea de la trebuințe la scopuri clare, dar și precizarea resurselor pentru realizarea scopului/ scopurilor. Calificativul de rațional se folosește la interferența dintre obiectivul propus și mijloacele utilizate [240].
Eficiența economică	Eficiența economică se referă la modul în care sunt alocate resursele, ținându-se cont de costurile existente și beneficiile obținute. Se poate considera că resursele sunt alocate eficient dacă sunt folosite toate resursele disponibile și dacă nimeni nu va avea de câștigat ca urmare a alocării resurselor într-un alt mod. Intervenția statului în economie trebuie evaluată în termenii eficienței economice, prin analizarea costurilor și beneficiilor suplimentare ale acestei intervenții. Eficiența economică crește numai dacă beneficiile obținute depășesc cheltuielile [Ibidem].
Echitatea	Echitatea în context economic, înseamnă, pur și simplu, corectitudine. Acțiunile economice și măsurile luate trebuie judecate și în funcție de ceea ce oamenii cred că este bine sau rău. Problema echității se pune deseori, în legătură cu distribuirea venitului și a bogăției [240].
Independența	Independența este capacitatea de manifestare autonomă, emancipare, a fi dezrobot, de sine-stătător. Independența presupune asumarea consecințelor în urma deciziilor și acțiunilor întreprinse. Independența poate fi: economică, decizională, culturală. Independența este tangențială cu libertatea [Ibidem].
Respectarea legii	În societatea democrată persoanele respectă legea indiferent de poziția socială, educație, etnie etc. Oamenii au mai multe motive pentru a respecta legea: interesele personale sau a altora, preocuparea pentru bunăstarea societății etc. [240].
Securitatea economică	Securitatea economică se referă la protecția împotriva riscurilor implicate de activitatea economică: accidente de muncă, șomaj, inflație, falimente sau sărăcie. Din punct de vedere economic, indivizii se asigură economisind bani (în bănci) și încheind asigurări. Statul asigură protecția socială, prin elaborarea unor programe speciale de sprijinire a șomerilor (ajutorul de șomaj), asigurări sociale, sporuri și compensații pentru lucrători [Ibidem].
Responsabilitatea	Responsabilitatea este obligația de a efectua un lucru, de a accepta sau suporta consecințele. Responsabilitatea este o valoare prin angajamentele pe care ni le asumăm, conștient sau ba. Responsabilitatea poate fi: socială, de mediu, culturală

	[240].
Perseverența	Perseverența este tendința persoanei de a avea o continuitate într-o anumită activitate, până la atingerea scopului dorit. Omul perseverent nu renunță ușor, depășește mai multe obstacole (fizice, psihologice, culturale, critice sau descurajatoare) pentru realizarea scopului dorit. Cuvântul Perseverență în traducere din latină înseamnă „a rămâne la ceva strict,, [244].
Onestitatea	Onestitatea (din latină- honestitas) înseamnă cinste, onorabilitate. Constă în a susține adevărul, a fi decent, uneori precaut. Persoana onestă este cu verticalitate, integră, respectă regulile (corecte și adecvate). Omul onest este cumpătat, moral, prudent. În rol de calitate umană înseamnă să acționezi în conformitate cu ceea ce simți sau ți se pare coerent [Ibidem].
Generozitatea	Generozitatea (din latinescul generosus- de viță nobilă) este capacitatea omului de a fi darnic, mărinimos, dezinteresat. Generozitatea este antidotul împotriva lăcomiei. Generozitatea este virtutea de a dăruia bunuri, de bună voie, din abundență, fără a aștepta sau cere răsplată. Generozitatea este capacitatea de a sacrifica interesul personal în interesul altora [240].
Hărnicia	Hărnicia este percepută și ca vrednicie, sârguință, spor. Persoana harnică nu evită munca grea, muncește din plăcere pentru a avea cele necesare și pentru a-i ajuta pe alții. Fără hărnicie nu se învață nici o meserie. Omul harnic valorifică mai bine timpul personal [Ibidem].
Acuratețea	Acuratețea semnifică îngrijire, curățenie dar și atenție deosebită, exactitate, acuratețea poate fi scăzută sau ridicată. Mulți oameni sunt îngrijorați de acuratețe dar și de precizie, sau de cât de aproape de valoarea reală sunt. Pentru multe activități de măsurare (cântărire) acuratețea și precizia sunt foarte importante [240].
Autocontrolul	Autocontrolul este capacitatea de a te controla singur, posibilitatea de a păstra un comportament normal indiferent de natura situațiilor pe care le trăim. Autocontrolul oferă șansa să rămânem naturali și în fața succesului, și insuccesului. Autocontrolul se referă și la puterea de a păstra o gândire coerentă bazată pe calitățile persoanei- logică, percepție, memorie, etc. [243].
Prudența	Este capacitatea de a fi cu precauție, cu băgare de seamă, uneori de a putea prevedea (acțiuni, consecințe). uneori prudența are în vedere și calitatea de a evita pericolele: prudența este mama siguranței. Conform Webster Dictionary prudența este capacitatea de a te disciplina prin folosirea rațiunii, fiind considerată o virtute teologică [Ibidem].
Ocrotirea mediului	Este o prioritate la nivel global, deoarece numărul de specii de animale și plante aflate pe cale de dispariție este în creștere, iar nivelul de poluare al apei, aerului, solului, etc. este tot mai ridicat. În acest sens părinților le revine sarcina de a-i învăța pe copii să înțeleagăși să iubească natura, să contribuie la formarea conștiinței ecologice a copiilor.

Anexa 6
Descrierea lotului experimental

<i>Perioada</i>	<i>Etapa experimentului pedagogic</i>	<i>Lotul experimental</i>	<i>% din totalul elevilor din clasele a 5 și a 6</i>	<i>% din totalul elevilor și părinților din ciclul gimnazial (clasele 5-9)</i>
Mai 2016	Experiment	50 elevi	23,47%	11,11%
	preliminar	50 părinți	23,47%	11,11%
2016-2017	Experiment de constatare, formare și de verificare	213 elevi	98,15%	47,33%
		213 părinți	98,15%	47,33%

Notă:

Experimentul preliminar s-a desfășurat cu 50 de elevi din clasele a 5-a și a 6-a și părinții acestora care au fost aleși aleatoriu, la finele anului de studiu 2015-2016.

Contingentul elevilor din clasele a 5-a și a 6-a din anul de studii 2016-2017 a constituit 217 elevi. Experimentul pedagogic a fost realizat cu 213 elevi și 213 părinți, deoarece doi elevi au fost transferați în clasele menționate mai târziu, ceilalți doi nu au avut o prezență sistematică la ore, ceea ce a împiedicat realizarea propriu-zisă a fișelor de evaluare și, respectiv, obținerea unor performanțe.

Fișa de evaluare pentru părinți**Competențe la nivel de cunoaștere**

Proba 1.1. Definiți următoarele concepte economice: nevoi, activitate economică, cerere, ofertă, piață, bani, munca, capital, proprietate, marfă.

Proba 1.2. Scrieți în dreptul explicației cuvântul corect.

Conceptul	Explicația
	O sumă de teorii despre conținutul, esența și particularitățile sistemului de producție, repartiție și consum, despre bunurile sociale și personale și influența vieții economice asupra dezvoltării societății.
	Totalitatea cunoștințelor economice, a ideilor, reprezentărilor despre activitatea economică, care se formează de-a lungul vieții, în cadrul educației permanente
	O gândire de nivel superior (gândire critica) care presupune: cunoaștere; înțelegere; aplicare; analiză; sinteză; evaluare.
	Modul de a înțelege a un șir de reprezentări economice prin încrederea în forțele proprii, consumul rațional, grija față de bunurile obștești și cele personale, față de mediul înconjurător, față de bani etc.
	Modul de a fi și de a acționa al omului, reprezentând o manifestare obiectivă a întregii activități umane.
	Procesul de atragere și utilizare a resurselor economice limitate în scopul satisfacerii cerințelor umane și intereselor economice.

Proba 1.3. Completați tabelul indicând principalele achiziții economice ale fiecărei etape de vârstă. La care etapă este copilul dvs. actualmente. Care sunt nevoile de bază ale copilului dvs.?

Etapa	Caracteristica etapei	Principalele achiziții economice
5-8 ani		
9-12 ani		
13-15 ani		
16-18 ani		

Competențe la nivel de aplicare

Proba 2.1. Realizați bugetul familiei dvs. indicând sursele de venituri și cheltuieli. Menționați care este situația bugetară: excedent, deficit sau echilibru.

Bugetul familiei	
Venituri	Cheltuieli
	Deficit, excedent sau echilibru?

Proba 2.2 . Exemplificați în ce situații copiii trebuie să manifeste:

Atitudine grijulie

Economicitate

Atitudine corectă față de bani

Raționalitate

Prudență

Onestitate

Responsabilitate

Generozitate

Acuratețe

Echitate

Autocontrol

Întocmiți Codul regulilor unui comportament economic rațional în cadrul familiei.

Proba 2.3. Descrieți ce metode de educație economică practicați în cadrul familiei dvs.

Competențe la nivel de integrare.

Proba 3.1. Propuneți un proiect ce ar conține soluții practice pentru gestionarea eficientă a finanțelor familiei dvs.

Proba 3.2. Elaborați o Agendă de promovare a culturii economice în cadrul familiei.

Fișa de evaluare pentru preadolescenți**Competențe la nivel de cunoaștere**

Proba 1.1. Definiți următoarele concepte economice: nevoi, activitate economică, cerere, ofertă, piață, bani, munca, capital, proprietate, marfă.

Proba 1.2. Selectați din lista propusă și scrieți în dreptul definiției cuvântul corect.

Gândire economică, cunoștințe economice, conștiință economică, activitate economică, atitudine economică, comportament economic.

Conceptul	Explicația
	O sumă de teorii despre conținutul, esența și particularitățile sistemului de producție, repartiție și consum, despre bunurile sociale și personale și influența vieții economice asupra dezvoltării societății.
	Totalitatea cunoștințelor economice, a ideilor, reprezentărilor despre activitatea economică, care se formează de-a lungul vieții, în cadrul educației permanente
	O gândire de nivel superior (gândire critica) care presupune: cunoaștere; înțelegere; aplicare; analiză; sinteză; evaluare.
	Modul de a înțelege a un șir de reprezentări economice prin încrederea în forțele proprii, consumul rațional, grija față de bunurile obștești și cele personale, față de mediul înconjurător, față de bani etc.
	Modul de a fi și de a acționa al omului, reprezentând o manifestare obiectivă a întregii activități umane.
	Procesul de atragere și utilizare a resurselor economice limitate în scopul satisfacerii cerințelor umane și intereselor economice.

Proba 1.3. Identificați care sunt nevoile voastre la această vârstă. Ce achiziții economice trebuie să aveți la această etapă de vârstă?

Competențe la nivel de aplicare

Proba 2.1. Aranjați sursele de venituri și cheltuieli ale familiei X, întocmind bugetul acesteia.

Menționați care este situația bugetară a familiei X: excedent, deficit sau echilibru.

Salariul mamei: 3000 lei

Primă de ziua profesională: 100 lei

Salariul tatălui: 6000 lei

Serviciile comunale: 2500

Bursa: 700 lei

Alimentație: 3000 lei

Pensia: 700 lei

Impozite: 1500 lei

Îmbrăcăminte: 2000 lei

Detergenți: 250 lei

Cheltuieli de sănătate 500 lei

Familia și-a depus economiile la bancă și obține lunar o dobândă de 500 lei

Alte cheltuieli: 500 lei.

Bugetul familiei X	
Venituri	Cheltuieli
	Deficit, excedent sau echilibru?

Proba 2.2. Exemplificați în ce situații din viața de zi cu zi manifestați:

Atitudine grijulie

Economicitate

Atitudine corectă față de bani

Raționalitate

Prudență

Onestitate

Responsabilitate

Generozitate

Acuratețe

Echitate

Autocontrol

Scrieți câteva reguli ale unui comportament economic rațional.

Competențe la nivel de integrare

Proba 3.1. Citiți cu atenție studiile de caz. Ce sfaturi puteți oferi personajelor care au nimerit în dificultate?

Ce concluzii puteți trage după lecturarea istoriilor de mai jos.

- 1. Gheorghe S. din Oradea vă roagă să îl ajutați într-o problemă financiară. Și-a luat o mașină nouă în 2017 cu bani împrumut de la prieteni și alte persoane fizice, în valoare de 24.000 Euro. Din luna august 2018, soția sa (medic fiind) a rămas fără loc de muncă și venitul lor lunar este de 12.000 de lei. Nu plătesc chirie pentru că Gheorghe are locuință de serviciu însă au trei copii minori cu vârste între 1-6 ani. Totalul datoriilor lor la acest moment este de cca. 200.000 lei însă nu mai au de plătit dobânzi.*

Ajutați-l pe Gheorghe răspunzând la următoarele întrebări:

- Câștigurile lui Gheorghe sunt suficiente pentru a plăti datoriile?

- Care este primul pas pentru a-și recăpăta stabilitatea financiară?
 - Cum poate Gheorghe să-și achite datoriile într-o perioadă mai scurtă de timp?
2. *Bancherii elvețieni reușesc foarte ușor să înțeleagă ce client se află în fața lor formulându-i o singură întrebare. Câte procente dobândă vrea clientul pentru depozitele sale? În acest fel el înțelege că:*
- *Dacă clientul cere 7-8% anual, înseamnă că este un client bogat;*
 - *Dacă clientul cere 14-15 % anual, este un client cu venituri medii;*
 - *Dacă clientul cere 20-30% anual, înseamnă că este un client sărac;*

Cum a reușit bancherul elvețian să facă aceste concluzii?

3. *Domnul X se ocupa cu construcția vilelor. Deoarece X se perfecționa încontinuu, baza de clienți creștea și el a reușit să aibă comenzi pentru un an înainte. Domnului X îi plăcea să țină totul sub control, de aceea singur își gestiona toate contractele, relațiile cu furnizorii și clienții. Familia sa ducea un mod de viață fără lipsuri și toți banii liberi îi investea în prosperarea businessului. La un moment dat, domnul X a început să aibă probleme de sănătate și a murit. Familia a început să aibă multe probleme financiare. Businessul a fost închis forțat iar banii din vânzarea activelor au fost întreptați pe achitarea datoriilor. De ce s-a întâmplat acest lucru? Cum o persoană care a creat singur un business nu a reușit să-și asigure familia?*
4. *Un tânăr a luat un credit bancar pentru a-și procura o mașină. Luându-și banii în sumă de 150 milioane de ruble, a și-a cumpărat un Reno. În fiecare lună el trebuia să plătească băncii 10 milioane de ruble. În curând după ce a luat creditul, tânărul a rămas fără loc de muncă. În decursul a trei luni el încă a mai reușit să achite creditul din economiile pe care le avea. Însă ulterior timp de un an de zile nu a mai achitat dobânda. El evident căuta de lucru și se deplasa pe Reno-ul cumpărat. Când și-a găsit de lucru, el a plecat la bancă să achite datoria. Însă, datoria lui nu mai era de 120 milioane (10* 2 luni); ci de 250 milioane de ruble (banca l-a amendat). Atunci el a propus băncii să-i ia mașina. Însă banca a evaluat Reno-ul la doar 70 milioane ruble. Iată așa, deoarece tânărul nu a informat banca despre pierderea locului de muncă și schimbarea situației sale financiare, el a trebuit să răspundă în fața băncii cu întreaga avere pe care o avea!*

Proba 3.2. Realizați împreună cu părinții un Portofoliu privind promovarea culturii economice în cadrul familiei.

Curriculum de Inițiere în economie pentru elevii claselor a V și a VI-a

Inițiere în Economie **clasa a V-a** **Preliminarii**

Curriculum la disciplina ”Inițiere în economie” a fost elaborat din perspectiva includerii *Noilor educații* în procesul de învățământ.

Inițiere în economie este destinat elevilor din clasa a V-a și a VI-a, care au studiat sau nu anterior disciplinele economice. Scopul disciplinei este de a-i familiariza pe elevi cu noțiunile economice, activitățile economice, dezechilibrele economice cu care se confruntă în viața reală. De asemenea formarea culturii economice și a modului de gândire economic se numără printre obiectivele disciplinei.

Disciplina este prevăzută pentru o oră/săptămână. Pedagogul poate schimba ordinea anumitor subiecte din Curriculumul dat, denumirea temei, poate completa conținutul cu teme noi, de mare importanță pentru contingentul concret de elevi etc.

Disciplina școlară *Inițiere în economie* este abordată din perspectiva vieții, antrenând valorile sociale, economice și financiare achiziționate/cunoscute la celelalte discipline școlare, constituind un ansamblu unitar, integrativ de cunoștințe, capacități și atitudini, ale căror componente sunt reciproc condiționate; avînd drept obiectiv major pregătirea elevului pentru a aprecia schimbările sociale, economice, financiare, politice din societatea în care trăiește.

În cadrul programei, accentuăm importanța cunoașterii valorilor economice, fără a subestima valorile general umane. Implementarea acestor valori va contribui la:

- *Stabilirea relațiilor interpersonale pozitive, bazate pe respect reciproc;*
- *Atitudine constructivă față de sine și alții;*
- *Dobîndirea de abilități de administrare a banilor personali și de luare a deciziilor care au consecințe financiare;*
- *Asumarea de către elevi a calității de consumatori, care își cunosc drepturile și sunt pregătiți să le exercite în situații concrete de viață;*
- *Dobîndirea de către elevi a competențelor necesare unei orientări eficiente în mediul economic,*
- *Formarea unei culturi economice adecvate exigențelor actuale.*

Disciplina *Inițiere în economie* contribuie la formarea progresivă a competențelor-cheie pentru educația pe parcursul întregii vieți, în ceea ce privește următoarele domenii:

1. Competențe lingvistice (de comunicare în limba maternă);

2. Competențe lingvistice (de comunicare în limbi străine);
3. Competențe matematice;
4. Competențe de bază în științe și tehnologii, digitale;
5. Competențe axional-strategice;
6. Competențe de învățare (a învăța să înveți);
7. Competențe sociale și civice, interpersonale, interculturale;
8. Competențe de autocunoaștere și autorealizare;
9. Competențe de sensibilizare și exprimare culturală;
10. Competențe antreprenoriale.

Competențe transdisciplinare

1. Competența de a rezolva probleme, de a gândi logic -legătura cu matematica;
2. Competența de a compara nivelurile de dezvoltare economică din diferite țări- legătura cu geografia, istoria;
3. Competența de a utiliza conceptele economice în diferite contexte- legătura cu limba română, etc.

Competențe specifice disciplinei de economie:

1. Recunoașterea unor concepte economice fundamentale;
2. Explicarea unor fapte și procese din viața reală, cu ajutorul conceptelor și principiilor economice fundamentale;
3. Rezolvarea problemelor economice;
4. Analiza unor dezechilibre economice actuale;
5. Determinarea costului de oportunitate în deciziile luate;
6. Exemplificarea bunurilor și serviciilor existente în societate;
7. Explicarea drepturilor consumatorului;
8. Dimensionarea unui buget personal;
9. Analizarea unor situații cu caracter economic existente în comunitate;
10. Manifestarea inițiativei, a spiritului întreprinzător în domeniul economic, la școală și în familie.

Sugestii metodologice

În predarea cursului de *Inițiere în economie* trebuie să se țină seamă de experiența elevilor la această vârstă, de specificul clasei și al comunității locale. De aceea, se recomandă ca inițial elevii să se familiarizeze cu noțiunile economice fundamentale și cu modul economic de gândire și să le utilizeze pentru a înțelege și soluționa probleme cu care se confruntă în viața reală.

În vederea valorizării competențelor-cheie și a asigurării transferabilității acestora la nivelul diferitelor activități, se recomandă ca strategiile didactice utilizate în predarea disciplinei *Inițiere în economie* să pună accent pe: construcția progresivă a cunoștințelor și consolidarea continuă a capacităților; flexibilitatea abordărilor și parcursul diferențiat; cultivarea capacității elevului de a se autoevalua, a spiritului reflexiv și autoexigenței.

Se recomandă, de asemenea, utilizarea unor instrumente didactice, de tipul:

- dosare tematice;
- diapozitive, planșe, casete video, etc.;
- material bibliografic suplimentar.

Din perspectiva unui demers educațional centrat pe competențe, se recomandă utilizarea cu preponderență a evaluării continue formative. Alături de formele și instrumentele clasice de evaluare, recomandăm utilizarea unor forme și instrumente complementare, cum sunt: proiectul, portofoliul, autoevaluarea, evaluarea în perechi, observarea sistematică a activității și a comportamentului elevilor.

Unități de învățare (clasa a V-a)

Nr.	Unități de competență	Unități de conținut	Nr. de ore	Activități de învățare
1.	Explicarea necesității de a studia economia. Recunoașterea unor concepte economice.	Introducere în obiectul de studiu al economiei.	1	Alcătuirea unui mic dicționar de termeni economici specifici; Rebus economic;
2.	Definirea conceptului de nevoi umane. Stabilirea diferenței dintre nevoi și dorințe.	Nevoile și activitatea umană.	1	Exerciții de explicarea înțelesului unor termeni; Posterul; Exerciții în baza imaginilor
3.	Definirea resurselor economice; Stabilirea diferențelor dintre bunuri și servicii; selectarea resurselor necesare desfășurării unei activități economice.	Resursele și limitele lor.	1	Asalt de idei; Comparația; Graficul T; Realizarea de compuneri și desene care să ilustreze activități economice;
4.	Recunoașterea și explicarea ramurilor economiei naționale; descrierea fazelor activității economice.	Formele activităților umane	1	Jocul de rol; Discuții în baza imaginilor;
5.	Caracterizarea economiei naturale; Transpunerea în practică a unei situații de troc.	Economia naturală.	1	Analiza și rezolvarea unor probleme; Dezlegarea principiilor economice de bază;
6.	Caracterizarea economiei de schimb; Explicarea trăsăturilor definitorii ale unei economii de schimb.	Economia de schimb.	1	Lucru în echipă; Diagrama Venn; Soluționare de problem;
7.	Descoperirea și analiza celor 3 întrebări fundamentale ale economiei; Luarea deciziilor economice.	Caracteristicile economiei moderne.	1	Completarea tabelor; Criptograme economice;
8.	Definirea banilor, identificarea tipurilor de bani, explicarea funcțiilor	Banii-esența, funcții,	1	Excursie imaginară la bancă; Posterul;

	banilor, relatarea istoriei apariției banilor.	Forme. Leul moldevenesc		
9.	Identificarea principalelor valute convertibile.	Valutele.	1	Excursie imaginară la bancă; Poezia economică; Prezentări , placate;
10	Evaluare	Evaluare.	1	
11	Definirea proprietății, identificarea formelor de proprietate, descrierea proprietății de stat, private și mixte. Stabilirea importanței proprietății private pentru economie.	Proprietatea. Forme de proprietate.	1	Compararea/analiza unor fapte și situații economice; Studii de caz;
12	Definirea noțiunii de factori de producție, stabilirea legăturii dintre resurse și factori de producție, descrierea naturii în calitate de factor de producție primar.	Factorii de producție: Natura.	1	Completarea tabelor; Exerciții economice;
13	Definirea muncii în calitate de factor de producție primar, descrierea muncii fizice și intelectuale, exemplificarea unor profesii, trasarea graficului zilei de muncă.	Factorii de producție: Munca.	1	Ciorchinele; Aplicarea parabolilor matematice pentru a explica durata zilei de muncă;
14	Definirea capitalului în calitate de factor de producție derivat, diferențierea capitalului fix de cel circulant, exemplificarea capitalului în cadrul propriei afaceri.	Factorii de producție Capitalul.	1	Completarea histogramelor; Elaborarea unui proiect-shiță a factorilor de producție necesari unei întreprinderi;
15	Definirea întreprinderii și întreprinzătorului, stabilirea funcțiilor întreprinderii, exemplificarea calităților unui întreprinzător de succes.	Întreprindere a și întreprinzătorul	1	Definirea întreprinderii și întreprinzătorului, stabilirea funcțiilor întreprinderii, exemplificarea calităților unui întreprinzător de succes.
16	Definirea întreprinderii și întreprinzătorului, stabilirea funcțiilor întreprinderii, exemplificarea calităților unui întreprinzător de succes.	Întreprindere a și întreprinzătorul	1	Dezbateri; Exerciții de negociere, rezolvare de conflicte;
17	Evaluare	Evaluare	1	Rezolvare de probleme economice;
18	Recapitularea principalelor concepte economice; Rezolvarea problemelor.	Lecție de sineză	1	Jocul de rol; Rezolvarea problemelor; Exerciții structurate Lucru în grup;
19	Definirea creșterii economice, stabilirea condițiilor unei creșteri economice, descrierea factorilor creșterii economice.	Creșterea economică: concept, factori, forme.	1	Prezentări power point; Problematizarea;
20	Definirea ciclului economic, desenarea schemei ciclului economic, învățarea fazelor ciclului economic mediu.	Ciclurile economice.	1	Utilizarea schemelor și parabolilor pentru a exemplifica ciclul economic scurt, mediu și lung;
21	Definirea conceptului de criză economică, ilustrarea istoriei apariției	Criza economică.	1	Exerciții de completare a unor enunțuri lacunare;

	crizelor economice, descrierea tulipomaniei- ca prima criză din istorie.			Completarea tabelor;
22	Definirea conceptului de criză economică, ilustrarea istoriei apariției crizelor economice, descrierea tulipomaniei- ca prima criză din istorie	Criza economică	1	Lecturarea textelor economice; Activități bazate pe cooperare;
23	Definirea șomajului; Caracterizarea unui șomer; Evaluarea efectelor șomajului asupra individului și societății.	Șomajul.	1	Realizarea de proiecte; Realizarea unui robot-șomer; Posterul; Completarea tabelor;
23	Evaluare	Evaluare	1	Rezolvare de probleme economice;
24	Definirea noțiunii de finanțe, diferențierea finanțelor publice de cele private, stabilirea diferenței dintre veniturilor, cheltuieli, și datorii.	Finanțele publice.	1	Exerciții cu alegere multiplă; Lucru în echipe;
25	Definirea conceptului de impozit, clasificarea impozitelor, stabilirea necesității impozitelor pentru economie.	Impozitul. Serviciul Fiscal de Stat.	1	Poezia economică; Comunicarea orală; Exerciții;
26	Definirea bugetului personal și de stat, exemplificarea cheltuielilor, veniturilor. Stabilirea însemnătății echilibrului, deficitului și excedentului bugetar.	Bugetul.	1	Rezolvare de probleme; Realizarea de scheme, tabele, grafice;
27	Definirea circuitului economic ca cel mai simplu model de prezentare a vieții economice, descrierea circuitului economic cu 2 actori și cu 3 actori, exemplificarea fluxurilor economice.	Circuitul economic.	1	Criptogramele economice; Întâlniri cu specialiști din domeniul economic; Dezlegarea rebusurilor;
28	Definirea comerțului internațional, reliefa conceptului de export și import, rezolvarea de probleme privind balanța comercială.	Comerțul internațional	1	Lecturarea textelor economice; Analiza și sinteza;
29	Definirea noțiunii de migrație, identificarea celor 4 libertăți economice, ilustrarea diferenței dintre emigrație și imigrație.	Migrația forței de muncă.	1	Formularea unor sfaturi practice; Poserul;
30	Caracterizarea Uniunii Europene, identificarea monedei euro ca principală monedă a UE, stabilirea însemnătății zonei euro.	Migrația forței de muncă.	1	Jocul de rol; Simularea unor emisiuni TV;
31	Definirea pieții internaționale, stabilirea principalelor schimburi internaționale, exemplificarea tranzacțiilor internaționale.	Uniunea europeană și moneda euro	1	Rezolvarea problemelor economice; Prezentări power point;
32	Definirea conceptelor, colaborarea cu colegii în luarea deciziilor economice.	Recapitulare	1	Realizarea de interviuri;
33	Evaluare	Evaluare sumativă	1	Rezolvarea exercițiilor economice;
34	Recapitularea principalelor concepte economice; Rezolvarea problemelor.	Lección de sinteză.	1	Rezolvare de probleme; Propunerea și realizarea de proiecte pentru vacanță;

Unități de învățare (clasa a VI-a)

Nr.	Unități de competență	Unități de conținut	Nr. de ore	Activități de învățare
1.	Amintirea unor concepte economice de bază; rezolvarea de probleme; luarea deciziilor economice.	Recapitulative	1	Exerciții de explicarea înțelesului unor termeni;
2.	Evaluare	Evaluare inițială	1	Rezolvare de probleme economice;
3.	Identificarea și caracterizarea rolului consumatorului în economie; caracterizarea drepturilor consumatorului și a comportamentului rațional.	Consumatorul	1	Completarea tabelor; Discuția dirijată; Explicația.
4.	Înțelegerea situațiilor în care trebuințele noastre se manifestă ca cerere; descrierea și înțelegerea legii cererii; trasarea graficului cererii.	Cererea	1	Utilizarea graficelor matematice pentru a explica diferite tipuri de cerere; Concursul;
5.	Descrierea rolului întreprinzătorului în economie; definirea și clasificarea costurilor de producție.	Producătorul	1	Shema; Răspune, aruncă, întrabă;
6.	Definirea ofertei, a condițiilor ofertei, explicarea relației dintre prețul unui bun și cantitatea oferită, trasarea graficului ofertei.	Oferta	1	Utilizarea graficelor matematice pentru a explica diferite tipuri de cerere; Concursul;
7.	Definirea conceptului de preț. Stabilirea funcțiilor prețurilor, cum se stabilesc prețurile. Identificarea diferitor posturi ale prețurilor. Rolul prețurilor pentru economie de schimb.	Prețul	1	Lucru în echipă; Soluționare de probleme economice;
8.	Definirea concurenței; tipuri de concurență, avantajele și dezavantajele concurenței, rolul concurenței în economia de piață	Concurența perfectă	1	Completarea tabelor; Fișe de lucru individuale și colective;
9.	Definirea concurenței imperfecte, tipurilor concurenței imperfecte; identificarea trăsăturilor concurenței imperfecte.	Concurența imperfectă	1	Completarea tabelor; Fișe de lucru individuale și colective;
10.	Utilizarea unor concepte economice precum piață, echilibru, preț de echilibru; recunoașterea caracteristicilor generale ale pieței.	Piața	1	Dezbaterea; Completarea unor enunțuri lacunare;
11.	Stabilirea esenței și rolului marketingului pentru economie; descrierea istoriei marketingului; elucidarea situațiilor reale în care se manifestă marketingul.	Marketing	1	Compararea/analiza unor fapte și situații economice; Studii de caz;
12.	Stabilirea esenței și rolului managementului; elucidarea situațiilor reale în care este necesar managementul;	Management	1	Ciorchinele; Studii de caz;
13.	Definirea conceptului de salariu, tipurile de salariu și factorii ce depind salariu.	Salariul	1	Calcularea salariului; Rezolvare de probleme;

14	Definirea conceptului de profit ca venit fundamental pentru afacere, funcțiile profitului, formele profitului.	Profitul	1	Completarea tabelelor; Exerciții economice;
15	Definirea rentei ca principal venit al pământului. Stabilirea factorii rentei, identificarea formulei de calcul a prețului pământului.	Renta	1	Completarea graficelor; Discuții în baza imaginilor; Exerciții economice;
16	Definirea dobânzii ca principal venit al capitalului financiar. Tipuri de dobândă, forme, rezolvarea de probleme cu dobânda simplă.	Dobânda	1	Excursie imaginară la bancă; Completarea graficului de rambursare a creditului;
17	Evaluare	Evaluare	1	Rezolvare de probleme;
18	Definirea consumului și venitului, clasificarea consumului după mai multe criterii, stabilirea condițiilor consumului. Identificarea legii psihologice a consumului.	Consum și venit	1	Exerciții structurate; Diagrama;
19	Definirea economiilor. Clasificarea economiilor după mai multe criterii. Identificarea condițiilor economisirii. Înțelegerea legii economisirii	Economii	1	Lucru în grup; Problematizarea;
20	Definirea investițiilor. Clasificarea investițiilor după mai multe criterii. Identificarea condițiilor de investiție, a riscului investițional a legităților investițiilor.	Investiții	1	Lucru în grup; Prezentare/poster;
21	Definirea conceptului de criză economică, ilustrarea istoriei apariției crizelor economice, descrierea tulipomaniei- ca prima criză din istorie.	Piața muncii și șomajul	1	Lecturarea textelor economice; Formularea judecăților și concluziilor în baza textelor;
22	Explicarea conceptului de inflație- ca principal dezechilibru economic, înțelegerea condițiilor apariției inflației, explicarea formelor inflației	Inflația	1	Activități bazate pe cooperare; Realizarea de proiecte;
23	Identificarea tipurilor de inflației și a cauzelor ce le generează.	Inflația	1	Lecturarea textelor economice; Exerciții în baza textului;
23	Identificarea unor instrumente și modalități specifice politicilor statului prin care acesta poate să-și exercite rolul în economie.	Statul în economia de piață	1	Exerciții cu alegere multiplă;
24	Definirea noțiunii de finanțe, diferențierea finanțelor publice de cele private, stabilirea diferenței dintre veniturilor, cheltuieli, și datorii.	Statul în economia de piață	1	Efectuarea unui robot al statului; Dezbaterea;
25	Evaluare	Evaluare	1	Rezolvare de probleme;
26	Explicarea noțiunii de bancă, clasificarea băncilor, Exemplificarea ce tipuri de bănci există în RM, înțelegerea funcțiilor băncilor.	Băncile. Banca Națională a Moldovei.	1	Rezolvare de probleme;
27	Identificarea conceptului de credit bancar, comercial; tipuri de depozite bancare; Stabilirea diferenței dintre cont de economii,	Creditul și Depozitul	1	Excursie imaginară la bancă; Completarea tabelelor și graficelor;

	cont current și deposit bancar.			
28	Definirea cardului bancar; Tpuri de carduri. Definirea plăților electronice. Avantaje și dezavantaje de utilizare a plăților electronice;	Plățile electronice. Cardul bancar.	1	Criptogramele economice; Întâlniri cu specialiști din domeniul economic; Completarea tabelelor;
29	Explicarea noțiunii de titluri de valoare; clasificare titlurilor de valoare; compararea acțiunilor și obligațiunilor.	Titlurile de valoare	1	Aplicarea achizițiilor dobândite, în selectarea și discutarea unor articole din presă referitoare la tematica economică studiată;
30	Explicarea noțiunii de titluri de valoare; clasificare titlurilor de valoare; compararea acțiunilor și obligațiunilor.	Titlurile de valoare	1	Poserul; Jocul de rol;
31	Definirea și clasificarea valutelor; explicarea dinamicii cursului de schimb pe baza unor situații date.	Piața valutară	1	Excursie imaginată la bancă; Prezentări power point;
32	Utilizarea unor concept cum ar fi export, import, balanță comercială; explicarea participării țărilor în comerțul internațional.	Comerțul internațional	1	Rezolvarea problemelor economice; Lecturarea textelor economice; Jocul de rol;
33	Evaluare	Evaluare	1	Rezolvare de probleme;
34	Recapitularea principalelor concepte economice; Rezolvarea problemelor.	Lecție de sinteză	1	Propunerea și realizarea de proiecte pentru vacanță;

ECONOMICS

Ziar economic pentru elevi, părinți și profesori

Nr. 1
noiembrie 2016

IPLT „PETRU RAREȘ” DIN CHIȘINĂU

Dragi cititori!

Venim cu o noutate în cadrul Liceului Teoretic "Petru Rareș"- un ziar economic pentru elevi, cadre didactice și părinți, cu conținuturi variate și multiple curiozități.

Ideea acestui ziar s-a copt treptat, dar suntem foarte bucuroși că la final de toamnă vă putem propune primul număr al acestei ediții periodice. De ce are nevoie liceul de un astfel de ziar, răspunsul este extrem de simplu: în primul rând, prin intermediul acestuia, încercăm să popularizăm unica instituție de profil economic din țară, instituție ce contribuie esențial la formarea culturii economice a elevilor și adulților; de asemenea, dorim ca elevii să se implice cu diferite articole, poezii, probleme de logică în scrierea acestui ziar, și, nu în ultimul rând, intenționăm să colaborăm frumos cu părinții -dedicându-le o pagină întregă, intitulată- "Feedback cu părinții"! În cadrul acesteia, părinții vor putea găsi informații prețioase cu privire la formarea culturii economice la elevi în familie, dar și o multitudine de sfaturi utile ce le vor ușura acțiunea educativă.

Pe lângă rubricile informative destinate elevilor și profesorilor, ziarul este îmbogățit cu o doză de umor prin intermediul imaginilor caricaturale, diverse sarcini de logică pentru elevi, dar și informații privind orientarea în cariera economică la care aspiră foarte mulți copii.

Intenționăm să vă bucurăm cu câte un număr al acestui ziar o dată în trimestru, cu o eventuală extindere, în cazul unui feedback pozitiv din partea cititorilor. Vă dorim lectură plăcută.

Așteptăm cu drag propunerile DVS cu privire la îmbunătățirea ziarului!

ACTUALITATE

Compania japoneză Metal Products, specializată în producția de componente structurale din oțel, dorește să investească în Republica Moldova, pentru a produce mașini agricole pentru plantare după tehnologia avansată no-till., Viceministrul Economiei și Infrastructurii a salutat intenția companiei japoneze de a investi în Republica Moldova, menționând că agricultura este un domeniu important al economiei noastre. În acest sens, sunt create 7 Zone Economice Libere care oferă facilități și avantaje fiscale pentru rezidenți și investitori. Printre acestea, a enumerat scutirea de TVA, scutirea de impozitul pe venit pentru o perioadă de 3 ani pentru investitorii cu un capital de 1 miliard dolari SUA, și respectiv pentru 5 ani pentru investițiile de 5 miliarde dolari SUA, etc. Agricultură moldovenească prezintă interes pentru Japonia, de aceea colaborarea cu autoritățile nipone, care dispun de profesioniști la nivel național este una prețioasă. De asemenea, cooperarea bilaterală dintre Moldova și Japonia este în continuă ascensiune. Recent la Strășeni a fost deschisă fabrica de producție a cablajului electric pentru automobile a companiei nipone Sumitomo, cu o investiție de 25 mln dolari SUA și 3 mii de locuri de muncă, iar Compania Fujikura, lansată anul acesta cu o investiție de 20 milioane euro, care a creat peste o mie locuri de muncă, dorește să deschidă a doua fabrică în sudul țării cu alte o mie de locuri de muncă.

PRACTICI BUNE DE URMAT

Guvernul român decontează salariul minim pe economie pentru ucenici și stagiaři

Guvernul român a decis, printr-un proiect de lege adoptat, să suporte, practic, salariul minim pe economie pentru ucenicii și stagiaři care sunt încadrați de către angajatorii care își desfășoară activitatea pe teritoriul României. Astfel, angajatorul care încheie un contract de ucenicie beneficiază, la cerere, pe perioada derulării acestuia (între unul și trei ani), de o sumă în cuantum de 1 125 lei/lună (net), echivalentul în lei a 250 euro/lună, din bugetul asigurărilor pentru șomaj.

Finanțarea poate fi făcută din fonduri europene structurale și de investiții – asistența financiară nerambursabilă acordată României, conform legii și cu respectarea condițiilor finanțatorului, și din fonduri publice naționale.

Contractele de ucenicie aflate în derulare la data intrării în vigoare a legii, își produc efectele până la expirarea perioadei pentru care au fost încheiate potrivit legislației în vigoare la data încheierii lor.

COTIDIANUL ELEVILOR

Marketing-ul social – o activitate avantajoasă a firmelor moderne.

Mk-ul modern este considerat astăzi factorul esențial al succesului unei organizații. El este o soluție miraculoasă ce rezolvă problemele organizației fiind un instrument de bază în atingerea marilor performanțe. Specialiștii apreciază că actualul nivel de trai de care beneficiaza țările dezvoltate este rezultatul sistemului de mk pe care ele l-au creat și incorporat în activitate. Conceptul de mk social îi obligă pe marketeri ca în momentul în care elaborează o politică de piață, să aibă în vedere următoarele 3 considerente: profiturile firmei, satisfacția consumatorilor și interesul public. Mk-ul social asigură realizarea obiectivelor atât a consumatorilor cât și a producătorilor pe termen lung. Practica a demonstrat că organizațiile care au adoptat mk-ul social au avut succes în a facei, concomitent cu sporirea responsabilităților sociale, etice și ecologice. Mk-ul social se desfășoară într-un mediu global dinamic vast și complex ca urmare a tehnicii moderne a schimbărilor sociale și politice, el se reflectă în procesul globalizării rapide a economiei, a dinamicii acesteia, dar și a accentuării responsabilităților etice și sociale ce revin firmelor și pe care acestea nu le ignoră. Astfel, mk-ul social reprezintă o artă, o activitate modernă a omului cu scopul de a crea și satisface nevoile și cerințele clienților într-un mod sigur, ușor și avantajos.

Podoleanu Elena, clasa a XII-a

COTIDIANUL ELEVILOR

Și economia-i bună

Este foarte distractivă,

Ea ne-nvață multe lucruri -

Pentru că-i educativă.

Vulpe Daniel

Economia este o știință-

Ne ajută să trăim pe fiecare,

Să vindem bunuri sau să cumpărăm,

Cu banii câștigați un trai bun să avem!

Oteanu Alexandra

Economia trebuie s-o învățăm

Căci ea ne va ajuta la greu,

Economia e o lecție interesantă

Cred că multora o să le placă!

Guzun Elena

Economia e grozavă,

Trebuie s-o învățăm,

Căci în viața o să ne prindă bine

Cînd o să lucrăm.

Mișcoi Claudiu

CALEIDOSCOP ECONOMIC

Formula lui

AL-KHAWAREZMY

AL-KHAWAREZMY, matematician savant arab, descoperitorul zeroului și inițiator al algebrei, a fost întrebat- Ce valoare reprezintă omul în matematică și el a răspuns:

- Dacă omul are bun simț și caracter = 1;
- Dacă mai este și frumos = 10;
- Dacă mai are și bani = 100;
- Dacă se mai trage dintr-un neam nobil = 1000;

CITATE DESPRE BUSSINES

1., *Antreprenorul construiește o întreprindere, tehnicianul, o slujbă*"

- Michael Gerber

2. *"Provocare nu este doar aceea de a clădi o companie care să reziste, ci una care să merite rezistența"* – Jim Collins

3. *"Nu vă tratați clienții ca pe o grămadă de buzunare și porofele"* - Chris Brogan

4. *„Există o mie de scuze pentru eșecuri, dar niciodată un motiv bun"* - Mark Twain

PENTRU CEI ISTEȚI

1.Tema.....

$i=E$

2.Tema ...

$S=D$

Tema: ...

$DE=BU$

FEEDBACK CU PĂRINȚII

Banii de buzunar.

Recomandări pentru părinți

Banii de buzunar sunt cu adevărat un instrument de educație economică a copiilor în familie, care îi învață de mici să-și gestioneze cheltuielile, să facă cumpărături, să economisească, să respecte regulile și normele sociale, să calculeze, etc.

La întrebarea- *Trebuie sau nu să primească copilul bani de buzunar*, majoritatea părinților răspund afirmativ. Însă există și alții care nu consideră o necesitate acordarea de bani copiilor, argumentând prin faptul că copiii lor au totul.

Primul și cel mai delicat aspect, de care sunt preocupați părinții în vederea acordării banilor de buzunar este vârsta copiilor. Vârta la care se debutează acordarea banilor de buzunar depinde în egală măsură de copii și părinți. Mulți autori menționează o vârstă de 6-7 ani, însă recomandabil ar fi ca părinții să se informeze dacă colegii copilului primesc deja bani, deoarece aceștia nu preferă să se deosebească mult unii față de alții. De asemenea, se recomandă oferirea banilor de buzunar atunci, când părinții pot fără efort să influențeze comportamentul financiar al copiilor, înlăturând deprinderile toxice.

CARICATURI ECONOMICE

Psihologii americani consideră că volumul banilor de buzunar trebuie corelat cu vârsta copiilor. Adică la 6 ani-6 dolari pe săptămână, la 10 ani-10 dolari pe săptămână, la 15 ani-15 dolari pe săptămână, etc. Dacă și la noi în țară părinții se vor ghida de această opinie, vor întâmpina eșec, deoarece a oferi unui copil de 8 ani- 8 lei (MDL) este mult prea puțin în comparație cu nevoile sale.

Cel de-al doilea aspect interesant, de care sunt preocupați părinții este suma sau volumul banilor de buzunar. Răspunsul este extrem de simplu, deoarece depinde în mare măsură de posibilitățile financiare ale familiei. Se întâmplă cazuri când după achitarea cheltuielilor, familiei îi rămân într-atât de puțini bani liberi, încât, volumul banilor de buzunar este unul simbolic. Însă dacă e să ne referim la statistic, evidențiem că în Germania, suma banilor de buzunar este reglementată legal. Prin urmare un copil de până la 6 ani trebuie să primească 50 de cenți într-o săptămână, un copil de 7 ani- între 1,5 și 2 euro; la 10 ani- 10,12 euro în săptămână; iar de la 13 ani- 20 euro. Totodată, pentru nerespectarea acestei legi, părinții sunt supuși unei penalități. În Suedia, banii de buzunar sunt acordati de stat. Guvernul suedez oferă copiilor până la 16 ani un ajutor în valoare de 152 dolari pe lună. Și deoarece părinții sunt cei care ridică banii, tot ei sunt cei care repartizează această sumă pentru cheltuielile de buzunar.

Englezii nu se grăbesc să-și învețe copiii aspectele economice ale vieții sociale pentru a nule răpi copilăria. Cu

CARIERAMEA

Fiecare din noi vrea să facă cât mai mulți bani și să lucreze cât mai puțin posibil. Unora le reușește, altora — nu. Unii acumulează toată viața bani pentru a cumpăra o casă, alții — cumpără case și le dau în chirie.

Autorul Robert Kiyosaki evidențiază 4 tipuri de oameni, pe care îi repartizează în așa-numitul **Cadran al banilor**.

<i>Angajați</i>	<i>Antreprenorii</i>
<i>Liber profesioniștii</i>	<i>Investitorii</i>

Angajatul este persoana care lucrează pentru cineva: pentru stat sau pentru companii particulare. Să devenim angajați ne programează de mici părinții, sugerându-ne să luăm mereu note bune ca să intrăm la o universitate bună. Principalul dezavantaj al angajatorilor este timpul limitat. Chiar dacă ai două locuri de muncă nu poți munci fizic mai mult de 12-16 ore pe zi. **Liber profesionistul** este o persoană care câștigă bani din prestarea de servicii (avocați, notari, consultanți, medici etc.). Avantajul este că vei câștiga atâția bani cât valorează munca pe care o depui. Dezavantajul major este acela că atunci când nu livrezi, nu produci și deci nu încasezi bani. **Antreprenorul** este persoana care deține o afacere și are angajați, obținând bani din profituri. Avantajul este mărimea profitului și oamenii care lucrează pentru tine. Dezavantajul este generat de faptul că trebuie să

toate acestea, le cumpără neapărat o pușculiță și îi încurajează să economisească. Însă din moment ce copilul primește salariul propriu și continuă să trăiască cu părinții, el este obligat să achite acestora 10% din salariul primit.

Astfel, într-o țară în care banii de buzunar nu sunt reglementați legal, considerăm că inițial este important să familiarizăm copilul cu cheltuielile familiei, să-l implicăm lunar în repartizarea cheltuielilor pe destinații și doar după aceea să negociem împreună volumul banilor de buzunar.

Sfaturi privind acordarea banilor de buzunar!

1. Oferiți copiilor bani de buzunar de la vârsta școlară (5-6 ani) și începeți cu o sumă mai mică;
2. Oferiți bani de buzunar regulat. Cel mai oportun ar fi la începutul săptămânii, astfel încât copilul să-și formeze deprinderea de a socoti și de a-i cheltui rațional;
3. Nu utilizați banii în calitate de recompensă sau pedeapsă. Nu-i confiscați în cazul unor comportamente deviate;

cunoști piața și clienții, legislația etc.

Investitorul este persoana care generează bani din investițiile pe care le face în depozite bancare, titluri de valoare (acțiuni și obligațiuni) precum și în imobiliare. Avantajul acestei zone este dat de faptul că banii se înmulțesc indiferent dacă tu muncești sau nu. Dezavantajul este că necesită capital și fiecare investiție are asociat un grad de risc.

Având această informație prețioasă și fiind la început de cale, aveți posibilitatea de a alege cine doriți să deveniți. Profitați de educație financiară pentru a deveni bogați! Între timp, pentru a vă consolida cultura economică-răsfoiți cartea "Tată bogat, Tată sărac".

4. Utilizați în comunicarea din familie noțiuni economice, cum ar fi: salariu, buget, venit, nevoi, etc.;

5. Creați împreună cu copilul DVS o pușculiță. Uneori o sumă mai mare de bani (obținută colindând sau la zile de naștere) îl poate dezorienta pe copil.

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Ungureanu Lidia- Manager, IPLT
„Petru Rareș,, , Chișinău

Cuznețov Larisa- dr. habilitat, profesor
universitar, UPS „Ion Creangă,, din
Chișinău

Oloieru Anastasia- profesor IPLT „Petru
Rareș,, doctorand, UPS „Ion Creangă,,
din Chișinău.

PROBLEME DE LOGICĂ

Sunt 6 pahare așezate în linie pe o masă. Primele 3 pahare sunt pline cu Cola, următoarele sunt goale.

Poți aranja aceste pahare doar prin atingerea unui singur pahar, în așa fel încât fiecare pahar plin să alterneze cu cel gol? (de împins paharele nu se poate).

Ce literă din alfabet puteți adăuga pentru a continua șirul de mai sus?

A, B, C, D, _

Îl puteți ajuta pe Marcus să descopere numerele lipsă?

10	3	6
1	?	5

ECONOMICS

Ziar economic pentru elevi, părinți și profesori

Nr.2
februarie 2017

IPLT „PETRU RAREȘ” DIN CHIȘINĂU

Dragi cititori!

Numărul doi al ziarului economic vine să completeze conținuturile primului, fiind deja cunoscut de DV prin colonițele tradiționale- ”Feedback cu părinții”, Curiozități economice, Actualitate, Pentru elevii isteți, etc. Totuși, venim cu informații noi despre bani, despre proprietate, referindu-ne și la aspecte de educație axiologică, materială, ca de exemplu- Cei mai bogați europeni. Având în vedere educația economică promovată prin acest ziar, Vă propunem să discutăm despre posibilități de a economisi: 10 sfaturi pentru un condus economic. Nu în ultimul rând în ziar își au locul perlele elevilor, creațiile proprii, pagina de unor, diverse sarcini de logică pentru elevi, dar și informații privind orientarea în cariera economică la care aspiră foarte mulți copii.

Vă dorim lectură plăcută.

Așteptăm cu drag propunerile DVS cu privire la îmbunătățirea ziarului!

ACTUALITATE

Aniversarea Leului moldovenesc: Cum a evoluat moneda națională

Leul a înlocuit cuponul moldovenesc pe 29 noiembrie 1993. Schimbul s-a realizat după cursul un leu pentru 1.000 de cupoane.

Potrivit datelor Băncii Naționale, pe 29 noiembrie 1993, un dolar valora 3 lei și 85 de bani. În luna aprilie 1994 a fost emisă pentru prima dată bancnota cu valoarea nominală de 5 lei, iar o lună mai târziu au fost puse în circulație bancnotele de 10 lei și 50 de lei. În septembrie 1995 au apărut bancnotele de 100 și de 200 de lei. Prima serie de bancnote a fost emisă în noiembrie 1993 unde și-au început existența bancnotele de 1 leu, 5 lei și cea de 10 lei. Prima serie a fost total diferită față de bancnotele pe care le avem în ziua de azi în circulație. Pe partea din față a bancnotelor era afișat chipul lui Ștefan cel Mare, iar pe verso era ilustrată Cetatea Soroca. Bancnotele erau mult mai subțiri decât cele pe care le avem în prezent. Primele bancnote au fost elaborate în culorile drapelului: bancnota de 1 leu de culoarea galbenă, bancnota de 5 de culoarea albastră și bancnota de 10 de culoarea roșie. Designul valutei noastre este opera artistului plastic, *Gheorghe Vrăbie*. Pe 27 septembrie 2010 BNM a pus în circulație noi bancnote de unu și 20 de lei, care au aceleași dimensiuni, culori și elemente de securitate, ca precedentele. Singura deosebire este semnătura guvernatorului.

PRACTICI BUNE DE URMAT

Topul celor mai bogați europeni

Vă prezentăm un clasament al celor mai bogați europeni: Cetățenii Luxemburgului sunt cei mai bogați europeni. Produsul Intern Brut (PIB) nominal, pe cap de locuitor, este în acest mic stat din centrul Europei de peste 105.000 de dolari.

La celălalt capăt al topului este Republica Moldova, cu un PIB anual de puțin peste 1800 de dolari, scrie independent.md.

La un simplu calcul putem vedea că PIB-ul luxemburghezilor este de aproape 60 de ori mai mare decât cel al moldovenilor, chiar dacă cele două țări se află pe același continent, la o distanță de doar 2.200 de km.

În topul bunăstării în Europa, luxemburghezii sunt urmați de elvețieni, care se bucură de un PIB nominal în valoare de aproape 80 de mii de dolari, și norvegieni, cu venituri anuale pe cap de locuitori de peste 71 de mii de dolari.

Iată cum arată un TOP 20 la acest capitol:

Country	GDP per capita (Nominal) (\$)			Rank (Nominal)	
	2015	2016	change	Europe	World
Luxembourg	102,717	105,829	3,112	1	1
Switzerland	80,603	79,578	-1,025	2	2
Norway	74,598	71,497	-3,101	3	3
Ireland	61,206	65,871	4,664	4	5
Iceland	50,277	57,889	7,612	5	7
Denmark	52,139	53,243	1,104	6	9
Sweden	50,050	51,604	1,554	7	11
San Marino	49,615	49,579	-36	8	13
Netherlands	44,323	45,210	887	9	14
Austria	43,414	44,561	1,148	10	15
Finland	42,414	43,492	1,078	11	16
Germany	40,952	42,326	1,374	12	18
Belgium	40,529	41,491	962	13	20
United Kingdom	43,902	40,412	-3,491	14	21
France	37,653	38,537	883	15	22
Italy	29,867	30,294	427	16	27
Spain	25,843	27,012	1,169	17	30
Malta	22,713	24,298	1,584	18	34
Cyprus	22,822	23,425	603	19	36
Slovenia	20,747	21,370	623	20	38

LEU

*mare e și fioros,
pentru shopping- de folos,
împărat peste buget,
face schimb la amanet!*

ECONOMIE (glumă)

*Cine studiază economie
multe-n viață vrea să știe-
despre credit și venit,
despre bancă și credit,
un lingou oare ce-nseamnă?
la schimb valutar cine mă-ndeamnă?
ce înseamnă un salariu?
ce face un câmptar?
cît de multe am învățat,
tare-s bun la numărât!*

MONEDĂ- BANCNOTĂ

*La-nceput a fost din lut
după care –lemn curat,
era greu de indicat-
cine – cui îi e dator...
apoi- scrisă în papirus,
după care – în metal,
azi bancnota-i din hârtie,
doar că totu-i special-
are semne și zerouri
plină este de simboluri!*

1. Una dintre principalele caracteristici ale statului modern de astăzi este colectarea taxelor și a impozitelor. Acest lucru ar fi fost mai dificil dacă în jurul anului 2500 înaintea erei noastre, vechii egipteni și mesopotamienii nu ar fi inventat primele monezi din aur și argint.

2. Odată cu inventarea lor au apărut și hoții de bani. Ca măsură de precauție, banii au început să fie depozitați în temple, un fel de bănci primitive, deoarece erau construite cu puține intrări, iar fluxul mare de vizitatori ar fi putut descuraja eventualii hoți.

3. Hârtia inventată în China, în jurul anului 910, a stat la baza primelor bancnote tipărite, iar împăratului Kublai Khan i se datorează prima inflație. Tipărind un număr foarte mare de bancnote, toată lumea avea prea mulți bani, ceea ce a dus la declinul economiei și interzicerea bancnotelor în secolul al XV-lea.

4. Deși procentul de bani în circulație este foarte mic comparativ cu banii aflați în mediul virtual (conturi bancare, carduri, acțiuni, dividende), valoarea totală a dolarilor aflați în circulație este estimată la 829 miliarde. Două treimi din acești bani se găsesc în afara granițelor SUA.

5. Un studiu efectuat pe dolarii aflați în circulație a arătat că aceștia conțin urme de cocaină și bacterii de stafilococ. S-au mai găsit chiar și urme de fecale. Asta înseamnă că unii oameni au atât de mulți bani încât nu mai știu ce să facă cu ei?

6. Pentru a descuraja falsificatorii, bancnota de 5 dolari conține un element de siguranță ce este acoperit cu mai mult de 650.000 de bucăți foarte mici de sticlă. Se speră că acest nou design este imposibil de falsificat.

7. Cum a apărut cardul de credit? În 1949, Frank McNamara și-a invitat prietenii la o cină, dar a uitat banii acasă. Marcat de această pățanie, a înființat Clubul Cinei pe Card (Diners Club Card), unde puteai mânca orice și plăteai cu cardul de credit. Un fel de „a lua pe datorie” de la noi.

8. Primul bancomat a fost inventat de John Shepherd Barron în 1967 pentru banca Barclay's din nordul Londrei. După câțiva ani, aflându-se în vizită în Thailanda, a fost martorul unei scene petrecute în fața unui bancomat care i-a susținut ideea că a schimbat lumea: un fermier venit cu un car la bancomat, după retragerea banilor, și-a scos pălăria în fața dispozitivului.

9. Deși bancomatul a apărut în 1967, cardurile din plastic nu existau la acea vreme. Suma maximă eliberată de bancomat era de doar 10 lire, comparativ cu 4.000 de lei eliberați de bancomatele de la noi astăzi.

10. În secolul XVII, în statele românești se folosea ca monedă talerul olandez, ce avea gravat un leu pe el. După scoaterea din circulație a acestei monede, tot termenul de leu s-a folosit, iar în 1867 leul a devenit unitatea monetară din Principatele Unite.

CALEIDOSCOP

Românii au descoperit mesajele pe telefon în 1997

De-abia de 25 de ani ne scriem mesaje pe telefon. Inițial era considerată o curiozitate - ce sens avea să scrii, și nu era simplu, când avantajul telefoniei mobile era tocmai că poți vorbi oriunde? Sms-urile au dovedit că oamenii încă au apetit să scrie - și au generat chiar limbaje aparte. Destinatarul primului sms din lume a fost Richard Jarvis, directorul uneia dintre cele mai mari companii de telefonie europene. A fost o surpriză - era un mesaj în care scria simplu "Crăciun Fericit". Se întâmpla în 1992 iar expeditorul era un inginer electronist al companiei - Neil Papworth. Românii au descoperit SMS-ul odată cu telefonie mobilă - prima rețea GSM a apărut în România acum exact 20 de ani, în 1997.

Sigur, în zilele noastre lumea scrie mai rar sms-uri - pentru că sunt sute, mii de aplicații de mesagerie pentru smartfone-uri și tablete care folosesc internetul. Pentru că sms-urile costau, mesajele scrise prin aplicații sunt gratuite - și oferă și tot felul de avantaje, posibilitatea de a trimite imagini sau clipuri, muzică, elemente grafice.

Dar cu siguranță, scrisul are parfumul lui, există un jargon întreg de prescurtări - și un neavizat aproape că nu ar putea citi un mesaj codat astfel. În engleză, de exemplu, cei mai rapizi utilizatori nu mai scriu vocalele - și doar o parte din consoane. Britanicii sunt cei mai avizi comunicatori în acest fel - în fiecare zi în Marea Britanie se trimit 96 de miliarde de mesaje scrise - prin sms sau aplicații.

Milenialii și realitățile economice

Cea mai mare parte dintre mileniali fac mai multe eforturi să câștige bani și să-și găsească slujbe bune decât generația părinților, în ciuda pregătirii lor superioare, este concluzia unui studiu realizat de banca elvețiană Credit Suisse și citat marți de Reuters. *Milenialii, tinerii născuți între 1982 și 2000, potrivit Institutului de Statistică american și care au acum vârste cuprinse între 35 și 17 ani, se confruntă cu reguli mai aspre de creditare, prețuri în creștere ale locuințelor și o mobilitate financiară mai mică, precizează studiul.* În contextul în care generația 'baby boomers' deține cele mai multe slujbe bine plătite și cele mai multe locuințe, milenialii au mai puține realizări decât părinții lor la aceeași vârstă, în special în ceea ce privește veniturile, locuințele și alți indicatori ai bunăstării", se precizează în studiul anual Global Wealth al băncii elvețiene, publicat marți. Efectul acestei stări de fapt este că doar cei care au multe realizări pe plan profesional și cei care lucrează în domenii profitabile precum tehnologia sau domeniul financiar au perspective mai bune decât părinții lor.

Credit Suisse spune că averea globală, la mijlocul anului 2017, însumează 280 de trilioane de dolari, cu 6,4% mai mult decât cifrele de anul trecut, cea mai mare rată de creștere din 2012 datorită dezvoltării piețelor de capital și creșterii valorii activelor ne-financiare precum proprietățile. Averea globală este concentrată în mâinile unui procent mic de persoane, astfel încât 36 de milioane de milionari, mai puțin de un procent din populația adultă a globului, dețin peste 46% din patimoniul financiar. Un procent de 70% din populația adultă — 3,5 miliarde de oameni — dețin mai puțin de 10.000 de dolari în bunuri, ceea ce înseamnă doar 2,7% din averea globală.

FEEDBACK CU PĂRINȚII

Creșterea și educația corectă a unui copil este pe cât de importantă, pe atât de complexă, timp în care nu ar trebui decât să fie firească. Părinții "se plimbă" între greșeli de tipul - lipsă de informație, fie lipsă de timp. Câteodată însă părinților pur și simplu nu le pasă de consecințele unor decizii neadecvate luate față de copiii lor.

1. *Absența unor reguli de minimă conduită civilizată economică a părinților (planificare, investiții, calcularea riscului,...).*
2. *Raportarea greșită a părinților la nevoia de independență a copilului (părinții trebuie să ia în calcul că-copiii au nevoie de bani de buzunar, de spațiu intim, de o persoană de încredere,...).*
3. *Comportamentele compensatorii față de copii (remunerarea muncii-nu numai material sau financiară, cuvinte de laudă, apreciere la moment,...).*
4. *Folosirea inadecvată a disciplinării. Odată ce părinții discută cu copiii, fac planuri comune, atunci este nevoie de analiză a metodelor de pedeapsă a copiilor dar și a cazurilor de aplicare a acestora. Nu se vor pedepsi copiii care adresează întrebări, du sfaturi sau se dau cu părerea.*
5. *Hiperprotecție. Cu vârsta copiii au nevoie de mai multă libertate, desigur fiind monitorizați de părinți. controlul acțiunilor copiilor poate fi realizat prin discuții cu ei, planificarea comună a unor activități, etc.*

PROPRIETATEA

Fiecare dintre voi are în proprietate ceva. Uitați-vă în ghiozdane sau pe masă: veți vedea cărți, caiete, pixuri, penare, pe carele dețineți în proprietate. Părinții voștri pot deține case, mașini, terenuri, a faceri, etc.

Astfel, proprietatea este relația de posesie a unui bun de către o persoană oarecare.

Subiecții proprietății sunt persoanele care dețin anumite bunuri în proprietatea lor exclusivă și care își exercită direct și nemijlocit drepturile asupra acestora. În calitate de subiecți ai proprietății pot fi: persoanele, statul și organizațiile internaționale.

Obiectul proprietății îl formează bunurile în jurul cărora se creează relații de proprietate. Ca obiecte ale dreptului de proprietate pot fi: pământul, clădirile, utilajul, obiectele culturale materiale și spirituale, banii, hârtiile de valoare ș. a.

Fiecare proprietar poate exercita 3 categorii de drepturi față de bunul pe care îl deține, acestea sunt numite atributele proprietății.

1. **Dreptul de posesie**- a dă dreptul de a avea un obiect oarecare prin cumpărare sau închiriere. (Ex. Ai cumpărat un caiet)
2. **Dreptul de utilizare**- a dă dreptul de a folosi obiectul (Ex. Ai dreptul să scrii în caietul pe care l-ai cumpărat)
3. **Dreptul de dispoziție**- a dă dreptul de a decide ce vei face cu obiectul (Ex. Caietul în care ai scris îl poți vinde, da la maculatură sau împrumuta unui prieten)

În decursul istoriei, societatea a cunoscut 3 forme de proprietate: privată, publică și mixtă.

Proprietatea privată aparține persoanelor fizice și juridice. Persoanele fizice sunt toți cetățenii, persoane juridice sunt considerate firmele. De exemplu fabrica Bucuria, sau SA Carnezu. **Proprietate publică**- aparține statului și cuprinde unități care produc bunuri și servicii cu destinație socială și culturală. De exemplu școli, spitale, teatre. **Proprietate mixtă**- aparține atât proprietarilor individuali, cât și statului, acestea ia naștere prin asocierea proprietății private și publice.

10 sfaturi pentru un condus economic

Pentru moment, putem combate creșterea galopantă a prețurilor combustibililor adoptând un stil de condus mai economic. Iată câteva sfaturi care să vă ajute să consumați mai puțin.

1. **Alegeți mijloacele de transport în comun** Multora, probabil, nu le va conveni această soluție, care înseamnă să renunțe la confortul propriu. Însă utilizarea metroului sau a mașinilor de transport în comun înseamnă clar o economie în buzunar. Acum, că vine și primăvara, ar fi cazul să începeți să folosiți și bicicletele, deși, în România, acest fenomen are, încă, prea puțini adepți.

2. **Planificați-vă ruta** Asigurați-vă că aveți o destinație clară. În funcție de aceasta, puteți să vă planificați mai ușor traseul.

3. **Verificați presiunea în pneuri** Trebuie să știți că pneurile neumflate la presiunea nominală pot duce la creșterea consumului cu circa 3%.

4. **Scăpați de obiectele inutile din mașină**

Orice obiect în minus înseamnă o masă mai redusă a mașinii, ceea ce înseamnă un consum mai mic.

5. **Asigurați o aerodinamică bună mașinii.** În principal, acest sfat se adresează celor care utilizează tot timpul cutii de bagaje pe acoperiș. Se știe că, în funcție de viteză, consumul crește chiar și cu 3 litri/100 km, doar din rațiuni aerodinamice. Prin urmare, lăsați comoditatea deoparte și folosiți aceste dispozitive doar când aveți cu adevărat nevoie.

6. **Nu turați motorul.** Încercați să vă țineți în frâu pornirile viteziste sau de competiție la semafor. La plecarea de pe loc turați mai puțin

PENTRU CEI ISTEȚI

Cum obții numărul 111 cu patru cifre de 2?

NU E ATAT DE SIMPLU PRECUM PARE!
O camera are patru colturi.
In fiecare colt se afla o pisica.
Fiecare pisica vede trei pisici.
Cate pisici sunt in camera?

CARE ESTE RASPUNSUL CORECT?

$$7 + 7 : 7 + 7 \times 7 - 7$$

Din pacate, cei mai multi gresesc raspunsul!

Ce are orașe, dar nu și case;
păduri, dar nu și copaci;
și ape, dar nu și pești?

motorul și plecați mai ușor de pe loc, pentru a nu consuma mai mult decât necesar. În aceste vremuri, sintagma "grăbește-te încet" ar trebui să fie regulă generală. Schimbarea treptelor ar fi bine să se realizeze la limita inferioară a turației optime (cam la 2.500 rpm la motoarele pe benzină, respectiv 2.000 rpm la motoarele diesel).

7. **Folosiți mai rar aerul condiționat.** Folosirea aerului condiționat, mai ales în condiții de trafic urban, duce la creșterea consumului cu 1 litru/100 km, în medie. Este adevărat că îți conferă un confort sporit, dar folosiți-l doar în situațiile cu adevărat necesare (dezaburirea rapidă a geamurilor sau obținerea unei temperaturi decente a interiorului).

8. **Opriti motorul la pauzele lungi** Sună a sfat de la "nea Ilie de la sculărie", însă, în trafic aglomerat, cu multe semafoare, se dovedește de un real ajutor pentru obținerea unui consum mai redus. Este, dacă vreți, aplicarea manuală a sistemului automatizat stopr/start pentru motor, pe care încep să îl ofere din ce în ce mai mulți producători pe mașinile noi.

9. **Anticipați evoluția traficului** Dacă vedeți de la distanță că semaforul își schimbă culoarea în galben, nu mai are rost să accelerați pentru a ajunge mai repede la semafor. Dacă în față sunt multe mașini în coloana, nu își au sensul accelerările bruște pentru a fi tot timpul în spatele celui din față. Plus alte exemple de acest gen, în care se poate evita cu ușurință accelerarea inutilă a mașinii, ceea ce înseamnă evident o scădere a consumului.

10. **Evitați drumurile scurte cu mașina.** Când motorul este rece, mașina consumă mai mult combustibil până ce acesta ajunge la temperatura optimă de funcționare.

CARICATURI ECONOMICE

Ironie, economie

Iar nu are cu ce scrie!

Ia dat un creion Ilie.

Ieri,l-a-mprumutat Tinel

Acum trei zile -AUREL,

Și ANA colega bună!

Și s-a sa scurs o săptămână.

ILIUȚA-l sfătuia:

-Fă-ți și tu un semn,ceva,

Să nu mai uiti că e greu,

Să tot ceri așa mereu.

-Dar nu uit, le las anume

Tu nu știi că-n astă lume,

E criza mare ILIE?!

Fac și eu... economie.

COLEGIUL DE REDACȚIE:

*Ungureanu Lidia- Manager,
IPLT „Petru Rareș,, , Chișinău*

*Cuznețov Larisa- dr. habilitat,
profesor universitar, UPS „Ion
Creangă,, din Chișinău*

*Oloieru Anastasia- profesor IPLT
„Petru Rareș,, , doctorand, UPS
„Ion Creangă,, din Chișinău*

Performanțele companiilor autohtone vor fi premiate la Gala Businessului Moldovenesc

Camera de Comerț și Industrie a Republicii Moldova organizează ceremonia de premiere a celor mai performante mărci comerciale și celor mai competitivi producători autohtoni.

În cadrul evenimentului organizat de CCI în parteneriat cu Agenția de Stat pentru Proprietatea Intelectuală vor fi înmânate distincțiile concursurilor „Marca comercială a anului 2016”, „Premiul pentru realizări în domeniul calității” și Medalia de aur a Expoziției naționale „Fabricat în Moldova”.

La „Gala Businessului Moldovenesc” vor fi prezenți agenți economici, reprezentanți ai Parlamentului și Guvernului, ai administrației publice locale, ambasadori acreditați în Republica Moldova, parteneri de dezvoltare, Camere de Comerț mixte, membrii comitetelor organizatorice ale celor două concursuri.

La ediția curentă a competiției participă 93 de mărci comerciale naționale. Concursul „Premiul pentru realizări în domeniul calității” este la a treia ediție și are ca obiectiv promovarea companiilor ce implementează standarde în domeniul managementului calității și motivarea întreprinderilor autohtone să penetreze noi piețe de desfacere cu produse competitive și calitative.

Pentru marele premiu anul acesta concurează 36 de companii. Medalia de aur a Expoziției naționale „Fabricat în Moldova” se decernează a administrațiilor publice locale care au reușit să prezinte la standuri comune a consiliilor raionale produsele și serviciile din regiunea lor. Premiarea învingătorilor celor trei manifestări va fi organizată pentru al treilea an consecutiv sub genericul „Gala Businessului Moldovenesc”.

La ediția curentă a competiției participă 93 de mărci comerciale naționale. Concursul „Premiul pentru realizări în domeniul calității” este la a treia ediție și are ca obiectiv promovarea companiilor ce implementează standarde în domeniul managementului calității și motivarea întreprinderilor autohtone să penetreze noi piețe de desfacere cu produse competitive și calitative.

ECONOMICS

Ziar economic pentru elevi, părinți și profesori

Nr.3

aprilie 2017

IPLT „PETRU RAREȘ” DIN CHIȘINĂU

Dragi cititori!

Numărul doi al ziarului economic vine să completeze conținuturile primului, fiind deja cunoscut de DV prin colonițele tradiționale- "Feedback cu părinții", Curiozități economice, Actualitate, Pentru elevii isteți, etc.

Totuși, venim cu informații noi despre bani, despre proprietate, referindu-ne și la aspecte de educație axiologică, materială, ca de exemplu- Cei mai bogați europeni. Având în vedere educația economică promovată prin acest ziar, Vă propunem să discutăm despre posibilități de a economisi: 10 sfaturi pentru un condus economic. Nu în ultimul rând în ziar își au locul perlele elevilor, creațiile proprii, pagina de umor, diverse sarcini de logică pentru elevi, dar și informații privind orientarea în cariera economică la care aspiră foarte mulți copii.

ACTUALITATE

Camera Bilaterală de Comerț și Industrie Republica Moldova - România organizează un eveniment de promovare a oportunităților economice oferite de către Republica Moldova, denumit „Excelență în Business”, desfășurat la Athenae Palace Hilton București, România.

Camera Bilaterală de Comerț și Industrie Republica Moldova - România este o organizație autonomă, neguvernamentală, apolitică, cu personalitate juridică, de utilitate publică, destinată reprezentării, apărării și susținerii intereselor membrilor săi și a celorlalți operatori economici din Republica Moldova și România, pentru dezvoltarea comerțului și serviciilor corespunzător cerințelor economiei de piață.

În calitate de reprezentant al mediului de afaceri, dorim să ne implicăm activ în asigurarea unui mediu de afaceri stabil, coerent și transparent, favorabil dezvoltării durabile a economiei, inclusiv prin promovarea unor inițiative legislative benefice pentru mediul de afaceri.

„Relațiile economice dintre Republica Moldova și România au o dinamică ascendentă, România fiind unul dintre principalii parteneri economici ai Republicii Moldova. Această realitate impune crearea unui cadru de comunicare și dezvoltare a relațiilor dintre operatorii economici de pe ambele maluri ale Prutului. Evenimentul „Excelență în Business” din orașul București reprezintă primul dintr-o serie de evenimente ce au ca scop promovarea oportunităților economice oferite de Republica Moldova, oportunități menite să contribuie la crearea condițiilor favorabile pentru susținerea potențialilor investitori ce doresc să se dezvolte în stânga Prutului.”, a menționat Constantin Vieru, președintele Camerei Bilaterale de Comerț și Industrie Republica Moldova - România.

PRACTICI BUNE DE URMAT

Câte mărci autohtone sunt înregistrate la AGEPI

Mărcile comerciale alcătuiesc cea mai mare parte a obiectelor de proprietate industrială pentru care se solicită protecție. Pe toată perioada de activitate a Agenției de Stat pentru Proprietatea Intelectuală (AGEPI), din 1993 până în prezent, în Moldova au fost depuse peste 100 de mii de cereri de înregistrare a mărcilor, dintre care 21,5 % provin de la solicitanți naționali, scrie IPN.

Înregistrarea unei mărci îi conferă protecție teritorială față de concurenți. Numărul mare de cereri depuse de către solicitanții străini, care este în creștere de la an la an, nu trebuie să alarmeze, ci să bucure, deoarece acest fapt denotă că piața Republicii Moldova este atractivă din punct de vedere economic și este regenerabilă și propice pentru o concurență liberă”, a declarat pentru sursa citată vicedirectorul general al AGEPI, Svetlana Munteanu.

„Această creștere provoacă la prima vedere confuzia că este un număr mai mic de cereri depuse de către solicitanții naționali, însă nu trebuie să uităm că cele 78,5% de cereri provin din 120 de țări, comparativ cu 21,5 % de cereri care provin din partea unei singure țări, Moldova, care în raport procentual are cel mai mare număr de cereri depuse”, a subliniat Svetlana Munteanu. În topul celor mai activi solicitanți străini sunt cei din Germania, Elveția, Franța, SUA și Italia.

Principiile care stau la baza legislației naționale în domeniul protecției mărcilor sunt stabilite în Convenția de la Paris pentru protecția proprietății industriale din 20 martie 1883, care în prezent numără 175 de state membre. Orice persoană fizică sau juridică, din orice țară membră a acestei Convenții, are dreptul de a solicita și va obține înregistrarea mărcii în orice alt stat membru, dacă marca nu contravine condițiilor de înregistrare.

Solicitanții străini care depun cerere de înregistrare a unei mărci pe teritoriul altui stat acționează prin intermediul unui reprezentant. În cazul Republicii Moldova, solicitanții străini trebuie să fie reprezentați de către un mandatar autorizat în proprietate intelectuală, atestat de către AGEPI. Cererea de înregistrare a unei mărci prin procedura națională se depune la AGEPI, care verifică dacă sunt îndeplinite toate cerințele, și îi atribuie acesteia un număr și dată de depozit, după care datele privind cererea sunt publicate în Buletinul Oficial de Proprietate Intelectuală (BOPI). În termen de 3 luni din data publicării cererii, orice persoană interesată poate prezenta în scris la AGEPI observații motivate.

COTIDIANUL ELEVILOR

Politica economică a țării
epigramă de Laurian Ionică

*Cu criza în economie,
Sunt vremuri de epidemie
Și leul nu prea știm ce are
Că nu se ține pe picioare.*

Mai sunt cazuri

epigramă de

Teodor Sandu Ciobăncan

*Acasă, cine nu te știe,
Că faci mereu economie?
Dar la servicii, nu-ți scapă-o clipă
Să nu fii primul la risipă.*

Căile spre "prosperitate"

epigramă de Gheorghe Șchiop

*De vrei confort și bogăție
Muncește, n-aștepta pomană,
Și fă, cât poți, economie!
... Economie subterană.*

ROLUL PĂRINȚILOR ÎN EDUCAȚIA FINANCIARĂ A COPIILOR

Să oferi copilului tău o **educație financiară** corespunzătoare este o responsabilitate prea mare pentru a o lăsa doar în grija școlii și a autorităților. Fiecare dintre noi ar trebui să fie direct interesat de educația financiară a copiilor lui.

Părinții trebuie să-și **încurajeze** copiii să aibă un **comportament pozitiv** privind administrarea banilor. Ei trebuie să le transmită acestora **valori fundamentale** privind banii pentru a-i ajuta să deprindă obiceiuri financiare sănătoase. Nu toți părinții le oferă un **exemplu corect** copiilor privind folosirea banilor, dar chiar dacă nu au toate cunoștințele necesare, părinții pot duce demersuri în direcția educării copiilor pentru a crea o generație de adulți responsabili din punct de vedere financiar. Copiii vor ce văd la alți copii, din acest motiv rolul părinților este să le **explice** că fiecare om și fiecare familie este diferită și are reguli proprii pe care trebuie să le respecte privind banii. De aceea nu se poate ca ei să aibă tot ceea ce au alți copii, cum nici alți copii nu au tot ce au ei. Probabil că dacă ai un copil care merge la școală, acesta ți-a spus deja că ceilalți copii au **bani de buzunar** pentru a-și cumpăra o gustare în pauza mare. Cu siguranță nu ai de unde să știi care sunt regulile în familiile colegilor copilului tău, dar poți să creezi propriile reguli cu care să fii cu toți de acord și pe care să le respectați. În loc să îi dai în fiecare zi **bani de cheltuielă** copilului, poți să îi aloci un **buget**, săptămânal sau lunar, în funcție de cum crezi că este mai bine pentru el. Dacă copilul este mai mic atunci **bugetul săptămânal** este o variantă foarte bună. Dacă are deja o vârstă mai mare îi poți alocă un **buget lunar** pentru a-l ajuta să învețe să planifice pe termen mai lung. Îi poți expune variantele pe care le are pentru **administrarea bugetului** și să îl lași pe el să decidă ce vrea să facă. Îi poți oferi opțiunea de a-i da de acasă gustarea pentru la școală, astfel încât el să poată să facă altceva cu **bugetul propriu**. Sau îl poți lăsa să aleagă să își cumpere în fiecare zi gustarea de la școală și la sfârșitul săptămânii să nu îi mai rămână nici un ban de cheltuit în weekend. **Decizia** este bine să fie a lui ca să își asume responsabilitatea pentru deciziile luate și să simtă efectele deciziilor lui. Numai așa va învăța **valoarea banilor** și importanța deciziilor corecte privind administrarea bugetului personal.

CALEIDOSCOP ECONOMIC

Moldova a depășit criza economică generată de fraudă din sistemul bancar, iar această performanță se datorează în mare parte Guvernului care a reacționat prompt și a întreprins toate măsurile necesare. Concluzia aparține jurnaliștilor de la prestigioasa publicație străină The Economist, care au publicat un articol despre țara noastră.

Potrivit publicației, Moldova s-a descurcat destul de bine, chiar dacă economiștii aveau pronosticuri sumbre, în contextul în care doi dintre cei mai mari parteneri comerciali ai Moldovei, Ucraina și Rusia, s-au confruntat cu crize financiare. În 2015 PIB-ul Rusiei a scăzut cu patru procente, iar al Ucrainei cu zece.

În Moldova, însă, conform standardelor europene, anul trecut, economia a crescut cu doi la sută. Potrivit articolului, în mare parte succesul se datorează Executivului, care a asigurat prompt garanții la depozite.

Statul de facto a emis titluri de datorie pentru a acoperi toate depozitele din băncile falimentate, iar din acest motiv finanțele guvernamentale ale Moldovei păreau mai fragile.

The Economist a mai menționat faptul că nici oamenii și nici companiile nu au pierdut bani în mod direct. Astfel, intervenția guvernului a sprijinit, consumul și investițiile.

ÎNGRIJORARE...

Desființarea școlilor profesionale, lipsa meseriașilor

Analizele de pe piața muncii spun că, în pofida aparențelor, oferta nu depășește cererea întrucât există o criză de personal calificat, ceea ce i-a determinat pe angajatori să scoată la concurs aceleași posturi de mai multe ori. Așa se face că angajatorii se plâng de lipsa specialiștilor, în timp ce persoanele care își caută de lucru spun că cerințele sunt fie prea mari, fie nu au experiență, ori salariile sunt prea mici.

Fostul ministru PSD al educației, Ecaterina Andronescu a desființat în 2009 școlile profesionale, fapt ce a dus treptat la dispariția unor meserii cerute pe piața muncii, cum ar fi instalator, zugrav, electrician, sudor, etc. Sunt practicate astăzi tot mai mult de persoane trecute de 30 de ani, în timp ce tinerii nu au învățat nicio meserie. Mai mult, meseriașii pleacă în țările vestice unde sunt mai bine plătiți, în timp ce în țară lipsa acestora devine tot mai acută.

Cele mai multe locuri de muncă vacante au fost cele de muncitor necalificat în industria confecțiilor ori la asamblare, vânzător, șofer de camion, zidar, faianțar, parchetar, croitor, agent de pază. Și investițiile publice au avut de suferit, ele fiind aproape inexistente în domenii importante și necesare, cum ar fi infrastructura feroviară, rutieră, în educație, sănătate ori administrație. Lipsa candidaților pentru posturile vacante îi vor obliga pe investitori să oprească proiectele, și așa puține, mai ales în Iași, în Centrul și Vestul țării. Deși creșterea salariului minim pe economie ar fi trebuit să motiveze într-o oarecare măsură angajarea, sunt în prezent aproximativ 1 milion de persoane, majoritatea tineri, care așteaptă să-și găsească un loc de muncă în domeniul public, refuzând să-și caute serviciu în mediul privat.

Sociologii spun despre ei că sunt protejați exagerat de către părinți și că generația lor nu-și face planuri de viitor. Se numesc NEET, Not in Education, Employment or Training.

Studiile relevă faptul că peste 440.000 de tineri români erau în 2017 în această situație.

În Teleorman doar 35% din populația aptă de muncă merge la serviciu în fiecare zi. Mai exact, din 159.000 de persoane sunt 56.000 de salariați.

În Vaslui și Botoșani rata este de 38%, în timp ce în Dâmbovița, Giurgiu și Mehedinți de 40%. În Brăila procentul este ceva mai mare, de 55%.

În topul celor mai harnice județe se află Brașovul unde, din 253.000 de persoane apte de muncă, lucrează 180.000, adică 71%. Același procent este și în Timiș, în timp ce în București 86% dintre tineri sunt angajați într-o formă sau alta. În Sibiu rata este de 68%, în timp ce în Cluj este de 67%.

FEEDBACK CU PĂRINȚII

Trai pe banii părinților!

Supărați că salariile mici nu le ajung nici de un suc și fără să cunoscă o meserie, tinerii români nu vor nici să muncească, nici să învețe. Pe locul 2 în Europa la statul degeaba, ei cred că mai au timp să se gândească ce vor de la viață. Între timp stau pe banii părinților, obligați să-i întrețină dacă i-au adus pe lume.

Pe locul 2 în Europa la statul acasă Economia României are astăzi o creștere de peste 5% pe an, în timp ce industria a depășit 8%. Și asta în pofida faptului că la investiții stăm prost de peste 10 ani. Cu tot avântul economic, angajatorii caută personal și nu găsec.

Doar 1 din 4 tineri, cu vârste cuprinse între 20-24 de ani merg la școală ori au un loc de muncă. Suntem acum pe locul 2 în Europa, cu cele mai multe persoane fără ocupație, după Italia și înaintea Greciei, potrivit unui clasament Eurostat.

Aflată pe primul loc, în Italia circa 30% dintre tinerii sub 24 de ani nu urmează nicio formă de învățământ și nici nu lucrează. Și Grecia are același procent cu România 23%, în timp ce în Bulgaria și Cipru 22,7% dintre locuitorii apti de muncă stau acasă, în Spania 21,2% și Croația 19,6%.

La polul opus se află Danemarca 8,5%, Suedia 9,3%, Olanda 6,9%.

La începutul anului, mai mult de 18.000 de tineri sub 25 de ani erau în șomaj de peste 6 luni, iar 150.000 de adulți se aflau în șomaj de peste 1 an, ei reprezentând 40% din totalul persoanelor care nu au un loc de muncă.

Cei mai mulți șomeri, respectiv 78%, sunt persoane care nu au urmat vreo formă de învățământ ori au un nivel primar, gimnazial sau profesional de educație.

CREȘTEREA ACUMULĂRILOR LA BUGET

Serviciul Vamal a înregistrat încasări considerabile în buget. Instituția a adus în haznaua statului aproximativ 398.4 de mln de lei, fiind perfectate per total 11.082 de declarații vamale.

Suma colectărilor pentru luna noiembrie curent constituie 1 mlrd 862 mln de lei, fiind astfel înregistrată o majorare cu 265,6 de mln de lei, comparativ cu perioada similară a anului trecut.

Pentru primele 11 luni ale acestui an, volumul colectărilor la bugetul de stat se cifrează la 18 mlrd 438 mln de lei, fiind consemnată o creștere cu 2 mlrd 737 mln de lei mai mult față de același interval al anului 2016. De asemenea, în aceeași perioadă, au fost preîntâmpinate 73 de tentative de încălcare a legislației vamale, care sunt cercetate de subdiviziunile specializate ale Serviciului Vamal. Totodată, în perioada vizată, au fost înregistrate 58 de cazuri contravenționale și aplicate amenzi în sumă de 305.360 de lei.

DIFERENȚE DINTRE OAMENI BOGAȚI ȘI OAMENI SĂRACI

Distanța dintre oamenii bogați și cei săraci crește din ce în ce mai mult. Cei bogați devin tot mai bogați iar cei săraci devin tot mai săraci, după cum arată statisticile. Dar ce se întâmplă cu oamenii DINTRE cele două categorii? Cei din clasa de mijloc... Cei care nu sunt nici săraci, dar nu sunt nici bogați. Poate că și tu faci parte din această categorie... Clasa de mijloc începe să se micșoreze, conform statisticilor din ultimele decenii. Asta înseamnă că este din ce în ce mai puțin probabil că vei putea continua să faci parte din clasa de mijloc și în viitor. Cel mai probabil vei deveni sărac sau vei deveni bogat.

1. Oamenii din clasa de mijloc au o reacție emoțională la adresa banilor, cei bogați au o reacție determinată de logică.

“Numai atunci când combini un intelect sănătos cu disciplina emoțională, rezultă un comportament rațional.” – Warren Buffett

Steve Siebold a intervievat peste 1200 dintre cei mai bogați oameni ai lumii în ultimii 30 de ani, pentru cartea sa “Cum gândesc oamenii bogați” și după spusurile lui, sunt peste 100 de diferențe între modul în care oamenii bogați și cei din clasa de mijloc privesc banii.

Una dintre cele mai importante diferențe pe care le-a descoperit el este faptul că cei din clasa de mijloc se uită la bani dintr-o perspectivă emoțională, pe când cei bogați văd banii la modul rațional.

2. Oamenii din clasa de mijloc își subestimează potențialul, cei bogați își propun obiective uriașe.

“Stabilește-ți țeluri înalte și nu te opri până nu ajungi la ele.” – Bo Jackson
Oamenii din clasa de mijloc își propun obiective. Câteodată.

CARICATURI ECONOMICE

Amploarea obiectivelor este ceea ce diferențiază clasa de mijloc de cei bogați.

Cei din clasa de mijloc își asumă obiective sigure și ușor de atins.

3. Oamenii din clasa de mijloc muncesc pentru a câștiga bani, cei bogați muncesc pentru a învăța.

“Când ești tânăr, muncește ca să înveți, nu pentru a câștiga bani.” – Robert Kiyosaki

Oamenii din clasa de mijloc sunt ușor de convins să își schimbe locul de muncă, dacă cineva le oferă mai mulți bani. Cei bogați înțeleg că munca nu este legată numai de bani, mai ales în primii ani.

Mai mult, este vorba despre dezvoltarea abilităților și a trăsăturilor pe care trebuie să le ai pentru a deveni bogat. Asta poate însemna să te angajezi în vânzări pentru a înțelege mai bine ce înseamnă acest domeniu. Sau să lucrezi într-o bancă pentru a înțelege mai bine contabilitatea.

COLEGIUL DE REDACȚIE:

*Ungureanu Lidia- Manager,
IPLT „Petru Rareș”, Chișinău*

*Cuznețov Larisa- dr. habilitat,
profesor universitar, UPS „Ion
Creangă”, din Chișinău*

*Oloieru Anastasia- profesor
IPLT „Petru Rareș”,
doctorand, UPS „Ion Creangă”,
din Chișinău*

Performanțele companiilor autohtone

Un nou magazin care reprezintă brandul de țară al industriei ușoare „Dininimă” a fost deschis. Proiectul a fost implementat prin investiții comune ale companiilor autohtone din industria de modă, membre ale Asociației Patronale din Industria Ușoară (APIUS) și ale partenerului strategic, Proiectul de Competitivitate al USAID Moldova.

Magazinul „Dininimă”, realizat după un concept modern, dispune de un spațiu generos cu suprafața de 2000 m² și pune la dispoziția cumpărătorilor mii de produse, fabricate de 40 de branduri autohtone de îmbrăcăminte, încălțăminte și accesorii. Designul original, completat de lumini speciale, care pun în valoare piesele expuse, creează o ambianță deosebită și invită la o experiență unică de shopping pentru întreaga familie.

Despre suportul USAID în industria ușoară

Începând cu anul 2005, asistența USAID a catalizat industria modei din Moldova la trecerea de la o valoare mai mică, de la producerea „a-tăia-și-a face”, la o valoare mai mare, la producția de marcă proprie. De-a lungul anilor, mai mult de 60 de branduri locale au fost dezvoltate sau modernizate pentru a se conforma designului și brandingului occidental. Acest lucru a dus la apariția unei noi generații de mărci moldovenești moderne, care au pus baza unei industrii competitive.

Industria ușoară este vitală pentru creșterea economică a țării în ceea ce privește exporturile, locurile de muncă și dezvoltarea regională. Acest sector este unul dintre cei mai mari exportatori, reprezentând 16% din exportul total al Moldovei sau cca 360 milioane USD. Afacerile din acest sector sunt amplasate în întreaga țară, nu doar în localitățile mari. Industria numără peste 23.000 de angajați, 90 la sută dintre aceștia fiind femei din regiunile rurale. Acești factori încurajează foarte mult dezvoltarea regională a țării.

din
branduri de Moldova
www.dininima.md

Alte activități extracurriculare

- Master-class Confectionarea pușculițelor

Etapa I: Pregătește-ți materialele!

- o sticlă de plastic;
- patru capace de plastic;
- doi nasturi;
- doua coli de hartie colorată;
- lipici; clei;
- un foarfece; un cuțit pentru hârtie;
- un marker neagra.

Etapa a II-a: Fă o gaură de 3-4 cm lungime în mijlocul sticlei cu ajutorul cuțitului și al foarfecelui. Gaura trebuie să fie suficient de mare pentru a putea introduce ușor în sticlă monedele și bancnotele pe care le vei economisi.

Etapa a III-a: Învelește sticla cu o coală de hârtie colorată, decupând un mic dreptunghi în dreptul gaurei făcute. Lipește-o!

Etapa a IV-a: Pentru a o așeza ușor pe masă, pușculița are nevoie de picioare. Acestea vor fi reprezentate de cele patru capace, pe care trebuie să le lipești de sticlă cu ajutorul lipiciului sau cleiului.

Etapa a V-a: Decupează două urechi din coala de hartie rămasă, apoi îndoiaie-le puțin în unul din capete și prinde-le sub coala de hârtie cu care ai învelit pușculița.

Etapa a VI-a: Lipește nasturii mai jos de urechi-aceștia vor reprezenta ochii și desenează cu markerul pe capacul sticlei două nări.

Etapa a VII-a: Decorează-ți pușculița după bunul plac- cu flori, litere etc. Pușculița este gata! Așează purcelușul pe birou sau pe alt obiect de mobilier și nu uita să-l „hrănești” cu bănuți!

- **Concurs Cererea și oferta în viața cotidiană**

*Sarcină: Elevii pregătesc câte o foaie și indică dacă cererea sau oferta crește/scade!
Urmează dezbateri și explicații!*

Scenarii pentru cerere (runda 1)

1. Un star de cinema promovează fulgii de porumb, cererea pentru fulgi va crește sau va scădea?
2. Prețul laptelui crește, cererea pentru fulgi de porumb va crește?
3. Prețul fulgilor de ovăz crește, cum va reacționa cererea fulgilor de porumb?
4. În orașul A se deschide o nouă fabrică de mașini, ceea ce duce la creșterea populației cu 30%. Cererea de fulgi de porumb va crește sau va scădea?
5. Compania cu cei mai mulți angajați din orașul A tocmai a semnat un contract de fuziune cu o altă companie, ceea ce a dus la concedierea a circa 1.500 de angajați. Cererea de fulgi de porumb va crește sau va scădea?
6. Conform unui recent studiu medical, consumul de fulgi de porumb duce la căderea părului, Cererea de fulgi de porumb va crește sau va scădea?
7. Se anticipează o creștere a prețului fulgilor de porumb, cererea pentru aceștea va crește sau va scădea?
8. A fost modificat ambalajul pachetului cu fulgi de porumb. Prețul însă a rămas același. Cererea pentru fulgi va crește sau va scădea?

Runda 2

1. Prețul gazului pentru încălzire crește, cantitatea cerută de lemn va crește sau scădea?
2. Prețul carburantului crește, cantitatea cerută de automobile va crește sau va scădea?
3. Prețul pantofilor sport scade, cantitatea cerută de șireturi va crește sau va scădea?
4. Prețul untului scade, cantitatea cerută de margarină va crește sau va scădea?
5. Prețul cărnii de pui scade, ce se va întâmpla cu cererea pentru carnea de porc?

Scenarii pentru ofertă (runda 1)

1. Costurile îngrășămintelor pentru porumb au crescut. Oferta de fulgi de porumb va crește sau va scădea?
2. O mare companie dintr-o țară vecină a început să exporte produse din fulgi de porumb către Chisinau. Oferta de fulgi de porumb va crește sau va scădea?
3. Se inventează o mașină care produce de trei ori mai mulți fulgi de porumb, cum va reacționa oferta?

4. Un nou contract de muncă duce la creșterea salariilor fermierilor. Oferta de fulgi de porumb va crește sau va scădea?

5. Insecticidele cresc producția de porumb la hectar. Oferta de fulgi de porumb va crește sau va scădea?

6. Puțini fermieri cultivă porumb anul acesta. Oferta de fulgi de porumb va crește sau va scădea?

Runda 2

1. În fabricile de autoturisme eficiența a crescut după achiziționarea de roboți industriali, oferta va crește sau va scădea?

2. La miezul nopții, lucrătorii din industria de mașini auto intră în grevă generală. Oferta de mașini va crește sau va scădea?

3. Prețul fierului și oțelului crește cu 10%, oferta de mașini va crește sau va scădea?

4. O companie automobilistică dă faliment. Fabrica se închide. Oferta de automobile va crește sau va scădea?

5. Cumpărătorii cred că noile modele de automobile sunt urâte. Vânzătorii scad prețurile, oferta va crește sau va scădea?

- **TVC economic (participă 2 echipe, câte 5/7 elevi)**

1. Runda întrebare/răspuns, tema valutele

1. Pe ce valută este reprezentat muntele Fuziama (Yenul japonez)
2. Numiți cea mai muzicală valută (Lira turcească)
3. Numiți valuta care poartă denumirea unui obiect regal (Coroana)
4. Cum se numea bunica eurolui (Ecu)
5. Pe valutele cărei țări este reprezentat Mozart(Austria)
6. De la ce valută provine leul moldovenesc(de la leul românesc)
7. Numiți 3 țări în care moneda este francul (Franța, Elveția, Camerun, Congo)
8. Unde au fost create primele bancnote? (China)
9. Ce semnifică cele 3 litere –simbol al unei monede? (codul valutei, indică țara și denumirea valutei!
10. Cum s-a numit prima monedă tipărită? (Drahma)
- 11.

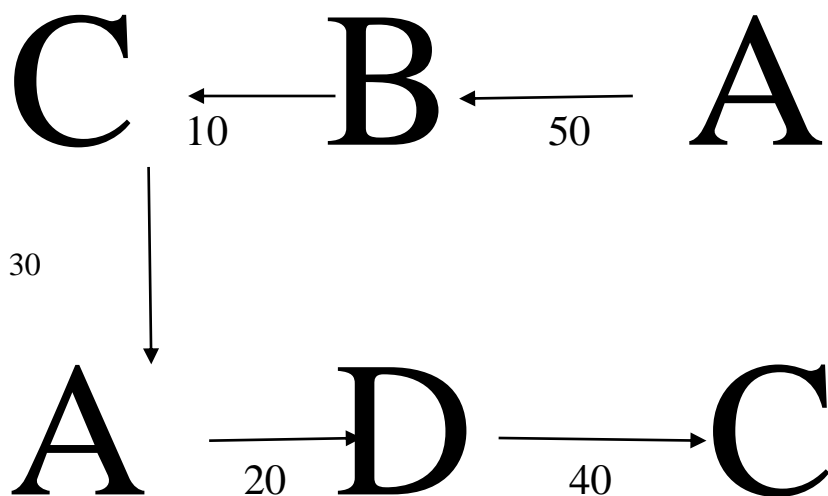
2. Runda tema pentru acasă!

Echipele prezintă câte o scenetă. Tematica prezentărilor este vizita la bancă!

3. Runda concursul căpitanilor

Căpitanii primesc problema Datoriile domnului Awswome, câștigătorul este desemnat acel elev care rezolvă primul și corect problema.

Domnul Awswome (A) îi datorează 50\$ doamnei B. Iar doamna D. Îi datorează domnului C 40\$ și așa mai departe după cum se vede în tranzacțiile de mai jos. Cum se pot regla aceste datorii prin doar două operații simple?

Raspuns:

Domnul A datorează 70 și are de primit 30- trebuie să plătească 40!

B datorează 10 și are de primit 50= 40!

C= 20

D=20

Deci Domnul A. Trebuie să-i dea 40 d. B iar D să-i dea 20 domnului C.

4. Runda ghicește compania în baza sloganului ei!

1. Cu noi viața e mai dulce! (Bucuria)
2. Începe ziua cu noi! (Franzeļuța)
3. Dulciuri pentru orice vis (Nefis)
4. Mai aproape de ce-i important pentru tine (Orange)
5. Alături zi de zi (Linella)

În cazul în care nu poate fi desemnat câștigătorul, continuă runda până la primul răspuns corect!

1. Deschide și savurează magia (Coca-Cola)
2. Transpirația strică reputația (Rexona)
3. Fii mai tare decât raceala și gripa (Coldrex)
4. Nu ești tu când ți-e foame (Snickers)
5. Activ în interior și te simți bine (Activia)

Exemple de proiecte didactice de scurtă durată

Model de proiect didactic (1)

UNITATEA DE ÎNVĂȚĂMÂNT: IPLT "Petru Rareș"

PROFESOR: Oloieru Anastasia

DATA: 25 ianuarie 2016

DURATA: 45 minute

CLASA: a VI-a

DISCIPLINA: Inițiere în economie

SUBIECTUL: Factorii de producție

TIPUL LECȚIEI: mixtă

OBIECTIVELE LECȚIEI: La sfârșitul orei școlare, elevii vor fi capabili:

O₁: să definească noțiunea de factori de producție;

O₂: să identifice formele factorilor de producție;

O₃: să analizeze legătura dintre factori de producție și resurse economice.

STRATEGII DIDACTICE:

- Metode și procedee didactice: conversația, exercițiul, explicația, tehnica termenilor cheie, demonstrația, brainstormingul, tabelul, posterul, aprecierea verbală, notarea curentă.
- Mijloace de învățământ: fișe de lucru, tabla, cretă, postere, mingea, manual de economie, fișe de lucru.
- Forme de organizare a activității : frontal, individual , în grupuri.

Scenariul lecției:

Etapile lecției	Ob.	Activități de învățare		Strategii didactice	Evaluarea
		Profesor	Elev		
I. EVOCAREA I.1. Organizarea clasei (1 min).		Verifică prezența elevilor, prezența mijloacelor didactice, etc.	Pregătesc materialele pentru lecție	Conversație frontală	Aprecieri orală
I.2. Reactualizarea cunoștințelor (10 min).		Prin R.A.I (răspunde, erunca, întrebă) profesorul lansează întrebări cu privire la tema precedentă, dar și curentă.	Elevii răspund la întrebări, totodată jucându-se cu mingea.	Conversația, expunere, R.A.I.	Aprecieri orală
I.3. Evocarea subiectului și a obiectivelor lecției (1 min).		Se scrie subiectul lecției pe tablă și se enunță obiectivele	Ascultă, receptează și notează în caiete;	Expunere frontală	Observarea comportamentului elevilor.
II. REALIZAREA SENSULUI 1. Dirijarea învățării și dobândirea de noi cunoștințe (20 min.)	O1	Este predată tema nouă.	Elevii notează în caiet.	Expunerea	Observarea comportamentului elevilor.
	O2	Profesorul împarte elevii în trei grupuri (este ușor de lucrat când elevii sunt așezați	Elevii, lucrând în perechi au sarcina de a completa ce factori de	Lucru în grup	Provocarea participării tuturor elevilor la demersul didactic.

	O3	în trei rânduri), apoi oferă la fiecare masă tabelul <i>Factori de producție. Elevii, lucrând în perechi au sarcina de a completa ce factori de producție au nevoie pentru a deschide o frizerie</i>	producție au nevoie pentru a deschide o frizerie. Elevii își prezintă rezultatele lipind posterele pe tablă.	Expunerea sistematică, Brainstorming	Aprecieri orale a corectitudinii răspunsurilor.
III.REFLECȚIA 1.Fixarea cunoștințelor și atingerea fedd-back-ului (3 min.) 2.Evaluarea finală (4 min.) 3. Extinderea (2 min.)	O3	Se utilizează metoda eseului de 5 minute cu tema <i>Analizați legătura dintre factorii de producție și resursele economice.</i> Profesorul răspunde la întrebări. Se anunță tema pentru acasă.	Elevii realizează sarcina. Elevii lansează întrebări profesorului cu privire la tema predată. Elevii notează în caiete.	Luru individual Explicația, expunerea,	Analiza răspunsurilor. Stimularea participării elevilor.

Model de proiect didactic (2)

Unitatea de învățământ: IPLT "Petru Rareș"

Profesor: Oloieru Anastasia

Clasa - a V-a

Disciplina – Inițiere în economie

Subiectul lecției: Bani: esență, funcții, forme.

Tipul lecției: mixtă

Obiectivele lecției. La sfârșitul lecției elevii vor fi capabili:

- 1.Să explice noțiunea de bani;
- 2.Să identifice și caracterizeze formele și funcțiile banilor;
- 3.Să analizeze leii moldovenești;
- 4.Să analizeze rolul banilor în economie și societate prin prisma valorilor genera-umane.

Strategii didactice:

- a) Metode și procedee didactice: expunerea, explicația, conversația euristică, , brainstorming, discuția cu elemente de dezbatere,
- b) Mijloace de învățământ: tablă, cretă, ghiduri, manual de economie.
- c) Forme de organizare a activității : frontal, individual , în grupuri.

Scenariul lecției:

Etapetele lecției	Ob.	Activități de învățare		Strategii didactice	Evaluarea
		Profesor	Elevi		
I. EVOCARA I.1. Organizarea clasei (1 min).		Verifică prezența elevilor, prezența mijloacelor didactice, etc.	Pregătesc materialele pentru lecție.	Conversație frontală.	Aprecieri orală.
I.2. Reactualizarea cunoștințelor (10 min).		Prin tehnica: Prinde-Răspunde-Întreabă se evaluează tema pentru acasă	Elevii răspund, completează răspunsurile elevilor, se joacă	Conversația, expunerea	Aprecieri orală a corectitudinii răspunsurilor.
I.3. Evocarea subiectului și a obiectivelor lecției (1 min).		Se scrie subiectul lecției pe tablă și se enunță obiectivele	Ascultă, receptează și notează în caiete titlul lecției noi	Expunere frontală	Observarea comportamentului elevilor.
II. REALIZAREA SENSULUI 1. Dirijarea învățării și dobândirea de noi cunoștințe (20 min.)	O1 O2 O2 O1 O2 O3	Întrebăm elevii ce sunt banii. Discutăm istoria apariției banilor. Elevii scriu în caiet formele apariției banilor (Manual pag.28) și le explică oral. Citim împreună cu elevii funcțiile banilor. Elevii încearcă să completeze tabelul de la exercițiul 1 (manual pag.29) în perechi. Elevii împreună cu profesorul realizează exercițiul 2 (Manual pag.29) Împărțim elevii în grupuri și îi rugăm să analizeze lei moldovenești după modelul de la ex.3 (Manual pag.29)	Elevii explică, cineva notează la tablă răspunsurile Notează în caiete. Notează la în caiet Discută în perechi. Notează în caiete Dezbat în grupuri, analizează, scriu în caiete.	Conversație Suport didactic Expunere frontală Suport didactic Lucru în grup Suport didactic Expunerea sistematică. Brainstorming	Provocarea participării tuturor elevilor la demersul didactic. Aprecieri orală a corectitudinii răspunsurilor.
III. REFLECȚIA 1. Fixarea cunoștințelor și atingerea feedback-ului (3 min.) 2. Evaluarea finală (4 min.) 3. Extinderea (2 min.)	O4 O4	Provocăm elevii să realizeze contra cronometru rebusul (Manual pag.30). Inițiem discuții privind rolul banilor în societate. Profesorul apreciază activitatea elevilor în timpul lecției, notează elevii. Adresează frontal întrebări elevilor din lecția predată Tema pentru acasă: Chestionarul la tema banii de la pag. 31 din manual.	Dezleagă rebusul în caiete. Răspund la întrebări Ascultă și notează.	Discuție cu elemente de dezbatere. Explicația.	Observarea comportamentului elevilor. Analiza răspunsurilor. Stimularea participării elevilor.

Răspuns: Taxe

Răspuns: Credit

Răspuns: Buget

3,14

Răspuns: Piață

Conținutul ședințelor cu părinții

ȘEDINȚĂ DE CONSILIERE CU PĂRINȚII (1)

Subiectul: Educația economică a copiilor și părinților - o necesitate a contemporaneității.

Scopul: Identificarea importanței educației economice a copiilor, cât și a părinților.

Tipul consilierii: Consiliere axată pe dezvoltare.

Obiective:

- Să definească corect conceptele economice elementare;
- Să identifice ce înseamnă cultura economică a personalității;
- Să argumenteze necesitatea educației economice a părinților.

Metode: Conversația, brainstorming, păianjenul; vizionarea filmelor, tabelul, explicația.

Forme și modalități de consiliere: frontal; în perechi; în grupuri.

Mijloace: prezentare Power-Point, carioca, creioane, foi pentru părinți.

Desfășurarea activității:

Nr.	Secvențe	Conținutul activității
1	Introducere în activitate	<p>Prezentarea: Realizez pregătirile necesare. Mă prezint, menționez că ne vom întâlni pe parcursul a șase ședințe. Cer fiecărui părinte să se prezinte reciproc și să exprime emoțiile pe care le simt la începutul activității.</p> <p>Trezesc interesul părinților pentru activitate prin vizionarea unui film scurt despre importanța competențelor economice [253].</p> <p>Lansăm discuții pe marginea celor vizionate. Rog părinții să răspundă la următoarele întrebări:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Care sunt principiile după care se conducea Pavel? (eroul din film) - Cum a reușit Pavel să atingă echilibrul financiar? - Ce înseamnă o persoană competentă din punct de vedere economic? - Ce ar trebui să scimbați pentru a atinge bunăstarea? - Cum ar trebui să educăm copiii, astfel încât ei să aibă succes financiar?
2	Activitatea de bază	<p>1. Introducere:</p> <p>Prezint părinților informația pregătită referitor la unele aspecte generale despre economie și geneza formării culturii economice în cadrul educației familiale. Menționez despre importanța utilizării în familie a conceptelor economice, pentru ca toți membrii familiei să fie cuși și din punct de vedere economic.</p> <p>Aplicând metoda Asocierilor libere, timp de 3-5 minute încercăm împreună cu părinții să definim cele mai elementare concepte economice, printre care: cereere, oferta, preț, concurență, proprietate, cultură economică, etc.</p> <p>Accentuez ideea că aceste concepte sunt utilizate în viața cotidiană a unei familii zilnic, de aceea este important să le cunoaștem și să le utilizăm corespunzător contextului.</p> <p>2. Familiarizarea părinților cu domeniul economic în vederea formării culturii economice la preadolescenți în cadrul educației familiale.</p> <p>Prezint părinților informația despre cultura economică a personalității. Așadar,</p>

		<p>cultura economică este o componentă importantă a culturii generale. Ea păstrează toate caracteristicile principale ale conceptului de cultură, care în esență devine un instrument eficient prin care omul își stăpânește propria existență. Unii autori tratează problema culturii economice ca o proiecție a culturii generale în domeniul economiei. Cu alte cuvinte, componenta culturală a activității economice este o condiție indispensabilă, ce poate influența în mod activ creșterea sau încetinirea dezvoltării economice, personale și sociale.</p> <p>Explic părinților legătura dintre cunoștințe, conștiință, gândire și comportament economic și îi provoc să realizeze <i>Traseul de formare a culturii economice la preadolescenți</i>, în baza informației obținute la ședință. Formade lucru este în perechi. Urmează prezentarea traseului de către câțiva părinți, discuții și completări.</p> <p>Revin la obiectivul nr.3 <i>Necesitatea educației economice a părinților</i> și mă refer la dezvoltarea competențelor parentale la momentul actual.</p> <p>Ritmul rapid al schimbarilor ne-a convins de necesitatea flexibilității oamenilor. Fiecare sector de activitate, are nevoie de o permanenta actualizare a cunoștințelor, a deprinderilor și deci a competențelor, inclusiv a celor economice. Dacă preadolescenții au parte de instruire și formare economică la nivelul instituțiilor de învățământ, adulții vor trebui să-și mobilizeze resursele pentru a învăța de sine stătător.</p> <p>O altă problemă a părinților este stagnarea la un anumit nivel al veniturilor fără perspective reale de majorare a acestuia. Încerc să conving părinții că din punct de vedere economic, orice decizie rationalapornește de la estimarea costurilor si, respectiv, beneficiilor. Pentru a evidentia efectul investitiei în educatie asupra veniturilor, poate fi utilizat modelul profilurilor vârsta – câștiguri, adică, în mod normal la o vârstă mai înaintată și la un nivel mai înalt al competențelor veniturile sunt mai mari. În continuare mă refer la costul de oportunitate și la educația permanentă a adulților în baza prezentării power point pregătite [79; 99]</p> <p>Provoc părinții să ne relateze despre poveștile lor economice din copilărie și încercăm să reliefăm principalele dificultăți cu care se confruntă în formarea culturii economice la copii. Forma de lucru este frontală, fiecare părinte exprimându-și în mod liber opinia.</p> <p>Exprim mulțumiri părinților pentru sinceritate și implicare. Formulăm concluzii.</p>
3	Reflecții și evaluare	<p>Concluzia: Multe din problemele economice și financiare din familie își au originea în lipsa unei culturi generale și economice, în special, care asemeni altor componente de bază ale culturii (valori, limbaj, tradiții) trebuie transmise din generație în generație. Capitalurile culturale ale părinților nu sunt stabile în timp, aceștia au obligația să învețe în permanență alături de copiii, fiind parteneri activi în formarea și dezvoltarea lor, folosind multitudinea posibilităților actuale, inclusiv tehnologiile informaționale</p> <p>Beneficiile participării părinților la ședință:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Identificarea rolului familiei în educația economică a preadolescentului; ✓ Însușirea unor cunoștințe economice noi; ✓ Conștientizarea necesității formării și consolidării competențelor economice parentale. <p>Feed-back: chestionar evaluativ (Anexa 18).</p>

ȘEDINȚĂ DE CONSILIERE CU PĂRINȚII (2)

Subiectul: Principalele achiziții economice ale copiilor în funcție de particularitățile de vârstă. Nevoile preadolescenților.

Scopul: Cunoașterea principalelor nevoi și achiziții economice a preadolescenților

Tipul consilierii: Consiliere axată pe exerciții structurate.

Obiective:

- Să evidențieze principalele achiziții economice ale copiilor în funcție de particularitățile de vârstă;
- Să identifice nevoile preadolescenților.

Metode: Conversația, brainstorming, observarea, discuție facilitată, explicația și problematizarea, prelegerea, dezbateră.

Forme și modalități de consiliere: Frontal, individual; în grup.

Mijloace: prezentare Power-Point, carioci, creioane, foi pentru părinți.

Desfășurarea activității:

Nr.	Secvențe	Conținutul activității
1	Introducere în activitate	<p>Pregătesc materialele necesare. Propun părinților să se implice cât mai activ în cadrul discuțiilor.</p> <p>Prezentare: Captez interesul părinților pentru activitate prin vizionarea unui filmuleț despre Piramida nevoilor.</p> <p>Îi provoc pe părinți spre discuții și dezbateri prin următoarele întrebări: Cum se simt în momentul respectiv; Ce nevoi au adulții; ce nevoi au copiii lor; cum se modifică piramida lui Maslow în lumea digitală; știu copiii lor diferența dintre nevoi și dorințe; cum fac față dorințelor iraționale ale copiilor lor; etc.</p> <p>Spre sfârșitul prezentării, mă refer încă o dată la Piramida nevoilor, orientând discuția la problemele actuale (spre exemplu la faptul că unii copiii vin la școală numai pentru a mânca la cantină, spre deosebire de alții care au în ghiozdan atât de multe obiecte inutile, încât devin risipitori). Rog părinții să se autoevalueze în ce măsură respectă și satisfac nevoile fundamentale de supraviețuire și creștere ale copiilor lor (în %).</p>
2	Activitatea de bază	<p>1. Introducere: Cu ajutorul diapozitivelor, mă refer succind la trecerea copiilor prin diferite etape de vârstă, oprindu-mă la preadolescență. Menționez că rolul părinților în această perioadă este unul extrem de important, chiar dacă se mărește autonomia și responsabilitatea copilului.</p> <p>Utilizând tehnica asaltul de idei, realizăm portretul fizic, psiho-emoțional și cognitiv al unui preadolescent.</p> <p>În continuare, împart părinții în două grupuri și rog să explice și să descrie nevoile preadolescenților, după cum urmează:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Nevoia de iubire necondiționată; - Nevoia de disciplină; - Nevoile de protecție fizică și emoțională; - Nevoile de explicare și exemplificare; - Nevoia de stimulare a cunoașterii și autocunoașterii; - Nevoia de bani de buzunar; - Nevoia de independență; - Nevoia de inserție reușită într-un grup de referință; - Nevoia de distracție; - Nevoia de împlinire și valorificare a propriului potențial. <p>2. Familiarizarea părinților cu domeniul economic în vederea formării culturii economice la preadolescenți în cadrul educației familiale.</p> <p>Încerc să mă refer mai mult la importanța educației economice încă de la vârste fragede și să menționez că deja la etapa pubertății, copiii trebuie să posede</p>

		<p>cunoștințe economice, deprinderi și competențe de a gestiona banii de buzunar.</p> <p>Prin intermediul discuției dirijate, încerc să explic părinților cauzele lipsei culturii economice în cadrul a multor familii.</p> <p>Spre regret, familia nu se preocupă în mod sistematic și organizat de formarea și dezvoltarea culturii economice la copii. De regulă, adulții nu discută cu copiii în termeni economici, cu toate că acesta se află încă de la momentul nașterii în <i>relații economice</i> cu mediul înconjurător.</p> <p>Apoi, la grădiniță și în ciclul primar, educatoarea și învățătoarea nu se preocupă (din neștiință probabil) suficient de conștientizarea de către copil a lanțului de activități și operații cu <i>încărcătură</i> economică. Ulterior, în perioada școlară mică și mijlocie, deși copilul este antrenat efectiv în activități de muncă propriu-zise la școală și în familie, nu i se cultivă un stil de muncă independent (să se informeze singur; să caute singur explicații; să inițieze și să deruleze diverse acțiuni din proprie inițiativă; să se verifice singur; să decidă singur cum să rezolve o problemă etc.). În consecință, spiritul său economic rămâne insuficient dezvoltat, iar capacitatea de conștientizare a relațiilor economice la care aderă zilnic este destul de redusă.</p> <p>Le propun părinților să competeze Tabelul <i>Stadii de formare a reprezentărilor economice</i> (Anexa 3). Forma de lucru în cadrul acestei activități este frontală, adică participă toți părinții la completarea tabelului.</p> <p><i>Greșelile părinților în educația economică a preadolescenților:</i></p> <p>Menționez că felul în care părinții își gestionează propriile finanțe afectează comportamentul economic al copilului. Va fi el un adult conștiincios, harnic, econom, rațional, generos depinde foarte mult de atitudinea și modelul parental oferit în familie. Prin urmare părinții trebuie să-și mobilizeze resursele pentru a învăța economia alături de copiii lor.</p> <p>De o importanță covârșitoare, în acest sens, este consiliere preventivă a părinților, care are rolul de a schimba modelele culturale din cadrul familiei și a prelua modele de comportament economic rațional. Consilierea preventivă, de asemenea, presupune identificarea greșelilor părinților în educația economică familială:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lipsim copiii de posibilitatea de a-și asuma riscuri. - Îi ajutăm prea mult. - Copiii sunt lăudați prea ușor. - Nu împărtășim copiilor greșelile noastre. - Confundăm spiritul de a gândi economic cu cel de gândire, talent și maturitate. - Vorbele nu coincid cu acțiunile noastre. - Nu suntem stăpâni pe finanțele personale [123]
3	Reflecții și evaluare	<p><i>Concluzii:</i> Grija părinților pentru formarea și dezvoltarea copilului, pentru a corespunde necesităților și exigențelor vieții moderne trebuie să le concentreze eforturile pentru pregătirea copilului și din punct de vedere economic. Însă înainte de toate, părinții trebuie să cunoască nevoile fundamentale ale copiilor și să se străduiască să asigure condiții optime de dezvoltare armonioasă a acestora.</p> <p><i>Beneficiile participării părinților la ședință:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Identificarea și conștientizarea rolului familiei în formarea culturii economice a copiilor; ✓ Cunoașterea principalelor achiziții economice și a nevoilor preadolescenților; ✓ Orientarea modelelor culturale din cadrul familiei spre raționalitate; <p><i>Feed-back:</i> chestionar evaluativ (Anexa 18).</p>

ȘEDINȚĂ DE CONSILIERE CU PĂRINȚII (3)

Subiectul: Valorile economice. Codul regulilor unui comportament economic rațional.

Scopul: Conștientizarea locului și importanței valorilor economice în cadrul familiei.

Tipul consilierii: Consiliere axată pe dezvoltare.

Obiective:

- Să identifice valorile economice materiale și valorile morale corelate cu cele economice;
- Să întocmească *Codul regulilor unui comportament economic rațional în cadrul familiei*;
- Să argumenteze rolul propriului exemplu în cadrul cultivării valorilor economice la copii;

Metode: Scala valorilor, cubul, conversația, shema, problematizarea.

Forme și modalități de consiliere: frontal, individual; în grup.

Mijloace: prezentare Power-Point, carioci, creioane, foi pentru părinți.

Desfășurarea activității:

N r.	Secvențe	Conținutul activității
1	Introducere în activitate	<p>Realizez prezentările de rigoare. Familiarizez părinții cu subiectul propus pentru discuții.</p> <p>Prezentare: Captez interesul părinților pentru activitate prin realizarea unui test: Anexa 17. Fiecare participant este rugat să-și autoevalueze pe o scală de la 1 la 10, unde 1- foarte rău; 10-foarte bine; următoarele sfere ale vieții: sănătatea, spiritualitatea, cariera, finanțele, familia, relațiile cu prietenii și familia, dezvoltarea personală, hobby-uri și distracții.</p> <p>Propun la câțiva părinți să-și prezinte testul. Urmează discuții, în baza cărora identificăm importanța valorilor economice în cadrul unei familii.</p> <p>Spre sfârșitul prezentării, pentru îmbogățirea culturii generale, le propun părinților și o clasificare a valorilor materiale, după cum urmează: valori ale agreabilului sau valori hedonice; valori vitale și valori economice.</p>
2	Activitatea de bază	<p>1.Introducere: Propun părinților să urmărească atent prezentarea power point despre valorile economice. Menționez că în foarte multe familii valorile materiale (banii, bunurile, munca, prețul, respectarea legii) sunt plasate pe primele locuri. Setea de bunăstare, consumul excesiv de bunuri și servicii, urmărirea excesivă a modei, suprasaturarea de spoturile publicitare sunt cauzele unei reale crize în familie. Dacă în trecut, socializarea consumului se realiza prin mijloace directe: preluarea de către tinerele generații a obiceiurilor tradiționale, urmarea exemplului celor din familie, asumarea modelelor comunitare, aplicarea recomandărilor formulate de preoți sau duhovnici etc.; în lumea actuală, există mult mai multe surse alternative de modele comportamentale privind consumul inclusiv mass-media și internetul. Care este efectul? O familie tânără, cu multe datorii, în care părinții sunt nevoiți să muncească din zori și până în noapte. O familie în care copiii sunt crescuți la distanță și sunt educați de televizor și calculator. O familie în care valorile materiale și nonvalorile dețin întâietate [154].</p> <p>Însă, chiar și părintele economiei Adam Smith a remarcat caracterul moral al științei economice. Și în condițiile actuale, economia este concepută tot mai des ca o știință morală, care urmărește nu doar formarea unei personalități economice raționale, dar și prudente. Astfel, atunci când formăm cultura economică a copiilor în cadrul educației familiale prin prisma valorilor economice, ne referim în primul rând la valorile morale corelate cu valorile economice.</p> <p>Cele mai esențiale valori morale corelate cu valorile economice sunt responsabilitatea, perseverența, prudența, independența, raționalitatea, onestitatea, generozitatea, hărnicia, acuratețea, echitatea și autocontrolul. Valorile menționate pot mobiliza resursele interne ale personalității copilului în</p>

		<p>direcția eficientizării educației familiale.</p> <p>2. Familiarizarea părinților cu domeniul economic în vederea formării culturii economice la preadolescenți în cadrul educației familiale.</p> <p>Majoritatea părinților au fost de acord cu ideea că formarea personalității care respectă regulile, ia decizii raționale, calculează riscurile, prețuiește libertatea și cultul muncii, trebuie să fie un obiectiv pentru ei, deoarece nu putem separa economicul de celelalte domenii ale vieții unei familii. Totodată, părinții nu ar trebui să uite că orice atitudine exagerată este dăunătoare și poate fi cauza apariției unor deprinderi parazitare și a unor non-valori economice,</p> <p>Prin tehnica cubului explicăm împreună cu părinții non-valorile economice cum sunt: egoismul, lenea, lăcomia, zgârcenia, dezordonarea, etc. Ulterior dirijez discuția cu părinții spre măsurile de prevenire și evitare a unor comportamente iraționale.</p> <p>Utilizând același cub, împart părinții în echipe, le ofer postere, creioane, carioci și le propun să întocmească Codul regulilor unui comportament economic rațional în cadrul familiei. Urmează prezentarea posterilor și discuții pe marginea celor scrise și explicate.</p> <p>Menționez că una dintre cele mai eficiente metode de formare a unui comportament economic rațional la preadolescenți este exemplul pozitiv al părinților. Esența metodei constă în faptul că părinții, prin puterea propriului exemplu, învață copiii unele comportamente raționale privind: economisirea apei, energiei electrice, prepararea bucatelor, realizarea cumpărăturilor, etc. Astfel încât pentru a reuși modelarea comportamentului copiilor, părinții trebuie să se manifeste adecvat și sincer în fiecare zi.</p>
3	Reflecții și evaluare	<p><i>Concluzii:</i> Cea mai eficientă metodă educativă este exemplul pozitiv al părinților. Adoptați un comportament economic rațional față de bani, resurse, bunuri, etc. Acordați timp pentru discuții în familie referitor la importanța valorilor morale corelate cu cele economice și încercați să scăpați de deprinderile parazitare. Răspundeți pozitiv acestei provocări! (Challenge!)</p> <p><i>Beneficiile participării părinților la ședință:</i></p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Conștientizarea importanței propriului exemplu în formarea culturii economice la preadolescenți; ✓ Identificarea principalelor valori economice și valori morale corelate cu cele economice; ✓ Schimbarea atitudinilor și comportamentelor negative; ✓ <i>Feed-back:</i> chestionar evaluativ (Anexa 18).

ȘEDINȚĂ DE CONSILIERE CU PĂRINȚII (4)

Subiectul: Metode și strategii de formare a culturii economice la copii în cadrul educației familiale.

Scopul: Cunoașterea și aplicarea de către părinți a metodelor și strategiilor de formare a culturii economice.

Tipul consilierii: Atelier de formare.

Obiective:

- Să cunoască și să descrie principalele metode de formare a culturii economice în familie;
- Să adapteze strategiile educative la nevoile preadolescenților.

Metode: Discuția dirijată; explicația; prelegerea; metoda frisco; matricea corelării strategiilor educative cu nevoile preadolescentului.

Forme și modalități de consiliere: frontal; în perechi; în grupuri.

Mijloace: prezentare Power-Point, cretă, carioci, creioane, foi pentru părinți.

Desfășurarea activității:

Nr.	Secvențe	Conținutul activității
1	Introducere în activitate	<p>Pregătesc materialele necesare ședinței și anunț tema propusă pentru discuții.</p> <p>Prezentare: Captez interesul părinților prin realizarea unei Victorine economice cu 8 întrebări.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. La care piață este cea mai multă gălăgie (la piața de păsări) 2. Spuneți o rasă economică de câine. (taxa) 3. Cum se numea geanta cu care Ministrul Englez mergea în fiecare dimineață la lucru, dacă și astăzi din cauza acestei genți au conflicte parlamentarii moldoveni (buget) 4. În Roma Antică se spunea cap sau corabie, în Anglia cap sau coadă, dar cum spunem noi? (Cap sau pajură) 5. Fața unei unități comerciale? (vitrina) 6. Cum se numește cheltuirea banilor pentru un anumit proiect sau afacere?(investiție) 7. Schimb fără bani?(troc) 8. Ce este Coca-cola în raport cu Pepsi?(concurrent) 9. Întreb părinții cum s-au simțit și cât de greu le-a fost să răspundă. <p>Menționez că prin astfel de metode activ-participative este posibil de a învăța economia foarte ușor și interesant! Astfel de activități au un feed back pozitiv atât din partea adulților, cât mai cu seamă din partea preadolescenților.</p>
2	Activitatea de bază	<p>1.Introducere: Provoc părinții la discuții întrebându-i ce metode de educație economică aplică în cadrul familiei.</p> <p>Ulterior le ofer spre vizualizare prezentarea power point pregătită și menționez că orice metodă trebuie corelate cu particularitățile de vârstă și individuale ale copiilor.</p> <p>Le aminesc că recent au realizat tabelul <i>Stadii de formare a reprezentărilor economice</i> (în cadrul celei de-a doua ședințe) și le propun să-l completeze cu strategiile educative parentale corelate cu educația economică, astfel elaborând Matricea corelării strategiilor educative cu</p>

		<p>nevoile preadolescentului. În cadrul acestei activități, părinții lucrează în perechi.</p> <p>Urmează discuții, dezbateri și completări pe marginea celor prezentate de către părinți.</p> <p>2. Familiarizarea părinților cu domeniul economic în vederea formării culturii economice la preadolescenți în cadrul educației familiale.</p> <p>În baza diapozitivelor, mă refer la variatele strategii educative familiale. Menționez că pentru a realiza o educație economică eficientă sunt necesare din partea părinților și pedagogilor următoarele: competență, cunoașterea particularităților de vârstă ale copilului, a intereselor lui; a posibilităților familiei și școlii; cunoașterea stării de sănătate a copilului, a regimului de învățatură al elevilor. Întrucât procesul educației este unul complex, centrat pe formarea integrală a copilului, el necesită și multă informare cu privire la metodele educației economice.</p> <p>Astfel, aplicând metoda Frisco, împart părinții în 4 grupuri C-Conservator, E-Exuberant, P- Pesimist, O-Optimist și le propun să discutăm despre câteva metode de educație economică din cadrul familiei cum sunt: exemplul pozitiv al părinților; cooperarea; recompensa și pedeapsa; jocul; povăța; discuția și explicația; etc.</p> <p>Ulterior, revin la prelegere și menționez că formarea culturii economice în familie se poate face și prin lectură și jocuri economice. Marea majoritatea a familiilor au în casă o bibliotecă. Corect procedează acei părinți care selectează cărți, jocuri și cu profil economic pentru copiii lor. Ofer fiecărui părinte o schiță orientativă de formare a culturii economice prin intermediul folosirii lecturii și a jocurilor cu caracter economic, provocându-i să înceapă cât de curând posibil lecturile economice și activitățile ludice în familie.</p>
3	Reflecții și evaluare	<p>Concluzii: Actualmente este necesar de a consilia , chiar forma părinților în vederea optimizării acțiunilor și activităților de educare și formare economică a copiilor în cadrul familiei. Educația economică a adulților este un proces de perfecționare a dezvoltării personale, sociale și profesionale pe durata întregii vieți în scopul îmbunătățirii calității vieții acestora și atingerii bunăstării.</p> <p>Beneficiile participării părinților la ședință:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Cunoașterea și aplicarea metodelor de formare a culturii economice în familie; -Adaptarea strategiilor educative la nevoile preadolescenților; -Preluarea în familiile proprii a unor activități recreative și ludice. <p>Feed-back: chestionar evaluativ (Anexa 18)</p>

ȘEDINȚĂ DE CONSILIERE CU PĂRINȚII (5)

Subiectul: Soluții practice pentru gestionarea eficientă a finanțelor familiale. Bugetul familiei.

Scopul: Conștientizarea necesității planificării finanțelor personale și familiale.

Tipul consilierii: Consiliere axată pe exerciții structurate.

Obiective:

- De realizare a bugetului familial

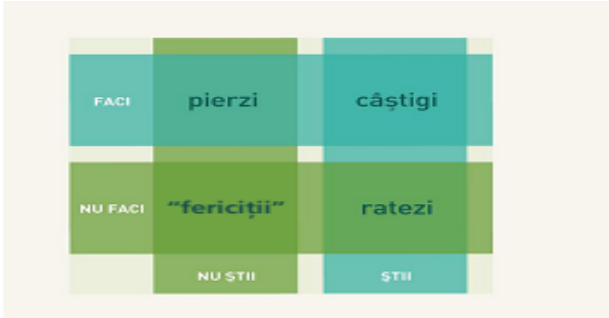
- De elaborare a unui Proiect ce conține soluții practice pentru gestionarea eficientă a finanțelor familiale

Metode: Discuția dirijată; explicația; cadranul financiar; tabelul; dezbateră.

Forme și modalități de consiliere: frontal; individual; în grup.

Mijloace: prezentare Power-Point, cretă, carioci, creioane, foi pentru părinți.

Desfășurarea activității:

Nr.	Secvențe	Conținutul activității
1	Introducere în activitate	<p>Prezentarea: Instalez climatul pozitiv, familiarizez grupul de părinți cu subiectul ședinței. Trezesc interesul pentru activitate printr-un test de autoevaluare a situației financiare.</p> <p>Cadranul I - este cel în care nu știi și nu faci. Teoretic nu ai bani, nu știi cum funcționează piețele financiare și cum circulă banii, deci nu ai nici problema lor. Însă această situație este una temporară, dacă îți propui să ieși din această situație și să îți clădești bunăstarea financiară.</p> <p>Cadranul II - nu știi ce se întâmplă cu banii și nu înțelegi mecanismele financiare și totuși te hazardezi să investești pentru că “așa face toată lumea”. Cu siguranță vei pierde toți banii sau o mare parte din ei.</p> <p>Cadranul III - este zona ideală, știi ce se petrece, cum funcționează banii și faci investiții inteligente cu beneficii pe termen scurt sau lung. Din păcate, din această categorie fac parte doar câteva procente din populația globului, după unii experți între 3-7%.</p> <p>Cadranul IV - zona celor care nu acționează la timp, știu cum și ce trebuie să facă, însă din diferite motive ratează oportunitățile. Întreb părinții din ce cadran fac parte ei și undear vrea să se poziționeze în viitorul apropiat. Menționez că totul depinde de planificarea financiară pe care o fac [79; 80].</p>
2	Activitatea	1.Introducere: Cu ajutorul diapozitivelor, trecem în revistă principalele

	de bază	<p>noțiuni economice la temă; identificăm care sunt veniturile și cheltuielile familiei; cum o familie poate economisi, de unde poate lua împrumut; care sunt instrumentele de investiție; etc.</p> <p>Apoi, ofer părinților materialele necesare și le provoc să-și realizeze bugetul familiei pentru o lună, după următorul model:</p> <table border="1" data-bbox="507 454 1216 645"> <thead> <tr> <th colspan="2" data-bbox="507 454 1216 495">Bugetul familiei</th> </tr> <tr> <th data-bbox="507 495 778 535">Venituri</th> <th data-bbox="778 495 1216 535">Cheltuieli</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td data-bbox="507 535 778 575"></td> <td data-bbox="778 535 1216 575"></td> </tr> <tr> <td data-bbox="507 575 778 645"></td> <td data-bbox="778 575 1216 645">Deficit, excedent sau echilibru?</td> </tr> </tbody> </table> <p>Urmează câteva prezentări, dezbateri. La solicitarea părinților elaborăm un exemplu de calcul al salariului, ilustrând toate reținerile din venit.</p> <p>2. Familiarizarea părinților cu domeniul economic în vederea formării culturii economice la preadolescenți în cadrul educației familiale.</p> <p>Situația noastră financiară depinde în cea mai mare parte de acțiunile și deciziile pe care le luăm. Chiar dacă, în cadrul discuțiilor, ne-am convins că majoritatea părinților muncesc și câștigă. Fiecare dintre ei au menționat că au problem financiare. Astfel, am constatat că principalele probleme se referă la lipsa de cultură economică și financiară în ceea ce privește asumarea unor riscuri. Nu avem bani puși deoparte și nici nu folosim cu prea mare încredere instrumentele financiare de economisire și investiții.</p> <p>După ce au realizat bugetul, părinții au înțeles necesitatea elaborării acestui instrument financiar. Ulterior le-am propus părinților să găsim împreună soluții practice pentru gestionare eficientă a finanțelor familiale. Pentru aceasta i-am împărțit în 4 grupuri.</p> <p>I Grup au avut sarcina de a indica problemele care împiedică realizarea echilibrului financiar din familie.</p> <p>II Grup au avut de menționat indicatorii unui comportament economic rațional în cadrul familiei.</p> <p>III Grup au avut de elaborat recomandări cu privire la împrumuturile contractate.</p> <p>IV Grup au avut de analizat principalele instrumente de investiție a banilor.</p> <p>După realizarea sarcinii și discuții pe marginea celor relatate, am reușit să elaborăm un Proiect cu soluții practice pentru gestionarea eficientă a finanțelor familial, care a inclus sugestii privind: independența financiară; disciplina financiară la membrii familiei; împrumuturile contractate; responsabilitățile din familie, etc.</p>	Bugetul familiei		Venituri	Cheltuieli				Deficit, excedent sau echilibru?
Bugetul familiei										
Venituri	Cheltuieli									
	Deficit, excedent sau echilibru?									
3	Reflecții și evaluare	<p>Concluzia: Cele mai multe probleme financiare nu au la bază lipsa banilor, ci lipsa culturii economice și a comunicării privind veniturile și cheltuielile realizate de fiecare membru al familiei. Prin urmare un prim pas spre independența financiară este elaborarea bugetului, care</p>								

	<p>reprezintă și o sursă de educație economică a copiilor în cadrul familiei.</p> <p><i>Beneficiile participării părinților la ședințele de consiliere:</i></p> <ul style="list-style-type: none">- Elaborarea bugetului personal și a celui familial;- Autoevaluarea situației financiare proprii;- Găsirea unor soluții practice pentru gestionarea finanțelor familiale. <p><i>Feed-back:</i> chestionar evaluativ (Anexa 18).</p>
--	---

ȘEDINȚĂ DE CONSILIERE CU PĂRINȚII (6)

Subiectul: Promovarea sistematică și permanentă a culturii economice în cadrul familiei

Scopul: Conștientizarea necesității formării, dezvoltării și consolidării competențelor economice.

Tipul consilierii: Ședință de totalizare.

Obiective:

- Să identifice rolul părinților în formarea și consolidarea cunoștințelor și deprinderilor economice la copii.
- Să elaboreze o Agendă de Promovare a Culturii Economice în Familie.

Metode: Masa rotundă, conversația, dezbateră, explicația.

Forme și modalități de consiliere: frontal; în perechi; în grupuri.

Mijloace: prezentare Power-Point, carioca, creioane, foi pentru părinți.

Nr.	Secvențe	Conținutul activității
1	Introducere în activitate	<p>Prezentarea: Salut părinții și menționez că este ultima ședință la care ne întâlnim. Anunț tema discutată. Trezesc interesul pentru activitate prin comentarea unor fragmente din cartea "Avantajul inechitabil. Puterea educației financiare" de Robert T. Kiyosaki.</p> <p>„...În Era informației, educația și procesul de învățare extins pe parcursul întregii vieți au devenit mai importante ca niciodată.”[79; 80]</p> <p>„...În Era indormăției, ne sunt necesare trei tipuri de educație:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Academică - Finanicară - Profesională”[Ibidem]. <p>”Folosește-ți educația financiară ca să rezolvi atât problemele financiare personale, cât și pe ale altora.”</p>
2	Activitatea de bază	<p>1.Introducere: Menționez că după cinci ședințe cu părinții, ei și-au dezvoltat competențele economice. De aceea în cadrul ședinței a șasea, vom formula cele mai prețioase idei, sugestii de care trebuie să ne conducem pentru a avansa în domeniul economic și a ajuta copiii să facă același lucru.</p> <p>În baza prezentării power point trecem în revistă cele mai prețioase idei referitor la educarea copiilor în spiritul economiei în cadrul familiei.</p> <p>Împart părinții în echipe și le propun să descrie cum formează cultura economică la copiii lor în baza următoarelor axe:</p> <p>Grupul I-Formarea culturii economice prin munca gospodărească;</p> <p>Grupul II- Formarea culturii economice prin acordarea banilor de buzunar la preadolescenți;</p> <p>Grupul III- Formarea culturii economice prin consumul rațional al resurselor;</p> <p>Grupul IV- Formarea culturii economice prin soluționarea în comun a problemelor financiare familiale.</p> <p>După prezentarea fiecărui grup, urmează discuții, dezbateri și completări.</p> <p>2. Familiarizarea părinților cu domeniul economic în vederea formării culturii economice la preadolescenți în cadrul educației familiale.</p>

		<p>Dezvoltarea societății depinde și de nivelul de cultură economică al persoanelor. Ea devine o parte componentă a identității culturale a omului modern, și o condiție esențială pentru succes în activitatea profesională. De aceea, atât educația economică, cât și instruirea pun bazele unei pregătiri economice mai bune.</p> <p>În continuare, în baza diapozitivelor mă refer la competențele economice parentale, la împiedimentele formării culturii economice în cadrul educației familiale, la posibilitățile părinților de a învăța pe parcursul vieții domeniul economic.</p> <p>Ad-hoc, organizăm o masă rotundă la tema <i>Strategii care ghidează evoluția copilului în cadrul familiei și facilitează formarea culturii economice, și rog părinții să-și expună opinia timp de 2-3 minute fiecare</i>. Mai mult, încurajez părinții să comenteze cum s-au modificat opiniile lor pe parcursul organizării ședințelor noastre.</p> <p>Prinre strategiile pe care am reușit să le descriem împreună cu părinții se număram: Modul de gândire al familiei; Modul de comunicare al familiei; Relația familiei cu sociumul; Tradițiile familiei; Nivelul intelectual al grupului din care face parte copilul.</p> <p>La fel, am reușit să stabilim câteva direcții de educație economică în familie de care trebuie să se conducă părinții când formează cultura economică la copiii săi, și anume:</p> <ul style="list-style-type: none"> - <i>Exemplul pozitiv al părinților;</i> - <i>Lectura cărților economice în familie;</i> - <i>Organizarea jocurilor economice în familie;</i> - <i>Respectarea Codului de reguli ale unui comportament economic rațional în cadrul familiei, etc.</i> <p>Toate acestea și nu numai vor face parte din Agenda de promovare a culturii economice în cadrul educației familiale pe care fiecare părinte va trebuie să o întocmească.</p>
3	Reflecții și evaluare	<p>Concluzia: Bineînțeles că mulți dintre părinți nu au avut parte de o formare economică în cadrul familiilor de origine, dar, odată ce au devenit părinți, este necesar să-și mobilizeze toate resursele pentru a învăța pe parcursul vieții permanent și a deveni părinți competenți și eficienți.</p> <p>Beneficiile participării părinților la ședințele de consiliere:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Identificarea strategiilor de educație economică a copiilor în cadrul familiei; -Elaborarea unei Aende de promovare a culturii economice în cadrul educației familiale. <p>Feed-back: chestionar evaluativ (Anexa 18).</p>

Valorificarea paginii de Facebook Economia familiei

Tabel A 14.1 Impactul postărilor de pe pagina electronică *Economia familiei*

Data publicării	Denumirea postării	Impact
28.03.2018	Sarcinile casnice în funcție de vârstă	85 persoane
31.03.2018	Film: Să fii educat e la modă	122 persoane
01.04.2018	Și dacă tot ne pregătim de sărbători	517 persoane
01.04.2018	Banii se pot cheltui, chiar pierde, însă averea minții rămâne neatinsă	250 persoane
02.04.2018	Nu repetați aceleași greșeli. Alege rațional	369 persoane
03.04.2018	Piramida nevoilor în lumea digitală	104 persoane
09.04.2018	Dar tu știi câți bani de buzunar să dai copilului tău?	106 persoane
17.04.2018	Să economisești e simplu	183 persoane
12.05.2018	Economia se învață și prin texte literare	190 persoane
22.06.2018	Ghid pentru părinți și profesori	468 persoane
29.06.2018	Află care e situația ta financiară în 2 minute	109 persoane
08.07.2018	Paradoxuri economice	119 persoane

Concluzii: Din datele tabelului A 10.1 se poate observa că cel mai mare impact pentru utilizatorii paginii Economia familiei au avut-o postările cu sfaturi economice, prin care adulții pot obține informație utilă într-un volum redus. Mai puțin accesate au fost filmele postate precum și alte materiale video. La fel, în cadrul discuțiilor cu părinții, aceștia au sugerat ca pagina să fie îmbogățită cu informații despre bănci, curs valutar, prețuri, reduceri etc.

Nivelul culturii economice la etapa de verificare a experimentului pedagogic

Tabel A 15.1 Nivelul culturii economice la etapa de verificare a experimentului pedagogic

Indicator	Nivel	Părinți			Total puncte	Elevi			Total puncte
		Nr.	Puncte	%		Nr.	Puncte	%	
1.1	1	42	42	20	532	23	23	11	524
	2	83	166	39		66	132	31	
	3	108	324	51		123	369	58	
1.2	1	49	49	23	477	38	38	18	458
	2	64	128	30		85	170	40	
	3	100	300	47		85	250	42	
1.3	1	36	36	17	486	47	47	22	457
	2	81	162	38		100	200	45	
	3	96	288	45		70	210	33	
2.1	1	32	32	15	587	15	15	7	535
	2	51	102	24		74	148	35	
	3	151	453	71		124	372	58	
2.2	1	23	23	11	562	45	45	21	481
	2	91	182	43		68	136	32	
	3	119	357	56		100	300	47	
2.3	1	21	21	10	492	X	X	X	X
	2	102	204	48		X	X	X	
	3	89	267	42		X	X	X	
3.1	1	64	64	30	396	43	43	20	408
	2	115	230	54		145	290	68	
	3	34	102	16		25	75	12	
3.2	1	40	40	19	431	43	43	20	396
	2	128	256	60		94	188	44	
	3	45	135	21		55	165	26	

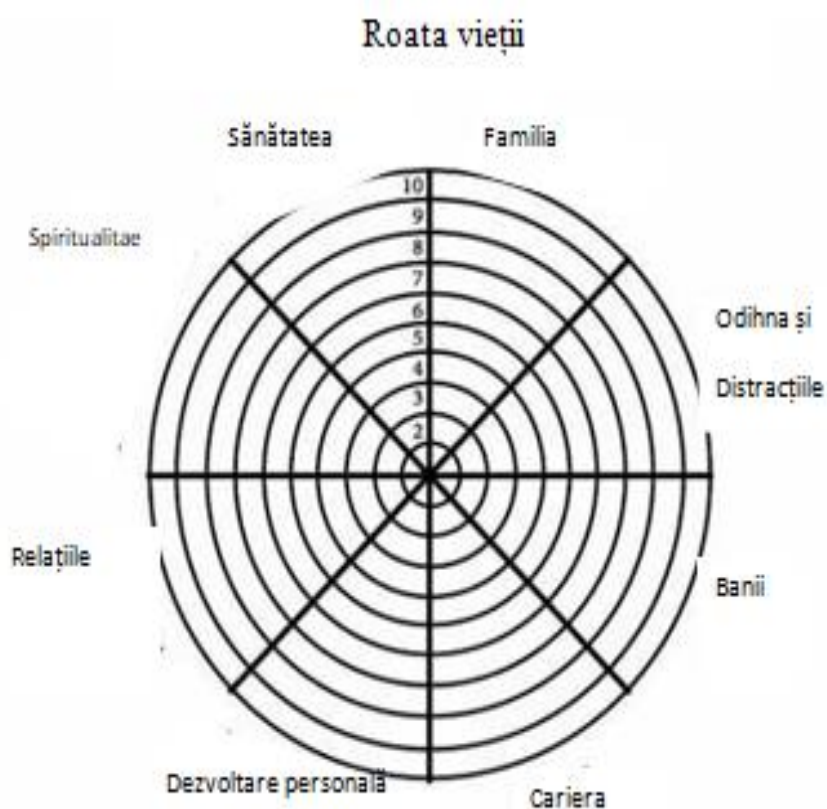
Concluzii: După formarea părinților și preadolescenților se atestă o creștere vizibilă a nivelului culturii economice. Astfel, la etapa de verificare a experimentului pedagogic părinții au acumulat 3963 puncte din 5112 posibile, în comparație cu 2532 de puncte acumulate la constatare (cu 1431 p. mai mult). Preadolescenții, în schimb, au acumulat 3259 din 4473 posibile, în comparație cu cele 2058 de puncte acumulate în cadrul etapei de constatare (cu 1201 p. mai mult).

Lista experților implicați în cercetare

- DOROGAIA Irina, dr.conf.univ., Academia de Studii Economice din Republica Moldova
- CALARAȘ Carolina, dr.conf.univ., Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă"
- CASTRAVEȚ Lucia, dr.conf.univ., Univeritatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă"
- UNGUREANU Lidia, director Instituția Publică Liceul Teoretic "Petru Rareș"
- SÂRBU Mariana, profesor de istorie, formator Junior Achievement, IPLT "Petru Rareș"

Testul Roata vieții

Instrucțiune: Apreciați pe o scală de la 1 la 10, unde 1 semnifică foarte rău, iar 10- foarte bine cele opt sfere la vieții, după cum urmează: sănătatea, spiritualitatea, cariera, finanțele, familia, relațiile cu prietenii și familia, dezvoltarea personală, hobby-uri și distracții. Uniți punctele obținute.

Chestionar de evaluare a ședințelor cu părinții

Vă rugăm sa răspundeți cu sinceritate la următoarele întrebări:

1. Considerați subiectul ședinței organizate util? Argumentați răspunsul.

2. Cum v-ați simțit pe parcursul ședinței?

3. Apreciați momentele pozitive sau ce v-a plăcut în cadrul ședinței organizate?

4. Apreciați momentele negative sau ce nu v-a plăcut în cadrul ședinței organizate?

5. Ce ați aflat nou ca părinte prin participarea la ședință?

GLOSAR

Cherematistica – o formă de organizare a activității economice bazată pe schimb care urmărește scopul acumulării bogăției sub formă de bani [96]

Competența parentală - arta fiecărui părinte de-a ști să spui, de a ști să faci și de a ști să fii, prin intermediul cuvintelor, acțiunilor, emoțiilor, dorințelor, valorilor, exemplului propriu, etc., toate acestea accentuând amploarea problemelor și dificultăților la care părinții trebuie să facă față în fiecare zi [Apud 13]

Competențe economice - reprezintă achizițiile principale ale elevului și finalitățile de bază ale educației economice. Ele au caracter cognitiv-teoretic și acțional-practic, fiind valorificabile prin abilitatea de a desfășura diverse activități practice cu caracter economic și de a obține rezultatele scontate [64]

Comportament economic - desemnează modul de a fi și de a acționa al omului, reprezentând o manifestare obiectivă a întregii activități umane [Apud 56]

Consumerism - mișcare de mase care își propune apărarea intereselor consumatorului față de abuzurile specifice societății de consum, precum și îmbunătățirea calității vieții cetățenilor [241]

Cultură - totalitatea valorilor materiale și spirituale create de omenire pe parcursul istoriei [241].

Cultură economică - se referă la un sistem complicat de dezvoltare a capacităților creative, morale, economice, ce reflectă legătura strânsă dintre oameni și mediu, normele de comportament etic, flexibilitatea gândirii, capacitatea de a păstra și crea bunuri și valori [192].

Cunoștințe economice - o sumă de teorii despre conținutul, esența și particularitățile sistemului de producție, repartiție și consum, despre bunurile sociale și personale și influența vieții economice asupra dezvoltării societății [Apud 99]

Economie - totalitatea relațiilor de producție existente într-o anumită orânduire socială, determinate de nivelul de dezvoltare a forțelor de producție [149]

Educație - o cultivare, o formare a ființei umane, care înseamnă a scoate individul din starea de natură și al introduce în starea de cultură [Apud 56]

Educație economică - un proces multilateral de influență a vieții economice asupra individului în rezultatul căruia se formează o anumită atitudine față de muncă, proprietate, producție, schimb și distribuție a bunurilor materiale și spirituale. [218, 219]

Educație familială - demersul educativ al familiei, orientat spre formarea-dezvoltarea personalității copilului, ce include ansamblul de relații, influențe și acțiuni în vederea pregătirii acestuia pentru realizarea optimă a rolurilor sociale [47]

Educație parentală - una dintre formele educației care se ocupă de pregătirea psihopedagogică a părinților în vederea optimizării acțiunilor și activităților de educare și formare a copiilor în cadrul familiei.[95]

Familie - un grup social constituit prin căsătorie, format din indivizi care trăiesc împreună, au o gospodărie comună și sunt legați prin relații natural biologice, economice, morale, juridice, având responsabilități în fața societății [172]

Gândire economică - un proces prin care cunoștințele economice sunt reflectate în conștiința economică. Ea este o componentă a culturii economice, care permite copilului să învețe esența fenomenelor și proceselor de exploatare corectă a conceptelor economice asimilate [77]

Preadolescența - reprezintă etapa de trecere de la copilărie la adolescență, în cadrul căreia se produc multiple schimbări fiziologice, care influențează activitatea de învățare, relațiile sociale ale copilului, modelând comportamentul acestuia și orientându-l spre autonomie. [166; 167]

Valori economice - valori care satisfac necesitățile vieții. Ele sunt totdeauna valori-mijloc, deoarece servesc drept mijloace de satisfacere a necesităților omului [108; 122].

DECLARAȚIA PRIVIND ASUMAREA RĂSPUNDERII

Subsemnata, Oloieru Anastasia, declar pe răspundere personală că materialele prezentate în teza de doctor sunt rezultatul propriilor cercetări și realizări științifice. Conștientizez că, în caz contrar, urmează să suport consecințele în conformitate cu legislația în vigoare.

Oloieru Anastasia

11 septembrie 2020

CURRICULUM VITAE

I. DATE PERSONALE

Numele de familie și prenumele: Oloieru Anastasia

Data nașterii: 10 mai 1992

Locul nașterii: Republica Moldova, or. Chișinău.

II. STUDII:

2015 - prezent – Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, studii de doctorat, specializarea: Teoria generală a educației;

2015-2016 - Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, studii de recalificare, facultatea: Formare continuă, specialitatea: Pedagogie preșcolară.

2013 - 2017 - Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău, studii de licență în Științe ale educației, facultatea: Științe ale educației, specialitatea: Pedagogie.

2013 - 2015 – Universitatea de Stat din Moldova, studii de masterat în Științe Economice specialitatea: Contabilitatea întreprinderii.

2010 - 2013 – Universitatea de Stat din Moldova, studii de licență în Științe economice, facultatea: Științe economice, specialitatea: Finanțe și Bănci.

2006- 2010 – Liceul Teoretic „Traian” din or. Chișinău.

III. STAGII DE CERCETARE ȘI FORMARE PROFESIONALĂ:

- 19.06.2019 – am participat la seminarul științifico - practic : Eficientizarea procesului de incluziune a copiilor cu CES în instituția de educație timpurie, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă,, din Chișinău.
- 10.06.2019 – am participat la workshop-ul : Resurse informaționale în sprijinul instruirii și cercetării, UPS „Ion Creangă,, din Chișinău.
- 21.12.2018 – am participat la training-ul : Școala părinților- o necesitate actuală, UPS „Ion Creangă,, din Chișinău.
- 9.12.2018 – am participat la trening-ul: Viața umană la capacitate maximă sau dezvoltarea toleranței la stres, UPS „Ion Creangă,, din Chișinău.
- 30.11.2018 – am participat la training-ul : Sisteme de profilaxie a stresului și strategii de dezvoltare a deprinderilor nutritive sănătoase, UPS „Ion Creangă,, din Chișinău
- 14.11.2018 – am participat la training-ul : Necesitatea consilierii educaționale a părinților și copiilor pentru asigurarea calității vieții, UPS „Ion Creangă,, din Chișinău.
- 27.10.2018 – am participat la training-ul : Impactul școlii parentale asupra dezvoltării abilităților și competențelor parentale, UPS „Ion Creangă,, din Chișinău.
- 25.09.2018 – am participat la seminarul teoretico - practic –Acțiuni de securizare a

- vieții și sănătății preșcolarilor/ elevilor în IE și în afara ei, UPS „Ion Creangă,, și Centrul de Instruire al MAI.
- 20.04.2018 – am participat la seminarul științifico - practic : Rolul cadrelor didactice în procesul de identificare, referire, evaluare, asistență și monitorizare a copiilor - victime ale violenței, neglijării, exploatării și traficului, UPS „Ion Creangă,, din Chișinău.
- 24.01.2018 – am participat la training-ul Pedagogia, Filosofia și Axiologia valorilor (4 ore teoretico-practice), Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.
- 04.05.2017 – am participat la training-ul Optimizarea strategiilor didactice de predare- învățare la treapta universitară de învățământ (12 ore), Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.
- am participat la trainingul „Prezentări electronice interactive,, (12 ore), Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.
- am participat la training-ul ”Conștiința valorii și eficiența personală a cadrului didactic”, (12 ore), Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.
- am participat la training-ul ” Scenarizarea unităților de învățare la tabla interactivă SMARTBOARD”, (12 ore), Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.
- 19.01.2017 - am participat la Seminar Teoretico - Metodologic - Utilizarea resurselor multimedia în activitățile didactice, (8 ore), Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

IV. DOMENII DE INTERES ȘTIINȚIFIC:

Teoria generală a educației, Managementul educațional, Marketing educațional, Contabilitatea întreprinderii, Micro și macroeconomie, Finanțe, Fiscalitate, Pedagogia familiei, Educația economică, Educația preadolescenților și adolescenților, Consilierea parentală.

V. ACTIVITATE PROFESIONALĂ:

2015- prezent Profesor de economie, IPLT ”Petru Rareș” din Chișinău

2016-2017 Lector, Catedra Pedagogie preșcolară, UPS „Ion Creangă

2014-2015 Lector, Catedra Științe Filosofice și Economice, UPS ”Ion Creangă”

2013-2014 Contabil, Editura Cartier, Chișinău

2010 Librar, Editura Cartier, Chișinău

VI. PARTICIPĂRI LA FORURI ȘTIINȚIFICE (NAȚIONALE ȘI INTERNAȚIONALE)

2019 Conferința științifico-practică internațională: Probleme actuale ale culturii fizice. Dezvoltare și perspective; secțiunea 1: Probleme actuale și căile de dezvoltare a educației fizice, sportului și turismului în sistemul de educație, orașul Donețk, cu

articolul *Актуальность формирования экономической культуры учеников*.

- 2018 Conferința Internațională „Educația din perspectiva valorilor,, Ediția X-a, Alba Iulia, cu articolul *The economic culture of the family: from theory to practice*.
- 2018 Simpozionul Internațional științifico - Cultural: Unicitate și diversitate prin dansul folcloric, UPS „Ion Creangă,,din Chișinău.
- 2018 Conferința Republicană a cadrelor didactice,UST (Universitatea Tiraspol cu sediul la Chișinău), cu articolul *Comportamentul economic și psihologia banilor*.
- 2018 Conferința Științifică Națională consacrată jubileului de 90 ani din ziua nașterii academicianului Boris Melnic, USM, cu articolele *Cultura economică : Probleme actuale și Educația economică în Republica Moldova*.
- 2017 Conferința Științifico - Practică Naționale cu participare Internațională: Reconceptualizarea formării inițiale și continue a cadrelor didactice din perspectiva interconexiunii învățământului modern general și universitar, Universitatea de Stat din Tiraspol cu sediul la Chișinău, cu articolul *Perspective metodologice de formare a culturii economice la elevi*.
- 2017 Simpozionului Internațional –Turismul- conexiuni istorice, culturale și economice, Secțiunea I- Moștenire istorică și culturală, cu articolul *Tradiții de cultură economică în familiile românești*.
- 2017 Conferința Științifică Internațională cu genericul: Evaluarea în sistemul educațional: Deziderate actuale, IȘE Chișinău- IȘE București Romania- Institutul de Pedagogie al Academiei Naționale de Științe Pedagogice a Ucrainei, cu articolul *Valorificarea culturii economice prin parteneriatul școală- familie*.
- 2017 Conferinței Științifice Internaționale: Familia- factor existenței de promovare a valorilor etern-umane (Ediția II), articolul *Familia – factor de formare a culturii și valorilor economice*.
- 2016 Conferința Științifică Internațională : Învățământul Superior- Valențe și oportunități educaționale, de cercetare și transfer inovațional, Cu prilejul aniversării a 70 de ani de la fondarea Universității de Stat din Moldova, cu articolul *Apariția și geneza culturii economice*.
- 2016 Conferința Internațională „Educația din perspectiva valorilor,, ediția a VIII, USM Moldova/ Universitatea „1 decembrie 1918,, din Alba Iulia, cu articolul *Parcursul axiologic al culturii economice*.

VII. LUCRĂRI ȘTIINȚIFICE PUBLICATE:

Cărți de specialitate -

Articole în reviste științifice

OLOIERU, A. *Coordonata praxiologică a formării culturii economice în familie, În Studia Universitatis Moldaviae Nr.9129, Chișinău 2019. În curs de publicare., categoria B*

Articole în lucrările conferințelor și altor manifestări științifice

OLOIERU, A. *Competențe parentale în cadrul educației economice familiale, în Materialele Conferinței Științifice Internaționale -Curriculum școlar: Provocări și oportunități de*

dezvoltare, Chișinău: IȘE, Secțiunea V- Parteneriate educaționale, 7-8 decembrie 2018. pp.383-388. ISBN 978-9975-48.

OLOIERU, A. *The economic culture of the family: From theory to practice*, în Materialele Conferinței Internaționale „Educația din perspectiva valorilor,, Ediția X-a, Alba Iulia, Cluj Napoca: Eikon, Tom XIII: Summa Theologiae, 10-11 octombrie 2018, pp. 300-306. ISBN 978-973-757-730-6.

OLOIERU, A. *Comportamentul economic și psihologia banilor*, În materialele Conferinței Republicane a cadrelor didactice, UST (Universitatea de Stat din Tiraspol cu sediul la Chișinău), Volumul IV- Psihopedagogia învățământului primar și preșcolar, Chișinău: Tipografia UST, 10 martie 2018. pp. 111-115. ISBN 978-9975-76-228-1.

OLOIERU, A. *Cultura economică: Probleme actuale*, În materialele Conferinței Științifice Naționale consacrate jubileului de 90 ani din ziua nașterii academicianului Boris Melnic, USM, Chișinău. 12 februarie 2018. pp. 406-409. ISBN 978-9975-71-971-1.

OLOIERU, A. *Educația economică în Republica Moldova*, În materialele Conferinței Științifice Naționale consacrate jubileului de 90 ani din ziua nașterii academicianului Boris Melnic, USM, Chișinău. 12 februarie 2018. pp. 409-413. ISBN 978-9975-71-971-1.

OLOIERU, A. *Corelarea educației economice cu noile educații*, în Analele Științifice ale doctoranzilor și competitorilor: Probleme actuale ale Științelor Umanistice, UPS ”Ion Creangă”, volumul XVI, Partea I, Chișinău, pp.226-237. ISBN 978-9975-921-22-0, ISSN 1857-0267.

OLOIERU, A. *Perspective metodologice de formare a culturii economice la elevi*, În materialele Conferinței Științifico- Practice Naționale cu participare Internațională: Reconceptualizarea formării inițiale și continue a cadrelor didactice din perspectiva interconexiunii învățământului modern general și universitar, Universitatea de Stat din Tiraspol cu sediul la Chișinău, 27 octombrie 2017. pp. 262-266. ISBN 978-9975-76-213-7.

OLOIERU, A. *Tradiții de cultură economică în familiile românești*, În materialele Simpozionului Internațional: Turismul- conexiuni istorice, culturale și economice, Secțiunea I- Moștenire istorică și culturală, România, Iași: 28 -29 octombrie 2017. ISBN 978-606-13-4137-5.

OLOIERU, A. *Valorificarea culturii economice prin parteneriatul școală- familie*, În Materialele Conferinței Științifice Internaționale cu genericul: Evaluarea în sistemul educațional: Deziderate actuale, IȘE Chișinău- IȘE București, Romania- Institutul de Pedagogie al Academiei Naționale de Științe Pedagogice a Ucrainei, 9-10 noiembrie 2017. pp. 78-82. ISBN 978-9975-48-118-2.

OLOIERU, A. *Formarea comportamentului economic în cadrul educației familiale*, În Analele Științifice ale doctoranzilor și competitorilor: Probleme actuale ale Științelor Umanistice, UPS "Ion Creangă", volumul XVII, Partea I, Chișinău, pp.284-295. ISBN 978-9975-921-22-0, ISSN 1857-0267.

OLOIERU, A. *Personalitatea economică: Istoric, actualitate și perspective*, În materialele Conferinței Științifice Internaționale: Structura și dinamica personalității umane în epoca globalizării: perspective psiho-socio-pedagogice, Universitatea „A.Russo,, din Bălți- ULM – Universitatea „Petre Andrei,, din România, Iași: 26 mai 2017. pp. 209-214. ISBN 978-9975-50-205-4.

OLOIERU, A. *Familia – factor de formare a culturii și valorilor economice*, În materialele Conferinței Științifice Internaționale: Familia- factor existenței de promovare a valorilor etern-umane (Ediția II), Chișinău: 15-16 mai 2017. pp. 271-280. ISBN 978-9975-46-325-6.

OLOIERU, A. *Apariția și geneza culturii economice*, În Analele Științifice ale doctoranzilor și competitorilor: Probleme actuale ale Științelor Umanistice, UPS „Ion Creangă,, din Chișinău. Volumul XV, Partea I, pp. 275-284. ISBN 978-9975-71-826-4.

OLOIERU, A. *Formarea culturii economice la adolescenți în cadrul educației familiale*, În materialele Conferinței Științifice Internaționale „Perspectivele și Problemele Integrării în Spațiul European al Cercetării și Educației, Universitatea B.P.Hașdeu din Cahul. 7 iunie 2016, pp.209-213. ISBN 978-9975-914-90-1.

OLOIERU, A. *Model pedagogic de formare a culturii economice a familiei*, În Analele Științifice ale doctoranzilor și competitorilor: Probleme actuale ale Științelor Umanistice, UPS "Ion Creangă", volumul XVIII, Partea I, Chișinău, pp.158-167. ISBN 978-9975-46-235-8, ISSN 1857-0267.

OLOIERU, A. *Parcursul axiologic al culturii economice*, În materialele Conferinței Internaționale „Educația din perspectiva valorilor,, ediția a VIII, USM Moldova/ Universitatea „1 decembrie 1918,, din Alba Iulia, 13-15 octombrie 2016. pp. 292- 298 ISBN 978-973-757-730-6.

OLOIERU, A. *Educația economică realizată în cadrul școlar gimnazial*, În Materialele Conferinței Științifice Internaționale: Istorie, Performanțe, Personalități, IȘE, Consacrată Aniversării a 75-a de la fondare, Chișinău: 2016. pp. 156-172.

OLOIERU, A. *Promovarea educației economice timpurii în contextul problemelor lumii contemporane*, În materialele Conferinței Științifice Internaționale cu genericul Școala modernă –provocări și oportunități, IȘE Chișinău, RM / IȘE România, 5-7 noiembrie, 2015, pp. 583-586. ISBN 978-9975-48-100-7.

OLOIERU, A. *Apariția și geneza culturii economice*, În materialele Conferinței Științifice Internaționale: Învățământul Superior- Valențe și oportunități educaționale, de cercetare și transfer inovativ, Cu prilejul aniversării a 70 de ani de la fondarea Universității de Stat din Moldova, Chișinău , 2016, pp. 205-210, ISBN 978-9975-71-826-4 .

OLOIERU, A. *Destinul unei țări depinde de educație*, În ziarul Universitatea (USM), nr. 8 (164), Chișinău, 24 martie 2015, pp.5 [citată 03.04.2015]. Disponibil: http://usm.md/wp-content/uploads/2015/08/Martie_USM.pdf

OLOIERU A., CARABET N., *Валоризация экономических компетенции в системе образования*, În materialele Conferinței Științifice Internaționale Актуальные проблемы и перспективы развития менеджмента и маркетинга производственных и социальных систем, Donețk, 20 noiembrie 2019, pp.155-158, УДК 658.5:658.8, ББКУ 291.21+У291.32 А 43

OLOIERU A. *Актуальность формирования экономической культуры учеников*, În *materialele Conferinței Științifico- practice Internațională: Probleme actuale ale culturii fizice. Dezvoltare și perspective*, Donețk, 21-22 martie 2019, pp. 259-262, УДК 796 (063)

Brevete de invenție și alte obiecte de proprietate intelectuală (OPI) -

Alte lucrări și realizări specifice diferitor domenii științifice

OLOIERU, A. *Inițiere în economie- Ghid pentru părinți*, Chișinău: Tipografia Artpoligraf, 2018. 194 p. ISBN 978-9975-3178-6-3, 37,018.1 :33 (036).

OLOIERU, A. *Inițiere în economie- Manual pentru clasele V-a, VI-a*, Chisinau: Tipografia Pulsul pieței, 2017. 175 p. ISBN 978-9975-3053-9-6.

VIII. COMPETENȚE LINGVISTICE ȘI DE COMUNICARE

- Limba română (maternă);
- Limba franceză (mediu);
- Limba rusă (fluent);
- Limba engleză (începător).

IX. DATE DE CONTACT:

Adresa: or. Chișinău, str. Dimineții 45, ap.25.

Telefoane de contact: mobil 079120300; *E-mail:* oloieru@list.ru

Certificat de implementare

Prin prezenta, se confirmă că dna. Oloieru Anastasia, doctorandă la Universitatea Pedagogică de Stat "Ion Creangă" din Chișinău, în perioada anilor 2016-2017, în carul Instituției Publice Liceul Teoretic „Petru Rareș” a realizat un program de cercetări științifice axat pe formarea culturii economice a elevilor (preadolescenți) și părinților acestora, activînd în calitate de profesor de economie în cadrul instituției menționate.

La fel, doctoranda s-a implicat activ în diverse activități (săptămîna de alfabetizare economică, dezbateri, concursuri, mese rotunde, master-classuri), familiarizînd părinții și cadrele didactice cu ansamblul de instrumente metodologice care pot fi utilizate în procesul formării culturii economice în cadrul formal și nonformal.

Cercetarea dată a contribuit la formarea și consolidarea competențelor parentale privind eficientizarea educației economice în cadrul familiei, optimizarea realizării educației economice școlare grație curriculumului și manualului de Inițiere în Economie elaborat, ceea ce a contribuit la formarea comportamentului economic rațional al preadolescenților.

Director IPLT "Petru Rareș",
Lidia Ungureanu